

A NARRATÍV ÉKSZER . . .

BÖRCsök ANNA

szerző: Börcsök Anna

Témavezetők: Mohácsi András, Tillmann J. A.
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola, DLA

A NARRATÍV ÉKSZER

TERVEZÉS MÓDSZERTANI KUTATÁS, MŰVÉSZETI NARRATÍVÁK A DESIGNBAN

TARTALOMJEGYZÉK

A NARRATÍV ÉKSZER

ABSZTRAKT
ABSTRACT

SZEMÉLYES MEGKÖZELÍTÉS ...

FOGALMAK ...

ÉKSZER
KOMMERSZ ÉKSZER
DESIGN ÉKSZER
KORTÁRS ÉKSZER
MŰVÉSZETI/ MŰVÉSZI ÉKSZER
NARRATÍV ÉKSZER
A KORTÁRS MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER SZÍNTERE

A NARRATÍVA, MINT ESZKÖZ ...

A KONCEPTUÁLIS MŰVÉSZETTŐL A KORTÁRS NARRATÍV ÉKSZERIG
NARRATÍV=MINDEN
MINDEN= MŰVÉSZET
MŰVÉSZ = EMBER
EMBER=ÉKSZER

A NARRATÍV ÉKSZER JELENSÉGEI ...

NARRATÍV TÁRGY
A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER
NARRATÍV ALKOTÓ
MAGYAR NARRATÍV ÉKSZEREK ALKOTÓI
NARRATÍV TÉR
A KORTÁRS MŰVÉSZETI ÉKSZER HELYE
A BOLT AZ ÉKSZER ALBÉRLETE.
A GALÉRIA AZ ÉKSZER LUXUSSZÁLLÓJA.

A VÁSÁR AZ ÉKSZER FIZETETT KIRÁNDULÁSA.
A MÚZEUM AZ ÉKSZER SZANATÓRIUMA.
A KORTÁRS ÉKSZER HÉT AZ ÉKSZER NYARALÓJA.
A KORTÁRS ÉKSZER KIÁLLÍTÁS AZ ÉKSZER JÁTSZÓTERE.
A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER ESEMÉNYEI
NARRATÍV IDŐ
A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER IDEJE

AZ AMULETTŐL A NARRATÍVÁIG ...

ORSZÁGOS ÖTVÖS PÁLYÁZAT (OÖP)
BÁBEL TORNAYA, 2018
KÖR, 2020
TITOK, 2022

ÖSSZEGRÉS ...

BIBLIOGRÁFIA ...

PUBLIKÁCIÓK ...

FÜGGELÉK ...

KÉPJEGYZÉK
INTERJÚK
JORGE MANILLA
BESNYŐI RITA
DÁVID ATTILA NORBERT
DÉS-KERTÉSZ DÓRA
ÉGI MARCELL
GAÁL GYÖNGYVÉR
HARSÁNY PATRÍCIA
HUBER KINGA
KIRÁLY FANNI
KÓTAI JÓZSEF
PÉTER VLADIMIR
ROSKÓ MÁRIA
TENGYEL NÓRA
VARGA GÁBOR JÁNOS
VÉKONY FANNI
ZÁMORI ESZTER
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS
EREDETISÉGI NYILATKOZAT

54
55
56
56
57
60
64
68
70
70
71
72
74
78
84
92
93
111
112
121
126
130
136
140
143
147
154
159
163
169
173
181
186
195
201
202

ABSZTRAKT

Mi az ékszer? Mi az a kortárs ékszer? Mi a narratív ékszer? Milyen módszerrel alkothatok tárgy-narratívát? A 'kortárs' kifejezés túlságosan általános és semmitmondó, maga a műfaj pedig sokkal differenciáltabb, mint amit a felületes szemlélet láthatóvá tesz belőle. A megszülető tárgyak közös jegye a hozzájuk szervesen kapcsolódó narratíva, és hogy minden esetben adott egy közeg – legyen az személyes, társadalmi vagy kulturális jellegű –, ami létre hívja azokat.

Ma az ékszer önmagában véve is kulturális jel,¹ de mégis az alkotó iniciálásából, a viselő közvetítésével és a befogadó vagy értelmező közeg közreműködésével válik releváns értékhordozó eszközzé. Az ékszer legfőbb funkciója a kommunikáció. A jelentéstartalom fontosságának változása olyan hatásfokok alakítja át a műfaj mindennapjait, hogy nem lehet egyértelműen megmondani, melyek jelenleg az ékszerfogalom peremterületei. Sok mindent újra kell tanulnunk ahhoz, hogy mindennapi tárgyainkat értelmezni tudjunk, és a születendők jelentéseit megfelelően tervezni tudjunk. Mi az, amitől egy kortárs ékszer kiválik a tömegből? Mi az, ami miatt eszmei értéke felbecsülhetetlenné válik? A válaszom az, hogy a rátapadó narratíva adja az értéket, ami kitünteti a többi tárgy közül. Ez csillog a legszebben, mert olyan élményt nyújt, amihez eddig nem fértünk hozzá tárgyainkban. Az ékszerek halmazán belül azért érdekel leginkább a narratív tartalommal feltöltött tárgyak csoportja, mert ezek azok, amelyek rólunk, a szerepeinkről, az identitásunkról, a társadalmi helyzetünkről és legfőképpen a gondolkodásunkról mesélnek. Árukkodnak, vallanak, megszólítanak, kibeszélnek, kifiguráznak és akár viccet csinálnak belőlünk.

Narratív ékszerről akkor beszélhetünk, ha az elbeszélendő történet szereplői aktívan részt vesznek az ékszer életében: közösen egy eseményt hoznak létre. Az alkotó, a viselő és a néző ebben a folyamatban egyenrangúvá válik. A tárgyakba foglalt jelrendszerek akkor bonthatók ki, ha elindul a kommunikáció és 'életre kel' a tárgy. Az új ékszer a kiindulópont, a történet kezdete. Ehhez a kezdethez minden résztvevő a saját értelmezését adja hozzá. Hipotézisem szerint nem a kortárs ékszeren belüli új kategóriáról beszélünk és kell gondolkodnunk, hanem új szemléletről és nézőpontról, amely kimozdíthatja e műfajt az állóvízből és új utat nyithat. Olyan eseményekre van szükség, amelyek nagy léptékű platformot biztosítanak alkotó és nézők találkozásához.

Az Ékszerek Éjszakája Budapest, új nevén *Kortárs Ékszerhét Budapest*, mely nemzetközi példák alapján indult, a művészeti ékszer meghatározó eseményévé növi ki magát, közvetítésével a nagyközönség számára is láthatóvá válik a kortárs ékszer. Ezen esemény szervezésében négy évig aktív részt vállaltam. A kezdeményezésem nyomán elindult *Országos Ötvös Pályázat* 2018-tól két évente diákoknak ad lehetőséget megjelenésre, érvényesülésre. A kutatás ideje alatt megvalósított projektjeim keretében olyan eseményeket hoztam létre, amelyek révén vizsgálhatóvá váltak a narratív ékszer különböző megjelenési lehetőségei.

Közösségi értékek teremtése a célom, hogy az ékszerek lenyomatokként, jelekként és szimbólumokként működhessenek, ami szavatolja az alkotók, nézők és viselők közötti kommunikációt.

ABSTRACT

What is jewelry? What is contemporary jewelry? What is narrative jewelry? What method can I use to create an object narrative? The term 'contemporary' is too general and meaningless, there is much more to this area than the superficial observer can see. The common feature of the objects that are born is the narrative that is organically associated with it, in every case there is an environment that calls these objects into being. It can be a personal, social or cultural function.

Today, jewelry is a cultural symbol in itself. Through the creator, with the help of the wearer and together with the receiving or interpreting medium, it becomes a relevant value-carrying tool. The main function of jewelry is communication. The change in the importance of the content of meaning cuts into the everyday life of this field so sharply that it is not possible to clearly state what the border areas of the concept are. We have to relearn many things in order to be able to interpret our everyday objects and properly plan the meanings of the objects to be born. What makes a contemporary piece of jewelry stand out from the crowd? What is it that makes the value of your ideas inestimable? My answer is that it is the narrative that sticks to it that gives it value, which sets it apart from other objects. This shines the most beautifully, because it provides an experience that we have previously read differently in our subjects. Within the set of jewelry, I am interested in the group of objects filled with narrative content, because these are the ones that tell us about us, our roles, our identity, our social situation and, above all, our thinking. They betray us, address us, talk us out of it, impersonate us and even make jokes about us.

We can talk about a narrative jewel if its characters are actively participate in the life of the jewel. Together they create a new event. The creator, wearer and viewer become equal. Signs can be unfolded when communication starts and the object 'comes to life'. The new piece of jewelry is the starting point, the beginning of the story. Each participant adds their own interpretation. It can be stated that we are not talking about a separate category within contemporary jewelry, but about a new approach and point of view that can dislodge the stagnation of this genre and generate a new path. There is a need for events where you can meet creative viewers on a bigger platform.

Jewelry Night of Budapest, now under the new name Budapest Jewelry Week, is growing into a defining art jewelry event, which started out based on similar international examples. As the main organizer, I took an active part in the organization of this event for four years, thanks to which the place of contemporary jewelry is visible to the general public today. Starting from 2018, the Országos Ötvös Pályázat, launched on my initiative, gives students the opportunity to appear and assert themselves every two years. Through the projects I implemented during the research, I created events that examined the different appearance possibilities of narrative jewelry.

My goal is to create community values, in which jewelry becomes impressions, signs and symbols, which can initiate communication between creators, viewers and wearers.

¹"Az ékszer mint kulturális szignál..." - Lipóczki Ákos: *Ékszer tegnap és ma*, MOME, 2011, 73.o. <https://corvina.mome.hu/dsr/access/81f7c72d-89d7-4d4d-a76a-6c166bcd7b2f> - utolsó letöltés: 2023.08.11.

Kutatásom fókuszában az ékszer, azon belül a kortárs művészeti ékszer, valamint az ékszertervezés áll. Alkotóként olyan tárgyakat szeretnék létrehozni, amelyek kiváltják a nézőből a kapcsolódás vágyát, maradandó pillanatokat hoznak létre az emlékezetben. Az egyéni identitás felértékelődése nyomán a környezeti hatások tükrében is vizsgálhatóak³: a mesék és történetek kifogyhatatlan sokfélesége, amelyeket a tárgyak generálnak, személyes élménnyé váltak. Alkotóként olyan módszertanok érdekelnek, melyek segítségével érdekes és különleges tárgyakat tudok előállítani, amelyek aktív párbeszédre serkentenek.

Az ékszerek eszközök, kifejezési formák, nem feltétlenül értékes és különleges alapanyagokból készült tárgyak, amelyek a testet díszítik. Ékszerek révén teremtek kapcsolatot a külvilággal. 2012-ben Valenciában Jorge Manilla⁴, mexikói művész-ékszer készítő, kurátor és mester egy hetes kurzusán szembesültem először a személyes narratív tárgyalgatási módszerrel. Feladatunk volt, hogy saját élményeiből és emlékekből építkezve jelölő tárgyakat hozzunk létre. Arra mutatott rá, hogy a saját mitológiánk csak eszköz a tárgykészítés folyamatában. (1.kép) Jorge Manilla vallomása saját alkotásairól ösztönző volt számomra. Röviden megfogalmazza azt a célt, ami számára a narratív tárgy fő funkciója: „Olyan darabokat akarok készíteni, amelyek gondolatokat ébresztenek. Nem szeretem az egyszerű, szép munkákat. Azt akarom, hogy az emberek érezzenek valamit, amikor a munkáim előtt állnak. Akár utálják, akár nem. Azt akarom, hogy az emberek sose felejtsek el, hogy még mindig élünk, és minden fekete felhő mögött van valami derűs.”⁵ Manilla tárgyai minden esetben saját élményeiből ihletődött egyedi darabok. Formavilágára nem a szépség és a kiegyensúlyozottság jellemző. Minden egyes ékszer, ami a kezei közül kikerül sötét, vészjósló, elgondolkodtató. Számomra a szétbomló formák, a foszladozó anyagok az ékszer fogalmának halálát jelenítik meg, azonban jelenlétükkel az újjászületés, az újrakezdés is elindul. Az általa készített tárgyak különös címükkel utalnak a múlt emlékeire. Jól megfigyelhető ez a *De votos y Ex-votos* című kollekció két elemén,⁶ melyek formavilágukkal a 19. századi fogadalmi tárgyakra utalnak, provokatívan kizökkentve az ártatlan nézelődő szerepéből. E sorozat tárgyai zavarba hoznak, mégpedig a hozzájuk kapcsolható asszociációs értékek révén. Manilla esetében a tárgynarratíva forrását a szakrális töltetű szimbólumok képezik. (2., 3. kép)

A művész így fogalmazta meg az ékszerkészítéssel kapcsolatos álláspontját: “Olyan háromdimenziós tárgyak érdekelnek, amelyek valamilyen kapcsolatban állnak a fémművességgel, ötvösséggel... Azért foglalkozom ékszerkészítéssel, hogy fenntartsam magam, ugyanakkor azért is hogy kifejezzem és újra felfedezzem magam. Hogy érezzem a körülöttem lévő világot, és reagáljak rá. Új ismereteket gyűjtök általa. Érdekel a transzformálási folyamat mélysége, de nagyon fontos a gondolatok kifejezése és az ismeretek megosztása is.”⁷

³ Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor: *Egyéni identitások szimbolikája*, Ventus Commerce, Budapest, 2021., 261.- 266.

⁴ <https://www.jorgemanilla.com/about> - 2017. november 2.

⁵ „I want to make pieces that make people think. I don't like or want to make easy, beautiful work, I want people to feel something when they are in front of my work. Whether they like or dislike it doesn't matter as long as I leave them thinking and feeling. I would like people to never forget that we are still alive and there is always something positive behind every black cloud.” - <https://artjewelryforum.org/artists/jorge-manilla-oscure-sacrifices> - 2019. 05. 02.

⁶ <https://www.henryvandevelde.be/en/winner/henry-van-de-velde-award-voor-jong-talent-2009/jorge-manilla-navarrete> - 2019. 05. 02.

⁷ Függetlén, interjúk, Jorge Manilla

Figyelmem homlokterében azok a fogalmi keretek állnak, amelyek meghatározzák az ékszerrel kapcsolatos mai diskurzus alapjait, csupán olyan jelenségeket értelmezek, amelyek konferenciákon, szemináriumokon, eseményeken bukkannak fel. Nem a teljes paletta feltérképezését tűztem ki célul, a kortárs (művészeti)⁸ narratív ékszer érdekel. A legtöbb publikáció és katalógus, mely az ékszer különböző reprezentációival foglalkozik, nem törekszik arra, hogy meghatározza fogalmait. Nincs egyértelmű általánosan elfogadott terminológiai rendszer. Gyakran személyenként, területenként, országonként változnak a definíciók. Tény, hogy a magyar kortárs ékszer más jellemzőkkel rendelkezik, mint azok, amelyekkel a német, vagy olasz területeken találkozhatunk. Magyarországon 2015-ben indult útjára az *Ékszerek Éjszakája*, amely felforgatta a szakma egy részén kialakult állóvizet. Emiatt szükséges és időszerű új alapok lefektetése, a köznyelvben megjelenő fogalmak értelmezése.

Megkerülhetetlen tehát a kérdés, hogy mit értünk kortárs vagy művészeti ékszer alatt. A Jorge Manillával készített interjú során a fogalmi keretekről is szó esett, ennek szükségességéről így fogalmaz: "Külön kell választanunk a fogalmakat: mi az a kortárs ékszer, mi az a konceptuális ékszer vagy mi a művészeti ékszer. Nem minden konceptuális kortárs, és nem minden kortárs konceptuális. Ahhoz, hogy el tudjunk kezdeni beszélgetni, fontos a pontosítás, mert sajnos ma keverednek ezek a fogalmak. Mimézis jön létre. Sokan használják, és nem mindig megfelelő módon, mert menőn hangzik. Meg kell értenünk, hogy mindenből lehet kortárs ékszer. Minden, ami ma születik, minden, ami gyors és furcsa, működhet kortárs ékszerként."⁹

ÉKSZER

A magyar nyelv gyönyörű összetételeket teremt. Talányos szó az ékszer, melynek első fele feszítőszerszámot jelöl, amely szétválasztásra vagy rögzítésre használható, második fele régiesen eszközt, valamilyen cselekvést, munkavégzést könynyítő szerszámot jelent.¹⁰ A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint az ékszer szó két különböző jelentésben használható: érthetjük alapanyagában nemes tárgyként, amely az emberi testet, és/vagy ruhát díszíti. Másfelől, mint ékesség utalhat olyan kincsre, melynek eszmei értéke felbecsülhetetlen az egyén számára.¹¹ A családi kincs is egyfajta ékszer, amely nem csak az alapanyagok minőségében mérhető. Angol megfelelője, a jewellery esetén elvész a nőanszok finomsága: olyan dologra utal, ami az emberi megjelenés szépségét fokozza, és nemes anyagokból készül.¹² Mint gyűjtőfogalom magában foglalja a testen hordott kiegészítő tárgyakat, amelyeknek egyetlen funkciója a testhez való különleges viszony jelzése.¹³ Ékszer és ruha viszonylatában különbséget kell tennünk autonóm műalkotás, és testhez kapcsolódó dekoráció között.

Minden kor sajátos ékszertípusokat, formákat generál. A tárgy típusától, a felbukkanás idejétől és a kontextusát képező eseménytől függően más-más értelmezések rendelkeznek hozzá.

Idomul a korszak igényeihez, ennél fogva jelenlétéből, vagy éppen hiányából sok minden kiolvasható. Az üzenetet közvetítő ékek hagyománya a különböző történeti korszakokban változó módon értelmezhető, mindenesetre a művészeti, iparművészeti alkotások vagy design tárgyak tömegével azonos státuszban.

Marjan Unger *Jewellery in context* című könyve a legmeghatározóbb a témában. 2019-es Phd-disszertációjában az ékszer-fogalomhoz kapcsolható jelenségek sorát vizsgálja. A terminus határaitra vonatkozóan a következő summázatot adja: "Az ékszer archetipikus jelenség, mely annyira közel áll férfiakhöz, nőkhöz és mindenféle örömkhöz, hogy túléli

⁸ Ez a zárójel megkülönböztetés magyarázatra szorul. A művészi index pontosítja a fogalmat a leginkább, de enélkül is érthető, így egyszerűsítés gyanánt a rövidebb, kortárs narratív ékszer változatot használok.

⁹ Független, interjú, Jorge Manilla

¹⁰ <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/szotar.php?szo=%C3%89K+%5B1%5D&offset=2&kezdobetu=%C3%89-utolsó letöltés: 2023.05.31.>

¹¹ <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=%C3%A9kszer-utolsó letöltés:2023.05.31.>

¹² Unger, Marjan: *Jewellery. A multidisciplinary framework for study of jewellery*, Arnoldsche Art Publishers, 2019 15.

¹³ Besten, Liesbeth den : *On Jewellery*, Arnoldsche Art Publishers, 2011, 11.

minden fejleményt és átmeneti hóbortot, miközben valamilyen módon tükrözi azokat... Az ékszer lényege, hogy katalizátora a vágyaknak, a félelmeknek, az érzelmeknek, a szexuális késztetéseknek, társas kapcsolatoknak és az identitás igényeknek. Mindannak, ami mozgatja az embereket az életben.”¹⁴

Attól függően, hogy milyen szempontból vizsgálják, az ékszer igen sokféle funkciót tud betölteni. A vitát, hogy ma a design vagy a művészet területéhez tartozó tárgyként soroljuk be, az generálta, hogy alapvetően funkcionális eszköz, hiszen viseljük, ugyanakkor ez a kiindulópont téves megközelítés felé kormányozhat. Az ékszer-fogalom változásaira az art & craft mozgalom, volt nagy hatással, amely a 20. század elején virágzott. Ez a mai design ékszerek piaci jelenlétében is tetten érhető. A képzőművészeti irányultság inkább az izmusokból, és a 60-as évek utáni művészeti irányzatokból kiindulva értelmezhető. Ám a különböző fogalmi keretek lassan összemosódnak, a szakma mindennapjaiban már inkább a káoszt, a terminológiai zavart éljük meg, ami nehezíti az értelmezést.¹⁵

KOMMERSZ ÉKSZER

Az ékszer kategóriáján belül a legnagyobb csoportot a sorozatgyártott ékek képezik, amelyek kifejezetten kereskedelmi céllal jönnek létre. Sok alkotó tudatosan készít olyan sorozatgyártható, tömegízlést célzó ékszert, amelynek célja az anyagi siker. (A kommersz szó francia eredetije kereskedelmet jelent.)¹⁶

ékszer fn (Nemes)fémből** készült, a testen v. a ruhán viselt (drágaköves) dísz. ~bolt fn Ékszereket és nemesfém dísz tárgyakat árusító b. ~doboz fn Ékszerek tartására való (díszes) d.**¹⁷

¹⁴ "Jewellery is an archetypical phenomenon and it is so close to men and women and all their various pleasures that it will survive every development and temporary fad while also reflecting those in one way or another...The crux of jewellery is that it is a catalyst of desire and fears, of emotions, sexual drives, social relationships and the need for identity - in short: of everything that drives humans in their lives." - Marjan U., i. m., 179.

¹⁵ Szentpéteri Márton: A kortárs design dilemmái = Az iparművészet változó szerepe az átalakuló vizuális kultúrában, 2006, 35- 62.

¹⁶ <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=kommersz> - utolsó letöltés: 2023.06.01.

¹⁷ Id. Magyar értelmező kéziszótár, Akadémia Kiadó, Budapest, 2000, 155.o.

DESIGN ÉKSZER

A kortárs design a funkcionalizmus ideájából virágzott ki, és a modern építészet volt a legnagyobb hatással rá. Sokkal inkább stílusirányzat, mint eszmekör. Jellemzi a díszítést mellőző szerkezeti elemek megmutatása és a tervezett tárgy funkcióját hangsúlyozza ki. Természetesen már ez a megfogalmazás is mutatja, mennyire kétértelmű fogalom született.

Az 1960-as évektől – amikor a többlevűség válik irányadóvá – a célcsoportok különbözőségeinek megfelelően megszűnik a design-fogalom egyértelmű értelmezésére irányuló törekvés. A modern stílus megmarad egy alternatív absztrakt kifejezési forma szintjén, ami már csak egy variáció a sok közül.¹⁸ A tárgytervezésre a 70-es években jellemző, hogy a tömeggyártott termékekkel szemben egyfajta reneszánszát éli a kézzel készített egyedi tárgyak iránti igény. Az art & craft mozgalom új virágzásában elmosódnak a kézműves, a tervező, és a művész kompetenciahatárai.¹⁹

A design terepén bekövetkezett változások az ékszertörténetben is tetten érhetőek. Art Nouveau-s és Art Deco-s gyökerekből sarjad az új ékszerforma: a tervezett ékszer (amely adott esetben tervező által készített tárgyak nagyobb csoportját jelentheti).

A design angol jelentése egyszerre tartalmazza a tervezést és a 'formaadást'.²⁰ A terv mögött tehát ott áll a tervező, aki valamilyen problémára ad választ a tárggyal vagy prototípussal. Ékszer esetében a 'designer' ember és test viszonyaira figyelve hoz létre olyan terméket, amely újszerű megoldást kínál a hagyományos technikákkal szemben. A design felől érkező kiegészítés révén innovatív koncepció jeleníthető meg, mely magas fokú kreativitás eredménye, akár több terület ismereteit ötvözi. Olyan tárgyak tartozhatnak ide, amelyek mögött – külalak, forma és technológia szempontjából – a tervezői szándék egyértelmű, tehát nem minta alapján készülő tömegtermékek. Nemzetközi viszonylatban főleg a '60-as/'80-as években használt design ékszer sorolható ebbe a kategóriába, amely Hollandiából indult, és német alkotókra is jellemző.²¹ A tervezési folyamat itt nem a megérzést, az érzelmeket helyezi előtérbe, hanem a racionalitást és a technológiát. Alkalmazói megtagadják a művészeti besorolást.

A magyar fogalomhasználat is élesen megkülönbözteti a design ékszert a művészeti ékszertől. Ott tartunk, hogy a köznyelvben a design ékszer a történet nélküli, testhez kapcsolódó tárgyak össze foglaló neve, amelyek kis szériás, sorozatgyártott ékszerekre utal. A Péter Vladimír-féle iskola alapelve, hogy az "...ékszertervezést nem képzőművészetnek, hanem formatervezésnek tekinti.²² Az ékszer, mint formatervezett tárgy..." kerül a fókuszba.²³ Ez a megközelítés nem törekszik a határok megteremtésére, szabad terepet kínál a leendő tervezőknek, hiszen a formatervezés terminus itt a tárgyi világ esztétikai és formai kialakítására utal, ami ugyancsak széles skálán értelmezhető. A design ékszer jelenléte a magyar szcénában a mai napig tetten érhető, jelentős azon tervezők szerepe, akik magukat ezen kategórián belül is pozicionálják. Ezen tárgyak esetében látszatra a forma követi a funkciót.

A posztmodern stílusok ellentmondásos többértelműsége, ami a design történetében is meghatározó jelenséggé vált, magával hozta, hogy a forma már érzelmet is követhet, hiszen a tárgyaknak mindig kell hordoznia valami extrát, valami egyedit, ami hatást vált ki a nézőből.²⁴ Mivel a jelentéshordozás is releváns funkció, ez az együttállás egyértelműen megnyitja a kategóriák közötti átjárás lehetőségét az alkotók számára. (4. kép)

KORTÁRS ÉKSZER

Az *Ékszerek Éjszakája* elnevezésű 2016-os esemény *Közelebb* című pályázati dokumentumában olvasható az alábbi definíció, mely annyira tág, hogy szinte lehetetlen példák nélkül alátámasztani:²⁵

„A kortárs ékszer fogalomköre: A kortárs ékszer művészi kifejező erejű, egyedi vagy kisszériás alkotás, melyben a tárgy formai kialakítása és gondolati tartalma összhangban áll, autonóm műtárgy, amely alkotója üzenetének közvetítője. Az ékszerek testtel való érintkezése, kapcsolata egyszerre intim és figyelemfelkeltő. A kortárs ékszer fontos szellemi állásfoglalást jelent, gyakran provokatív, társadalomkritikai tartalommal. Az ékszer közvetítő médium az alkotó, a viselő és a befogadó között. A nonverbális kommunikáció része, olyan üzenetként, szimbólumként kell tehát értelmeznünk, mely az egész testre kiterjed, vele együtt mozog, változik: illeszkedik vagy külön életre kel, de többnyire mégis figyelemfelkeltés céljából kerül viselőjére.”²⁶ Ebben az értelmezésben tehát a kortárs ékszer művészi, kisszériás, minőségi, testen hordott, vagy ékszerhordásra utaló jel.

Damina Skinner megfogalmazásában a kortárs ékszer önreflexív kézműves stúdiógyakorlat, amely a testre orientálódik.²⁷ A kortárs szó jelenléte mindenképp olyan tárgyakra utal, amelyek mostanában, de legalábbis az elmúlt 70 évben készültek. A definíciós nehézségek a magyar terminológiában is tetten érhetőek a hazai teoretikusok eltérő értelmezéseiben. A fő probléma az angol eredeti jelentésspektrumának lefordíthatatlansága: a contemporary jewellery magába foglalja a „kortárs”, a „művészi” és sok esetben „author” tartalmakat is, ami nem pusztán annyit jelent, hogy az ékszert egy ma élő alkotó tervezte, hanem azt is, hogy valamilyen aktualitást hordoz magában. A művészeti jelentésmozgás arra utal, hogy az adott tárgy képzőművészeti alkotás, az author pedig arra, hogy ezek alkotói és legtöbbször egyedi darabok, azaz a tervezőjük és készítőjük azonos.

Az „New Jewellery” (új ékszer) fogalmat Liesbeth den Besten használja *On Jewellery* című könyvében, amely a kortárs művészeti ékszer megszületését dokumentálja. A szerző 1965-re datálja a fogalom felbukkanását. Ekkorra a jelenség berobbanásával újfajta megközelítés jött létre, melyben az összekötő szál a kifejezés és a jelentéshordozás konceptuális minősége, ez különbözteti meg a tradicionális ékszertől. Alternatív anyaghasználat és a kísérletezés jellemzi, mely a viselés módok bővítésén át a formák tobzódásával tágítja az ékszeralkotás határait. Liesbeth den Besten kategóriák felvillantásával és ékszerek elemzésével bővíti a kortárs művészeti ékszerhez kapcsolódó diskurzus fogalmi rendszerét.²⁸ Kortárs ékszerként értelmezhetjük a stúdióékszert is, az alkotó saját műhelyében készült egyedi darabokat, melyek elkészültének minden fázisát a tervező felügyeli. Pár éve figyelhető csak meg, hogy a tervezők/alkotók új utakra lépnek.²⁹

Ted Noten 2012-es manifesztumában az áll, hogy „A kortárs ékszer halott.”³⁰ Megállapítása helytálló, miközben azóta is létezik, formálódik, nem találván helyét design és művészet médiumai között. A '60-as évek óta tartó művészet kontra design vita az, amely a határvidékre sodorta a kortárs ékszert. Rengeteg alkotó dolgozott azon, hogy a különválás hangos és visszafordíthatatlan legyen. Az új kortárs ékszer már nem tartozik a design területéhez. Mint művészi kifejezőmód olyan leágazási ponttá vált, mely jelenleg is keresi a neki advát rendszert. Ma a kortárs ékszer teljesen szükségtelen tárgy.³¹

²⁵ <http://www.ekszerekejszakaja.com/> - utolsó letöltés: 2018. 05. 19.

²⁶ Az alapítók megfogalmazása, Magyar Iparművészet 2019/7.szám, 35. <http://www.magyar-iparmuveszet.hu/wp-content/uploads/2020/06/Magyar-Iparmuveszet-2019-7.pdf> - utolsó letöltés: 2023.08.12.; <http://www.ekszerekejszakaja.com/kiaacutelliaacutetoacutei-paacutelyaacutezat.html> - utolsó letöltés: 2018. 05. 19.

²⁷ "Contemporary jewellery is a self-reflexive practice, which means that it's concerned with reflecting on itself and the conditions in which it takes place. In general, contemporary jewellers work in a critical or conscious relationship to the history of the practice and to the wider field of jewellery and adornment. This is what makes contemporary jewellery different from other forms of body adornment, and it isn't found just in the way contemporary jewellery objects and practices engage with the history of jewellery, or the relationship to the body and wearing. Contemporary jewellery is shaped by a distinct awareness of the situation in which it exists..." - Damian Skinner: *What is contemporary jewellery* = Damian Skinner, i.m., 11. <https://artjewelryforum.org/authors/liesbeth-den-besten> - utolsó letöltés: 2018. 06. 16.

²⁸ Lőrincz Réka <https://www.rekalorincz.com/> - utolsó letöltés: 2018. 06. 16.

²⁹ <https://www.current-obsession.com/ted-noten-manifesto/> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

³⁰ v.o. Gijs Bakker: „What I love about jewellery is that it's totally needless. Sheer luxury. Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=pe_BvCG044A - utolsó letöltés: 2019. 05. 05.

¹⁸ Sparke, Penny: *Design in context*, Bloomsbury, London, 1987, Towards Pluralism, 212.

¹⁹ Sparke, Penny, i.m., 230.

²⁰ Koskinen, Ilpo: *Design research through practice*. From the lab, field, and showroom, Morgan Kaufman, 2011, 8.

²¹ Skinner, Damian: *Contemporary Jewellery in perspective*, 2013, Liesbeth Besten: Europe, 102.

²² <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/peter-vladimir-201/> - utolsó letöltés: 2023.08.12., valamint: https://mome.blog.hu/2008/01/07/moholy_nagy_muveszeti_egyetem_magyar_ipa - utolsó letöltés: 2023.08.12.

²³ Szentpéteri Márton: *A kortárs design dilemmái* = Antalóczy Tímea, Kapitány Ágnes: *Az iparművészet változó szerepe az átalakuló vizuális kultúrában*, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest, 2006, 44.

²⁴ Zalavári József: *A forma tervezése*. Designológia, Scolar Kiadó, Budapest, 2008, 22., 138.

MŰVÉSZETI/ MŰVÉSZI ÉKSZER

A huszadik század során egyre több szobrász és festő tervezett viselhető tárgyakat.³² Alexander Calder már a pályája kezdetén, az 1930-es évektől kísérletezett a test és tárgy újfajta viszonyával. A formák és alapanyagok szabad játékkeret nyújtottak, miniatűr szobrai pedig mozgásba lendültek és életre keltek a viselő test által.³³

Salvador Dali is több ékszert készített munkássága során. Az 1949-ben Fulco di Verdura és két New Yorki ékszerész, Alemany & Ertman által készített *Persistence of Memory Brooch* értelmezése nehézkes az eredetijeként tekinthető festmény ismerete nélkül.³⁴ Az ikonikussá vált szurrealista képen megjelenített elfolyó óra a kiszáradt fatörzsszel viselhető, briliáns csiszolású gyémántokkal kirakott arany ékké válik, mely kiragadott, sokszorosítható jelként eredeti tartalmát veszti. A festményrészlet nem hordoz új narratívát, csak utal az eredeti képre, az anyaghasználat miatt válik értékesé. Képzőművészet és ékszer fúziója nem ilyen esetek révén jött létre. Az, hogy egyre több művész készít ékszert, önmagában még nem hozza el a médium átalakulását.

Marjan Unger így fogalmaz ékszer és művészet kapcsolatáról: "A művészi értéket a tervezés, a tárgy létrehozásának motívumai, valamint a készítő jártassága és expresszivitása közötti kapcsolat határozza meg. Egy ékszer vizuális minősége vagy művészi értéke közvetlenül összefügg az ékszerviselés alapvető okával: a díszítés igényével."³⁵ Az új kifejezés-mód sok esetben viselhető szoborrá, képzőművészeti alkotássá minősíti az ékszereket. Vékony Fanni szerint ebből egy darab, maximum pár változat készül, fő jellemzője pedig, hogy a jelentéstartalom határozza meg a tárgyat.³⁶ Besnyői Rita szerint az 'Art jewelry' vagy 'artistic jewelry' fogalma inkább képzőművészet irányába mutat, ahol az önkifejezés kerül a középpontba.³⁷ Gaál Gyöngyvér szerint személyes történetet jelenít meg.³⁸ Simonyi István művészettörténész, művészeti menedzser és gyűjtő lépten-nyomon a fogalom pontos használatát szorgalmazza. "Bizonyos elemeiben már korán, a szecesszió idején felbukkant az a nézet, hogy egy ékszer értékéhez az alapanyag értékén túl a művészi invenció és az eredetiség is jelentősen hozzátesz. Az avantgárd ékszerművészet aztán végleg megszüntette az anyagok hierarchiáját. A hagyományosan gazdagságot és hatalmat demonstráló ékszer fogalma kitágult, s új tartalommal, művészi értékkel bővült a múlt század középső évtizedeiben."³⁹

A művészeti ékszer (art jewellery) már egy pontosabban körülírt, kisebb kategória. Ez a fajta hordható műalkotásként funkcionál, kiválik a mindennapi tárgyak közül, eszmei értéke meghaladja az alapanyagok és a befektetett munkaórák összértékét. Esetében fontossá válik az alkotó személye. Gyűjtői darab, mely nem feltétlenül hordható, és nem feltétlenül nemes anyagokból készül. Valamilyen üzenetet hordoz, sok esetben cím, leírás egészíti ki, művészeti eseményen, galériában találkozhatunk vele. A művész ékszernek létezik az alkotó szemszögéből történő megnevezése is, az ún. szerzői ékszer, amely francia eredetű terminus (egyéb nyelvi változataiban a növekedés minősége is benne van). Azon konceptuális tárgyak tartozhatnak ide, melyek projekt szintűek és kísérleti jellegűek. A tárgy ez esetben egyfajta kézjegy, márkajel.

A kortárs művészeti ékszer azért válhat egyetemes, összefoglaló, általános fogalommá, mert a tárgy készítésének idejét foglalja keretbe, utal önmagára, összességében a viselő testhez van köze, valamint kijelöli az autonóm fogalmi keretet, amelyen belül vizsgálni lehet.⁴⁰

NARRATÍV ÉKSZER

Az ékszer mesélő jellege egyidős az emberiség történetével, hiszen viselése minden kultúrkörben üzenetet hordoz. Szentpéteri Márton A tervezett tárgyak életrajza című tanulmányában arra a megállapításra jut, hogy minden tárgy narratív jellegű, amennyiben fizikai jelentésével térben és időben rajzolja meg saját életrajzát.⁴¹ A kommunikáció, tehát az információcsere jelrendszerek segítségével jön létre.

Ma a narratív ékszer a kortárs művészeti ékszer egy alfajának tekinthető. Bármely ékszer narratívva lehet, jellegét az alkotói szándék határozza meg. Fontos jellemzője, hogy a művészi ékszerhez hasonlóan egyéb médiumok is kiegészítik, elkészülte során elengedhetetlen az alkotói jelenlét, vagy legalábbis lenyomat (utasításai), hogy létrejöjjön az ékszer elkészültének eseménye, amely a tárgy utóélete során részévé válik a narratívának. A narratív ékszer egy performatív folyamat eleme, kulturális jel, mely csoporthoz tartozást, közös tudást jelöl. Az efféle ékszerhez bemutatásának eseménye, vagyis a nézővel és a potenciális viselővel való első találkozása is hozzátartozik, jelenségét tehát csak saját kulturális közegén belül tudjuk adekvátan vizsgálni.

Jack Cunningham angol ékszerész neve egybeolvadt a kortárs narratív ékszer fogalmával.⁴² 2007-ben elkészült, *Contemporary European Narrative Jewellery* című PhD kutatásában foglalkozott a narratív műfaj és az ékszer kapcsolatával a kortárs európai szférában. Saját alkotói tevékenységének értelmezése nagy hatással volt tanítványaira és kollégáira (5.kép). Személyes tárgyakból összeálló kompozíciói brossként hordhatók. Munkáinak központi eleme egy vonalzódarab, amely az idővonalat, egy elképzelt út emlékeit jeleníti meg. A főszereplő minden esetben az alkotó, aki ezeket a lenyomatokat gyűjti és rendszerezni. Cunningham kész emléksort állít össze, mely álmországba invitálja a nézőt. Ilyen módon különleges dialógus indul készítő, viselő és néző között.⁴³ A készen kapott emlékeket utóbbiak beépíthetik saját történetükbe. Ő így adja meg a narratív ékszer fogalmának meghatározását: "Hordható tárgy, amely üzenetet hordoz, ezt az alkotó vizuális megjelenítés révén kommunikálja a közönség felé a viselő közbejöttével."⁴⁴ A készítő tehát vizuális megjelenítés útján és a viselő közreműködésével kommunikál közönségével.⁴⁵

Jo Pond angol ékszerész általánosabban közelíti meg a témát.⁴⁶ Szerinte a művész(et)i ékszer nem feltétlenül eladásra, inkább átruházásra szolgáló objekt. Ez általában a hagyományos ékszerre jellemző. A narratív ékszer sajátossága, hogy a történetalkotás az alkotó nézőpontjából megy végbe, míg az értelmezés a nézőtől függ. A tárgy, amelyet a közös emlékezet tesz olvashatóvá, szín, forma, szimbólum és anyaghasználat segítségével üzen. Csoporthoz tartozást, személyes indíttatást és emlékeink színre hívását igyekszünk így kifejezésre juttatni. A statikus, élettelen tárgyaknak rejtett pszichológiai erejük van.⁴⁷ Az alkotó, miközben saját hangját hallatja, identitást teremt. Pond szerint a narratív ékszer megnevezés helyett használhatnánk az érzékeny ékszer, implicit ékszer vagy organikus ékszer fogalmait is, ám egyik sem írná le jobban ezt a műfajt. A befogadó teszi teljessé a történetet, saját értelmezése által. Ez a szerves kapcsolat alakítja a narratívát. Pond talált tárgyak felhasználásával készít kompozíciókat. A *The Reed parure* címet viselő tárgy-család festett, kopott, használt, fémdobozokból áll, melyek brossként viselhetőek. Az alkotó kiemeli eredeti környezetéből és átforgatja az elhasznált alapanyagot, a viselő új életre kelti, a néző pedig már a viselővel együtt értelmezi az új történetet a tárgy új idejében. A régi történet a tárgy kopott mivoltában elevenedik meg. Kitüntetett szerepe révén és duchampi értelemben új kontextusában szembemegy a tömegtermeléssel (6.kép).

³² Schadt, Hermann: *Goldsmiths' Art, Arnoldsche*, Stuttgart, 1996, 192.

³³ Alexander Calder ékszereiről: <https://www.dailyartmagazine.com/calders-jewellery/> - utolsó letöltés: 2023.05.22., <https://theadventurine.com/culture/jewelry-history/a-look-at-calders-first-jewelry-exhibition-in-london/> - utolsó letöltés: 2023.05.22.

³⁴ Salvador Dali: *The Persistence of Memory Brooch*, 1949, Gyártó: Alemany & Ertman, New York, A tárgy fotója: <https://www.mbam.qc.ca/en/works/27569/> - utolsó letöltés: 2023.05.22; valamint: <https://www.chroniquesjoaillieres.com/post/the-goldsmith-s-trade-of-dal%C3%AD?lang=en> - utolsó letöltés: 2023.05.22.

³⁵ "The artistic value is determined by the relationship between the design, the motives behind the creation of an object and the maker's skill and expressiveness... The visual quality or artistic value of a piece of jewellery directly pertains to a basic reason for wearing jewellery: the need for decoration." Marjan Unger: *Jewellery, A multidisciplinary framework for study of jewellery*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2019, 151.

³⁶ Függelék, interjúk, Vékony Fanni

³⁷ Függelék, interjúk, Besnyői Rita

³⁸ Függelék, interjúk, Gaál Gyöngyvér

³⁹ <https://www.imm.hu/hu/news/view/558> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

⁴⁰ Skinner, Damian, i.m., 10.

⁴¹ Szentpéteri Márton: A tervezett tárgyak életrajza (vázlat), Helikon 2013/1, Budapest

⁴² Jack Cunningham Practised based PhD: *Contemporary European Narrative Jewellery*, 2007. <https://www.jackcunningham.co.uk/index.html> - utolsó letöltés: 2018. január 14.

⁴³ Fenn, Mark: *Narrative jewelry*. Tales from the toolbox, Schiffer Publishing, Atglen, Pennsylvania, 2017, 70.

⁴⁴ "A wearable object that contains a commentary or message which the maker, by means of visual representation, has the overt intention to communicate to an audience through the intervention of the wearer" – Maker Wearer Viewer, practice-based PhD thesis, 2007

https://www.jackcunningham.co.uk/jack_media/appendix_ii.pdf - utolsó letöltés: 2018. 01. 10.

⁴⁵ Fenn, Mark, 2017, 6.

⁴⁶ <https://www.jopond.com/> - utolsó letöltés: 2018. január 11.

⁴⁷ Jo Pond meghatározása a Rorschach-teszt pszichológiai komplexitására emlékeztet.

<http://enfo.agt.bme.hu/drupal/node/5584> - utolsó letöltés: 2018. január 12.

Dauvit Alexander, a narratív ékszer másik szószólója, ikonikus férfiékszereket készít.⁴⁸ Munkáiban az alapanyagok örökölt tartalma az új jelentés részét képezi.⁴⁹ Értékes és értéktelen elemek halmazáról van szó, mely kifejezőmódjával a mai divatnak is megfelel. Alkotó, néző és viselő egyaránt átítatja saját értelmezésével, ily módon továbbgondolja a tárgyat. Ebben a folyamatban maga az ékszer a pont, a lenyomat. Dauvit számára nemcsak az újraalkotási folyamat érdekes, hanem a költőiség kiaknázása is az anyagokban, melyeket új értelmezéssel lát el. „Engedjük meg az alapanyagoknak, hogy egyszerűen azok legyenek, amik.”⁵⁰ Az eredeti alapanyagok történeti, szociális és politikai narratívája új jelentéssé áll össze a narratív ékszerben. (7. kép)

Jivan Astfalck 2007-es *Narrative structures in body-related craft objects* című Phd-dolgozata gyakorlati kutatások révén törekedett az ékszer-jelenség bővítésére.⁵¹ Ő így határozza meg az ékszer fogalmát: „Az ékszer számomra a beágyazott narratíva egyedi kifejeződése, amely érzékileg és intellektuálisan egyaránt szorosan kapcsolódik a testhez.”⁵² Jivan szerint az ékszer a képzőművészeti diskurzuson belül kapcsolatokat teremt a tárgy és a tágabb értelemben vett test között. 2005-ös rövid összefoglalójában három aspektusból definiálja az ékszer tárgy-mivoltát.⁵³ Az elsőben független entitásként kezeli: a tervezési folyamatok által generált tárgyak meghatározható szobrászati identitással rendelkeznek. Formailag elemezve viselés közben semmivel sem kínálnak többet a díszítésnél. A második aspektus az alkotó néző-pontja: a tárgy egybeolvad a testtel, az identitást támogatja. Az efféle konceptuális munkák láthatóvá teszik a homályos határt test és tárgy között. A független tárgy a test által válik művészetté. A harmadik aspektus a hozzá tartozó médiu-mokkal, az általa kezdeményezett párbeszéd eszközével együtt vizsgálja a tárgyat. Ez – az anyagi és formai tulajdonságok mellett – a szimbolikus és érzelmi minőséget erősíti fel az elkészített, viselt és szeretett tárgyakban. Az astfalcki hármas tagolásban az utolsó szempont az, ami a narratív ékszer voltaképpen manifesztációját képezi.

Az efféle ékszerek tehát kimerevített pillanatok, melyeknek narratívája adott időben és helyen működésbe lendülő jelszerűségükkel definiálható. A narratíva szereplői az ékszerviselő, és az ékszer-esemény többi résztvevője is.⁵⁴ (Bár általánosan mondható, hogy a témát taglaló kiadványok többsége az alkotó szemszögére fókuszál.) Az anyag, forma, szín és kivitelezés kölcsönhatásával kiváltott érzelmi reakció megalósulása önkifejező eszközzé teszi őket, testképhez rögzültségük miatt pedig a filozófiaiilag⁵⁵ is vizsgálható jelenségek körébe tartoznak. Ha a narratív jelleg “hozzáadott érték”, akkor kijelenthető, hogy az ékszer önmagában nem narratív. Ez a hozzáadott minőség emeli ki őket a kortárs ékszerek köréből.

A KORTÁRS MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER SZÍNTERE

Magyarországon a művészi ékszer, és ezen belül a narratív ékszer tárgytípusának megjelenése időbeli lemaradással indult. Politikai és kulturális okokra vezethető vissza, hogy míg nyugaton e műfaj már virágzott, s alkotói harcot vívtak azért, hogy alkotásaik megfelelő platformon (a művészeti galériákban, múzeumokban) kapjanak helyet, addig nálunk másféle harccal kellett megküzdeni. A nagy múltú Moholy-Nagy Művészeti Egyetem falai között, ahol 140 éve folyik az oktatás, fémműves szakon ékszerrel kapcsolatos oktatásról csak az 1983-as évektől beszélhetünk.⁵⁶ Sok idő telt el addig, míg a megfelelő fogalmi keretek kialakultak, és akadémiai szinten lehetett a kortárs művészeti ékszer jelenéről diskurzust indítani. Péter Vladimir 2001-ben megbízott tanszékvezetőként a fémműves formatervező-képzést is átalakította.

Fémműves szakirányon ékszer-, díj/trófea-, érem-, emlékjel-, plasztikus tipográfia-, építészeti plasztika- és különböző használati tárgytervezési feladatokon át ismerkedhettek meg a hallgatók a szakma szerteágazó területeivel. Az új közegnek köszönhetően egyre jobban előtérbe kerültek a narratív minőséget is hordozó, egyéni érintettséget is megmutató tartalmak.⁵⁷

Az információáramlás, a határok megszűnése közelebb hozza egymáshoz a magyar és a nemzetközi szcéna alkotóit. A magyar kortárs művészeti ékszer jelenléte meghatározó. Az *Ékszerek Éjszakája* (ÉÉ) alapító tagjainak célja egy hagyományteremtő, évről évre ismétlődő, nemzetközi színvonalú kulturális esemény létrehozása volt, a hasonló müncheni *Schmuck*, illetve a bécsi *Nacht der Schmuckkunst* (jelenleg *Wiener Schmucktage*) mintájára.⁵⁸ 2017-ben már új csapat, a H6 kortárs ékszer-csoport tagjai vették át a szervezést.⁵⁹ Számukra a nemzetközi alkotók bevonása, és a láthatóság kiterjesztése lett az irányadó elv. Az esemény megnevezése több alkalommal változott, ez is az identitás folyamatos újraértelmezésére utal.⁶⁰ Az elkövetkező években a szervezői csapat tagjainak cserélődése biztosíthatja az esemény megújítását, melynek egyre több résztvevője van. A művészeti és narratív ékszer jelenlétét az ÉÉ (jelenleg *Budapest Jewelry Week*, BJW) évente kihirdetett felhívásaival is ösztönzi.⁶¹ Pályázatának népszerűsége egyre növekszik, mivel független szakmai zsűrivel válogat és a tárgyak számára biztosított illusztris hellyel is segíti a diskurzus kibontakozását. Az e szakmai szintéren kiállító alkotókkal készített riportsorozat célja is a kommunikáció elindítása volt. Az alkotó személyes narratíváját, a tárgyakban megjelenő narratív töltetet, az önmagában vett ékszert kiegészítő eseményeket, a tárgy jelenlétét és annak idejét vizsgáltuk. Minden alkotó esetében a saját nézőpont érdekelt, mely által teljesebb képet kaphattunk a jelen folyamatairól.⁶²

A magyar kortárs művészeti ékszer felbukkanásának már az ÉÉ előtt is voltak fontos esetei. Ékszereket már ezt megelőzően is majdnem minden ötvös készített, ez a tevékenység sokak számára megélhetési forma volt. Az új ékszer forradalmáról magyar szintéren a 80-as évektől beszélhetünk. Ez az az időszak, amikor olyan alkotók alakítják a szakmai jelenlétet, akik már fő hivatásként gondolnak az ékszerre, és e műfajkeretei között többféle utat is kipróbálnak. A művészeti, azon belül a narratív ékszer jelensége azokon az alkotókon keresztül szűrődött be hazánkba, akik ki mertek lépni a nemzetközi piacra. Az 1976-os *Ötvös és Fémműves Quadriennálé*, majd 1996-tól az *Ötvösművészeti Biennálé* indulásával biztos megjelenési lehetőség nyílt a szakma képviselői számára.

Kótai József, Máté János és Muharos Lajos kisplasztikai is körülbelül a hetvenes évek közepétől kezdenek új történetbe, amely mind a fémek, mind az ékszerek nyelvén egyéni látásmódot fejez ki.⁶³ Tárgyaik számtalan csoportos kiállításon, nemzetközi eseményen jelentek meg. 2014-ben közös kiállításon a Klebelsberg Kultúrkúria falai között mutatták be munkáikat. A kiállítás Máté János emlékét is méltón megőrizte, aki már nem láthatta a megnyitót. Az erős üzenetet hordozó tárgyak egyedi formaviláguk okán a kortárs magyar narratív ékszer előfutárainak tekinthetők. A figurális megjelenítésen túl, mesélő címekkel üzennek sokrétű jelentéstartalomról, jelrendszerük személyes látásmód kifejezője.

Kótai József hatvan évet felölő aktív pályája során az ötvösség több területén is maradandót alkotott.⁶⁴ Kisplasztikai, érmei képi világuk őszinteségével vívtak ki biztos helyet a magyar szakma történetében. A tárgyaiban közölt narratíva a címből és a figurákról könnyen leolvasható, leírás és kontórfalazás nélküli. “Az éremben és a kisplasztikában is az a fontos, hogy emléket idéz, egy szituációt megőriz. A cím irányítja az értelmezést.”⁶⁵ Életpályájára *Eligius*-témájú plasztikai a

⁴⁸ Dauvit Alexander, <http://www.justified-sinner.com/> - utolsó letöltés: 2018. január 12.; <http://www.bcu.ac.uk/jewellery> - utolsó letöltés: 2018. január 12.

⁴⁹ <https://www.plymouthart.ac.uk/latest/calendar/sleight-of-hand-artist-talk-dauvit-alexander/> - utolsó letöltés: 2018.01.14.

⁵⁰ Fenn, Mark, i.m., 10.

⁵¹ Astfalck, Jivan: *Narrative structures in body-related craft objects*. Thesis, University of the Arts London 2007 - <https://ualresearchonline.arts.ac.uk/id/eprint/7411/> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

⁵² “Jewellery for me is unique expression of embedded and g(c)rafted narrative, intimately related to the body - both, sensually and intellectually.”, <https://jivanastfalck.academia.edu/> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

⁵³ Astfalck, Jivan: *Jewellery as a Fine Art Practice* = Astfalck, Jivan; Adam, Jane; Derrez, Paul : New Directions in Jewellery, Black Dog Publishing, London, 2005.

⁵⁴ Jack Cunningham által rendezett *Maker-Wearer-Viewer* kiállítás katalógusát alapul véve a tárgy három élete a szereplők narratíváiból született meg. <https://www.jackcunningham.co.uk/about/> - utolsó letöltés: 2019.05.13. Exhibition Catalogue of maker-wearer-viewer exhibition, Jack Cunningham: Glasgow, 2005: https://www.jackcunningham.co.uk/jack_media/appendix_ii.pdf - utolsó letöltés: 2018. január 14.

⁵⁵ Boros János: *Pragmatikus Filozófia*, Jelenkor kiadó, Pécs, 1998, <http://mek.oszk.hu/10100/10151/10151.pdf> - utolsó letöltés: 2018. január 14.

⁵⁶ Péter Vladimir 1983-ban kezdett el az egyetemen tanítani, innentől fokozatosan változott a tanszék arulata.

⁵⁷ <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/peter-vladimir-201/> - utolsó letöltés: 2023.05.09.

⁵⁷ Lipóczki Ákos, i.m., 110. <https://corvina.mome.hu/dsr/access/81f7c72d-89d7-4d4d-a76a-6c166bcd7b2f> - utolsó letöltés: 2023.08.12., valamint Keppel Márton: Fejezetek az ötvösművészet magyarországi felsőoktatásának történetéből. Magyar Iparművészet 2019/7.szám, 22.-26., http://www.magyar-iparmuveszet.hu/wp-content/uploads/2020/06/Magyar-Ipamu%CC%8Bve%CC%81szet_2019_7...pdf - utolsó letöltés: 2023.08.12.

⁵⁸ ÉÉ Alapító tagok: Dész-Kertész Dóra, Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Kerékgyártó Szilvia, Stomfai Krisztina és Vékony Fanni

⁵⁹ *H6 kortárs ékszer csoport* tagjai: Börcsök Anna, Fazekas Veronika Fekete Fruzsina, Horányi Kinga, Neuzer Zsófia és Tengely Nóra

⁶⁰ 2015-2018 *Ékszerek Éjszakája* (ÉÉ), 2018 *Ékszerek Éjszakája BDPST* (ÉÉB), 2019 *Ékszerek Éjszakája Budapest* (ÉÉB), 2020-tól *Kortárs Ékszerhét Budapest/Budapest Jewelry Week* (BJW) - <https://www.budapestjewelryweek.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.31.

⁶¹ 2015- KONTAKT, 2016- KÖZELEBB/CLOSER, 2018- Szimbiozis/SYMBIOSIS, 2019- CONTROLS/CTRL+S, 2020- 0 negatív/ 0 NEGATIVE, 2022-PARADOX, 2023 RE:ACTION

⁶² Függelék, Interjúk (online elérhető, az értekezésessel együtt)

⁶³ Bakonyvári M. Ágnes: *Szent Eligius szellemi örökösei*, Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2014

⁶⁴ Götz Eszter: Kótai József ötvösművész, Magyar Művészeti Akadémia, MMA Kiadó, Budapest, 2019, 5.-26.

⁶⁵ Függelék, Interjúk, Kótai József

legjellemzőbbek, ezekből rengeteg változatot készített. A *Sóstói Eligius* 1994-es kompozíciója azt az elképzelt pillanatot örökíti meg, amikor az öntőlegényeket munka közben látogatja meg Szent Eligius.⁶⁶ A három mester alakja posztamensként szolgál a szent jelenéséhez, zárt kompozícióvá a természeti formákból kialakított keret teszi. (8. kép) Koppanós miniatűrjei örök ékévé válnak az arra érzékeny gyűjtők polcainak. Személyes kedvencem a Hermafzaragó című kisplasztika, mely az Iparművészeti Múzeum gyűjteményét gyarapítja.⁶⁷ A távolba merengő mester fa talapzaton álló, az antik görög szobrászatból jól ismert herma szobron bibelődik. A megidézett kőoszlop, mely hatalmat és tökéletességet fejez ki, ámulatra készít. Időtlenségébe az alkotó jelenléte, meseszerű alakja felismerhetően Kótai jegyeket csempész. A sorozat elemei mind bájosak, ám valamiért ez az alkotás az, ami összehozza múlt és jelen témáit egy kompozícióba. Anyagszerűsége, az alakok egyensúlya révén egy különben zárt buborékba enged bepillantást. Alkotó és műve egységet alkot. Kótai alkotásaiból sugárzik a szakma iránti mély tisztelet, a tárgyakba rejtett üzenet fontossága révén hatnak. Jellé, szimbólummá minősülő kisplasztikái olyan téri helyzetet hoznak létre, ahol minden részlet egyértelműen a kompozíció egyenrangú eleme.

Máté János különlegesnek számító aquamanilé a kubizmus és a geometrikus forma világát idézik.⁶⁸ *Szárnyalást ígértetek* című alkotása önkéntelen mosolyt csal a néző arcára. A pufók, mesevilágot idéző ló hátán a szerencsenői alak átlényegülten az égiekhez fohászodik. A tárgy középkori elődeire⁶⁹ utal, a jelen terméke így hidat képez a múlt tárgyi világával, miközben üzenetét a sajátos karakterű telt női forma teszi relevánssá. A magyar nyolcvanas és kilencvenes évek gyurma rajzfilmsorozatainak világát idéző formák felhőtlen vidámságú hangulatot teremtenek. Maté János tárgya a vágyódást és a megtisztulás rituális megjelenítését közvetíti. A telt és gömbszerű formák révén saját, halmozó kulturális közegünk elevenedik meg a megkopott, elfeledett vízöntőedény egyszerű médiumában. (9. kép)

Muháros Lajos "Elsősorban a 80-as évek második felétől kezdve alkot ezüst ékszereket, melyekkel tudatosan vállalja fel a hagyományok megőrzését, folytatását, tradicionális eszközök és anyagok segítségével, de egyben újító módon. Különösen egyediek a bibliai történeteket nemes humorral bemutató kollekció darabjai, melyekben kiemelt szerepet kapnak a saját maga által csiszolt, faragott drágakövek."⁷⁰ 2006-os *Szent Eligius* kisplasztikája egyértelmű átmenet és összekötő kapocs Kótai József és Maté János tárgya között. A témaválasztás Kótai plasztikáit idézi, míg a figura kezében tartott oroszlános aquamanilé Maté Jánosra utal. Az aranyművesek védőszentje mosollyal az arcán ül négy míves állatmancon támaszkodó posztamensén. Ruhája és püspöki süvege drágakövből készült, amelyen a textil anyagát megidéző redők mozdulatot sejtetnek. Az ezüstdből, viaszveszejtéses eljárással kialakított aprólékos részletek Muhárosra jellemző formavilágot mutatnak, a mester kéznyma hosszú időkre rögzíti azt az ötvös szakma történetében különleges pillanatot, amikor a három alkotó egyszerre jelent meg. (10.kép) Az általuk megélt korszak az, ami – kényszerű átalakulás folyamatában – a művészeti ékszer felemelkedését hozta el.

Péter Vladimir 1976-tól több alkalommal is részt vett a müncheni *Handwerksmesse* ékszerkiállításon. 1983-tól Gergely István, az Iparművészeti Főiskola rektora hívta meg tanítani, egy évvel később pedig az ötvös szak vezetésével is megbízta. Keppel Márton művészettörténész megfogalmazása jól érzékelteti Péter hatását a kortárs ékszer jelenére. "Kétségtelenül személyiségének intenzív jelenvalósága és művészetének attraktív kvalitása emelte az ékszerkészítés szakterületét a keze alól kikerült növendékek generációjának kizárólagos ötvösművészeti tárgyalgó megnyilvánulásává."⁷¹ A látásmódváltáshoz, az ötvösség átalakulásához az is hozzátartozik, hogy a nagyvállalatok és megrendeléseik

eltűntek. Péter így határozta meg a változás okát: "Fontosnak tartom az ékszert, de mindig úgy gondoltam, hogy egy alkotó munkájában egy szeletet jelent, és nem főoglalkozást. Az oktatásban nem szántam neki kiemelt szerepet, ez később erősödött fel. Részben a kortárs ékszervilág törekvései miatt kapott hangsúlyt, másrészt a szociális viszonyok jelzésében is felerősödött az ékszer szerepe. Ez hatott vissza az oktatásra."⁷²

Az ékszer definícióját a következőképpen adta meg: "A kortárs ékszer fogalma nekem magától értetődő, mert – ha a legkonzervatívabb tömegterméket nézzük – ide sorolom a nagyértékű briliáns kincsképző ékszert is, vagy a legelvadultabb, legelrugaszkodottabb kortárs ékszert. Mind annak a kornak a terméke. Az egyik az egy kolonccal jön, mert hurcolja az elmúlt évszázadok értékképző sztereotípiáit, a másiknak pedig az a kolonc, hogy ettől megszabaduljon. Az első kénytelen sztereotípiákhoz ragaszkodni, hiszen számára az érték a pénzre válthatóság. A konzervatív az anyagban hisz, amit a tárgyba beletett, hogy az az értékörző, amit mindenki felismer... Az igazi ékszer, ahogy én gondolok rá, az ölel, az simogat, bőrkontaktusa van, tapintás-élményt ad... Valamilyen formában minden ékszer narratív. Van, aminek a beszélt nyelvhez hasonló nyelve van, tehát mesél valamilyen módon, és a másik oldalon van, amelyik a saját nyelvén beszél, amit nem lehet lefordítani más nyelvre. [...] az ékszerek a formák nyelvén beszélnek, amiben felerősödik a taktilis élmény, a súly-élmény, a fény-élmény, az anyagokhoz kötődő asszociációs élmények. Úgy gondolom, a narratív ékszer kifejezés kicsit leszűkíti a dolgot, mert a nyelvre utal..."⁷³ Ez a látásmód tükröződik egyedi csiszolású kövel készült gyűrűin is. Az ősi motívumokat megidéző formavilág és a nyersanyagok erős hatása kontrasztot teremt. Az ezüst trón székké válik a selymes csillogású rutiltűs kvarc kő alatt, s a lebegés hatását keltő fekete háttérű kép-reprezentáció arra készítet, hogy elképzeljük, milyen lehet viselni egy Péter Vladimir tárgyat. (11. kép)

Bánfalvi András oktatói tevékenysége és alkotói hozzáállása okán egyaránt fontos szereplője a kortárs ékszer történetének. Munkái az 1980-as évek óta számos hazai és külföldi csoportos kiállításon szerepeltek. 2000-ben megjelent *Ékszerdoboz/Jewelry box* című könyve elkészült munkáit és alkotói elveit személyes hangvételű sorokban mutatta be.⁷⁴ Kézzele aprólékosan megmunkált, exotikus nemes anyagokat is felvonultató tárgyai a design ékszer formavilágán is túltekintenek. Nem csak a viselhetőség és a forma ünnepe csillan fel ékszereiben: a személyes történetek és az erős emlékező funkció válik központi témává.

Különleges darab az a karkötője, amely édesanyja fotóját őriz. Egy vizilófogból kialakított téglatest-keretben ül a fekete-fehér fotó, amely gyermekkori képet ábrázol, egy, az alkotó személyes történetében kitüntetett jelentőséggel bíró idilli jelenetet. A csont rozsdamentes acél foglalata és a bőrszík révén e tárgy karóként viselhető, így az elmúltak emlékét a jelenben a viselés idejére megidézi, a jelen folyását megállítja, adott szekvenciában egyszerre elevenedik meg a múlt és a jelen. A párhuzamot az alapanyagok társítása is hangsúlyozza: a rozsdamentes acél modern anyag, a vizilófog régi időkre emlékeztető.⁷⁵ Bánfalvi ékszerei jól példázzák a narratív ékszer fogalmának jelenbeli relevanciáját és létjogosultságát.

A magyar kortárs ékszer színterén sok olyan alkotó feltűnik, akik számára a tárgy létrehozása során az üzenet és a kontextus a meghatározó. A korábbiakban említett interjúsorozat keretében olyan alkotókkal beszélgettem, akik be tudják sorolni magukat a narrativitás egyes válfajaiba.⁷⁶ E beszélgetések világítottak rá arra, hogy a tárgyalgó kapcsolatos kommunikáció elengedhetetlen, mert csak így juthatunk valóságos megértéshez mind a mű, mind az alkotó vonatkozásában, és találhatunk új inspirációs forrásokat a továbblépésre.

⁶⁶ <https://mmakademia.hu/alkotas/-/record/MMAA67624> -utolsó letöltés: 2023.07.11.

⁶⁷ <https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kisplasztika-szobrasz/27155?f=u-VbPYHFESjSiauww6NXzqBzDaACP8l6js5NmWpLm6aoXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7zK2HSGwphLvHdOtcCaox8Y&n=4> -utolsó letöltés: 2023.07.11.

⁶⁸ Magyar Iparművészet, 21.évf., 3.szám, 2014, 2. - https://epa.oszk.hu/01000/01059/00219/pdf/EPA01059_magyar_iparmuveszet_2014_03_002.pdf - utolsó letöltés: 2023.07.09.

⁶⁹ Érdekes elő példákat a British Múzeum online gyűjteményében is találni, ilyen az oroszlános aquamanilé a 13. századból, két alakkal, ami Sámson hőstettére utalhat https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1851-0412-1 -utolsó letöltés: 2023.07.09.

⁷⁰ Szerző: Gyergyádesz László, ifj. <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/muharos-lajos-5649/> - utolsó letöltés: 2023.07.09.

⁷¹ Id. Katona Katalin (szerk.): *A hazai ötvösművészet felsőfokú oktatásának története 1945-től napjainkig*, Keppel Márton: *Fejezetek az ötvösművészet magyarországi felsőoktatásának történetéből*, Konferencia, Co-libri Reklámgrafika Bt., Budapest, 2019, 23.

⁷² Függelék, interjúk, Péter Vladimir

⁷³ Függelék, interjúk, Péter Vladimir

⁷⁴ <https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/gyuru/2072> -utolsó letöltés: 2023.07.09.

⁷⁵ Bánfalvi András: *Ékszerdoboz/ Jewelry Box*, Budapest, 2000, 132.

⁷⁶ Interjú alanyok: Besnyői Rita, Dávid Attila Norbert, Dész-Kertész Dóra, Égi Marcell, Gaál Gyöngyvér, Harsány Patrícia, Huber Kinga, Király Fanni, Kótai József, Péter Vladimir, Roskó Mária, Tengely Nóra, Tóth Zoltán, Varga János Gábor, Vékony Fanni, Zámori Eszter

A tárgyak világában a keletkezéstörténet, az alkotói szándék, a leírás, a cím, a tárgy megjelenésének körülményei, valamint a viselő hozzáadott történetei generálják a folyamatosan változó jegyeket.⁷⁷ Az alkotó, a néző és a viselő narratív jelenlétéhez képest a tárgy az állandó, és a körülötte kialakuló változó történetek teszik narratívvá magát az élményt. Mieke Bal megfogalmazásában: „A narratív textus olyan szöveg, amelyben egy ágens egy bizonyos médiumon keresztül beszél (mond) el egy történetet, legyen az nyelv, kép, hang, épület vagy ezek kombinációja. A történet egy fabula, amelyet valamilyen megjelenítenek. A fabula logikailag és kronológiailag összekapcsolódó események sorozata, melyeket a szereplők idéznek elő vagy szenvednek el. Az esemény átmenet egyik állapotból egy másikba. A szereplők olyan ágensek, akik cselekedeteket hajtanak végre. Nem feltétlenül emberi lények. Cselekedni annyit tesz, mint előidézni vagy elszervenndeni egy eseményt.”⁷⁸

A narratíva alapvető feltétele tehát a szöveges, nyelvi formátum, legtöbbször így is ölt testet, de ugyancsak Mieke Bal mondja: „nincs értelme annak, hogy a narratológiai elemzést pusztán szövegekre korlátozzuk.”⁷⁹ Identitásunk, személyiségünk megélése történeteken keresztül alakul és konkretizálódik. Ezen történetek lenyomatai kikristályosodhatnak felhalmozott tárgyainkban. A narratíva – és egyáltalán, a beszélő tárgy-minőség – eszköz, amellyel érthetőbbé tesszük magunk számára a világot. Roland Barthes gyakran idézett gondolata értelmében a narratívák mindenhol ott vannak, a világban fellelhető történetek száma végtelen: „A narratívák átívelnek a történelmen, egyetemesekek, transzkulturálisak, szinte egyidősek az emberiséggel; vagyis a narratíva az élet maga.”⁸⁰

A tárgyak történeteket hordoznak, idéznek meg, tárolnak, de legfőképpen jelenlétükkel mesélnek. Az átélés és felismerés mozzanata az alkotó által létrehozott tárgy hatására a szemléelőben és a viselőben is megjelenik.

A KONCEPTUÁLIS MŰVÉSZETTŐL A KORTÁRS NARRATÍV ÉKSZERIG

A kortárs ékszerkészítés új irányait képzőművészeti műfajok jelölték ki, és ezek tolták az ékszert a művészeti kifejezés-módok felé. Az új irányzatok késéssel követése a tárgytervezés egész történetére jellemző. Az ötvösség kiegészítő, díszítő termékei sokáig az építészetet és az aktuális divatot szolgálták. Nem véletlen, hogy az útkeresés folyamata fenekestül forgatta fel e szakma megítélését, és az sem, hogy a közönség nem tud lépést tartani a gyorsan változó tárgyi dömpinggel.

A dadaista gyökereiből sarjadt konceptuális művészetben, majd a posztmodernben új alapanyagok és minőségek jelennek meg. A modern művészet, jellemzően a huszadik században és a huszonegyedik század első felében született művészeti alkotások, felfüggesztik az ismert fogalmi határokat, kitörnek a nyugati művészetben konszenzuális festészeti és szobrászati formai keretek közül.⁸¹ Az 1960-as évektől a valóság lenyomatai árasztják el a művészet által kijelölt tereket. Tárgyak és akciók által mimézis jön létre, a művek a valóság egy-egy szeletére utalnak, miközben átértelmezik azt.⁸²

⁷⁷ Paul Ricoeur narratív azonosságról beszél. Id. László János, Thomka Beáta: *Narratívák 5.*, Narratív pszichológia: Kijárat Kiadó, 2001, 15.- 26. = Paul Ricoeur: A narratív azonosság, 1991-ben megjelent tanulmányát Seregi Tamás fordította

⁷⁸ „A narrative text is a text in which an agent relates (tells) a story in a particular medium, such as language, imagery, sound, buildings, or a combination thereof. A story is a fabula that is presented in a certain manner. A fabula is a series of logically and chronologically related events that are caused or experienced by actors. An event is the transition from one state to another state. Actors are agents that perform actions. They are not necessarily human. To act is defined here as to cause or to experience an event.” BAL, Mieke: *Narratology – Introduction to the Theory of Narrative*, Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press Incorporated, Second Edition, 1997, 5.

⁷⁹ „As I suggested with the analysis of Aptekar's painting and in reference to some other visual images, there is no reason to limit narratological analysis to texts only.” BAL, Mieke, i.m., 1997, 161.

⁸⁰ Roland Barthes *Image, Music, Text* című 1977-es kötetéből idézi Wolfgang Kemp = Robert S. Nelson and Richard Shiff: *Narrative*. In *Critical Terms for Art History*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 2003, 63.

⁸¹ Rosalín E. Krauss: *A szobrászat kiterjesztett tere*, (Beck András fordítása), Enigma művészetelméleti folyóirat, 20-21. szám (IV. évfolyam, 1999), Új Vizuális Kultúra Alapítvány, Budapest, 1999., 96.-105.

⁸² „Az ember jelkészítő (és jelolvasó) lény, ahogyan a strukturalizmus óta nevezik, kettős viszonyban áll a világgal: közvetlenül éli, válaszol rá, csinálja, ám ugyanakkor reprezentációját is meg akarja teremteni, és a már kész jelekben azt élvezi, hogy újraélheti élményeit.” Almássy Miklós: *Anti-esztétika*, T-Twins Kiadó, Lukács Archivum, Budapest, 1992, 50.

A konceptuális művészet erőssége az alkotásokban megjelenő üzenetben van. Sol LeWitt szerint a mű mögött meghúzódó gondolat fontosabb, mint maga az alkotás. 1967-es *Paragraphs on Conceptual Art* című esszéjében ezt írta: „Maga az ötlet, még ha nem is vizuálisan, ugyanolyan műalkotás, mint bármely késztermék.”⁸³ A konceptuális művészek megkérdőjelezték a művészet fogalmát. Ez az irányzat nem tekinthető egységes stílusnak, tárgya maga a művészet, melyet a befogadó válaszhai definiálnak.⁸⁴ A konceptualitás határait feszegető kísérleti ékek nem csak Európában kezdtek feltűnni, hanem az óceán mindkét partján. Az alkotókat nem lehetett kulturális határokon belülről kategorizálni, mert eltűntek a jellemző hagyományos ornamentikák. Új alternatívákat kerestek a nemes anyagok kiváltására, ennek nyomán egyre több olyan tárgy születik, amely nem önmagában a funkciót, a szépséget és az értéket ünnepli, hanem új narratív reprezentációs közeget hoz létre.

NARRATÍV=MINDEN

Identitása megteremtése közben az ékszer viselője önmagára mutató jelölő objektumokkal veszi körbe magát. Ahogy tárgyaink egyre inkább átveszik az irányítást felettünk, mi magunk elválaszthatatlan részei lettünk az alkotásoknak. A ma művészete – az ékszer is – felerősíti ezt a benyomást azzal a tulajdonságával, hogy szorosan épít a néző fantáziájára, és új minőséggel tölti fel a már ismert dolgokat.⁸⁵

Piero Manzoni 1961-es, *A Föld talapzata* című tárgya új megvilágításban láttatja művész és tárgy viszonyát.⁸⁶ Az általa indított diskurzus kiapadhatatlan és mindvégig releváns, ameddig az értelmező közeg, az emberi kultúra története tart. Renee Bevan 2012-es, *The World is a Giant Pearl* című fotójával⁸⁷ további mélységet ad ennek a gondolatnak: ha a a föld egy műalkotás része, és medálként hordható, akkor mi mindannyian a műalkotás részévé válunk, és egy folyamatosan változó művészeti ékszer jön létre. Csak éppen ötven év kellett hozzá, hogy ráismerjünk erre.

Arman Portrait of Iris Clert című alkotása a gyűjtő és rendszerező művészről mesél, aki a valóság elemeit rendezi újra egy alkotásban. A levetett ruhák, kozmetikai termékek, és eldobott papírfecnik az identitás burkait jelenítik meg.⁸⁸ Vajon mennyire vagyunk egyik a jelenben a testünkent körülvevő ruhákkal, tárgyakkal, kiegészítőkkal? Általuk megidézhető a személy, akiről egy realizstikusan festett portré ugyanennyit árulna el. A személy eltűnt, de az alkotás tovább él.

Lisa Walker a ready-made ékszerek koronázatlan királynője.⁸⁹ Még éppen hordható játékos tárgyai önmagukban nem a kivitelezés minőségével tűnnek ki, hanem szimbólumok és narratíva kombinációit foglalják keretbe. Könnyed ékeinek funkciója a gondolatébresztés: hogy mosolyt csaljon ajkunkra és egyszerű asszociációt indítson az agyunkban. Erre pedig csak akkor vagyunk képesek, ha be tudjuk azonosítani a tárgyak alkotóelemeit. Esetében nehéz egy tárgyat kiemelni, ami a legtalálóbban ragadná meg az ékszerhez fűződő viszonyát.⁹⁰ Saját elmondása szerint arra törekszik, hogy sosem látott darabok és kompozíciók kerüljenek ki a kezei közül.⁹¹ *Untitled* elnevezésű 2007-es brossja szemétből született, és ragasztó segítségével áll össze monolitá. (12.kép)

MINDEN= MŰVÉSZET

A konceptuális művészet egyes alkotóira jellemző az intervenció, vagy beavatkozás.⁹² A kifejezés olyan alkotások ese-tében használatos, amelyek egy meglévő struktúrával vagy helyzettel való interakcióra reagálnak. Egy másik műalkotás, a közönség, egy intézmény vagy a nyilvánosság kitüntetett szerepet kap az akció során, ami újraértelmezi az eredeti gondolatot. Ugyanakkor nemcsak akciókra, happeningekre alkalmazható: tárgyak esetében is létrejöhet ilyen újraértelmezés, amikor adott ideára a művészet eszközeivel reagál az alkotó, így az relevánssá válik a jelen számára.

Beuys meghökkentő kijelentése (“Mindenki művész.”) a kreatív, gondolkodó lényre vonatkozik, aki jelenlétével is alakít környezetén.⁹³ Voltaképpen az alkotó ember ideológiáját fogalmazza meg, aki alkotásaival gondolatokat generál és provokál, s mivel a folyamatot helyezi középpontba, tárgyai is ennek egy-egy állomásaként értelmezhetőek. Zsírból és méz-ből készült plasztikai is ezt az elvet közvetítik⁹⁴: egyszerűségével, nem inadekvát jelenlétével kizökkent, így éri el kitűzött célját. A *Zsír-szék* 1963-ban hatalmas visszhangot keltett. Alapanyaga alakíthatósága és átmeneti jellege miatt hozdoz nagyon erős üzenetet. Nyomot hagy, folyamatosan változik és sok esetben undort vált ki. Teret jelöl ki magának, a mellé rendezett tárggyal együtt éri el célját, hiszen azon változtat valamit. A *Zsír-szék* már nem csak a szék funkcionalitásáról szól, hanem az arra ráarakódó rétegek új minőségéről.

Kim Buck dán ékszertervező *Daisy*⁹⁵ című tárgya is többszörösen újraértelmezi az eredeti üzenetet. A dán százszor-szép-bross története régebbre nyúlik vissza: 1935-ben Ingrid svéd hercegnő az esküvőjén viselte, így emlékezett édes-anyjára, II. Margit királynőre. A brosst Gusztáv Adolf svéd koronaherceg rendelte nászajándékba számára abból az alka-lomból, hogy feleségül megy IX. Frigyes dán királyhoz. Több ékszercég készített az eredeti tárgyra utaló saját variációt, a százszorszép – egyben Dánia nemzeti virága⁹⁶ – a legtöbbet eladott ékszertípussá vált Dániában. Buck többféleképpen újraértelmezte a tárgyat: az *Elsker and Elsker ikke* bross a szeret/nem szeret gyerekjátékra utal. Aranyozott ezüst alapját fehér zománc fedi, hátoldalán az eredeti tárgyat készítő cég (Georg Jensen) fémjele is megtalálható, mellette tűnik fel Buck jele. Adaptációjában az egyes szirmok már különálló brossként is működnek, egyenként is meg lehet őket vásárol-ni. A mű címe Bucknak a nagy múltú céghez való viszonyára is utal.⁹⁷ Az újrahasznosított alapot több tárgyában felhasználta. Ez a fajta újraértelmezés több munkáján megfigyelhető, folyamatosan újratervezi, átalakítja tárgyai koncepcióját, bizonyítva azt, hogy egy egyszerű tömegtermékből is válhat művészet. (13.kép)

MŰVÉSZ = EMBER

Beuys provokatív tézisei (pl. Művészet = Ember⁹⁸) értelmezése szerint társadalmunk alappillérét az emberi kreativitás alkotja. *Felhívás az alternatívára* című írásában a fogalmak átalakulása mellett arra a folyamara is hangsúlyt helyez, melynek révén alkotóként megtalálhatjuk saját helyünket.⁹⁹ Alkotásaival, akcióival, írásaival és előadásaival elérte, hogy a szakértő és a laikus közönség egyaránt felfigyelt rá. Az általa létrehozott jelenségeknek mindvégig a kommunikáció volt a központi eleme.

^[1] Harrison, Charles, Wood, Paul: Art in Theory 1900-1990. Blackwell, Oxford, 1992, 95.

^[2] „A concept art tárgya maga a művészet. Megjelenési formája a gondolat, melyet segédeszközök továbbítanak (írott és élőbeszédés szövegek, fényképek, filmek, térképek stb.), de ez a fizikális közvetítő rendszer nem feltétele a concept art létének. Alapja kizárólag a gondolat, a művészi elképzelés.” - Hajdú István: Concept art, Kísérlet egy műfajtalán műfaj rendszerezésére - http://www.c3.hu/collection/koncept/images/hajdu.html -utolsó letöltés: 2018. 06. 14., valamint: Whetten, David. A.; Godfrey, Paul. C.: Identity in organizations: Building theory through conversations, Sage Publications, USA, 1998, 15.

^[3] “Az ember jelenlegi identitása tehát nem egy pillanatszerű titokzatos esemény, hanem az élettörténet törékeny eredménye.” Kenneth J. Gergen-Mary M. Gergen: A narratívumok és az én mint viszonyrendszer, Narratívák 5., 2001, 79.

^[4] Ruhrberg, Schneckenburger, Fricke, Honnef: Művészet a 20. században, II. rész, Taschen, Köln/Vince Kiadó, Budapest, 2011, 509.

^[5] Renee Bevan: The World is a Giant Pearl pendant, 2012, https://handshake2.com/2015/06/01/23/ -utolsó letöltés: 2023.05.31, (Skinner, D: 2013, 21.)

^[6] Godfrey, Tony: Conceptual Art, Phaidon Press Limited, New York, 1998, 72.

^[7] https://klimt02.net/events/exhibitions/29948 -utolsó letöltés: 2017.11.1., http://www.lisawalker.de/ -utolsó letöltés: 2017. 11. 1.

^[8] http://www.kojewel.com/main/pendants-by-lisa-walker.htm -utolsó letöltés: 2018. 06. 16.

^[9] Ebben az interjúban alkotói módszeréről beszél, és kicsit beláthatunk a műhelyébe, ahol, ha valami bekerül a kőrforgásába, abból ékszer lesz. https://vimeo.com/82061134 -utolsó letöltés: 2018. 06. 16.

^[10] Általánosságban a konceptuális alkotások négy különböző formában jelennek meg: az első a readymade, amit Duchamp vezetett be, ez a változat megtagadja az alkotás egyedi mivoltát. A második az intervention, amikor egy kép, egy szöveg vagy egy dolog egy váratlan helyzetben, helyszínen bukkan fel, akár szétfeszítve a múzeum kereteit. A harmadik a dokumentáció, ahol az alkotás a jegyzetek, térképek, diagramok és fotók különböző gyűjteményéből állhat össze. A negyedik a szavak, amikor a koncepció, a kutatás nyelvi formában jelenik meg. Ez a négy forma szabadon váltakozik. Ld.: Godfrey, Tony, i.m., 7.

^[11] Harla, Volker, Rappmann, Rainer, Schata, Peter: Szociális Plasztika, Anyagok Joseph Beuyszhoz, Ford.: Adamik Lajos, Balassi Kiadó, Budapest, 2003, 102.

^[12] Harlan, Volker: Mi a művészet?, műhelybeszélgetés Beuyszal, Metronóm Kiadó, Budapest, 2001, 59.o.

^[13] https://kimbuck.dk/jewelry/2010.html -utolsó letöltés: 2023.06.14.

^[14] https://royalwatcherblog.com/2020/04/15/queen-margrethes-daisy-brooch/ -utolsó letöltés: 2023.06.14.

^[15] Veiteberg, Jorunn: The Jewellery Box, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2021, 414.

^[16] vö. Kunst = KAPITAL 1979, Olasz10000 lírás bankjegy, fekete marker, 6,9 x 13,3 cm, aláírva és címmel

^[17] https://www.galerie-thomas.de/de/werke/joseph-beuys-kunst-kapital -utolsó letöltés: 2023.06.02, valamint Kunst=Kapital- Tafel [Művészet = Tőke - Palatábla], Palatábla fakeretben, vörös szitanyomattal, 31x44 cm, 50 + X példány, aláírt, számozott. Kiadó: Faktotum art, Verona https://www.thebroad.org/art/joseph-beuys/kunst-kapital-0?page=2 - utolsó letöltés:2023.06.02.

^[18] Durini, Lucrezia De Domizio: A filckalap - Joseph Beuys - Egy elmesélt élet, Kijárat Kiadó, Budapest, 2001, 167-191.

Richard Long *A Line Made by Walking* című 1967-es fotója, mely egyik St Martin-i útján készült¹⁰⁰, minimalista eszközökkel mutatja be a racionális valóságot. Az alkotó megállt egy Wiltshire-i mezőn, ahol oda-vissza járkált, míg a lelapult gyepp vissza nem tükrözte a fényt, és az vonalként láthatóvá nem vált. Megörökítette A táj struktúrájába történt fizikai beavatkozását örökítette meg. Ez az alkotás vált Long munkásságának kiindulópontjává. A jelenléti folyamat és az akció megelőzi a művet, mely csak dokumentálja az eredményt.¹⁰¹

Gisbert Stach 2004 és 2009 között készült *Tree necklace* című fényképsorozata az ékszer műfajának határait feszegeti, hiszen csak alapanyagában és formájában utal ékszerre, de nem viselhető ember.¹⁰² E sorozat azt mutatja be, ahogyan egy növekvő fa bekebelez egy gyöngy karkötőt. Elemei az ékszer létjogosultságáról és időállóságáról mesélnek egy olyan kontextusban, amelyben a természet a folyamatosan változó, az ékszer pedig az állandó. Néző és alkotó egyszerre döbben rá, hogy jelenlétével megváltoztat, alakít és átformál. A fa formája a környezeti hatásoknak, jelen esetben a karkötőnek köszönhetően új formát vesz fel. (14. kép)

A pragmatista felfogás szerint, ha a művészetet tapasztalatként értelmezzük, akkor a folyamat egészének eredményeképpen, az alkotói szándéktól a befogadók és a lehetséges viselők átélésén keresztül jön létre maga a mű, amely nem korlátozódik adott formákra és médiumokra.¹⁰³ A folyamat-jelleg alapvető jelentőségű: ebből érthető meg egy alkotás. A művészet ebben az értelemben jelenthet egyet az emberrel.

EMBER=ÉKSZER

Joseph Kosuth a hatvanas évektől már olyan munkákat készít, amelyek a kontextust értelmezték, amelyek által jelentésszűfűgéseket figyelt meg. Azt vizsgálta, hogyan funkcionálhat egy műalkotás oly módon, hogy fenntarthatóvá váljon, hogy egyetemességre tegyen szert, amit nem homályosít el ízlés, tradíció és a művész szándéka. Számára a művészet anyaga az üzenet.¹⁰⁴ Alkotásmódjában nagyon fontos szerepe van a játéknak, ezt a nyelv kínálta lehetőségekkel juttatja érvényre. A mű szerves része a kiállítási térnek, és az adott kulturális körnek, ahová a mű készül. Ez értelmezhetővé teszi az adott esemény befogadói számára. A mű A néző, aki értelmezi a látványt, elengedhetetlen része a műnek. Az *(Art as Idea as Idea) The Word „Definition”* című alkotása egy felnagyított fotó, mely a 'jelentés' szó szótári értelmezését mutatja. A fekete alapon megjelenő fehér betűk túlmutatnak a definíción, ebben az új perspektívában az ideát fejezik ki. E minimalista képben a jelentéstartalom önmagára mutat vissza, az értelmezést könnyíti, hogy ismerős a szótárak száraz világa, amely a fogalmi rendszereket alakítja. A cél pedig a közös nevező megtalálása, hogy egy nyelvet beszélhessünk.¹⁰⁵

A szöveg, a leírás és a kimondott szó Mah Rana munkáiban is fontos szerepet játszik, aki 2000-ben kezdte el *Jelentések és ragaszkodás* című projektjét, melyet 2018-ban fejezett be. Több mint kétszáz emberrel készített interjút a világ minden tájáról azzal az ékszerrel kapcsolatban, amit éppen viseltek. A kutatáshoz kiállítás készült már 2001-ben is, ahová nagyon egyszerű kitűzőt is készített "Az ékszer az élet" felirattal. Ez a jelvény a védjegyévé vált, és azóta is folyamatosan kíséri az általa létrehozott eseményeket.¹⁰⁶

A Herman Hermsen és Tim Carson által szervezett *Extranalities* 2015-ben indult.¹⁰⁷ Az ékszerművészekből álló csoport szokatlan feladatokat vállal, s a közös médiumhasználat által a tárgyak közötti kapcsolatot is megpróbálják definiálni. A tagok kihívást jelentenek egymás számára, közösen feszegetik a művészi gyakorlatok határait. A kiállítás inspirációja az 1990-es évek közepében gyökerezik, amikor Peter Vermandere – elsétálván a Szajna melletti híres könyves standok mellett – rátalált egy fekete-fehér fotóra, amely papírvirág füzérekkel betérített férfit és gyermeket ábrázolt, s ennek nyomán életre szóló akcióba kezdett. Olyan fényképek gyűjt, amelyekben az ékszerek játsszák a főszerepet. Teljes archívumot vásárolt amerikai sajtófotókból, s az *Extranalities* tagjai ezeket használták fel inspirációként ahhoz, hogy a 2D ékszertörténeteket új fizikai 3D ékszeralkotásokká alakítsák.¹⁰⁸ Minden következő *Extranalitieshez* új művész csatlakozik. A Timothy Information Limited azaz Tim Carsonnak, a csoport alapító tagjának munkái mind kritikai szemlélettel készülnek. Ékszerkonceptiói felkiáltójelek melyek a nézőt szólítják meg. Munkáival folyamatosan kérdéseket generál. *I like Jewellery* című brossa az, ami a kérdőjelet ponttá változtatja. A kör formájú brosson, csak a kinyilatkoztatás olvasható. Viselője a tárgy révén maga is ékszerré válik abban az időintervallumban, amikor hordja azt. (15. kép)

Ha a konceptuális művészettel vetjük össze a kortárs ékszer példáit, nemcsak a konceptuális művészet különböző formái közötti kapcsolatot láthatjuk tisztán. Az is világossá válik, hogy a nagy újítás és a határátlépés nem feltétlenül az ékszer területén jelenik meg, mivel a viselhetőség és a szakmai tér elzártsága olyan, a médium jellegéből adódó korlátok, amelyek nehéz terepet hoztak létre.

Ha a felvázolt **NARRATÍV = MINDEN = MŰVÉSZET= EMBER = ÉKSZER** egyenletet Beuys-i értelemben gondolatindító, megütköztető kijelentésként tekintem, egyértelműen értelmezésre szorul a narratív fogalma és az ékszerben megjelenített szimbólumok kapcsolódási pontjai. Jeleken keresztül értelmezzük a külvilágot, és a saját testünket is.¹⁰⁹ Lévi-Strauss szerint a megértés azt jelenti, hogy együtt tudunk működni szimbólumokkal. Ehhez különbséget kell tudni tenni a jel és az általa jelölt dolog között, majd fel kell tudni ismerni, hogy a jel és a jelzett dolog között kapcsolat van.¹¹⁰ A testen az ékszer szimbólummá válik és a viselő üzenetét közvetíti.

¹⁰⁰ <https://www.tate.org.uk/art/artworks/long-a-line-made-by-walking-p07149> - utolsó letöltés: 2023.06.14.

¹⁰¹ Gracia Tolomeo, Maria; Codognato, Mario: *Richard Long : Rome - Palazzo Delle Esposizioni*, Electa, Milan, 1994

¹⁰² <https://www.gisbertstach.de/tree-necklaces/> - utolsó letöltés: 2023.07.13.

¹⁰³ Susterman, Richard: *Pragmatista esztétika. A szépség megélése és a művészet újragondolása*, Kalligram Kft., Budapest, 2003, 134.

¹⁰⁴ Kosuth, Joseph: *Zeno az ismert világ határán*, Velencei Biennále, XLV. Nemzetközi Művészeti Kiállítás, Magyar Pavilon, Műcsarnok, Budapest, 1993, 130.

¹⁰⁵ <https://www.moma.org/collection/works/137438> - utolsó letöltés: 2023.07.13.

¹⁰⁶ <https://www.meaningsandattachments.com/> - utolsó letöltés: 2023.06.14.

¹⁰⁷ <https://www.sieraadartfair.com/extranalities-pictureware/> - utolsó letöltés: 2023.06.12.

¹⁰⁸ Nyilatkozat angol verziója: <https://www.instagram.com/p/CpewclUMNpX/> - utolsó letöltés: 2023.06.12.

¹⁰⁹ Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor *Szimbólizáció* című könyve segít a szimbólum fogalom értelmezésében, amely ugyanolyan nehezen meghatározható, akár az ékszer, vagy a művészet fogalmi kerete, hiszen minden tudományos terület máshogy definiálja. Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor: *A szimbólizáció*, Vertus Commerce, Budapest, 2021

¹¹⁰ "In order to be able to operate with symbols it is necessary first of all to be able to distinguish between the sign and the thing it signifies and then to be able to recognize that there is a relation between the sign and the thing signified." Leach, Edmund; Claude Lévi-Strauss: *The Human Animal and His Symbols*, 1989, 44.

A tárgyak jelölő funkciója sokféleképpen vizsgálható. Valami akkor válik jellé, ha valami mást helyettesít. A létrehozott jelentéstartalom többféleképpen is értelmezhető.¹¹¹ Az interpretációban megvalósuló jel-értelmezés leválaszthatatlan a kortárs ékszerről. A tárgyak szimbolikus értéke a kezdetektől fogva fontos az ember számára. Az ékszerek jelenléte által értékrendszereket jelenítünk meg. Ennek nemcsak kulturális és társadalmi szempontból, hanem egyéni érzelmi szempontból is jelentősége van. A szimbolikus ékszerek skálája nagyon széles, és a narratív ékszer fogalmával egyenértékű. Minden ékszer szimbólumteremtő, éppen úgy, ahogy minden ékszer narratív, de nem minden esetben egyértelmű a dekódolás. Az értelmezéshez többféle keretet is előállíthatunk. Vizsgálhatjuk a viselő szemszögéből, fizikai tulajdonságai alapján, valamint ikonográfiája alapján. Utóbbi esetben a benne szereplő motívumokat, azok jelentéseit vesszük szemügyre. Mieke Bal meghatározását alapul véve a figurális elemeket felvonultató tárgyak esetében egyértelmű az üzenet dekódolása. Működésbe lép a ráismerés, megfejtjük a szimbólumokat, a történetnek van eleje és vége.¹¹² A helyzetet az bonyolítja, hogy itt nem a szokványos értelemben vett szereplőkről, akcióról és végkifejletről van szó. A történet kulcsa a néző/ befogadó: az ő elméjében rakódnak össze a szálak.

Az ékszer a testen válik jellé. Testünk, mint identitásunk lényegi része, az ékszer médiumának alapját képezi. Shusterman szomaesztétika fogalma a testtel kapcsolatos tapasztalatokat helyezi középpontba.¹¹³ A diszciplína három fő ága közül az analitikus szomaesztétika illetékes a képzőművészetben belül megszülető olyan fizikai tárgyak tapasztalati élményének értelmezésében, amelyek a testet használati eszközként kezelik.¹¹⁴ A test, mint az érzékelés végső határa, kiindulópontot ad az értelmezéshez. Nézőként/befogadóként – az élmény által – belekerülök a mű terébe, így részévé válhatok az alkotásoknak.

Merleau-Ponty az élő testről beszél.¹¹⁵ Nem tárgyként tekint rá, hanem témaként. Ne csak élj a testedben, légy a tested!¹¹⁶ Minden tervezett tárgy és egyáltalán a környezetünk testünknek egyfajta kiterjesztése. A bennünket körülvevő rétegek által vagyunk meghatározhatók térben és időben. Ha a környezetünkben található díszített tárgyakat jelként fogjuk fel, melyek minden esetben jelölnek valamit, egyértelművé válik, hogy a narratíva maga is funkcionális elem. A test módosítása, az ideális szépség megteremtése – kultúránk fontos eleme – a történelem folyamán területenként, népcsoportonként változott. Ez a folyamatosan változó ideál a testkép változását is elhozza, így a testet alakítható formává minősíti.

Piero Manzoni test és művészet kapcsolatát humorral ötvözi. 1961-ben a *Libretto* című alkotása, a számozott eredet igazolások kiállításával a saját aláírásának ad értéket.¹¹⁷ Az akció során a résztvevők testét látta el aláírásával, ily módon létrejött egy élő szobor, majd átadott egy eredetiséget igazoló dokumentumot, ezáltal a kézzelfogható jel vált az alkotás központi elemévé. Manzoni rövid munkássága alatt a totális jelent próbálta meg definiálni.¹¹⁸ Parodisztikus objektumai konceptuális tartalommal rendelkeznek, szellemi mélységük túlmutat az egyszerű összetevőkön. Olyan témákkal foglalkozik, amik a jelenkor embere számára relevánsak. Kérdéseket tesz fel, párbeszédet generál.¹¹⁹

Marina Abramovic *RHYTHM 0* című 1974-es előadása során önmagát állította ki, tárggyá minősítve saját testét. A performansz terében egy fehér asztalon 72 különböző tárgyat helyezett el, s az egyedüli instrukció az volt, hogy a nézők bármit megtehetnek, minden felelősséget a művész vállal. Az emberkísérlet ijesztő fordulatot vett, ám hat óra múltán, amikor véget ért a performance, a művész elsétált, és visszavetett személlé.¹²⁰ A nézők akkor döbbenhettek rá tetteik súlyára. Ez az akció megmutatta, mennyire egyszerű tárgyként tekinteni a másikra, tehát ránk is.

¹¹¹ Horányi Özséb, Szépe György: *A jel tudománya*, Szemiotika, General Press Kiadó, Budapest, 1975, 35.

¹¹² „Mieke Bal points out that you can employ visual image as other, nonlinguistic, sign systems. She defines a text as a 'finite ensemble of signs'; there is a beginning and an end, a first word and a last word. This can also be applied to visual art, film or painting, she argues: it is the first and last image of a film, the frame of a painting.” Besten, Liesbeth den, i.m., 62.

¹¹³ Shusterman, Richard: *Pragmatista esztétika. A szépség megélése és a művészet újragondolása*, Pesti Kalligram, 2003, 486-493.

¹¹⁴ Schusterman, Richard: i.m., 486-504.

¹¹⁵ <http://www.kalligramoz.eu/Kalligram/Archivum/1994/111-evf-1994-februar/Merleau-Ponty-es-a-kepzomuveszet-filozofiaja> -utolsó letöltés: 2019.05.13.

¹¹⁶ http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/indexcad7.html?option=com_tanelem&id_tanelem=896&tip=0 -utolsó letöltés: 2019.05.08., Besten, Liesbeth den, i.m., 125.

¹¹⁷ Celant, Germano: *Piero Manzoni*, Arnoldo Mondadori Arte, Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, Milan, 1991, 168., valamint: <https://www.moma.org/collection/works/204085> -utolsó letöltés: 2023.06.08.

¹¹⁸ Celant, Germano, i.m., 13.

¹¹⁹ <https://muvesz.ma/mit-jelent-a-kortars-a-modern-muveszet-vonatkozasaban/> -utolsó letöltés: 2023.05.23.

¹²⁰ Stiles, Kristine; Biesenbach, Iles, Chrissie: *Marina Abramovic*, Phaidon Press Limited, London, 2008, 60.

A NARRATÍV ÉKSZER JELENSÉGEI ...

A kortárs narratív ékszereket a testhez való viszonyukban vizsgálva a központi elem maga a tárgy, de azáltal válik értelmezhetővé, amilyen kapcsolatot a körülötte megjelenő testekkel létrehoz. Ez lehet az alkotó teste, a viselő teste és a néző teste. Az általuk kezdeményezett viszonyrendszerben folyamatosan változó szimbólumok jönnek létre, amelyek többféleképpen „olvasható” tárgyakat hoznak létre. Minden esetben a jelenlét, a helyszín és az időintervallum határozza meg az ékszer-élmény tapasztalatát. Ezeket négy jelenség alapján csoportosítom.

Az első a komplett, különálló történetet mesélő tárgy narratívája, amely megadott témára készült. Ez lehet tematikus kiállítás vagy egy idea, de minden esetben különálló történetet mesél el a tárgy vagy sorozat. A bennük tárolt üzenet társadalmi és kulturális jelenségekre reagál. A TEST az alkotás kiegészítőjévé válik, a viselő pedig a tárgyak által a történet szereplőjévé.

A második az alkotó narratívája, aki által élővé válik a mű. A tárgyak az alkotó lenyomatait őrzik, személyes emléket állítanak. Az azonosulás a viselőnek köszönhetően jön létre. A tárgyakból az alkotó személyes történetét ismerhetjük meg, ami szervesen beépül az életműbe. A viselő számára is fontossá válik a személy, akitől a tárgy származik. A TEST, amely idomul, az alkotó modelljeként funkcionál.

A harmadik az esemény narratívája, amelyet a tárgyak köré megálmodott helyszín vagy happening jelenít meg. A jelenlét akcióvá változik, az ékszer ebben az összefüggésben eszköz, amely kiegészíti a létrejövő összképet. A TEST nézővé válik, jelenlétével nem a viselés által generálja az ékszerélményt, hanem bevonódik az ékszer terébe.

A negyedik a tárgy ideje, amely a megszületést és az első reprezentálást követően is új szakaszt indít az ékszer életében. A TEST egy változóvá minősül. A különböző helyszínek és platformok, ahol újra és újra megjelenhet a tárgy lét idejében új értelmezési keretet adnak. A tárgy szimbolikája a változó környezetben átértelmezi a körülötte kialakuló viszonyrendszereket. A 'minden ékszer lehet narratív' kijelentés akkor helytálló, ha a tárgyakat utóéletük alapján vizsgáljuk.

NARRATÍV TÁRGY

Világhoz való viszonyunk megjelenítésében tárgyait tetemes részt vállalnak, általuk identitásunkat reprezentáljuk. Tükrözik a kialakított környezetet, hangsúlyozni tudjuk szerepünket általuk.¹²¹ Ma, amikor minden jelenség jelenteni akar valamit, megjelenésünk is üzenethordozóvá válik. Az ékszer viselőiként olyan színdarabban válunk szereplőkké, amelyek tárgyait a rendezői és főszereplői, mi pedig hozzájuk alkalmazkodunk.¹²² A tárgy jelenlétével a viselőt szimbolizálja, így amikor együtt jelennek meg, egyé is válnak a jelenlét pillanatában. A tárgy üzenetével azonosuló viselő a tárgy szimbolikáját használja fel arra, hogy megerősítse vagy támogassa saját identitástudatát. Az eszközhasználat által tárgyi történelmünk olyan tapasztalatokat jelenít meg, amely révén rendszerben látjuk a világot.

A körülöttünk lévő tárgyak elsődleges és másodlagos szimbólum-minőségeiből információk sokasága nyerhető.¹²³ A szimbolizáció folyamatába mindig bekerül a szimbólum alkalmazója révén egy subjektív minőség, ami egyéníti az értelmezési keretet. Az egyes tárgyakat önmagukban vizsgálva már nem az alkotó szimbólumrendszere a meghatározó, az adott tárgy a viselő és néző szemszögéből mutatkozik meg. Ékszerek esetében jellemző, hogy egyén-szimbólumokká válnak: saját kultúráját, nézeteit, világképét testesítik meg. A tárgyakban számos esetben olyan magánmitológiák összpontosulnak, amelyek csak az adott viselő, néző számára bírnak valamilyen új jelentőséggel.¹²⁴

Exotikus, alternatív alapanyagok használatával a műalkotás olyan jelentésrétegeket mutathat meg, amelyek az eredeti összetevőkhöz kapcsolható ideákon túl a jelen minőségeiről árulkodnak. Daniel Spoerrinek az étkezés utáni, az asztal lapján rögzített tárgyakból és maradékokból álló kompozíciói az emberi jelenlét nyomait őrzi meg. Csapdaként működő kép-multiplikációja minden esemény után egyedi és megismételhetetlen alkotást hoz létre. Az örökre rögzített objekt-fotográfiák az elmúlásról és a bomlásról mesélnek. Ez a fajta jelenlét a végső nyugalommal szembesít. Az, hogy a kiállított tárgyak a falon függenek, képként tetszelegnek, furcsa, új nézőpontot teremt.¹²⁵

Hasonló minőséget jelenít meg Bernard Schöbinger, az avantgárd művészi ékszer képviselője, akinek munkáin ready-made- és konceptuális elemek is megfigyelhetőek. Az ékszer médiumán keresztül az előző alkotóhoz hasonlóan a tűnékeny jelen megállítására tesz kísérletet. 1998-as nyakéke a múlt pillanatot viselhető nyakékké transzformálja. Ez a hordhatóság határait feszegető tárgy: törött borosüvegek nyakrészéből rögtönzött, fémsodronyra felfűzött 'gyöngyökből' áll. A megismételhetetlen pillanatot megjelenítő nyakék kör-motívuma új szintre emeli Spoerri ideológiáját. A talált tárgyakban ezúttal is az emberi lét nyomai bukkannak felszínre. Az elhasznált töredékekből összeálló ékszer a pusztulás esztétikáját jeleníti meg. Az élesen hagyott borosüveg-töredékek robosztus minősége a törés gesztusáról, magáról az akcióról árulkodik, rámutat, hogy bármely akció, környezetünkre gyakorolt ráhatás mély nyomot hagy maga után. Az egyszerű körbefűzés nem védelmet, hanem börtönt hoz létre, ezzel a tárgyat a modern kor szimbólumává minősíti. Fiktív viselője az áldozat szerepében tűnik fel. (16. kép)

A tárgy sokféleképpen jelölheti viselőjét. Ha múltbeli tárgyak a jelenben művek alkotóelemeivé válnak, az újrendezés új jelentésrétegeket képez az eredeti minőségek körül. Christo és Jeanne-Claude 1958-tól indították csomagoló projektjüket, amely eleinte különböző tárgyakat, majd középületeket is érintett.¹²⁶ A beburkolás az építészeti és természeti elemek kiemelését, keretezését szolgálta. A nagyívű gesztus megszünteti a benne megbújó épület eredeti funkcióját, ezáltal azok jelölő szerepe is megváltozik. A felesleges anyagok burjánzása a modern világban szokásos árumozgatás dimenzióira, a mértéktelen termelésre utal. A környezetromboló minőség a mű grandiózussága által hatásvadász alkotássá válik, mely a jelentésváltozást hangsúlyozza.

A befoglalás (csomagolás) mozzanata az ékszer műfajának egyik fő motívuma. Otto Künzli ezt emeli új szintre úgy, hogy monumentalitás nélkül változtatja meg a betakart elem eredeti minőségét. *Gold makes you blind* című karperece az ékszernek erről az új értékéről üzen.¹²⁷ Egyedül címe árulja el, hogy több, mint ami ránézésre tűnik. Az értéktelen fekete gumi 18 karátos aranyat rejt, de ezt a vásárlónak el kell hinnie. Értékes és értéktelen sajátos viszonya jön létre, reakcióképpen új és régi ékszer viszonyára. Az ékszer több mint az alapanyagok minőségében bennefoglalt érték. A magot képező arany szimbolikája az ékszer régi minőségét idézi meg, a fekete gumi a modern kor új, lebomló, transzformáló rétege. (17. kép)

A valóság utánzására és átformálására tesz kísérletet Joyce Pensato, aki horrorisztikus jegyeket hordozó Miki egér-, Donald kacs- és Batman-figuráit kétértelmű és ijesztő lényekké változtatta.¹²⁸ Őrülnék tűnő technikája humoros és baljós képeket eredményez.¹²⁹ A jól ismert karakterek új oldalát mutatja meg, általuk alternatív minőséget hoz létre.

Hasonló funkcióban jeleníti meg az amerikai rajzfilmfigurák koponyáját Alexander Blank sorozata.¹³⁰ Totemtárgyat hoz létre, amely csak a jelen civilizált nyugati társadalmában értelmezhető. Ismernünk kell a Looney Tunes világát, Szilvesztert és Csörikét, gyerekkorunk meghatározó televíziós szereplőinek elkeseredett párbaját ahhoz, hogy asszociációt indítson, éppen úgy, ahogyan a 17. századi memento mori-gyűrű teszi a halandóságra való emlékeztetéssel.¹³¹ Míg Blank esetében

¹²⁵ Spoerri, Daniel: *Anekdotomania*, Kijárat kiadó, Budapest, 2001, 183.-229.

¹²⁶ Ronte, Dieter; Klee, Sonja: *Christo and Jeanne-Claude*. International Projects, The Würth Museum Collection, Philip Wilson, London, 2004, valamint: Osborne, Peter: *Conceptual Art*, PHAIDON PRESS, New York, 2002, 164.

¹²⁷ <https://remosince1988.com/blogs/stories/gold-makes-blind> - utolsó letöltés: 2023.07.13.

¹²⁸ <https://www.petzel.com/artists/joyce-pensato> - utolsó letöltés: 2023.06.28.

¹²⁹ Négy festményét a Ludwig Múzeum is bemutatta a *A Cukiság faktor* című tárlaton. <https://www.ludwigmuseum.hu/kiallitas/cukisag-faktor> - utolsó letöltés: 2023.06.28.

¹³⁰ <https://artjewelryforum.org/alexander-blank-blank-planet> - utolsó letöltés: 2019. 05. 05.

¹³¹ <http://elogedelart.canalblog.com/archives/2009/09/20/15139420.html> - utolsó letöltés: 2019. 05. 02.

¹²¹ "Abban, hogy az egyén minek a szimbólumává válik, igen fontos szerepe van tehát annak, hogy mennyire tudja kitölteni az ön maga és mások által neki tulajdonított szerepet." - Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor, i.m., 262.

¹²² Baudrillard, Jean: *A művészet összeesküvése*. Esztétikai illúzió és dezillúzió, Múcsarnok Nonprofit Kft., Budapest, 2009, 25.

¹²³ Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor, i.m., 23.

¹²⁴ <http://real.mtak.hu/17583/20/targyak-szimbolikaja.pdf> - utolsó letöltés: 2023.06.28.

az emlékeztető gyerekkori énünknek szól, őse teljesen másfajta emberképet láttat. Bár a párhuzam tisztán kivehető, mégis nagyon különböző üzenetet tárolnak elképzelt viselőjükről. A modern kor embere már nem ékesítheti magát skalpokkal, fogakkal, gyermekkorának hősei válnak számára alapanyaggá. (18. kép)

A beazonosítható karakterjegyek által mimézis jön létre. Az utánzásra a mű struktúráiból lehet következtetni. Önmagában sosem létezhet, ismerünk kell hozzá a jel tárgyát, az eredeti művet, vagy jelenséget. A szimbolikus univerzum közepe maga az emberi test, az üres vászon, amit tartalommal, történetekkel töltünk meg, adott kulturális és társadalmi körben.

17

18

A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER

A történetet, mely az alkotóban és nézőben külön világot él, a tárgy indítja útjára. Ha a tárgyakat magukban szemlélve önálló világok rajzolódnak ki, mindig új történet indul, úgy is, hogy az alkotó sokszor nem felismerhető.

Huber Kinga testszerei (ahogy ő nevezi azokat) sokfélék, mindig más alapanyagokat és technikákat használ, így első ránézésre nem is látszik, hogy egy alkotó van a tárgyak mögött.¹³² Talán a humor a fő forrasztó elem, ami minden tárgyában megjelenik. Megfigyel, analizál, és pajkosan kikacsint tárgyai mögül. E tárgyak nagyon jól olvashatóak, mivel az általa használt eszközök kifejezőek. Bennem a *Saved memory* című hagyott mély nyomot. A nyakék medálja egy ezüst szívószálból és egy buborékot formázó 3D nyomtatott elemből áll. A műanyag szívószálnak, a bűnös, nem fenntartható eszköznek állított így emléket, gyermekkorunk egyik kedves emlékét őrizve meg az örökkévalóságnak. Az egyik végén bevagdossz szívószállal lehetett a legnagyobb szappanbuborékokat fújni. A lánc, amivel hordhatóvá válik, a szívószálon belül bújjik meg. Ahogy a szívószálaban használat közben meggyúlt a szappanos víz, viselés előtt az ezüst csőből kiönthető a vékony ezüstitlánc. A tárgy emléket állít és az ékszer médiumán keresztül őriz meg egy fontos elmúlt pillanatot, mely csak egy generáció bizonyos tagjai számára értelmezhető. (19. kép)

Király Fanni tárgyai is egyértelműen olvashatóak, emlékközző ékeket készít.¹³³ A narratív ékszer fogalmat így foglalta össze: "Olyan ékszer, amiben vannak belső tartalmak. Beszélgetésre csábít, és aki találkozik vele, annak felkelti az érdeklődését, túl a formai megjelenésén van valami, ami kitünteti."¹³⁴ Legújabb, *Csodakamra* című sorozatában letűnt kultúrák apró kincsei kapnak új otthont. A múlt életre kel, és új történetet kezd a jelenben. Számára a csomópont az ékszer fogalom központi eleme, ami viselhetővé teszi az idő lenyomatait.¹³⁵ Hitvallását így fogalmazta meg: "Az érdekel, hogy hogyan lehet egyszerűen az időt megragadni. Folyamatosan ide térek vissza. Benne vagyunk egy korban, benne vagyunk egy folyamatban. Látunk hátra is, előre is, és tárgyak által kapcsolatot lehet teremteni ezek között." (20. kép)

Gaál Gyöngyvér tárgyai sem könnyen besorolhatóak adott kategóriába.¹³⁶ Emlékközző tárgyaiban a felhasznált alapanyagok különbözősége miatt feszültség keletkezik. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében az *Anyám emlékére* című karkötő is helyet kapott.¹³⁷ Az ulexit kő, amit TV-kőnek is szoktak nevezni, derengősen megnagyítja az édesanya megkopott fényképét. Külön izgalmassá teszi a látványt az öt részre bontott kompozíció, amely az emléktöredék újraélését is színre viszi. A művész így vallott az ékszerekről: "Minden tárgyam elég személyes, rólam szólnak. Az ulexites ... karkötő, amin anyám képe van, az egyik legszemélyesebb tárgyam. Nagyon nehezen váltam meg tőle. De jó helyre került, az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe kapott helyet."¹³⁸ A riport során egyértelműen kiderült, hogy Gyöngyvér számára nem a helyszín, a megjelenés ideje határozza meg tárgyait, hanem a személyes mondanivaló, s akkor éri el a célját, ha megtalálja a megfelelő közeget, a viselőt, aki szereti, gondolja, kincsként kezeli ékeiket. (21. kép)

Azon alkotók, akik a tárgy üzenetét helyezik előtérbe, jellemzően minden technikát, alapanyagot az adott kontextusnak rendelnek alá. Ezáltal minden tárgy és sorozat új jelentésréteget képez. A létrejött alkotások így mindig más közönséget tudnak elérni.

¹³² <https://www.kingahuber.com/> - utolsó letöltés: 2023.03.14.

¹³³ <https://kiralyfanni.hu/> - utolsó letöltés: 2023.07.10.

¹³⁴ Függelék, interjúk, Király Fanni

¹³⁵ <https://b32kulturter.hu/esemeny/ekszereink-uzenete/> - utolsó letöltés: 2023.07.11.

¹³⁶ <https://gaalgyongyver.hu/hu/kezdolap/> - utolsó letöltés: 2023.07.11.

¹³⁷ Kép forrása: https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/karkoto-anyam-emlekerere/790?f=B0UV_GZGstCucdiCJxVcrVX_iKKDSz09P5IEQypxslXtN8Brx7V7BIAst7H7B4Hplfxdy3Rbigy&n=1 - utolsó letöltés: 2023.07.11.

¹³⁸ Függelék, interjúk, Gaál Gyöngyvér

NARRATÍV ALKOTÓ

Ma a művészet birtokba veszi a testet, s ennek a formáló folyamatnak egyik legszembeötlőbb jelensége, hogy az alkotó nagyobb figyelmet kap, mint maga a mű. A megszülető tárgy az alkotó identitását jelöli, őt szimbolizálja: a tárgyak fizikai megjelenítésén, a formanyelven keresztül az életművében felismerhető összefüggések által értelmezhető. Az alkotó nem tud leválni tárgyairól, alkotó és viselő között mimetikus viszony jön létre. A viselhető tárgy a testet médiummá alakítja, beolvasztja alapanyagába, vele együtt hozza létre az üzenetet. Az esztétika központi szereplője maga az emberi test. A fizikai test végső határa pedig a bőr, amely érintkezik a környezettel. A TEST teret foglal, fizikai minőséget képvisel, és jelentéstartalommal feltöltve a művészet kifejezőeszközzé válik. Reprezentál, megidéz.

A pop-art művészeti irányzat a konceptuális művészethez, és a minimalizmushoz hasonlóan a dadaizmus gyökereiből fejlődött ki a hatvanas években. Fő motívuma és témája a tömegtermékek használata. A mindennapi élet kellékeit a művészet szintjére emeli, így szimbólumhasználatát közérthetőbb üzeneteket tud megfogalmazni. Az alkotó közelebb hozza a művet a közönséghez, miközben a tömegkultúrában megjelenő szimbólumokat használó alkotásai maguk is ikonná, a kultúra termékévé válnak.

Yves Klein a műalkotást a művész és a világ közötti kommunikáció lenyomataként fogta fel.¹³⁹ 1960-tól a *Celebration of a New Anthropometric Era* című alkotásához ecset helyett női testeket használt.¹⁴⁰ A gyönyörű női testtárgyak lenyomatai és a kék szín használata rögtön felismerhető kézjegyet hozott létre, amely azóta is összefonódik nevével. Nagy visszhangot váltott ki, hogy Klein alkotásaival önmagát formálta szimbólummá, ami azóta is sok feldolgozást generál – létrejött a jelenség popularizálódása.

Gerd Rothmann¹⁴¹ német művész életműve is egységben kezelhető, a hetvenes évektől kezdve ugyanazt a témát boncolja. Ékszer és test egy identitást alkot műveiben. Művészetének tárgya maga az egyén. Az általa készített tárgyak a meztelen test lenyomatait őrzik, magát a testet használja formaadó szerszámként. Köldökről, mellbimbóról, heréről vett lenyomatokból második bőrként viselhető ékszereket készít. Itt az üzenet nem egyszerűen a bőr felületének megmutatásából bontható ki, hanem arra döbbsen rá, hogy testünk határán, a bőr felületén e gyűrődések egyedi teret hoznak létre, amely ékszerré minősül. *A necklace of a dancer* című műve egy nem felismerhető bőrhibát emel ékké, azzal sokszorosan körbevonja a viselőt. Testen viselve második bőrréteget képez. (22. kép)

Annette Messenger munkáiban a pop-arton belül a szimbolizmus, a szürrealizmus és az art brut egyes elemei is megjelennek.¹⁴² Korai alkotásai textilekre, játékokra és talált tárgyakra koncentráltak, későbbi munkái egyre mélyebb üzeneteket rejtenek. Egyik legmeghatározóbb munkája a *La Revanche des Animaux* című 2019-es munkája, mely fekete csomagolópapírba bújtatott apokaliptikus városképet jelenít meg, ahol plüssállatok kifacsart darabjai szörnyekként tarolják le a lepusztult épületeket.¹⁴³ Az installációt baljós lények portréi egészítik ki, amelyek felhökként tornyosulnak a látkép felett. Az installáció a plüss puha, biztonságot adó minőségeit kijátszva apokaliptikus képet ábrázol az emberközpontú jövőről.¹⁴⁴

A kortárs ékszer területén a pop-art hatása Felike van der Leest munkáin is megfigyelhető.¹⁴⁵ Narratív töltetű játékos alkotásai folyamatosan új irányokba fejlődnek. Tárgyai első ránézésre felismerhetőek, a gyerekjátékként jól ismert állatmodellek pályafutása kezdete óta szerves részét képezik munkáinak. A jól ismert újrhasználított elemek új értelmezési közegre tesznek szert, első ránézésre vidámságot, nosztalgiát és idillt teremtenek. A művész gyöngyökből szó vagy horgol kiegészítőket az általa megjelenített karaktereknek. Van der Leest ékszerei nem egyszerűen szellemesek, emberi érzelmekre utanak. A zavar, a frusztráció, a háborgás és az öröm egyaránt megjelenik a megszemélyesített tárgyakban. Szókimondó alkotó, gyakran olyan égető témákat is feldolgoz, mint a környezetvédelem vagy az állatkínzás. 2023-ban készült *My Little Kalashnikovsky* című nyakéke elnevezésével is utal az 1986-os *My little Pony* című amerikai rajzfilmre¹⁴⁶. Rózsaszín horgolt fegyver hátsó részén rózsaszín pónihaj, a cső végén rózsaszín csepp alakú fazettált kő jelenik meg. A háború közelsége érződik a tárgyon, amellyel az önfeledt gyermekkor is átítatódik. Szimbólummá attól válik, hogy értelmezéséhez elengedhetetlen maga a közeg, amely számára ismerős a kilencvenes évek giccses képi világa. (23. kép)

Az alkotó és az általa létrehozott alkotás szétválaszthatatlanná minősül, ha konzekvens motívum- és anyaghasználat jellemzi az alkotót. Keith Haring amerikai graffitiművészt az utcai művészet inspirálta.¹⁴⁷ Egyszerű stilizált formákat használt, hogy művészetét olyan helyszínekre is eljusson, ahol nagy közönséget tud elérni. Járdákra, metró aluljárókban, telefonpóznákra krétával rajzolt motívumokat hagyott. Stilizált babái a divat világába is betörték.¹⁴⁸ Divatot telemtett, és monoton, hatalmas felületeket betöltő szabad rajzaiban releváns üzeneteket fogalmazott meg.

Manfred Bischoff lendületes és szürreális kompozíciókat alkotott, amelyek a gyerekkor naív rajzait idézik meg aranyból, ezüstből megformálva.¹⁴⁹ Az elmúlt évtizedekben minden egyes darabjának hátteret rajzolt egy fehér A/4-es lapra. Képzetek, benyomások és emlékek, de történelmi és tudományos utalások játékát is ábrázolta. Ezek a háttérrajzok mindig zavarosak, és rengeteg értelmezési lehetőséget kínálnak. Az alapanyagok (pl. arany és korall) eredeti értékkel bíró funkciója felülíródik. Tárgyainak rajzfilmszerű képi nyelvezete egyre elemibbé válik. Munkáiban konceptuális szerepet kaptak a kortárs művészetre való utalások, művészettörténeti és filozófiai idézetek, a tágas szellemi világából származó inspirációk. 2012-es *Libido* című munkája reprezentatív: az arany, a ló-figura és a kézzel írott 'Libido' szó megjelenítése révén a ló alakjának jelentéstartalmait dolgozza fel. Bischoff formavilága új értelmezést kap, a gyermeki rajzokra jellemző elnagyolt és esetleges motívumok leginkább a szabadságot és a felszabadultságot jelölik. A nemesen fénylő arany és a korall örömet és gazdagságot is érzékeltet. (24. kép)

Az alkotók, akik tudatosan törekednek saját formavilág kialakítására, a tárgyak kontextusát identitásukat és világnézetük reprezentációjaként azonosítják. Az ismerős tárgyak támpontot adnak a gyűjtőknek, viselőknél is. Esetükben a főszereplő az alkotó, aki testeket keres üzenetének tolmácsolására. Egy elképzelt ideának alkot, aki jobb híján önmaga. Ennélfogva saját történetét és identitását olvashatjuk vissza műveiben. A körülötte kialakuló események, gondolatok a tárgyakban manifesztálódnak.

¹³⁹ <https://www.yvesklein.com/en/bio/> - utolsó letöltés: 2013.06.19.

¹⁴⁰ Archer, Michael: *Art Since 1960*, New Edition, Thames& Hudson, London, 2002, 33.

¹⁴¹ Cantz, Hatje: *Schmuck, Jewellery, Gerd Rothmann*, Hatje Cantz Publishers, Germany, 2002.

¹⁴² Thurmes, Florence: *Anette Messenger*, Exhibition/Exposition, Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf, 2014.

¹⁴³ <http://www.lm-magazine.com/blog/2022/05/01/annette-messenger-2/> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

¹⁴⁴ Az installáció a Ludwig Múzeum *Cukiság faktor* című átmeneti kiállításán is megjelent: <https://www.ludwigmuseum.hu/kiallitas/cukisag-faktor> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

¹⁴⁵ <http://www.felikevanderleest.com/index.php> - utolsó letöltés: 2023.06.19.

¹⁴⁶ http://www.felikevanderleest.com/galerie/pictures/2023_my_little_kalashnikovsky.jpg - utolsó letöltés: 2023.06.19.

¹⁴⁷ <https://www.haring.com/> - 2023.06.20.

¹⁴⁸ Keith Haring: *Pop Shop at 292 Lafayette Street in SoHo*, Manhattan, 1986, Gruen, John: *Keith Haring*, Fireside, New York, USA, 1992, 148.

¹⁴⁹ <https://manfredbischoff.org/Work> - utolsó letöltés: 2023.02.21.

MAGYAR NARRATÍV ÉKSZEREK ALKOTÓI

A viselők (gyűjtők) számára is sok esetben fontos, hogy olyan ékszerek szülessenek, amelyek felismerhetőek és rögtön beazonosíthatóak. Segíti az értelmezést, és az érdeklődőknek is biztonságot jelent, hiszen a jól ismert formavilághoz, vagy anyaghasználathoz kapcsolódó gondolatok fejlődésregényként építhetők egymásra. A tárgyak olvasását az is segíti, ha mögöttük az alkotó személyisége feldereng. Az évek során karaktere egyre közelebb kerülhet a nézőkhöz, a biztonságos ráismerés és a találkozás kedves pillanata egyre jobban beégeti a jelen szövetébe az alkotó fémjelét. Az alkotó személyes narratívája sokféleképpen dekódolható a tárgy sorozatok összefüggésében.

Vékony Fanni¹⁵⁰ az a tervező, aki megtestesíti számomra a narratív alkotót. Nem törekszik tudatosan arra, hogy tárgyai felismerhetőek és személyesek legyenek, mégis elválaszthatatlan egységet alkotnak. Ő így határozta meg a narratív ékszer fogalmát: "... Csak azokat a tárgyakat nevezhetjük narratívnak, ahol az alkotó határozza meg a történetet, és ahhoz társít alapanyagot, formát és színt. A narratív ékszer mindenképp tudatos. Alkotás közben a tudatom irányít, és nem az ösztönöm. Ez nem lehet másként, mivel ez a tárgy történetet mesél. A történet az mindig tudatos, mindig örökölt, tehát tanult. Az ember alapvető szükséglete a történet, a mesék, regék, ezért születtek. Történeteket mondunk, hallgatunk, adunk át. Ez a folyamat építi az emberi társadalmat."¹⁵¹ Tárgyait hosszú, kimerítő kutatás előzi meg, minden részletre figyel, minden forma és szín jelentőséggel bír számára. Lenyűgöző, ahogyan alapanyagokhoz nyúl, ahogyan elmélyült türelemmel és elszánt izgalommal elkészíti tárgyait. A tárgyakba oltott történet sorozatonként változik, ékei különböző személyes témák mentén foghatók csokorba. Kezei között a selymes hatású corian kézbeillő és tapintásra ingerlő remekké válik. Vékony Fanni a *Looking for Michael* című kiállításra hét tárgyat készített, amelyeket Bartók *Kékszakállú hercegének* hét szobája ihletett.¹⁵² A tárgyak mondanivalójáról a következő rövid összefoglalót adta: "A [...] sorozat hét tárgyból áll. A hét szobához, mely a történetben megjelenik, társítottam egy-egy ékszert. Az első a kínzókamra, a második a fegyvertár, a harmadik a kincsestár, utána a kert, majd a birodalom. A hatodik a könnyek tava és az utolsó 'a szoba, amit nem kellene kinyitni'...A hetedik szoba az, amit egyáltalán nem kéne kinyitni, mert ott pecsételődik meg Judit sorsa. Ez a tárgy a saját döntésem szimbóluma lett, egy ékszerdoboz, amire nem tettem zárat, így nem is lehet kinyitni. Beszegelem egy ezüst lappal, ezüst szögekkel. Nem üres, van benne valami, ami az én áldozatomról szól. A sorozat elkészítése után pár hónappal az egész tervezési folyamat új értelmet nyert."¹⁵³

A történeten túl elemzések is kiindulópontot szolgáltattak kutatásai során: a misztériumjátékban szereplő szobákat, a fejlődéslélektan állomásait ékszerként jelenítette meg. A színek szimbolikája, az ékszertípusok maguk is üzenethordozók, így a sorozat már nem csak az eredeti történetet tükrözi, hanem több szinten is olvasható. (25. kép)

Dés-Kertész Dóra is az ÉÉ alapító csapatának tagja.¹⁵⁴ Alkotásait végignézve egyértelmű, hogy számára is fontos az üzenet, tárgyaival mindig érdekes atmoszférát teremt. Vannak eladásra szánt egyszerűbb, sorozatgyártható darabjai és művész ékszerei. A két irány nem különül el szervesen, minden tárgyát áthatja valamilyen egyedi formaképzés és esetlegesség. Ezt a kettősséget így éli meg tárgyain keresztül: "Vannak olyan ékszereim is, amelyek a saját közvetlen szándékom szerint nem akarnak többet jelenteni, mint amik, tehát egyszerűen csak jól néznek ki. Mégis, a legtöbb egyszerűen csak "eladásra" készült ékszer is valamiféle leágazása azoknak a tárgyaknak, amelyekben komplexebb gondolatokat próbáltam megfogalmazni. Ugyanabból a gondolatcsirából jönnek létre, hiszen nyilván ami engem foglalkoztat a 'művészeti' ékszerek alkotása közben, az fog akkor is foglalkoztatni, amikor azokat a tárgyakat készítem, amelyeket remélem, hogy viselni is fognak a hétköznapiokon is az emberek."¹⁵⁵

¹⁵⁰ <https://cargocollective.com/vekony-fanni/Vekony-Fanni-utolsó-letöltés:2023.07.10>

¹⁵¹ Függelék, interjúk, Vékony Fanni

¹⁵² <http://looking-for-michael.blogspot.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.10.

¹⁵³ Függelék, interjúk, Vékony Fanni

¹⁵⁴ Dés-Kertész Dóra, Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Kerékyártó Szilvia, Stomfai Krisztina, Vékony Fanni <https://www.budapestjewelryweek.com/roacutelunk--about.html> - utolsó letöltés: 2023.03.06.

¹⁵⁵ Függelék, interjúk, Dés-Kertész Dóra

Fontos, hogy tárgyain kokrétan megjelenik az alkotó ujjlenyomata: a formálás kézi jellege minden darabon tetten érhető. Művei sorát végignézve egyfajta naplószerű kavalkád bontakozik ki a szemünk előtt, miközben némely gondolat többször felbukkan. Minden újabb ékszer egy-egy nap lenyomata. Újra-és újra vizontlátjuk tárgyaiban a színes és puha tapimtasú gyurmát, mely furcsa kontrasztot teremt a többi anyaggal. A *Healing series* egyes darabjai is játékos merészséggel, színek és formák puffatag kavalkádjában állítottak meg az Átmenet kiállításon¹⁵⁶, mely a 2022-es szeptemberi BJW eseménye volt. Évek óta a gyerekjátékot, a gyurmát dolgozza meg saját eszközeivel. A fém ridegsége és a habszerű anyag törékenysége feszültséget kelt, mely kiemeli tárgyait a mindennapokból. Kívánnivaló és néznivaló gyönyörűségek, melyek az önfeledt gyerekkorba hívnak vissza. A valóságba a tárgy címe ránt vissza. A *Cyógyító* című sorozatban fikatív sebek, sérülések jelennek meg, melyek ilyenformán már nem nyomasztóak, hanem a szépet láttatják a fájdalomban és a test torzulásában. (26. kép)

Dávid Attila Norbert (Atesz) magával ragadó személyiség. Ékszerei robosztusak, nyomot hagynak, pont úgy ahogy ő maga is. A bohém alkotó kezei között súlyokkal megtűzdel nemes anyagok formálódnak. Tárgyai viccesek, és nehéz szemet hunyni felettük. Dávid szenvedélyesen beszél az alkotás folyamatáról, s a mondottakat végiggondolva nyilvánvaló, hogy amibe betekintést enged, az több, mint egy szenvedélyes viszony. Az ékszer iránti szerelemről így mesél: "Minden lenyűgöz a szakmában: a technológia, az alapanyag. Minden pillanatban elvarázsol, megbabonáz. [...] Azt gondolom, hogy van az ékszer és kész. Engem összezavar, hogy különböző kategóriákat találunk ki, mint kortárs ékszer, művészeti ékszer, gyűjtői darab vagy vitrin-tárgy. Nem tudom, hogy ezek relevánsak-e ma, 2023-ban. [...] Az ékszerben maga az emberiség története jelenik meg az alapanyagok által. Az a kérdés, hogy egy tárgy mennyire önkifejező, vagy reflektál a mai viszonyokra, már sokkal érdekesebb vizekre visz. [...] A *narratív ékszereknek...* történetük, életük és humoruk van. Szeretem az anyagok változatosságát, a technikai részletek tobzódását. Az ékszer többről szól, mint színpadtechnikai bravúr, plussz töltetet ad és lélekkel töltődik fel."¹⁵⁷

Mély és tartós kapcsolata van mind az anyagokkal, mind a szerszámokkal. Kitüntetett pillanat viselni, kézben forgatni és elmosolyodni néha kissé csámpás ékszerei előtt, melyek kiáltványok az élet örömeiről, az ünnepről. Tárgyai mindenekelőtt az alapanyagok és a cím által üzennek. Szükszavúak, jó kedvre derítenek. Kiismerhető formavilág, robosztus testek, amelyek a viselővel együtt indulnak új utakra. Személyes kedvencem *Fétis* című tárgya, mely egy geg, egy fordított világ elengedhetetlen eszköze. Elegáns és kecses női magas sarok biggyed a szép ívű ezüst talpas gyűrű tetején. Kiállítási tárgy, önmagában álló szobor, amely emléket állít a nőnek, aki annyira NŐ, hogy legalább három magassarkút kíván. A nézőre testálja a képet, ahogyan pirkadatkor, bor áztatta éjszaka után viselője kézenállva biceg haza, pontsoros mintát hagyva a felhőkön. (27. kép)

Tengely Nóra munkáit egyenként megfigyelve az üzenet az ismétlődő motívum. A lánc minden munkájában magának az életnek szimbolikus megidézése.¹⁵⁸ Kezei között egyedivé válik az egyszerű tömeggyártott termék, amelyhez folyamatosan újabb és újabb szemeket, gondolatokat fűz. Az egymásra épülő elemek ismétlődése a megújulást, és a körforgást jelenítik meg. Tengely ezt így foglalja össze: "Szimbolikáját tekintve számomra a lánc nagyon erős életszimbólum. Egyszerre jelenti a folytonosságot, az összetartozást, a végtelen kapcsolódási pontok lehetőségét. Ha valahol megszakad, egy másik pontjába kapaszkodva folytathatod tovább a sort. Megnyugtató, hogy mindig van lehetőség az újrakezdéshez, a változtatáshoz."¹⁵⁹

Munkái egy szépen felépített szabályrendszer keretei közé illeszkednek. Minden egyes tárgy a sorozatot építi. A szemünk előtt kibontakozó tárggyegyüttes olyan alkotót körvonalaz, aki folyamatosan kutat, kérdéseket tesz fel és a tökéletességre törekszik. 2018-ban, az Athéni Ékszerhétre készített palatáblát befoglaló láncos bross minden találkozáskor ámulatba ejt. A robosztus pattintott fekete palát feszesen tartja a vékony ezüst láncok kimerevített kerete. A tárgy e törékenynek tűnő egyensúlyban keresi viselőjét. (28. kép)

¹⁵⁶ <https://m.facebook.com/events/602363198049904/> -utolsó letöltés: 2023.03.06.

¹⁵⁷ Függlék, interjúk, Dávid Attila Norbert

¹⁵⁸ <https://tengelynora.weebly.com/> -utolsó letöltés: 2023.07.10.

¹⁵⁹ Függlék, interjúk, Tengely Nóra

NARRATÍV TÉR

A kommunikációhoz hozzátartozik a közeg, amelyben létrejön, a színtér, amely alkalmat kínál bizonyos eseményekre, s amely egyaránt lehet online vagy offline. Közéleti nyilvánosság, amely teret enged a találkozásnak és a reakció befogadásának.¹⁶⁰ Az esemény egy meghatározott térhez kötött cselekmény. Ékszer esetében szükséges hozzá a viselők felvonulása is. Az esemény generáló tényezője maga a tárgy. Narratív esemény akkor jön létre, amikor a tárgy megjelenésén túl a kontextus és maga az akció is szervesen részévé válik az értelmezési körnek. Nem szétválasztható egységet alkotnak, hiszen bármilyen módosítás által jelentésváltozás jön létre. Ebben az összefüggésben a testet a környezet formálja, keretek közé szorítja, vagy éppen deformálja.

Ezt az újra megtalált minőséget a művészet modern történetében a performansz műfaja aknáta ki a legjobban. A konceptuális művészetből fejlődött ki, és az 1970-es évekre vált elfogadott művészeti eszközzé. A megnevezés John L. Austin nyelvfilozófus nevéhez fűződik, a to perform szóból származik. "A performatív megnyilvánulás mindig a jelenlevők által képviselt közösségre irányul, s ily módon bizonyos szempontból egy társadalmi aktus előadásának fogható fel."¹⁶¹ A performance, bár van jelenléte, nem tárgyat hoz létre, hanem jelentéshordozó eszközt, amelynek középpontjában a test áll, legyen az az alkotó vagy a résztvevő.¹⁶² A gesztusokból összeálló rituálé elemei a keretet adják az értelmezéshez. A jelenlét minőségére fókuszáló műfaj alapot szolgáltatott arra, hogy az alkotók a művészet fogalmához kapcsolódjanak formális és konceptuális ideákat jelenítsenek meg. Életre keltette a falakra és posztamensekre szorult művet.¹⁶³ A performansz rituáléja egyesíti a cselekvőt és az alkotást. Szimbolikus interpretáció, amelynek nyitott folyamata időben és térben meghatározott érzéklet és emlékek aktualizálásában áll. Központi eleme a koncepció. Általa a létezés újfajta esztétikája jelenik meg a néző számára.

Marina Abramovic sok esetben saját testét használja tárgyként, a performansz közben önmagát helyezi fókuszpontba. Művei egyértelműen megmutatják, hogy a test nem egyszerű anyag, hanem lehetőségek folyamatos materializálásának eszköze.¹⁶⁴ Hosszú út vezetett *Artist Is Present* című 2010-es alkotásához, melyben minden addigi műve összegződik. Az alkotó egy hatalmas tér közepén egy széken ül, a vele szemben álló üres székre pedig bárki leülhet annyi időre, amennyire szeretne.¹⁶⁵ A mű egy csomópontban egyesít alkotót és nézőt. Az előadás helye a galéria, amely keretként funkcionál.

A kortárs ékszer jelenében a cselekvés hozhat változást azáltal, hogy kapcsolódhat testhez és a testtel kapcsolatos élményeket kezeli központi témaként. A néző ezekben az esetekben olyan esemény szemtanúja, amelynek keretében a viselő és a tárgy által valami változás jön létre.

Hasonló átváltozást generált geometrikus formavilágával a Gijs Bakker – Emmy van Leersum ékszertervező házaspár.¹⁶⁶ A 60-as években kezdtek el konceptuális ékszereket készíteni, az ékszer és az emberi test kapcsolatát vizsgálták. *Clothing Suggestion* című kollekciójukat 1970-ben mutatták be.¹⁶⁷ A viselő személyisége és az aktuális divat nyelve elválaszthatatlan tárgyi világuktól. A projektet az Art & Project nappali galériájában mutatták be.¹⁶⁸ Tizenöt variáció készült el, testhezálló ruhákat módosítottak úgy, hogy kijelölt pontokon merevített poliészter elemek segítségével a modellek különböző testrészeit mutatták meg, így a test arányait torzították, vagy elhangolták. Az átlátszó vákuumcsomagolásra emlékeztető futurisztikus ruhák a modern ékszer ideálját mutatták be. Konceptuális öltözeteken keresztül olyan kérdéseket feszegettek, amelyek lerombolták az ékszert a galéria terében, státuszszimbólumként és érték kifejező eszközként

felfogó szemléletet.¹⁶⁹ A színházi keretek között bemutatott előadásban a mű összeolvad a ruhával és a testtel, s a performerek mozgása által újabb jelentésekkel telítődik.¹⁷⁰ (29. kép)

A néző bevonása a mű terébe aktív közösséget teremt. A művészeti műfajok közül a happening rendelkezik a legnagyobb potenciállal ahhoz, hogy újradefiniálja a közösség fogalmát. A rögtönzött, rendhagyó látvány a nézők aktív részvételével együtt válik alkotássá. Nyitott keretei lehetőséget adnak arra, hogy az egyén szabad döntés alapján váljon részévé az alkotásnak. Ezt a szabad csoportot a cselekvés és a történetek közös megélése hozza össze. A néző beavatása és egyben bevonása mélyebb tapasztalatot eredményez, melyet követően minden szereplő egyéni személyre szóló jelentéstartalommal léphet ki a mű teréből.¹⁷¹

Richard Schechner a hatvanas évek végén kezdett el kísérletezni a nézői részvétel különbözői formáival. Első csoportos produkciója a *Dionysus in 69* címet kapta.¹⁷² A nézői szerepvállalás egy beavatási szertartással kezdődött, majd halotti rituáléval zárult. Az előadás első felében még lenge öltözetben, később meztelenül játszottak, s a nézőket is csak ruhátlanul engedték be a térbe. Az előadás során meghatározott mozdulatsorokkal jelenítették meg a születést és a halált. A performerek és a nézők együtt hagyták el a játékeret, és végigvonultak New York utcáin. Az előadók és nézők egyenrangúvá váltak a játékidő során. A játék kimenetele nem mindig volt pozitív, a mű eredeti célja nézői nyomásra gyakran elsikkadt, erőszakosan átvették az irányítást, ami sok sérüléshez vezetett. Ugyanakkor a kiszámíthatatlanság miatt a mű folyamatosan megújult.¹⁷³

Ehhez hasonló jelentésváltozás jött létre Ted Noten *Wanna Swap Your Ring* című projektjében.¹⁷⁴ Noten szerint az ékszer abban a vonatkozásban is árulkodó, hogy milyen társadalomban él tulajdonosa. Noten a városok lelkét kereste a happening által. Az érdekelte, hogy mit tud meg a városlakóról, ha a tulajdonukban lévő ékszereket egymás mellé helyezi. Ötszáz darab rikító rózsaszín *Miss Piggy* gyűrűt helyezett ki gombostűkre akasztva, általuk egy pisztoly kontúrját formálva meg a galéria falán.¹⁷⁵ A projekt során a résztvevők csak akkor kaphatták meg Ted Noten gyűrűit, ha saját gyűrűre cserélték azt. Nem az érték számított tehát. A régi és új történetek cseréje közösséget teremtett, amely fokozatosan újratöltötte a pisztolyt imitáló formát. Az akció az agresszió, a függetlenség és a szembeszállás szimbólumát bájos és sokrétű jelenetté formálta. A figyelmes néző számára az interaktív installáció számtalan jelentést kínált fel. A résztvevőket összekötötte az esemény tárgyi emléke, ami által az ékszer lenyomattá és kitüntetetté vált.¹⁷⁶ (30.kép)

A performance és a happening sajátossága az a nézőben is megszülető feszültség, amelyet megélve a tapasztalatból jön létre a mű. A kortárs művészetelméleti vitákban a jelenlét speciális esztétikai minőség. A figyelmet a performer teste váltja ki: a nézők érzékelik az intenzív jelen idejű létet, ami arra ösztönzi őket, hogy maguk is intenzíven éljék meg az eseményt.¹⁷⁷

Az ékszerek ezen határterületén Gisbert Stach művész mozog a legszabadabban.¹⁷⁸ 2018-ban az ÉÉB eseménysorozaton a *Throwing Knives* című performanszot is bemutatta a Hideg Szoba Stúdió helyszínén.¹⁷⁹ Jelképes összegért egy előre elkészített, élénk színekben pompázó tömeggyártott brass alappal lehet részt venni az akcióban. Az előadás kelléke egy hatalmas fa szerkezet, ami mögé a leendő viselő áll, és egy kukucskáló lyukon keresztül nézheti, ahogy a művész

¹⁶⁰ Skinner, Damian, i.m., 104.

¹⁷⁰ Ezeket a darabokat később, 1972-ben a *Mutations* című balettben viselték. Az előadás kritikái szerint a letisztult vonalvezetésű jelmezek, a króm és a neon, valamint a színtelenség „fagyos sikket” kölcsönzött a balettnek. <https://levyarchive.bam.org/Detail/objects/1190> - utolsó letöltés: 2023.07.14.

¹⁷¹ Henri, Adrian: *Total Art, Environments, Happenings, and performance*, Thames and Hudson LTD, London, 1974 86.

¹⁷² A műnek köszönhetően, mely az unnepről, rítusokról szót, közösség jött létre. A darab az új-guineai aszmátok adaptáció rítusát vette alapul. <https://sites.dlib.nyu.edu/hidvl/mcvcndncsq> - utolsó letöltés: 2023.06.29.

¹⁷³ Fischer-Lichte, Erika, i.m., 54.o.

¹⁷⁴ A *Miss Piggy* gyűrű több installációban és műben fontos szerepet töltött be. *Evening Butterfly* című arany változata a folyamatosan változó arany értékét jelenítette meg. A tárgy ára minden nap változott az arany aktuális árfolyamától függően. <https://www.tednoten.com/work/wanna-swap-your-ring/> - utolsó letöltés: 2023.06.29.

¹⁷⁵ A *Miss Piggy* gyűrűk 2009-ben debütáltak, és az emberiség által elkövetett értelmetlen dolgokra reagálnak. Az egyszerű gyűrűsínre egy gyöngysort viselő kismalac van applikálva.

¹⁷⁶ Eddig hat városban hozták létre a projektet; Tokió (Japán), Stockholm (Svédország), Wellington (Új-Zéland), San Francisco (USA), Riga (Lettország) és Den Bosch (Hollandia).

¹⁷⁷ Fischer-Lichte, Erika, i.m., 134.o.

¹⁷⁸ <https://www.gisbertstach.de/throwing-knives/> - utolsó letöltés: 2023.06.29.

¹⁷⁹ <https://artportal.hu/program/ekszerek-ejszakaja-bdpst/> - utolsó letöltés: 2023.02.06.

¹⁶⁰ Horányi Özséb: *A kommunikáció mint participáció*, Typotex, Budapest, 2007, 101.

¹⁶¹ Fischer-Lichte, Erika: *A performativitás esztétikája*, Balassi Kiadó, Budapest, 2009, 28.

¹⁶² Szóke Annamária: *A performance-művészet*, Balassi Kiadó, Budapest, 2000, 106.

¹⁶³ Goldberg, RoseLee: *Performance Art, from Futurism to Present*, Thames & Hudson, New York, 2006, 7.

¹⁶⁴ "Az ember nem egyszerűen test, hanem egy nagyon fontos értelemben cselekszi a testét." Fischer-Lichte, Erika, i.m., 32.

¹⁶⁵ Biesenbach, Klaus; Christian, Mary: *Marina Abramovic*.The artist is present, The Museum of Modern Art, 2010, 18.

¹⁶⁶ <http://www.current-obsession.com/the-gijs-emmy-show/> - utolsó letöltés: 2018. 06. 14., <http://www.gijsbakker.com/> - utolsó letöltés: 2018. 06. 14.

¹⁶⁷ Besten, Liesbeth den, i.m., 46.

¹⁶⁸ <https://gijsbakker.com/project/clothing-suggestions-kledingsuggesties-93> - utolsó letöltés: 2023.07.14.

szíven dobja egy késsel. Amikor a kés eltalálja a céltábla közepére rögzített bronz alapot, az ékszer elkészül, a viselő egyedi ékkel gazdagodhat. A pillanat éppen azért megható, mivel durva beavatkozás nyomán jön létre. A fém átszakad, a nyom megmarad. A veszély érzése minden biztonsági intézkedés ellenére kézzel fogható. Budapesten az akció majdnem két órán keresztül tartott. Hosszú sorokban várahoztunk, s a performanszot követően a mai napig összekötött bennünket az élmény, különösen akkor, ha felismerjük egymáson a jelet, az átszakított bronzot.¹⁸⁰ (31. kép)

Az ékszer-happening tehát minden korábbinál aktívabban bevonja a nézőt, és szembehelyezkedik a művek áru-jelle-gével. Mindig valós térben és időben történik, ez adja valóságosságát. A kortárs művészeti ékszerhez is szervesen hozzátartozik a hely és az alkalom, amikor kilép az árnyékból és teljes valójában megjelenik. Ez a pillanat az ékszer-esemény.

¹⁸⁰ Gisbert Stach az akció több alternatív változatával is kísérletezett, a *Schmuckjagd mit Bladrohr* című performansz során festékpátrón majd másik esetben hegyes szög hagyott nyomot a bronz felületén. Splatter című videója a feszültséget mutatja be: <https://www.instagram.com/p/CXd-stUAvT2/?hl=hu> - utolsó letöltés: 2023.06.29.

A KORTÁRS MŰVÉSZETI ÉKSZER HELYE

Amióta az ékszer fogalmát a művészeti jelző is kiegészíti, minden alkotó arra törekszik, hogy munkáik új funkciókkal bírják, különálló egységként jelenjenek meg a művészeti médiumok között. A kortárs művészeti ékszer mai megmutatkozási terepei a galériák, múzeumok, az ékszervásárok asztalai és vitrinei lettek, melyek furcsa, kifacsart jelenséget szülnek. Az ékszerek leválnak eredeti lakóhelyükről, a testről, és új helyszínekre költöznek. Egyetlen cél lebegi körbe ezeket a helyszíneket: hogy ideiglenes lakóhelyükön új befogadót találjanak. Fontos, hogy ezen téri helyzetek a tárgy identitásának megfelelő lenyomatait legyenek, kiegészítsék és kitűntessék őket.¹⁸¹ Az ékszer a középpont. Az ékszer-esemény elengedhetetlen mozzanata, hogy élményt generáljon a környezet segítségével. Minden egyes új helyzet kreatív megközelítést igényel, és változtat a jelenség kontextusán. Ezért szükségszerű ezeket az átmeneti tereket értelmezni.

A BOLT AZ ÉKSZER ALBÉRLETE.

Kényelmesnek nem mondható helyszín, mivel több különböző terméké átvaltozó alkotás együtt bérlie ezen helyszíneket. A megalkuvás itt egyértelmű. Egyetlen cél az, hogy a tárgyak gazdára találjanak, és hogy legyen olyan közeg, amely alkalmas arra, hogy ott megtapintásák, felpróbálják. A kortárs ékszer esetében mindig inkább galériának, stúdióknak titulálják e helyszíneket, melyek különlegesebb atmoszférát teremtenek a különleges tárgyaknak. A különböző alkotóktól származó daraboknak jól meg kell férniük egymás mellett, s a széles termékpalletta élénkíti a vásárlókedvet. Nem az üzenet az, ami terepet/kontextust kap itt, hanem a tárgy fizikai megvalósulása, a formája, az alapanyaga és az ára.¹⁸²

A GALÉRIA AZ ÉKSZER LUXUSSZÁLLÓJA.

Sajnos Magyarországon egyre kevesebb helyen lehet találkozni kortárs ékszerrel, de határainkon túl léteznek színvonalas ékszergalériák, amelyek állandó helyszínt biztosítanak, és bejárattott vevőkörrel rendelkeznek. Olyan helyszínek ezek, amelyek egyszerre adnak helyet, polcot, fiókot, posztamenseket állandó alkotóknak és időszaki megjelenéseknek. Kettős funkciójuk jól elkülönítve jelenik meg. Fontos, hogy kialakításában a kívánt célközönség szólítsa meg, jól illeszkedjen a kulturális környezethez, és lehetőséget adjon az elmélyülésre, a tárgyak megfigyelésére.

A Sterling Galéria magánfenntartású volt, Csorna Erika vezetésével egyedülálló helyszínt nyújtott a magyar alkotóknak. 2003-ban jött létre, Péter Vladimir mentorálásával, Lipóczki Ákos, Ádám Krisztián és Orlai Balázs segítségével. Évente több tematikus kiállítás és esemény kapott benne teret. 2014-es kényszerű bezárását követően is kitörölhetetlen nyomot hagyott. A Kárpáti Róbert által vezetett Filter Galéria többnyire kiállításmegnyitókra vált közösségi téré, de előfordultak spontán alkalmak is, amikor beszélgetések és színes események töltötték meg szűk terét. 2017-es bezárásával új keletkezett a magyar kortárs ékszer piacán.

A VÁSÁR AZ ÉKSZER FIZETETT KIRÁNDULÁSA.

A pár óráig tartó kilépés olyan téri helyzetbe történik, amely megadott paraméterekkel rendelkezik, és ahol egyszerre több szomszédval kell felvenni a versenyt. A bolthoz hasonlóan itt is az eladáson van a hangsúly, az érvényesülést nehezíti, hogy egyszerre sok alkotó különböző minőségű asztalokon kínálja portékáit. A pár napig tartó forgatag összesűriti az ingereket, és minél nagyobb hatást próbál kiváltani az érdeklődő tömegből. Ezen események helyszínei a bevásárlóközpontok hangulatát idézik, amely teljesen idegen az ékszer eredendően intim és személyes jellegétől. Alkotóként kijelenthetem, hogy ezen alkalmak függőséget okoznak az érdeklődőkben, mert olyan találkozási pontot jelent, amely hatalmas élmény minden évben.¹⁸³ (32. kép)

2017-ben volt először alkalmam részt venni a bukaresti AUTOR kortárs ékszer-vásáron az akkor alakult H6 csoporttal.¹⁸⁴ Csoportban sokkal könnyebb volt a részvétel lebonyolítása, így több idő volt körbenézni is. Az átmeneti szállást egy hotel aulájának terjedelmes termei nyújtották. A zsúfoltan megrakott asztalokon az ékszerek színes masszává váltak, az elmúlt idő távlatában pedig csak a barátságok, és a cserélt tárgyak maradtak meg emlékként, a tárgyak üzenete elszállt az időben. (33. kép)

Sokkal barátibb, szerényebb léptékű, de talán személyesebb az évente megrendezett Friss termés vásár, amely az iparművészet területén alkotó művészek munkáit tárja a látogatók elé.¹⁸⁵ 2017-ben a Károlyi József alapítvány felkérésére Király Fanni kurálta az eseményt, és arra törekedett, hogy az iparművészet különböző területein alkotó művészek együtt jelenjenek meg, így az esemény szélesebb, minőségibb tárgy-élményt hagyjon a látogatóban. (34.kép)

A MÚZEUM AZ ÉKSZER SZANATÓRIUMA.

Tárgyak esetében a múzeum azért minősülhet szanatóriumnak, mert ezek az intézmények kiragadják rendeltetészerű helyükről a kiválasztott tárgyakat, és új megvilágításba helyezik. Az idegen környezet mesterséges falat emel a tárgy és a néző közé. Egy átlátszó üvegfal műtárggyá emeli a legegyszerűbb tárgyat is. Furcsa kontraszt jelenik meg így a tárgyak között, mely segíthetne az értelmezésben, és teret adhatna elmélyült befogadásnak. Kétféle kiállítási tematika jöhet szóba: a white box és az integrált kiállítás.¹⁸⁶ Az első esetben a múzeum csupasz tere szabad installációs helyzetet biztosít az alkotó számára. A néző és a tárgy közé beépül egy újabb elem, az üveg, a plexi, mely lefojtja a taktilis inger kialakulását. A második esetben már a múzeum „eredeti” tárgyai közé beemelve jelenhet meg a kortárs ék. Pozitív hatása, hogy beemelve e tárgyakat a régmúlt vagy a már hivatalosan műtárggyá avanszált kincsek közé, új tartalommal ruhazza fel őket.

Jó példa erre a 2015 március 7-én Münchenben megvalósult *Glamour* című kiállítás.¹⁸⁷ Olga Zobel Biro kurátornak köszönhetően a kortárs művészeti ékszerek intenzív színű dobozokban kaptak helyet, így teljesen elkülönültek a villa eredeti tárgyaitól. A rendező nem próbált hasonulni, nem akart beolvasztani, csak kitüntetni. A dobozok rejtett világitást kaptak, amely még jobban kiemelte a tárgyakat, és a kincskeresés olyan élménnyé vált, amely megfelelő helyzetbe hozta mind a régi, mind az új tárgyakat. (35. kép) *A Szamurájok és gésák* című kiállítás a fúzióra ad példát. A tárlat a hagyományos japán viselet és a kortárs magyar ékszerek kapcsolódási pontjait mutatta be. A Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum időszaki kiállítása, amely régi és új tárgyak szimbiózisára tett kísérletet, 2013-ban nyílt meg¹⁸⁸, és pár hónapig volt látható. (36. kép)

2019 szeptember 20-án az ÉEB eseményének ötödik alkalommal adott otthont a mesés Ráth György-villa. A nyílt nemzetközi pályázat keretében szakmai zsűri által kiválasztott, negyvennyolc alkotótól származó remekeket a *CONTROLS/CTRL+S* című kortárs ékszer-kiállítás formájában, *A mi szecessziónk* című állandó kiállításba integráltan lehetett megtekinteni.¹⁸⁹ A régi tárgyak közé ékelt ékszerek különálló fehér posztamenseken villantak fel. A helyszín hozzáadott valamit a pályázati kiíráshoz, a régmúlt remekei között a modern tárgyak egy különleges összekapcsolódás pillanatát hozták létre, amely csak ott és akkor volt értelmezhető. (37. kép)

Az intézményesített tér validálja a tárgyakat, ám ez el is távolítja a kommunikáció lehetőségétől. Sok esetben éppen ezzel sérül, halkul el az ilyen kiemelt környezetben megjelenő tárgyak „hangja”.

¹⁸¹ Düll Andrea: *Helyek, tárgyak, viselkedés.* Környezetpszichológiai tanulmányok, L'Harmattan, Budapest, 2010, 95.o.

¹⁸² Budapest design boltok adnak helyet a kortárs ékszer jelenségének. Szerencsén egyre több stúdió műhely bukkan fel, amelyek apró pontokként világítanak a szakma égboltján; https://designart.hu/ - utolsó letöltés: 2023.08.06.; Pécsen az Ezüstlánc Ékszergaléria kereskedelmi célú gyűjtő helyszín. https://ezustlancszergaleria.hu/hu/termek_list/webaruhas - utolsó letöltés: 2023.07.14.

¹⁸³ Az egyik legszínvonalasabb rendezvény az amsterdami Sieraad. A várostól távol eső hangart bérelnek ki számára, az alkotók pedig, akik boxokba zsúfolódnak be, minél színesebb, ingerdúsabb hatásra törekednek. https://www.sieraadartfair.com/ - utolsó letöltés: 2019. 06. 09.

¹⁸⁴ H6 csoport: Fazekas Veronika, Tengely Nóra, Fekete Fruzsina, Horányi Kinga és Losonczy Orsolya, később Losonczy Orsolya kilépett, Neuzer Zsófia csatlakozott hozzánk.

¹⁸⁵ https://www.karolyi.org.hu/friss-termes-magyar-iparmuveszek-szalonbemutatoja-es-vasara?fbclid=IwAROR6tx2YpChhBLp9oM78d0fHQuirfopHAYLO8x8VtZTd49tx5vLj8IFpCs - utolsó letöltés: 2023.07.12.

¹⁸⁶ Ebben a felfogásban a kiállítótér olyan mesterséges és komponált hely, amely egy téma téré és vizuális nyelvre való fordítása során a kiemelés, a bekeretezés és az elidegenítés különféle stratégiáival él.” – idézet forrása: http://epa.oszk.hu/03100/03109/00004/pdf/EPA03109_replika_100_077-083.pdf - utolsó letöltés: 2019. 06. 08.

¹⁸⁷ http://www.muck-petzet.com/Projekte_2_0_pid_90.html - utolsó letöltés: 2019. 06. 09.

¹⁸⁸ http://www.imm.hu/hu/exhibits/view/239,Szamor%C3%A1jok+%C3%A9s+g%C3%A9s%C3%A1k+-+Hagyom%C3%A1nyos+jap%C3%A1n+viselet+%C3%A9s+kort%C3%A1rs+magyar+%C3%A9szterek+a+Hopp+Ferenc +Kelet-%C3%A1zsiai+M%C5%B1v%C3%A9szet+M%C3%BAzeumban - utolsó letöltés: 2023.02.07.

¹⁸⁹ http://www.imm.hu/hu/contents/262,R%C3%A1th+Gy%C3%B6rgy+Villa – utolsó letöltés: 2019. 09. 21.

A KORTÁRS ÉKSZER HÉT AZ ÉKSZER NYARALÓJA.

Egyre több esemény, fesztivál születik melyeknek fő célja, hogy nagyobb figyelmet és közönséget generáljon a kortárs művészeti ékszer számára. Ezek azok az események, amelyek teret engednek csoportos és egyéni kiállításoknak, hogy az alkotók megfelelő helyszínen nagyobb figyelmet kapjanak és különleges kiállítások, installációk segítségével „versengjenek” egymással. Több kisebb helyszín egyszerre, vagy egymáshoz képest mérsékelt csúsztatással nyitja meg kiállításait egy adott városban. Minden esemény más és más jellemzőkkel működik.

A müncheni Ékszerhét azzal emelkedik a többi kisebb fesztivál fölé, hogy ennek van a legnagyobb múltja: éppen hatvan éve indult útnak.¹⁹⁰ E hét alatt majdnem száz kiállítást és eseményt rendeznek meg, ami befogadhatatlan. Ezen események legnagyobb hátránya, hogy közönsége változatlan összetételű, nehéz újabb érdeklődőket bevonítani. Minden alkalommal cél, hogy a helyszínek egymáshoz közel, jól elérhető távolságban legyenek, és minden alkotó megfelelő figyelmet kapjon az esemény alatt.

A müncheni rendezvény megfelelője, az ÉÉ 2015-ben indult útjára, azóta *Kortárs Ékszerhét Budapest-té* nőtte ki magát. Az eredetileg egy napos esemény helyett mostanában már két évente hét napra több mint huszontöt-harminc helyszín ad otthont a kortárs ékszereknek országsszerte, s a narratív üzenetek a központi kiállításon is teret kapnak.¹⁹¹

Ezek azok az átmeneti helyszínek, amelyek a legjobban szolgálják az alkotó és a tárgy üzenetének megértését.

A KORTÁRS ÉKSZER KIÁLLÍTÁS AZ ÉKSZER JÁTSZÓTERE.

Annak érdekében, hogy az ékszer minél inkább elnyerje valós rendeltetését, az őt körülvevő közeg, tér mindinkább annak a célnak rendelődik alá, hogy tartalom és gondolat erőteljesebb formában jelenjen meg. Alternatív helyszínek sok esetben kiemelhetők, és új jelentést adhatnak a tárgyaknak. Ez a helyspecifikus hozzáadott érték természetesen nem minden esetben egyértelmű, de körültekintő tervezéssel a helyszín alátámaszthatja a kívánt üzenetet, illetve segítheti a közvetített gondolat megértését.

ReProduced Paradise címmel 2016 novemberében, a második ÉÉ keretében nyílt meg a Váncza villában az első magyarországi nagy nemzetközi kiállítás.¹⁹² A Sterling Galéria és az Everybody Needs Art szervezésében megvalósuló tárlaton együtt szerepeltek kortárs ékszerművészek és elismert képzőművészek.¹⁹³ Lőrincz Réka és Bencze Péter kurálásában harmincöt művész tárgyai foglalták el az impozáns villa tereit és egy új platform született, amely teret engedett az inspiráló kölcsönhatásoknak.¹⁹⁴(38. kép)

Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Stomfai Krisztina és Vékony Fanni emlékezetes kiállítást hozott létre a 2013-ban Münchenben is bemutatott *Still waters run deep*¹⁹⁵ című kiállításon. A pillékönnyű hungarocell lemezekből hullámot formázó installáció monumentalitása szemet gyönyörködtetően bontotta fel a teret. Ezen a mesterséges hullámon kaptak helyet az ékszerek. A térben vigyázva kellett haladni, bármely hirtelen mozdulat elindította a halk csikorgással kísért lágy mozgást. A tárgyak helyet haraptak maguknak a térben, figyelni kellett rájuk. (39.kép)

2020-as *We Need to talk* című csoportos kiállításunk témáját közösen határoztuk meg, mert megszületett az igény, hogy reflektáljunk a köztünk lévő kapcsolatra a tárgyak nyelvén. Olyan tárgyakat akartunk létrehozni, melyek erősítik a csoportidentitást, és látható kapcsolatot teremtenek hat különböző tervezői világ között. Egyszerű fehérre festett teremben a falnak támasztott fehérre mázolt falapokon állítottuk ki tárgyainkat, a tér közepén pedig egy munkaasztalon az egymásra reagáló, a csoportidentitást kifejező ékszereink kaptak helyet. A tér csupaszsága műhelyhangulatot teremtett, mely az építkezést, a folyamatos változást asszociálta. (40. kép)

Bár az online felületek elterjedésével és térhódításával az ékszer egy újabb felületet kapott a tündöklésre, erejükből semmit sem veszítenek a kiállítások és események helyszínei. Az élmény, melyet az ékszer a tér által a jelenléttel kiegészülve kap, minden másnál mélyebb és erőteljesebb hatást vált ki.

A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER ESEMÉNYEI

A magyar palettát azok az alkotók színesítik, akik kihasználják a médium nyújtotta játékteret. A tárgynak táptalajra van szüksége ahhoz, hogy megtalálja a maga értelmező közönségét. Az alapvetően is párbeszédre invitáló alkotást a performance vagy akció megeleveníti, így ebben az esetben más minőségek alakulhatnak ki, mint a hagyományos vitrinben tárolt ékszernél. Hordhatóság és tartósság, anyagminőség mind másodlagossá válik ahhoz képest, hogy a térben az ékszer élesített fegyver, amely arra vár, hogy a főszereplő használatba vegye.

Zámori Eszter sokrétű tárgyai egy-egy téma köré csoportosulnak.¹⁹⁶ Mindig más technikára lel rá, s az ékszer határterületein mozog. Az objektumok, amiket létrehoz már nem önmagukban ékszerek, hanem utalnak az ékszer jelenlétére. Önálló képzőművészeti alkotások, melyek az ékszert, mint eseményt létrehozó eszközt vizsgálják. Eszter ékszereit befogadni kitüntetett pillanat. *Tape Tattoo*-sorozata a ruralizáció kínzó tüneteinek enyhítésére szolgáló művészi kineziológiai tapasztalásokból áll, amelyeken az *ÓSLAKOS*, a *TURISTA*, a *BEBÍRÓ* és a *VÁLLALKOZÓ* kifejezések szerepelnek. Így foglalja össze a tárgyak üzenetét: "... Manapság a vidék felé történő vándorlás, a ruralizáció témája is egyre aktuálisabb globálisan és Magyarországon is. A dzsentrifrikációval az a baj, hogy minden résztvevőnek „nagyon fáj”, fizikailag és mentálisan is. Az óslakos is szenved és panaszkodik a bebíró is. Szitázott kineziológiai tapasztalásokkal az érzékeny testtájakon vérbőséget idézek elő. Az izmok gyengéd stimulálásának akupunktúrás gyógyító hatása van és a tapasztalások festői a megjelenése. [...] A vidéken is elterjedt gyógyító tapasztalás a terápiás funkció mellett számomra a művészi akció terepe lett. Hordozható festmény, üzenet mozgásban. Ismerős és zavarba ejtő jel... A bebíró, magyar tájszó, az a városból elvándorló ember, aki ingatlant vásárol a magyarországi Balaton-felvidéken. Aki nem tősgyökeres."¹⁹⁷ A sorozatnak szerves része a bemutató, az akció, amikor performerek munkája által a kijelölt, elkerített helyszínen létrejön az ékszer-élmény. Az esemény sok kiegészítő médiummal (fotó, videó, színházi műfajok) együtt válik pontosan értelmezhetővé. Olyan élettapasztalat-élményt akar nyújtani, ami a nézőben változást idéz elő. (41. kép)

Roskó Mária 2020-ban egy különleges performance-szal robbant be az Ékszerek Éjszakája sorozatába.¹⁹⁸ Gesztus ékszerei színpadi kellékké váltak.¹⁹⁹ E hibrid tárgyak az ékszerek hagyományos funkciójára, a nyomhagyásra helyezve a hangsúlyt értelmezik át a pecsétyű műfaját. A tárgyak átmenetet képeznek az ékszerek és a művészeti eszközök között (ecset, ceruza, pasztell), formájuk arra készíti a használót, hogy megszegve a szabályokat alternatív tartási módokat találjon a test mozgása közben. *(Un)limited freedom*²⁰⁰ címmel a MyMuseum Galéria hófehér tereiben színre vitt performance egy lassan folyó táncot mutatott be. A tárgyai révén a térben található szoborelemek megváltoztak, felületükön

¹⁹⁰ <https://www.munichjewelleryweek.com/> -utolsó letöltés: 2019. 06. 09., Hasonló események: Munich Jewellery Week, Wiener Schmucktage, Melting Point Valencia, Athen Jewellery Week, Ékszerek Éjszakája Budapest

¹⁹¹ <https://www.budapestjewelleryweek.com/> -utolsó letöltés: 2023.07.12.

¹⁹² <https://phenom.hu/reproduced-paradise-ujraertelmezett-eden-a-vancza-villaban/> -utolsó letöltés: 2023.07.13.

¹⁹³ <https://www.everybodyneedsart.com/> -utolsó letöltés: 2023.07.13.

¹⁹⁴ Művészek névsora: Adam Grinovich, Artemis Valsamaki, Benczúr Emese, Bettina Speckner, Borsos Lőrinc, Brückner János, Coco Sung, Csató József, Daniel Kruger, FUKUI Yusuke, Fűsun Ipek, Gesine Hackenberg, Cisbert Stach, Helen Britton, Hanna Hedman, Horváth Tibor, Karl Fritsch, Keresztes Zsófia, Keresztes Botond, Komoróczy Tamás, Lisa Walker, Lőrincz Réka, Marta Mattsson, Max Siedentopf, Philip Sajet, Pintér Gábor, RobOtto-Szabó Ottó, Rose Stach, Sugár János, Szabó Klára Petra, Szemző Zsófi Tamás, Ted Noten, tothmartonemil, Uglár Csaba, ZEVS

¹⁹⁵ <https://stilblog.hu/2013/03/05/assu-viz/> - utolsó letöltés: 2021. 10. 20.

¹⁹⁶ https://hvg.hu/plazs/20130301_Magyarok_Munchenben_ilyet_meg_nem_csinalt -utolsó letöltés: 2023.03.14.

¹⁹⁶ <https://www.eszterzamor.hu/> -utolsó letöltés: 2023.01.24.

¹⁹⁷ <https://www.eszterzamor.hu/tape-tattoo> -utolsó letöltés: 2023.03.07.

¹⁹⁸ <https://www.mariarosko.com/> -utolsó letöltés: 2023.07.11

¹⁹⁹ <https://www.mariarosko.com/gesture-jewellery> -utolsó letöltés: 2023.07.12.

²⁰⁰ <https://www.mariarosko.com/performance> -utolsó letöltés: 2023.07.12, valamint: https://trafo.hu/en/programs/av_composers_rosko_maria_adam_zsafia_unlimited_freedom -utolsó letöltés: 2023.07.12.

különböző nyomok, jelek keletkeztek. Minden tárgy egy-egy gesztust, egy-egy mozdulatot generált, festeni, rajzolni, nyomot hagyni lehetett velük. A tánc alatt a szobrok életre keltek, s ebben a forgatagban minden téri elemen festékpöttyös nyomot hagyott az eltelt idő. Ez a színekkel és mozdulatokkal rajzolt téri játék mély hatást gyakorolt a fullasztó tömegben. Az alkotó így mesélt akció és tér kapcsolatáról: "...a My Museumban, ahol az első kiállítása volt ennek a sorozatnak, a COVID miatt nem volt szabad semmihez hozzányúlni, steril volt az egész. A Trafóban pedig bátorították a nézőket arra, hogy használják is a tárgyakat. Sokan éltek is ezzel, nyomot hagytak az elemeken. Ez egy háromnapos pop-up esemény volt, és hullámokban jöttek az emberek. Voltak, akik nem mertek hozzányúlni, de néha átszakadt a gát, és akkor sokan elkezdtek használni őket. Elkezdett élni az installáció. Mindez ott alakult. Először kicsit tartottam ettől én is, mert bármi történhetett volna, például eltörlik valami, de nagyon jó volt látni, hogy milyen kapcsolatba kerültek az emberek ezekkel a tárgyakkal."²⁰¹ (42. kép)

Varga János Gábor tárgyaira Mátranovákon, ötvöstáborban zajló munka közben figyeltem fel, ami nem volt nagy hívás, hiszen ő az, aki bárhol, ahol felbukkan, lehetőséget talál arra, hogy kirakodóvásárt rendezzen bármilyen síkfelületen és happening formájában megmozgassa közönségét. Rövid időn belül a nézők az ő ékszereiben pompáznak.²⁰² Így fogalmazott az általa kialakított eseményről, melyben a néző instant színtéri közönséggé válik: "A személyes találkozó nagyon fontos, egy lavórnyi ékszert bármikor ki tudok rakni. Nagyon szeretem azt a fajta megjelenést, ami spontán. Nagyon menő a Schmuck, a BJW, de az a helyzet nagyon izgat, ha mondjuk egy kocsmában előkerül a ... láda, és ott még őszintébb kapcsolatok alakulnak ki...Fontos a visszajelzés."²⁰³ Folyamatosan a saját tárgyaival veszi körbe magát, amelyek csörögve követik minden lépését. Ha végre sikerül elérni a forgószél magját, megállíthatatlanul ömlik belőle a mese, sajtókészítésről, szarvasgombáról, macskákról, Olaszországi mindennapjairól, irodalomról és végre az ÉKSZER-ről. A narratív töltet elsőre nem szembetűnő tárgyaiban, eseményszámba menő beszélgetésünk alatt döbbsentem rá arra, hogy a kiinduló történet roncsolhatatlan kötés az alkotó és a létrejövő ékszer között. A *Wannabe Knight belt jewel* című darab is eseményhez kapcsolódó tárgy. Az övékszer a viselő testét olyan pozícióba rendezi, amely középkori festményekről ismerős, lovagok testtartását idézi. A kardon, vagy deréktájon nyugtatott kéz magabiztosságot, felsőbbrendűséget sugall. A tárgyat a mellé rendelt leírás más megvilágításba helyezi: "Tompá fakardodat a trágyadombba dobod, és újra végiggondolod az egészet: Hogyan szerettem volna egy ilyen hölgyet, hogyan lehettem volna mindenben olyan biztos. Hogyan lehettem volna biztos BÁRMIBEN? Hogyan szerettem volna egy ilyen nagyurat, aki a legtöbbet dühöngött – mélyen, heves mozdulatokkal a csípőjéből? Azt hiszed, ártatlanok, akiket leütöttél a kardoddal. A kezeid már nem szorulnak össze imában, nem ragadják meg a markolatot, nem ölelnek át – csak tehetetlenül lógnak és remegnek. Ez az a pillanat, amikor a hüvelykujját a Wannabe Knight öv ékszerbe akarja akasztani, hogy magabiztos pozíciót tegyen."²⁰⁴ (43. kép)

Az ékszer kiegészülve, fotó, leírás és jelenlét egységében hozza létre a tárgy narratív eseményét. A helyszín keretet ad az értelmezésnek.

²⁰¹ Független, interjú, Roskó Mária

²⁰² <https://blindsportjewellery.carbonmade.com/about> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

²⁰³ Független, interjú, Varga János Gábor

²⁰⁴ <https://www.flickr.com/photos/janosgaborvarga/32024292558/in/photostream/> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

NARRATÍV IDŐ

A narratív ékszerek időbelisége meghatározó, e nélkül értelmezhetlenné válhat a kontextus. A tárgyak mimetikus, utánzó minőségük által az adott korszakra reagálnak, így az értelmezéshez hozzátartozik a tárgyakat generáló valóság ideje. A fogalmak újradefiniálása ezért folyamatos szükséglet. Az ékszer esetében az idő határozza meg a viselő test identitásának egy szeletét. A tárgyban foglalt üzenet megszületése idejében az alkotó látásmódját, az általa megélt valósághoz fűződő kapcsolatát juttatja érvényre, ezt követően a néző és a viselő a saját jelenébe integrálja tapasztalatai révén. Egy tárgy üzenete az ékszer-eseményen adott időkeretben értelmezhető a legpontosabban.²⁰⁵

Ékszer-események értelmezése során egyértelművé vált, hogy nemcsak a tárgy hordoz üzeneteket: értelmezhető a körülötte kialakított tér és a kiegészítő médiumok jelenléte is. A tárgyak a szemünk előtt válnak élővé, személyes mondanivalójuk beépül a befogadóba. A melléjük rendelt egyéb kiegészítő médiumok, a leírás, a csomagolás, a képi megjelenítés az érzelmi-beégetésben vesznek részt.²⁰⁶ Az egyre szaporodó ékszer-események és helyszínek túltelítődött platformokat hoznak létre, ahol az alkotónak új eszközöket kell bevetni ahhoz, hogy minél nagyobb valóságból kiszakított időt generáljanak a zűrzavarban. Az ékszer az alkalmazott médium színtere által is válik figyelemfelhívóvá adott pillanatban. Létrejöttét követően a kontextus és az időkeretek felől egyaránt értelmezhető, így a folyamatosan változó közeg is változtathat jelentésén. Az értelmezési keretek bővítését olyan határfeszítő alkotások generálják, amelyek kilépnek a megszabott médiumok fogalmi keretei közül. Az ékszer jelenvalósága révén figyelemfelhívó.

A konceptuális művészeti példák közül La Monte Thornton Young amerikai performanszművészt és minimalista zeneszerzőt kell említeni, aki megszabott időintervallumokra a nézőket performerekké, résztvevőkké tette. Alkotásainak fontos része az idő. *Kompozíciók 1960* című sorozata, amely 1960-ban írt darbjait fogja egybe, egyedülállóan abban az értelemben, hogy nagy hangsúlyt fektet az előadóművészetre extra-zenei akción keresztül. E kompozíciók közül a #7-es tétel leírása a legnépszerűbb, mely két hangból áll: egy B3-ból, egy F#4-ből, és a „Hosszú ideig tartandó” utasításból. A darab bármilyen számú hangszeren és bármilyen kombinációban játszható mindaddig, amíg az utasításokat végrehajtják. Nincs térhez és eszközöz kötvé, egyedül a hosszú időintervallum az, ami időbeliségét definiálja. Alkotója a közönségre és az előadóra bízta ennek betartását. Azzal, hogy egyszerű instrukciókból álló műveinek a környezetet és a benne szereplő tárgyakat is aktív tényezőjévé tette, megszűnik a határ előadó és hallgató között.²⁰⁷

Susan Pietzsch 1997-ben indította el a *Schmuck2* elnevezésű művészeti projektek platformját, amelyek az ékszerek jelentésével és az ékszer fogalmának határaival foglalkoznak kortárs társadalmunkban.²⁰⁸ A 2005-ös *WARAPPINGHOOD* projekt tárgyak, emberek, helyek és szerkezetek felületével foglalkozott. A kortárs fogyasztói és médiatársadalomban embernek és tárgynak egyaránt szüksége van identitásra, egy „csomagra” mint stílusra ahhoz, hogy észrevegyék. Susan Pietzsch és Valentina Seidel *Miniszoknyák* című alkotása modelleken fotózott autókarosszériákat mutat be divatlapokból ismert pózokban. A lepukkant enteriőrben fotózott képbeállítások összehátrják a nézőt. Az értelmezéshez elengedhetetlen a képi világ időbelisége, az aktuális divat és stílus ismerete.²⁰⁹(44. kép)

Manfred Nisslmüller osztrák alkotó *Taschenrecorder* című, 1984-es munkája is az idővel játszik.²¹⁰ Egy zsebhen hordható kazettás magnetofonból, és a hozzátartozó kazettákból áll.²¹¹ A mű az ékszerfogalom időbeliségét vizsgálja. Az egyik kazettáról a *bross* szó hangzik el többször egymás után, ameddig a kazetta tart. Hallgatva a végtelenségig ismételt szót (*bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross, bross...*) annak jelentése fokozatosan elpárolog. Valamifajta énekké válik, megszállott litániává. Beszivárog a tudatba, és talán csak annyira zavaró, hogy pillanatokra kiköckent. Bizonyos mértékig a *bross*, illetve akár az ékszer történetének dinamikájához hasonlóan: a fogalom, amely a felfedezés pillanatában hangos és különleges esemény, idővel elkopik, részévé válik a hétköznapoknak.²¹² (45. kép)

Az alapanyagként a mindenkori jelen termékeit felhasználó alkotásoknak addig van hiteles és releváns üzenete számunkra, ameddig az eredeti környezetükben megjelenő tárgyakat értelmezni tudjuk. Ezen alkotások esetében különösen fontos a kontextus, az időbeliség, amely nélkül nincs értelmező közeg. A valóságot a tárgyi környezet is közvetíti.

A valóságba való visszatérést tüzték ki célul a Nouveau realisme-csoport tagjai, akik környezetük tárgyait felhasználva újszerű valóságglátásra törekedtek.²¹³ Arman 1959 és 1962 között fejlesztette ki legismertebb stílusjegyét, az akkumulációt. Kompozíciói közönséges, egymáshoz hasonló tárgyakból álltak, amelyeket átlátszó dobozokba rendezett. A valóság jelképpé vált műveiben: tárgyai – amelyek mind kilépnek a szobor és festészet addig megszokott keretei közül – a tömegkultúráról, az elhasználódásról, és a halmozásról üzennek. A kiragadott, csak az adott kultúrkörben jelentőséggel bíró időszakot bemutató tárgyak ömlesztve jelennek meg, távolról nézve egységgé válnak, közelről lehet csak megkülönböztetni őket.²¹⁴

Hans Stofer ékszerművész tárgyait megvizsgálva használatuk és jelentésük kétértelműsége válik nyilvánvalóvá.²¹⁵ Kenderzsinórral különböző tárgyakat köt egymáshoz, az így létrehozott csomagok kompakt egészet alkotnak. A felbukkanó szimbólumok között a fő összekötő a zsinór, ami időtlen jel, mindenki által ismert anyag, melynek felhasználási és alkalmazási lehetősége végtelen. E tárgykompozíciók az időről és a jelenlét helyszínéről is árulkodnak. Nmem az ékszer fogalmi kereteit tágitják, hanem egy olyan alkotó látásmódját rögzítik, aki a környező világot elemzi. A zsinór az értelmező elmének, magának az embernek a reprezentálója, aki összegyűjti, összerakja, kupacokba rendezi a körülötte felhalmozódó jeleket, és a már meglévő töredékekből saját történetet ír. Stofer alábbi mondata árulkodó: “Úgy veszem a dolgokat, ahogyan találok őket, és halmokat hozok létre belőlük, amelyeket egymáson egyensúlyozok, hogy különböző szintű bonyolultságokat és nehézségi fokozatokat hozzak létre, egyetlen zsinórral egyetlen szilárd ‘energia kötegbe’ „összerakva.”²¹⁶ A valóság átformálása a kupacok rendezett kötegébe egyfajta naplóbejegyzésként jelenik meg, így azok személyes korlenyomatokként értelmezhetőek. A kilences számmal ellátott kupac három téglából, egy pár elhasznált Converse cipőből, egy fekete műszörme ruhadarabból, kék akril festék tubusból és egy értéktelennek tűnő rózsaszín dobozban függő teklagyöngy sorból áll. Az önmagukban értéktelen felhasznált alapanyagok, ezek a látszólag random, káoszszerű akkumulációk egy bejegyzést rögzítenek az alkotó jelenéről. (46. kép)

A valóság transzformációja tárgyakba akkor jöhet létre, ha azok kiszakadnak eredeti kontextusukból. A módosítás új üzenet hoz létre, ami már a nézőt is bevonja az értelmezésbe. Ezen tárgyak már nemcsak az eredeti funkciót imitálják, hanem az értelmezési közeget is kibővítik.

²¹⁰ <https://artjewelryforum.org/library/brosche-or-the-jewelry-without-object-of-manfred-nisslma%C2%BCller/> -utolsó letöltés: 2023.07.07.

²¹¹ A kazettákon lévő hangok: zajok, madarak a pataknál, zaj, ugató kutyák, zene, templomi harangok, *bross* szó ismétlése

²¹² <https://cloleajewellery.com/2020/10/01/the-myth-of-wearing-jewellery-is-not-real-peter-skubic/> -utolsó letöltés: 2023.07.06.

²¹³ Stremmel, Kerstin: *Realizmus, Taschen/Vince* Kiadó,Budapest, 2005, 13.

²¹⁴ Catherine Millet: *Arman - minőség, mennyiség*, Művészet, XV.évfolyam, 7. szám, 1974. július, 46.o.

²¹⁵ <https://artportal.hu/program/ekszerek-ejszakaja-bdpst/> -utolsó letöltés: 2023.07.07.

²¹⁶ AJF: „How do you decide what objects to put together?”; Hans Stofer: „I don't decide. I take things as I find them, and I create piles of stuff that I balance on top of each other to create different levels of complexities and grades of difficulties in terms of assembling with a single piece of string into one solid bundle of energy.” <https://artjewelryforum.org/articles/hans-stofer-string-theory/> -utolsó letöltés: 2023.07.06.

²⁰⁵ Fűzi Izabella, Török Ervin: *Bevezetés az epikai szövegek és a narratív film elemzésébe*, Bölcsész Konzorcium, Szeged, 2006. [²⁰⁶ Dossi, Piroshka: *Hype! művészet és pénz*, Corvina Kiadó Kft., 2008, 40.](http://gepekonyv.btk.elte.hu/adatok/Magyar/58F%FCzi/Vizu%E1lis%20%E9s%20irodalmi%20narr%E1ci%C3%A0%20%28E%29tankonyv/terido/index04.html#befidobeliseg-utolsó letöltés: 2023.07.07.</p></div><div data-bbox=)

²⁰⁷ <https://www.moma.org/collection/works/127629> -utolsó letöltés: 2023.08.06.

²⁰⁸ <http://susanpietzsch.com/> -utolsó letöltés: 2023.06.23.

²⁰⁹ <https://schmuck2.de/wrappinghood/> -utolsó letöltés: 2023.07.06.

Bukta Imre tárgyai közül sok a posztkonceptuális művészet részeként értelmezhető. A mezőgazdasági tárgyi környezetből táplálkozó falusi valóságra reagáló tárgyaira Joseph Beuys szentimentalizmusa volt hatással.²¹⁷ *Műanyagból tiszta búzát készítő cséplőgép* című munkája is valóság-transzformátor.²¹⁸ Az az igény manifesztálódik benne, hogy a mesterségest természetessé alakítsa. Egy fordított világot létrehozó gépezetről van szó, amely releváns kortárs üzenetet hordoz. A működésképtelen gép, mely – legalábbis címe szerint – zacskózott sárga műanyag pelyhekből készít búzamatot, aktívan bevonja a szemlélő, néző fantáziáját. Az álgépezet-szobor 1975-ös megjelenése óta releváns üzenetet jelenít meg, hiszen a globalizációra reagáló specifikus témája a környezetszennyezés problémájára ad választ a művészet nyelvén.

Lőrincz Réka ékszművész tárgyai régóta mozognak műfaji határterületeken. Tárgyai a szobor és ékszer átmeneti sávjában helyezkednek el, mindig valamilyen új kísérletbe fog, amely a jelen témáit boncolgatja. 2014-ben a budapesti Brody Studio galériának átalakított tereiben a *Play Hard!* című kiállításon találkoztam mozgó transzformáló objektjeivel. A különleges hangulatú bárban a *Szóda* című objektje is látható volt.²¹⁹ A gömb formájú szifonos szódásüvegből igazgyöngy-sor perreg. E tárgy vízből igazgyöngyöt hoz létre, legalábbis a néző ezt képzelheti. A mű nem test és tárgy viszonyát vizsgálja, hanem az ékszeralapanyag kortárs minőségéről üzen. A csapból is a gyöngy folyik, természetesnek vesszük, épp úgy, ahogy a tiszta vizet. A tömegtermék csak akkor válik fontossá számunkra, ha értelmezzük, ha kitüntetetté formáljuk. (47.kép)

²¹⁷ Hornyik Sándor: *Életkép láncfűrészsel és sarlós boldogasszonnyal*, 2022, <http://real.mtak.hu/160551/1/18.pdf> - utolsó letöltés: 2023.07.07.

²¹⁸ Bukta Imre: *Műanyagból tiszta búzát készítő cséplőgép*, 1975, fa, fém, műanyag, búza, 25x30x20 cm (Feuer gyűjtemény), Bán András, Novotny Tihamér: *Bukta Imre*, Új Művészet Kiadó, Budapest, 1998, 19.

²¹⁹ Az IMM gyűjteményében: https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/objekt-szoda-objekt/29455?f=hekHWHuq7bWsluB_xVbCRgpZeXacpqrn-1KHmuqjBoUXtN8Brx7V7BIAsl7H7B4HplfxdybPbiwY&n=1 - utolsó letöltés: 2023.06.12.

A MAGYAR NARRATÍV ÉKSZER IDEJE

A tárggyal folytatható párbeszéd lehetőségét befolyásolja az időintervallum, amikor közönségével találkozik. Magyar alkotók közül többen is új látásmódot generáló eszközként veszik használatba az ékszerekbe foglalt narratívát. Olyan üzeneteket kódolnak, amelyek egységbe foglalják a világról alkotott képüket, s amelyek okkal válhatnak jelen idejű diszkurzus tárgyává.

Besnyői Rita mindig újabb és újabb karakterjegyeket, alapanyagokat próbál ki.²²⁰ Bármely apróság érdemes lehet arra, hogy ékszerre nemesedjen kezei között. Személyes tapasztalatait és látásmódját naplószerűen mutatja be. A munka folyamatáról, és motivációjáról így mesélt: “Alapvetően engem az mozgat, hogy megoldjam azt, ami bennem mozgolódik. Válaszokat keresek arra, ami foglalkoztat, lehet ez egy lelki probléma, egy trauma, egy házastársi dinamika, a gyerek születése vagy a nagyszülők elvesztése, az anyámmal való konfliktusaim. [Művészileg is] az érdekel, ami éppen mélyen foglalkoztat. Azt forgatom át, és kezeim között formává válik. Nem a tárgyak fontosak, hanem a folyamat, amin végigmegyek. [...] Szép lassan naplóbejegyzésekké válnak a tárgyaim, igaz, az írásra sosem tudom rávenni magam.”²²¹ A 2022-es KONTRAPUNKT csoportos kiállításon, melynek a KAS Galéria adott helyet, kombucha bőr objektjeivel és ékszereivel vett részt.²²² A közös munka eredményeként létrejött tárlat során az idő lenyomataival foglalkozott, és a lebomló természetes anyag új arcát mutatta meg. A jelenlét fontosságáról így fogalmazott: “Minden esetben máshogy kapcsolom a történetet a tárgyhoz. Ezek mind részévé válnak az élménynek, az eseménynek. A képzőművészetben is azt szeretem, ha valami elgondolkodtató. Nekem is van egy verzióm, de én mindig izgalmasnak találok a közönség gondolatait, hogy hogyan alakult ki a végeredmény. Minél többféle médiumot használok, annál könnyebben tud behelyezkedni az én pillanatomba a néző.”²²³(48. kép) A kiállítás ideje alatt jelenléte szerves részét képezte az eseménynek, tárgyai enélkül egyszerű levett bőrökként jelentek volna meg, míg így személyes mondanivalója kapcsolatot teremtett a hallgatókkal.

Égi Marcell munkáiban a létrejövő narratíva sok esetben csak adott időintervallumra válik egyértelművé, és egyáltalán ékszerre. 3D-s nyomtatással készülő objektjei ékszerrel egészülnek ki, új házat kapnak, és szervesen beépülnek saját terükbe. Az ékszer csak akkor válik jelenlévővé, ha a potenciális viselő felfedezi. Égi Marcell *UFO* tárgyai egyszerű geometriai formákból kiinduló dobozok.²²⁴ Az ékszernek meghatározott helye van, nyugópontja a tér részévé válik, akár egy miniplasztika, vagy szobor, festmény. Az élménynek pedig része a viselő, aki magán hordozza a teljes tárgy egy részét. A sorozatnak különösen kifejező darabja a *Parabox* című tárgy, mely az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe is bekerült. Első ránézésre egy nyugvó viziaknára hasonlít. A tárgy törzséből kiálló tüskék távol tartják az illetéktelen behatolókat, csak aki ismeri a titkot, annak számára válik tündöklő értékűvé. A tárgyban kontrasztot teremt a vészjósló üzenet. A jelenlét helyszínéről, a tárgy téri megjelenítéséről alkotója így mesélt: “Integrálom a tárgyba az installációt, a tárgy része maga a befogadó közeg. A posztamens átalakul a tárgy részévé, ami megemeli, ami befogadja, ami a doboza lesz. Nálam a keret a művet körülvevő adaptációs felület, mint a falon a képkeret vagy egy szobor alatt a posztamens. Ez hozzá tartozik a tárgyhoz. A szituáció érdekel, ahogy elképzelem a tárgyat a térben, és viszony jön létre a környezetével. Például egy gyűrű, amikor nem az ujjon van, akkor olyan esetleges: vagy gurul ide-oda, vagy elfekszik, egészen más nézetét mutatja, mint testen. Ezért kell neki láb, egy protézis, amivel kiegészül.”²²⁵ Egy használható szobor, mely minden esetben akkor nyer ékszer funkciót, ha a titkot ismerője elárulja. A tárgyak tehát adott időintervallumban válnak ékszerre, és az általuk generált kommunikáció során válnak eszközzé. Az objektum a jelenlét helyszínén a már meglévő tárgyakkal együtt is elindít egy különleges titkos csevejt. (49. kép)

Harsány Patrícia 2020 márciusában indította el karanténnaplóját az instagramon.²²⁶ “A történet a tárgyokban úgy bukkan felszínre, hogy előtte már valamire használták, a jelenben pedig egy teljesen más helyzetben válik kitüntetetté. A kép önmagában nem elegendő, először a napló-formátum tette értelmezhetővé a sorozatot. A leírás nem mindig szükséges, mert a tárgyak közül mindenkinek a saját története okoz élményt. Pont ezt szeretném generálni, hogy a befogadók adják hozzá a saját felismeréseiket. Persze vannak olyanok, amelyekhez szükségszerű, mert talán annyira személyes.”²²⁷ A bezártság szorító monotonitása alatt mindennapi tárgyából, töredékekből viselhető, szisztematikusan egységbe rendezett ékszereket rögtönzött. A folyamatosan készülő bejegyzésekben a talált tárgyi elemek eredeti története a szemünk előtt változott át, valami új és friss kezdődött el. A valóságból vett elemek utóélete és épülő sorozata a mindenkiben ott élő gyermeket hívja játékra. Az ékszer-fogalom határa megint egy kicsivel kintebb tolódott általa, hiszen mindenféle módosítás nélkül döbbsenti rá a nézőt arra, hogy bármiből lehet ékszer, a körülöttünk lévő világ pedig tálcán kínálja a lehetőséget. Külön érdekes, hogy a felhasznált alapanyagok módosítás, roncsolás nélkül válnak hordható ékké, eredeti funkciójuk más művészi technikával íródik át. A kockacukor bross (mely egy darab kockacukorból, gemkapocsból és egy biztosító tűből álló pillanat-ékszer) az *ÉÉB 0 Negatív* kiállítására is bejutott. E rögtönzött tárgy a véletlenszerű találkozásról és az alapanyagok semmiségéről mesél, melyek ékszerként új életre kelnek. E transzformáció érzékletességét növeli, hogy a kiállítás terének kiemelt pontján, nagy posztamensen volt látható. (50. kép)

Bármelyikük narratívává lehet, de nem mindegy, hogy milyen kontextusban beszélünk ékeinkről. Az általam felvázolt négy kategória szabad értelmezési hálót feszít a tárgyak közé. A cél az, hogy a többféle értelmezési réteg olyan mélységet adjon a tárgyoknak, ami által szélesebb befogadói körre találhatnak.

²²⁰ <https://www.hangonyou.hu/> - utolsó letöltés: 2023.03.01.

²²¹ Függelék, interjúk, Besnyői Rita

²²² <https://www.instagram.com/kontrapunktcollective/> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

²²³ Függelék, interjúk, Besnyői Rita

²²⁴ <https://b32kulturter.hu/esemeny/vekony-fanni-es-egi-marcell-ekszertervezok-kiallitasa-kvantumhab/> - utolsó letöltés: 2023.02.06.

²²⁶ <https://patriciaharsany.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.12., <https://www.instagram.com/quarantinejewellery/> - utolsó letöltés: 2023.02.07.

²²⁷ Függelék, interjúk, Harsány Patrícia

Az amulett olyan ősi tárgy, amely a hit szerint megóvja, védelmezi tulajdonosát: szerencsét hoz, és bajt hárít.²²⁸ Személyes üzenete egy közösség számára hordoz fontos jelentéstartalmakat. Mindenképpen olyan tárgy, ami az alapanyagain túlmutató többletüzenetet hordoz, spirituális és szakrális jelentései a narratív ékszerek előképének tekinthetőek.

A kortárs ékszer területén több mint hatvan éve zajló változásnak fontos tényezője az újraértelmezés. A jelen művészi ékszerei is a múltban gyökereznek, miközben a jelenre reagálnak régi és új eszközökkel. A kínálat végtelen. Formák, színek, alapanyagok tobzódásában élünk, és ékszer-események híján könnyen elfelejthetjük tárgyainkat olvasni, értelmezni, valamint egymásra reagálni.

A közönség elérése hatalmas feladat. Általános, hogy barátok és családtagok teszik ki az eseményeken résztvevők csoportját. Két módszert látok a nagyobb közönség bevonására: az oktatás eszközeivel nagyobb alkotói közösség ki-nevelése, és az autonóm alkotói folyamat reprezentálása. Kiállításokon, szimpóziumokon és beszélgetéseken keresztül olyan fórumokat kell kialakítani, ahol az aktív részvétel gyakorolható. A kortárs ékszer területén mutatkozó válság Joseph Beuys 1979-es felhívása tükrében is értelmezhető.²²⁹ A szükséges paradigmaváltásnak nem kényszer hatására kell végbemennie, hanem egy folyamat eredményeképpen. Olyan tárgyak kövezik ki az utat, amelyek szoros kapcsolatot teremtenek művészeti irányzatokkal. Az ékszer médiuma eszköz lehet arra, hogy a közönséghez is közelebb kerüljenek ezek az elképzelések. Általuk ézzelfoghatóvá válnak azok az inspiráló gondolatok, amelyeket a kortárs művészet a saját eszközeivel már megfogalmazott, vagy rajtuk túl is lépett.²³⁰

Az elzárt alkotói folyamat helyett olyan módszert keresek alkotásra és az oktatásra egyaránt, ami teret enged a kreativitásnak. Számomra Erdély Miklós felfogása jelöli ki az irányt: a művészet célja, hogy kizökkentse az embereket a mindennapi élet "naív realizmusából".²³¹ A tárgy, mint kreatív produktum kapcsolatot teremt az ékszer-élmény összes résztvevője között. "A kreativitás fő motivációja a kommunikáció. A kreatív személy a külvilágból érkező impulzusok (feladatok) hatására, a külvilág iránti kíváncsiságától hajtva egyre többet akar felfogni az őt körülvevő világból."²³²

Erdélyi Miklós a szellemi atyja az 1978-ban megalakult *Indigó* csoportnak, amely az interdiszciplináris gondolkodást helyezte középpontba. Az alkotást, a művet állapotkommunikációnak tekintette, amely csupán gondolatébresztésre szolgál. Nem kinyilatkoztat, hanem eszköz arra, hogy a nézőben ugyanazt az állapotot hozza létre, ami az alkotói folyamatot generálta.²³³ Ez a gondolat egybevág az amulett eredeti transzformáló minőségével, amely adott használatban adott időintervallum alatt egy meghatározott helyszínen változást hoz létre. A védelmező ékszer jelenlétével elindít egy folyamatot a viselőben, így létrejön a tudatállapot transzformációja. A narratív ékszerek is pont ilyen változást hivatottak generálni, olyan üzenet-csomagokkal, amelyek a jelenben értelmezhetőek.

Az együttgondolkodás, együttalkotás központi helyszínei intézményi keretek között szabályozottan jönnek létre. A folyamatos kölcsönösség az oktatásban is elengedhetetlen, ez az a terület, ahol a kommunikáció a változást hozhatja el. Ám ezek a keretek korlátokat is jelentenek, hiszen hierarchiát hoznak létre. Az oktatás szerepe megkerülhetetlen egy fejlődő szintér alakításában.²³⁴ Ahhoz, hogy ki tudjunk törni a művészeti ékszer elefántcsonttornyából, a kommunikáción keresztül vezet út. Minél több érdeklődő jelenik meg, annál jobban tágul a fogalomhasználók köre, és egyre nagyobb közönséget lehet elérni. A résztvevők motiválása még inkább növelhető olyan feladatok segítségével, amelyek kilépnek

²²⁸ "Az amulett olyan eszköz, amelynek célja, hogy viselőjét megóvja, de nem fizikai, hanem mágikus értelemben - a puszkagolyó ellen védő meteoritdarabakkal töltött zacskó amulett, a golyóálló mellény nem az." Sheila, Paine : *Amulettek. A mágikus, bajjűző és szerencsét hozó erők világa*, Cser Kiadó, Budapest, 2005, 9.

²²⁹ Durini, Lucrezia de Domizio, i.m., 167.-180.

²³⁰ Harlan, Rappmann, Schata, i.m., 39.

²³¹ Hornyik Sándor, Szóke Annamária: *Kreativitási Gyakorlatok, Fafej, Indigó*, - Erdélyi Miklós művészetpedagógiai tevékenysége 1975-1986, MTA Művészettörténeti kutató intézet, Gondolat Kiadó, Budapest, 2008, 29.

²³² Hornyik Sándor, Szóke Annamária, i.m., 15.

²³³ Hornyik Sándor, Szóke Annamária, i.m., 32.

²³⁴ "A nevelő feladata viszont az, hogy az egyes tudományok között úgy alakítsa ki a kapcsolatokat, hogy a tanuló kreatív egyénné váljon. A tanulónak meg kell tanulnia, hogy a külvilágban nyitottan és előítélet nélkül tájékozódjon, mérlegelje a különböző lehetséges megközelítési módokat, és ezeket tapasztalati világának különböző területeiről származtassa. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a tanuló a felvetett problémákhoz más tantárgyakból idéz fel asszociációkat vagy ezt az új problémát más, már tanult (vagyis tapasztalt) problémával hozza kapcsolatba." Landau Erika: *A kreativitás pszichológiája*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974, 107.

az intézményes keretek közül. Jelenleg egyre csökken a fémműves- és ötvösképzések száma, inkább a felnőttképzések vonzanak jelentkezőket. Az érdeklődők tábora viszont egyre nő, amit a BJW eseményein részt vevő alkotók száma is mutat.

Magyarországon a művészeti ékszer szakmai jelenléte a szintér perifériára szorulása miatt korlátozott. Ez a műfaj a művészeti médiumok kánonjába még mindig ritkán kap helyet. A BJW eseményei nem egyeduralkodók, az Ötvösművészeti Biennáléra már 1996 óta két évente számíthatnak az ötvösművészek. A nyitás a fiatalabb generációk felé 2019-ben jött létre, s azóta is egyre több fiatalabb alkotó is részt vesz az eseményen. A Moholy-Nagy Formatervezési Ösztöndíj és a Kozma Lajos Kézműves Iparművészeti Ösztöndíj rövid szakmai program megvalósítását támogatja 35 év alatti művészek számára. Általuk kiváló induló programterveket lehet megvalósítani, ami segítséget jelent a szakmában.

Bár az alkotói támogatások száma csökken, még nem tűntek el teljesen. Összességében elmondható, határainkon belül is, hogy van lehetőség pályázati részvételle, általuk a szakmai portfólió bővítésére. Észre kell venni, hogy a nagyobb elérés érdekében nem maradhatunk meg anyanyelvi korlátaink között, nemzetközi szinten is meg kell mutatkoznunk.²³⁵

ORSZÁGOS ÖTVÖS PÁLYÁZAT (OÖP)

2017. őszén született meg bennem egy diákpályázat ötlete, melynek célja a magyar ötvösképzések összekötése, a tehetségek támogatása, egymás látásmódjának és nyelvezetének megismerése, a határok kiterjesztése és új perspektívák teremtése. Rajz- és mintázás-verseny már régóta létezik középiskolások számára, ötvös pályázat azonban, amely a diákok szakmai felkészültségét egy közös kiállítás keretein belül hivatott bemutatni, eddig nem volt. E pályázat szerves része az ÉÉ, majd BJW eseménysorozatának, és két évente írják ki. A pályázaton való résztvétel ingyenes, minden jelentkező megjelenési lehetőséget kap, így rögtön bekapcsolódhat a szakmai életbe, megtapasztalhatja milyen követelményekre számíthat az iskola falai közül kikerülve, és bekapcsolódhat a szakmai eseménysorozat világába.²³⁶ A pályázat keretein belül a különböző oktatási helyszínek tanáraiból álló szakmai zsűri bírálja a beérkezett munkákat. A kivitelezés minősége, precizitása, a koncepció kiforrottsága, a kreativitás és az újszerűség a fő szempont az értékelésben.²³⁷

BÁBEL TORNYA, 2018

Az első OÖP-eseményen diákok és oktatók közös kiállítása a FISE galériájában kapott helyet 2018 szeptemberében. A *Bábel tornya* hívószó a tárgyi zűrzavar összefüggéseit kutatta. Ahány oktató, annyiféle megfogalmazása alakul ki a módszertanoknak, s ahány féle diák, annyiféle megoldása születik a kiírt feladatoknak. Az intézményi rendszerek meghatároznak minket, ám a követelmények és a diákok felkészültsége iskolánként változik.²³⁸ Ez természetesen nemcsak az oktatótól függ, hanem a diákok igényeitől is. Meghatározó eleme volt a tárlatnak, hogy nemcsak diákok, hanem az őket felkészítő tanárok is kiállíthattak, így növelve a résztvevők motivációs szintjét. A diákok nem egy újabb kötelező feladatot kaptak, hanem lehetőséget a csillogásra. (51. kép)

A közös nyelv kialakítása elméletben nagyon jól működött, ám a részvételi szándék még nem érte el az elvárt küszöböt. Összesen tizenkilenc diák munkáit ismerhették meg a nézők, az oktatók közül négyen vettünk részt az eseményen.²³⁹ A résztvevő intézményekben oktató szaktanárokból álló zsűri pontozás alapján választotta ki a három legjobb művet. A

győztes pályamunkák ebben az évben még egy kategóriából kerültek ki. Rádöbbsentünk, hogy a jelentkezők felkészültségi szintjét egyénileg kell értékelni, mert nem ugyanolyan szinten áll egy tizenöt éves kezdő, mint egy felnőttképzésen résztvevő diák.

A harmadik legtöbb szavazatot kapott pályamű Sógor Sarolt munkája, a *Bábel tornya* karkötő volt. A körülbelül 2 centiméter széles, feketére patinázott alpaka lemezből hajlított C betű sziluettje egy csiszolatlan hegyikristályt tart meg trükkös technikával. A hajlított ívek rugalmasságának és a kő merevségének ellentéte termékeny feszültséget kelt a nézőben.²⁴⁰ (52. kép)

A második helyezett, Róskó Mária *ÉN/TE/ŐK/MI/TI/ŐK* nyakéke egy nagyon érdekes akció eredménye. Mária egy közösség által kialakított ékszert hozott létre. Terepmunka részeként kilencven nyelven gyűjtötte össze a névmásokat. Egy több mint két méter hosszú vörösréz lemezzel járta be Budapest utcáit egy nap alatt, és önként jelentkezőket (tizenhat embert) kért meg arra, hogy egy lakkfilccel írják rá saját nyelvükön, saját kézírásukkal a személyes névmások valame-lyikét. Saját komfortzónájából is kilépett az akció által, hiszen idegeneket szólított meg, olyanokat, akik nem az ékszer médiumával foglalkoznak.²⁴¹ (53. kép)

Az első helyezést Simon Réka *Bábel* című, 150 millimétert is meghaladó tornyozható gyűrűje kapta. Az egyszerű forma-világú gyűrűtorony központi eleme egy feketére patinázott vörösréz oszlop-forma, amelyre különböző anyagú lapos gyűrűket lehet egymásra sorolni. A kisebb, hatszögletű gyűrűkből egy erre a célra kialakított szürke alaplapon kontinenseket megjelenítő formát lehetett kirakni. Az egyes részek külön hordhatóak, míg halmozva egy folyamatosan építhető torony jön létre, ami már túllép az ékszer műfaji keretein, hiszen a viseléstől bármikor összeomolhat. E kísérleti tárgy hordható és hordhatatlan minőségének tárgyi megjelenítésével kelt zavart a befogadóban. Az egyszerű, technikailag tökéletesen kivitelezett lézervágott és vízvágott elemek szépen kiemelik a különálló egységek minőségi változatait, egyben a nyelvek különbözőségét is megjelenítik.²⁴² (54. kép)

A kiállítás sok tapasztalatot hozott, rávilágított arra, hogy különböző kategóriák kialakítására, és a diákoknak a szervezői munkálatokba (a kiállításépítésébe, és a grafikai megjelenítések kivitelezésébe) való aktív bevonására van szükség. A szaktanárok részvétele nem elvárható egy ilyen formátumú pályázat esetében. Az első próbálkozás visszajelzései alapján a részvételi szándék növelése sikerrel járt, a visszhang alapján remény van nagyobb közönség elérésére, valamint az ÉÉB is vonzóbb lett a diákok számára.

KÖR, 2020

A tapasztalatok összegzését követő megújult formában a szakmai oktatás kerekasztalát hivatott megjeleníteni a 2020-as diákpályázat. A hívószó a *KÖR* volt, s az ország határain belül kialakult közös tér megteremtésére tettünk kísérletet a tárgyak nyelvén. Arra voltam kíváncsi, hogy egy ilyen egyszerű fogalom a tárgyakban mennyire sokféleképpen megjeleníthető. A helyszín a MONO Art & Design boltja volt, ahol egy négyzet alakú asztalon körbe rendezve mutattuk be a huszonkét diáktól beérkezett pályaműveket.²⁴³ A részvételt a pandémia időszaka nehezítette, ám a résztvevőszám így is növekedett az első kiíráshoz képest. (55. kép)

^[240] Sógor Sarolt így fogalmazta meg az általa elkészített mű leírását: "Olyan tárgy készítése volt a céloom, amely kétséget és feszültséget kelt a szemlélőben, hogy azt érezze, a tárgy pillanatnyi állapota bármikor megszűnhet. Egy korábbi, meghíusult tervem újramegkísérlése. Most eltörök?" Az idézet Sógor Sarolt 2018-as Bábel tornya pályázatából származik, amely a FISE Galériában a tárgy mellett nyomtatásban is megjelent. A pályamű a Budapesti Komplex Szakképzési Centrumban jött létre, Marosi László ötvösművész felkészítése nyomán.

^[241] Róskó Mária így fogalmazta meg a tárgy mondanivalóját a pályázati anyagában: "Számomra a Bábel tornya nem a kommunikáció hiányáról, lehetetlenségéről szól, hanem inkább annak a célnak a helyességéről, amit az emberek maguk elé állítanak. A pályázatra egy közösség által alakított ékszert terveztem, amit a Magyarországon élő vagy turistaként itt lévő különböző anyanyelvű emberek hoznak létre. Ezzel a tárggyal azt szerettem volna megmutatni, hogy a különböző nyelvek beszélői együtt is képesek létrehozni egy közös (mű)alkotást, ha van egy közös céljuk [...]. A megszólított személyek végül összesen 16 nyelven [...] 53 szót írtak a rézszalagra[...]".Az idézet Róskó Mária 2018-as Bábel tornya pályázatából egy részlet. A pályamű a Budai Rajziskola - alapfokú Művészeti Iskola és Szakképző Iskola képzési keretein belül jött létre az első évfolyamban, Hajdú László ötvösművész felkészítése által.

^[242] Simon Réka így fogalmazta meg a tárgy üzenetét a pályázati leírásban: "A nyelvek összekeverése, a „bábéli zűrzavar” lehetőség a másféle kommunikációra. Az egymásra halmozott gyűrűtorony fölfelé építkezve ingataggá, hordhatatlanná válik. Egymás mellé sorolva ugyanezek az elemek tökéletesen kitöltik a teret, hordhatóvá válnak. A színek, anyagok, belső formák sokfélesége az emberi nyelvek sokszínűségét jelzi. A külső forma (hatszög) állandósága a bennünk lévő hasonlóságra utal, a minden nyelv alapjául szolgáló általános nyelvi struktúrára és az azonos génállományunkra."Az idézet Simon Réka 2018-as Bábel tornya pályázatából egy részlet, a pályamű a Szimultán Művészeti Iskola 2. évfolyamában készült. Vékony Fanni ékszertervező felkészítése nyomán.

^[243] A KÖR pályázaton résztvevő diákok: Biró Zsófia, Bogoy Lilla, Brindzik József, Farkas Beáta, Görömbei Zsófia, Hacker Orsolya, Halász Boróka, Halász Nóra, Imre Réka, Kis Anna Virág, Lackner Laura, Litvin Natasa, Márton Marianna, Mercs Mónika, Nagy Réka Janka, Simon Réka, Somogyi Júlia, Tóró Luca, Varga Bernadett, Varsányiné Fehér Laura, Wágner Hermina

Az első kategória győztes pályaműve Somogyi Júlia *Egység és az egyén* című medáljai lettek.²⁴⁴ A viaszveszejtési eljárással készült bronz medálok három figurát jelenítenek meg, amelyek kezükben mindannyian korongot tartanak, ami a föld kerekiségére utal. A kenderzsinórt, mint összekötő életfonalat szorongatják, így fityeghetnek a viselő testén. A kedves figurák, melyek különböző mesevilágok fantázia-karakterei utalnak, egyéni alkotói stílust sejtetnek. Furcsa amulettek, melyek jelenlétükkel védelmeznek és átformálnak.²⁴⁵ (56. kép)

A második kategória győztes pályaműve Varga Bernadett *Körforgás* című gyűrűkollekciója lett.²⁴⁶ A karantén ideje alatt kapott papírékszer-feladatra adott válaszként az alkotó különböző térfonási technikákkal kísérletezett. A gyermekorból ismerős anyagot demizsonok fogóján alkalmazták, amely eredetileg vezetékek műanyag borításából készült. Újrahasznosított papírból más minőség jött létre, és rengeteg kísérlet után született meg a végső körforma. Az újrahasznosítást kiemelő színes, cserélhető fejű gyűrű-sorozat két egységből tevődik össze, a vörös- és sárgaréz alapgyűrű az időtállóságot, a fejrészre csatlakoztatható papír kör pedig a változatosságot jeleníti meg. (57. kép)

A harmadik kategória győztes pályaműve Márton Marianna *Vágyaim virága* címet viselő brossai lettek.²⁴⁷ Négy brossal jelentkezett, amelyek különböző technikával és anyagból készültek. Mind az elérhetetlen teljesség vágyát, egy-egy hiányt jelenítenek meg azáltal, hogy viselve a fókuszpontot a tárgy közepén megjelenő lyuk hozza létre, ez pedig elvonja a figyelmet a viselőről. Alapanyagaik az alkotó egy-egy élményéhez kapcsolódtak. (58.kép)

A pályázat rávilágított arra, hogy mennyire fontos egy ilyen megjelenési lehetőség, amely teret enged a beszélgetésre, a tárgyak mélyebb megismerésére. A KÖR kitágult, és egyéni szinten újabb értelmezési lehetőséget biztosított diákok számára.

TITOK, 2022

A titok az ötvösség történetében minden kulturális közegben fontos hívószó, gondoljunk csupán a személyes szinten és társadalmi csoportokén egyaránt értelmezhető talizmánokra, amulettekre. Technikailag is kihívást jelenthet, hiszen több szempontnak is meg kell felelni a tervezés során. Lehet nyílt, nyitható vagy teljesen zárt – ezáltal a hozzáférést is irányíthatjuk. A 2022-es *Titok* pályázatra összesen harmincöt diák jelentkezett, negyvenöt pályaművet tudtunk kiállítani, ismét a FISE galériájában.²⁴⁸ Az egyszerű installáció a fő hangsúly magukra a tárgyakra irányította, másodlagos volt a leírás, az alkotók által megfogalmazott rövid üzenet, és a tárgyak adatai. (59. kép)

Az első kategória győztes pályaműve Kovács Brigitta Eperke *Kódfejtő gyűrűi* lettek. A két darabból álló tárgyegyüttes egy ókori titkosítási módszert jelenít meg.²⁴⁹ A gyűrű fején három tárcsa segítségével egymásnak küldött leveleket lehet dekódolni. A tárcsákon betűk és számok jelennek meg, amelyek külön-külön forgathatóak egy tengely körül. A magas minőségben kivitelezett tárgy, mely sajátos eszközként szolgál a viselők számára, őáltaluk funkcionális értéké válik. (60. kép)

A második kategória győztes pályaműve Vigh Luca Rebeka *Testjelek* című ékszerszettje lett. Egy nyakék, egy bross és egy gyűrű kapott helyet a szettben.²⁵⁰ Mindhárom tárgy egy-egy testen megjelenő formát, nyomot örökít meg. A nyakék striák negatív formáit jeleníti meg, melyeket a hófehér alapanyag ruház fel új minőséggel. A gyűrű anyajegy lenyomatát

emeli ki, a bross kívülről egy lencse formát mutat, ám belülről egy mellbimbó lenyomata rajzolódik ki. A tárgyak személyes titkokat, elfedett tabukat formálnak látható esztétikai minőséggé. (61. kép)

A harmadik kategória győztes pályaműve Palikó Balázs *TRAPhone* című testobjektje lett, mely egy csuklóra csatlakozó bilincset, és egy hozzá kapcsolódó kézben tartható okostelefon-formát jelenít meg.²⁵¹ A képernyőn megjelenő üzenet csak fény hatására válik olvashatóvá. A bilincs önmagában nem is használható, csak a hozzá tartozó egyedül kulccsal nyitható, amely egy stilizált emberfigurát jelenít meg. A *TRAPhone (Total Reality Apocalypse Phone)* elnevezésű álgépezet a jelen egyik fő tárgyát, a telefont transzformálja művészeti alkotássá, a kortárs ékszer nyelvét használva. (62. kép)

A pályázat ebben az évben volt a legsikeresebb, ami a kiállító diákok számának növekedésében is látható. A cél az, hogy minél több intézményből egyre többen kapjanak lehetőséget arra, hogy kipróbálják milyen élmény az iskola falain kívül is megjeleneni, kiállítást szervezni és építeni, közönnyel találokzni. Külön örömmel tölt el, hogy az általam létrehozott kezdeményezés szép lassan kinövi magát és minőségi, üzenetekkel teli munkára inspirálja a diákokat. Aktív bevonásukkal olyan esemény jöhet létre, amely nem csak egy bemutató, hanem közösségi élmény is egyben.²⁵²

²⁴⁴ A pályamű a Képző- és Iparművészeti Szakgimnáziumban készült, Kaintz Regina ékszer tervező felkészítése nyomán.

²⁴⁵ Somogyi Júlia megfogalmazásában "... a Föld. Mindenki számára mást tartogat, mindennek az alapját képezi. Osszetart bennünket...Úgy gondolod, hogy ismered, s mindenkinek mást jelent." Részlet Somogyi Júlia 2020-as Kör pályázati anyagából.

²⁴⁶ A pályamű a Képző- és Iparművészeti Szakgimnáziumban készült, Szilos András fémműves tervező felkészítése nyomán. - https://www.instagram.com/p/Ce3P1xmsxjj/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.31.

²⁴⁷ A pályamű a Szimultán Művészeti Iskola 2. évfolyamában készült, Vékony Fanni ékszertervező felkészítése nyomán. - <https://www.instagram.com/p/CeenolwrDTI/> - utolsó letöltés: 2023.07.31.

²⁴⁸ A *Titok* pályázaton résztvevő diákok: Gácsi Blanka Blanka, Kósa Petra, Kovács Brigitta Eperke, Kovács Lilla, Mai Tuan Thanh, Meizner Janka, Papp József, Soós András Márton, Bedi Dóra, Horváth Nikolett, Papp Eszter Andrea, Szakáts Kinga, Szalai Rebeka Anna, Véninger Péter Sándor, Vigh Luca Rebeka, Boros Anett, Dr. Szikói Virág Enikő, Guld Beatrix, Szelezcky-Takács Viktória, Beleki Katalin, Benke Noémi, Cszimadia Fanni, Domonyi Erzsébet, Erdei Zoltán, Farkas Beáta, Gyurán Fanni, Konecsni Kata, Molnár Csaba, Nagy Nikolett, Palikó Balázs, Somogyi Júlia, Sümegh Anna, Szabadszállási-Tóbi Zina, Vasvári Andrea

²⁴⁹ A pályamű a Képző- és Iparművészeti Szakgimnáziumban készült, Kaintz Regina ékszer tervező felkészítése nyomán. - <https://www.instagram.com/p/CiXpoXC0907/> - utolsó letöltés: 2023.07.31.

²⁵⁰ A pályamű a Szombathelyi Művészeti Gimnázium és Technikum 13. évfolyamában készült, felkészítők Veres Éva ötvösművész és jómagam

²⁵¹ A pályamű a Szimultán Művészeti Iskola 2. évfolyamában készült, Kecskés Orsolya ékszertervező felkészítése nyomán. <https://www.instagram.com/p/CiSOA8EoK5O/> - utolsó letöltés: 2023.07.31.

²⁵² Facebook: <https://www.facebook.com/orszagos.otvos.palyazat> - utolsó letöltés: 2023.06.19.
Instagram: <https://www.instagram.com/orszagos.otvos.palyazat/> - utolsó letöltés: 2023.06.19.

Az emberi megnyilvánulások jelek által értelmezhetőek. Ezek az építőkövei az általunk tapasztalati úton megismerhető világnak. Az, hogy milyen képeket, formákat és tárgyakat használunk, meghatározza látásmódunkat, a módot, ahogy a jelenségeket értelmezzük.

Ékszerek esetében a néző vagy a használó tölti meg tartalommal azt, amit az alkotó anyagok segítségével fogalmaz meg. A mű alapanyaga révén válik értelmezhetővé, a testhez való viszonya pedig feltételezett funkcióját jeleníti meg. Az ékszerek beszélő szerszámként is értelmezhetőek, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a viselő helyett szavak nélkül üzenjenek, vagy kapcsolatot teremtsen másokkal.²⁵³

Az ékszer legfőbb funkciója a kommunikáció. Jelenlétével mindig is olyan helyzetet teremtett, amely beszélgetésre és olvasásra hív. A létrejött tárgy a saját nyelvén szól hozzánk, ezt pedig értelmezni kell. Árulkodnak valamiről, megszólítanak, kibeszélnék, kifiguráznak és viccet csinálnak belőlünk. Mi az igazi „ékkő” ma? Mi az, amitől egy kortárs ékszer kiválik a tömegből? Mi az, ami miatt az eszmei értéke felbecsülhetetlen?

Válaszom, hogy a hozzá tapadó narratíva adja az értéket, az tünteti ki a többi tárgy között. A narratív ékszer hordható médium, mely megfogalmazható üzenetet tartalmaz. A megértés kulcsa a közös tapasztalat, az együtt megélt ismeret. A narratív jellemző folyamatosan jelen van. Nem az a kérdés, hogy mi is az, és hol vannak a határai, mert a narratívák mindenhol ott vannak, de nem mindig fontosak. Inkább az számít, miként értelmezzük őket.

A narratív ékszer története az emberiség történetével egyidős. (Legalábbis az előkerült tárgyak korát tekintve.) Azzal, hogy az ember állatcsontokból, csigákból készült nyakékekkel díszítette magát, a csoport többi tagjának üzent, s egyben önmagáról is elárult valamit. Az ékszer kulturális lenyomat, mely mágnesként gyűjti magába a jelentéstartalmakat, és kiemelt keret nyújt a kifejezésre. Az alkotón keresztül, a befogadó vagy értelmező közeggel együtt válik releváns értékhordozó eszközzé. Becses tárgy, mely értékével, és személyes jelentésével beépül az identitásba.²⁵⁴ Minden egyes hozzáadott tényező befolyásolja a befogadóban megszülető élményt.

Abban a pillanatban amikor a kortárs művészeti ékszerek vitrinek lakóivá válnak, leválnak a viselő testéről, és kérdést generáló funkciójuktól is sok esetben megválnak. A múzeumi, intézményi keretek érvényesítik legjobban a tárgyakat, de ez el is távolít a kommunikációtól. Ezt a fajta átférfalódást bírálja Ted Noten hatalmas port kavart kiáltványa²⁵⁵, melyet nem hagyott szó nélkül egyetlen kritikus sem. Ebben mondta ki, hogy a “kortárs ékszer-buborék nem vonz sem újabb közönséget, sem pedig új gyűjtőket. [...] Mihez kezd majd a szakma, ha a gyűjtők megöregednek? Lehet, hogy a kortárs ékszert majd művészetként fogják kezelni értékei alapján, s így egyre inkább múzeumok gyűjtőkörébe fog kerülni – de milyen árat kell ezért fizetni?”²⁵⁶

Ékszer-esemény tehát akkor jön létre, amikor a tárgy úgy kerül a figyelem középpontjába, hogy adott helyszínen, megszabott időintervallumban találkozik a résztvevőkkel. A kontextus, a megjelenítés, az installáció, a helyszín a jelenlétben válik olvashatóvá, a reprezentáció módja pedig szerves részét képezi az ékszer befogadásélményének. Az ékszerek műfajában a viselő testtel való találkozást olyan gyülekező helyek biztosítják, ahol a néző is érintkezhet a művel. Az önmagában vett tárgy egy kitüntetett pillanat lenyomata, melyhez azonban mindenkor környezete is szervesen kapcsolódik. Az ékszernek minden esetben van tere, mely visszahat a befogadó viselkedésére, érzelmeire, attitűdjeire.²⁵⁷ Az események

²⁵³ “Salvador Dalí megfogalmazásában: „Közönség, nézők jelenléte nélkül ezek az ékszerek nem töltenék be azt a funkciót, amelyre létrejöttek. A néző tehát a végső művész. Látása, szíve, elméje – a teremtő szándékával egybeolvadva, kisebb-nagyobb megértéssel megragadva – életet ad nekik.” – Dalí, Salvador: Jewels- Joyas, Umberto Allemandi & CO.Turin-London-Venice, 2001, 9.

²⁵⁴ Düll Andrea: *Helyek, tárgyak, viselkedés*. Környezetpszichológiai tanulmányok, L'Harmattan kiadó, Budapest, 2010, 137. https://www.researchgate.net/publication/274699356_Dull_Andrea_Helyek_targyak_viselkedes_Kornyeztpszichologiai_tanulmanyok_utolsó_letöltés:2019_06_08.

²⁵⁵ <http://www.current-obsession.com/ted-noten-manifesto/> - utolsó letöltés: 2018. 05. 27.

²⁵⁶ “Az ékszer legyen szentimentális, de soha ne kössön kompromisszumokat. Az ékszer a közönség birtoka – ha az ékszer meg akarja érinteni a közönséget. Az ékszer legyen tolvaj és vágyjon arra, hogy lopják. Az ékszernek el kell bolondítani az ellenségeit azért, hogy barátokká tegye őket. Az ékszernek el kell felejtenie a műhely pszichoanalízisét. Az ékszernek ki kell mennie az utcára enni és azért is, hogy őt felfalják. Az ékszer legyen szőgyentelenül kíváncsi. Az ékszernek látnia kell, hol támadja meg és miben hagyja figyelmen kívül a védőbástyáit. Az ékszer azért használjon hagyományos kódokat, hogy megtörhesse azokat. Az ékszer nem bocsáthat meg és nem felejtethet. Az ékszer hagyjon figyelmen kívül bármiféle előírást.” - http://pontogaleria.hu/sites/pontogaleria.hu/files/szoveg/currentobsessiontednoten_a_kortarsekszervegeutan_andreagalli.pdf - utolsó letöltés: 2018. 05. 27.

²⁵⁷ Düll Andrea, i.m., 23.o. https://www.researchgate.net/publication/274699356_Dull_Andrea_Helyek_targyak_viselkedes_Kornyeztpszichologiai_tanulmanyok_utolsó_letöltés:2019_06_08.

és kiállítások csak egy bizonyos időre teszik megtapasztalhatóvá az ékszer-élményt. Az alkotássá vált tárgyak a múlt lenyomataiként afféle jelzőbójaként világítanak. Az ékszerrel való interakció során az egyéni és csoportos kiállítások ideális keretét tudják adni megjelenésnek és értelmezésnek.

A kortárs narratív ékszer jelenségének a konceptuális művészet folyamatos inspirációt ad: ez a fajta látásmód az ékszer műfaját is képes átalakítani. A dolgozatban hivatkozott kortárs művészeti jelenségek párhuzamain keresztül a kortárs ékszer jelene szervesen integrálható azokba a folyamatokba, amelyek a paradigmaváltást alakították. Kortárs narratív ékszerről csak akkor beszélhetünk, ha szereplői felvonulva aktívan részt vesznek az ékszer életében, s közösen egy eseményt hoznak létre. Szimbólumok, és jelrendszerek akkor bonthatók ki belőlük, ha megindul a kommunikáció és 'életre kel' a tárgy. Az új ékszer a kiindulópont, a történet kezdete, melyhez minden résztvevő hozzáadja a saját értelmezését.

A narratív ékszer jövőjét olyan események, kiállítások létrehozásában látom, ahol csoportosan, válogatottan, egy adott téma köré rendezve jelenhetnek meg a tárgyak. Így a nézők, érdeklődők számára minden esetben egy új élmény jöhet létre. A saját alkotói tevékenységre való reflektálás a kialakított módszertan szerves része, az ily módon szerzett tapasztalatokat az alkotótársakkal is ildomos megosztani. Céлом olyan események létrehozása, amelyek során minden résztvevői kategóriában változás generálódik.

2020 szeptemberében egyéni kiállítást szerveztem a Leanzer Newcraft galériájában *OUT OF THE BOX* címmel. A kiállításon először mutattam be a hazai közönség számára a konzervdobozokból és üdítőitalos dobozokból újrahasznosítással készült tárgyait, amelyek szerteágazó jelentéstartalmakat közvetítenek. A kiállítás során az üzenet átadásának lehetőségeire fókuszáltam. Az installációnak szerves része volt több kisebb méretű tükör, ami által a kiállított tárgyaknak minden oldala láthatóvá vált. A tükör felületét információ feltüntetésére is használtam, arról a tárgy címét, alapanyagait és egy QR kódot lehetett leolvasni. Így lehetett beazonosítani azokat a művészeti alkotásokból vett apró, kiragadott részleteket, amelyek az ékszere hátsó részén jelentek meg. A beolvasás után a teljes művet meg lehetett tekinteni nagy felbontásban, így mindenki számára elérhetővé vált a rejtvény megfejtése, aki rendelkezett okos telefonnal. A kiállítás helyszíne abszurd jelenetté vált, ahol minden néző a telefonjában elmélyülve tornyosult a tárgyaim fölött, így egy átmeneti teret létrehozva. Okos eszközeink remek lehetőséget nyújtanak új közönség verbuválására, melynek tagjait a megfelelő platform és a közös érdeklődési kör köti össze. Ez a fiktív tér realizálódott a kiállítás terében. (63. kép)

2021 szeptemberében szerveztük meg Égi Marcell-lel a ... *Narratív* című kortárs ékszer kiállítást, mellyel egy közös nyelv körvonalazása, és a munkáinkban fellelhető hasonlóságok letapogatása volt a célunk, szándékunk pedig, hogy kommunikációt kezdeményezzünk köztünk és a nagyközönség között. A közös nevező a doboz volt, ami elrejt és megmutat. Én újrahasznosított cukorkásdobozokból készítettem ékszereket, Marcell pedig 3D-s nyomtatással hozott létre ékszertartó dobozokat. Tárgyaink egymásra reagáltak a kiállítás helyszínén, ezáltal teremtve új alapot a továbblépéshez. (64. kép)

2023-ban saját *Titok* sorozatomat kiegészítve tizenegy másik alkotóval együtt létrehoztam a *Secreto* kortárs ékszer kiállítást, ami a narratív minőségek különböző szintjeit mutatja be.²⁵⁸ Minden alkotó tárgya kapcsolódott a többiekéhez, egyfajta kommunikációs háló alakult ki közöttük. Tizenkét titok és rejtély bűjt elő a nézők értelmező szemei előtt Valencia egy kitértetett helyszínén. A tárgyakban megbúvó potenciális kapcsolat minden néző számára kínált egyéni értelmezési lehetőséget. A kiállítás összefoglaló és kezdet is volt, hiszen kinyitott egy rejtett és kincsekkel teli fiókot a spanyol nézők előtt. A magyar kortárs narratív ékszer megmutatkozásának voltunk tanúi. (65. kép)

Olyan eseményekre van szükség, ahol nagyobb platformon találkozhat az alkotó a nézőkkel, ezt pedig csak közös erőfeszítéssel tudjuk elérni.

²⁵⁸ Kiállítók: Börcsök Anna, Dávid Attila Norbert, Égi Marcell, Fábán Veronika, Harsány Patrícia, Huber Kinga, Király Fanni, Roskó Mária, Tengely Nóra, Tóth Zoltán, Vékony Fanni, Varga János Gábor

Narratíva

Bacsó, Béla: *Szöveg és Interpretáció*, A. Danto, J.Derrida, H.-G. Gadamer, M.Heidegger, P.de Man, P. Ricoeur írásai, Cserépfalvi Könyvkiadó és Könyvkereskedelmi Kft., Szekszárd, 1991.

BAL, Mieke: *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*, University of Toronto Press Incorporated, Second Edition, Toronto - Buffalo - London, 1997.

Bruner, Jerome: *Valóságos elmék, lehetséges világok*. Ford.: Ehmann Bea, Újlaky Judit, Ülkei Zoltán, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2005.

Csepeli György: *Szociálpszichológia*, Osiris Kiadó Kft., Budapest, 2001.

Castells, Manuel: *Az identitás hatalma*, Gondolat-Infonia, Budapest, 2006.

Füzi Izabella, Török Ervin: *Bevezetés az epikai szövegek és a narratív film elemzésébe*, Szeged, Bölcsész Konzorcium, 2006.

Horányi Özséb, Szépe György: *A jel tudománya*, Szemiotika, General Press Kiadó, Budapest, 1975.

Horányi Özséb: *A kommunikáció mint participáció*, Typotex, Budapest, 2007.

László János, Thomka Beáta: *Narratívák 5., Narratív pszichológia*, Kijarat Kiadó, Budapest, 2001.

László, János: *A történetek tudománya*. Bevezetés a narratív pszichológiába, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2005.

László, János: *Narratív pszichológia*. Társas tudás, elbeszélés, identitás. A társas tudás modern szociálpszichológiai elméletei, Scientia Humana, Budapest /Kairosz, Szentendre, 1999, 42.-78.

László János, Thomka Beáta: *Narratív pszichológia.*, Bruner, J.: A gondolkodás két formája, Kijarat Kiadó, Budapest., 2001, 27-57.

Ricoeur, Paul: *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*, Osiris kiadó, Budapest, 1999.

Seth J. Schwartz, Koen Luyckx, Vivian L. Vignoles: *Handbook of Identity Theory and Research*, Springer Science + Business Media, London, 2011.

Thomka Beáta: *Képelemzés. Képleírás és képi elbeszélés*, Boehm, Gottfried: A képleírás, Kijarat Kiadó, Budapest, 1998 19-36.

Whetten, David. A., & Godfrey, Paul. C.: *Identity in organizations: Building theory through conversations*, Sage Publications, USA, 1998.

Folyóirat:

Narratív design, Helikon, Irodalomtudományi szemle: , Budapest, 2013/1, LIX. évfolyam

Hivatkozások:

http://filozofia.unideb.hu/na/vol2012_1/121_BP_Testt.pdf -utolsó letöltés: 2018.01.14.

<https://canvas.instructure.com/courses/987665/files/39239730> -utolsó letöltés: 2018. 06. 12.

Designelmélet

Antalóczy Tímea és Kapitány Ágnes: *Az iparművészet változó szerepe az átalakuló vizuális kultúrában*. Tanulmányok az iparművészet helyzetéről; Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest, 2006

Düll Andrea: *Helyek, tárgyak, viselkedés*. Környezetpszichológiai tanulmányok, L'Harmattan, Budapest, 2010

Greenhalgh, Paul: *Modernism in design*, Reaktion books Ltd., London, 1990.

Koczogh Ákos: *Szép tárgyak dicsérete*, Gondolat kiadó, Budapest, 1978.

Koskinen, Ilpo: *Design research through practice*. From the lab, field, and showroom, Waltham, MA : Morgan Kaufmann, Burlington, 2011.

Miller, Craig R.: *Modern Design in the Metropolitan Museum of Art 1890-1990*, Harry N. Abrams Inc. Publishers, New York, 1990.

Papanek, Victor: *Design for the real world*, Human Ecology and Social ChangeThames and Hudson, London, 1991.

Polónyi Károly: *Térformálás, tárgyformálás 2*. A Magyar Iparművészeti Egyetem mesterképzési (DLA) programján készített tanulmányok, Budapest, 2000-2002.

Sparke, Penny: *Design in context*. A Quarto Book, Bloomsbury Publishing Ltd., London, 1987.

Szentpéteri Márton: *Design és kultúra*. Befogadó designkultúra, Építészfórum, Budapest, 2010 - <https://epiteszforum.hu/uploads/files/2010/03/design-es-kultura-szentpeteri-2010.pdf> -utolsó letöltés: 2023.06.05.

Vadas József: *A magyar iparművészet története*, A századfordulótól az ezredfordulóig, Corvina Kiadó Kft., Budapest, 2014.

Zalavári József: *A forma tervezése*. Designökológia, Sclar Kiadó, Budapest, 2008.

Művészetelmélet

Almássy Miklós: *Anti-esztétika*. Séták a művészetfilozófiák labirintusában, T-Twins Kiadó, Budapest, 1992.

Archer, Michael: *Art Since 1960*, New Edition, Thames& Hudson, London, 2002.

Bacsó Béla: *Kép, Fenomén, Valóság*, Kijarat kiadó, Budapest, 1997.

Barabas-Nyiró-Szabolcsi: *Szemiotika és művészet*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.

Baudrillard, Jean: *A tárgyak rendszere*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1987.

Baudrillard, Jean : *A művészet összeesküvése*, Esztétikai illúzió és dezillúzió, Múcsarnok Nonprofit Kft., Budapest, 2009.

Bán András, Novotny Tihamér: *Bukta Imre*, Új Művészet Kiadó, Budapest, 1998.

Benjamin, Walter: *Angelus Novus*, Ausgewählte Schriften, Frankfurt, 1966.

Biesenbach, Klaus: *Marina Abramovic*. The artist is present, The Museum of Modern Art, New York, 2010.

Blaskó Ágnes; Margitházi Beja: *Vizuális kommunikáció* - szöveggyűjtemény, Typotex, Budapest, 2010.

Borer, Alain: *The Essential Joseph Beuys*, Thames and Hudson Ltd., London, 1996.

Bordács Andrea: *A tér a szobrászatban*. A szobrászat tere, A Magyar Szobrász társaság és a Múcsarnok közös előadássorozatának dokumentációja, Múcsarnok, Budapest, 2005.

Boros János: *Pragmatikus filozófia*, Jelenkor kiadó, Pécs, 1998.

Brugger, Ingried; Rudorfer, Veronika: *Daniel Spoerri*, Katalógus, Kunstforum Wien, Bécs, 2021.

Bruggen, Coosje van: *Bruce Nauman*, Rizzoli International Publications, New York, 1988.

Celant, Germano: *Piero Manzoni*, Arnoldo Mondadori Arte, Musée d’Art Moderne de la Ville de Paris, Milan, Olaszország, 1991.

Danto, Arthur C.: *A közhely színeváltozása*, Művészetfilozófia, Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1996.

Danto, Arthur C.: *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?*, Atlantisz, Budapest, 1997.

Dempsey, Amy: *A modern művészet története*, Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 2003.

Dieter Ronte ; Sonja Klee: *Christo and Jeanne-Claude*. International Projects : The Würth Museum Collection, Philip Wilson, London, 2004.

Dossi, Piroschka: *Hype! művészet és pénz*, Corvina Kiadó Kft., Budapest, 2008.

Durini, Lucrezia De Domizio: *A filckalap - Joseph Beuys - Egy elmesélt élet*, Ford.:Erhardt Miklós, Kijárat Kiadó, Budapest, 2001.

Ébli Gábor: *Az antropológizált múzeum*. Közgyűjtemények átalakulása az ezredfordulón, Typotex, Budapest, 2005.

Grazia Tolomeo, Maria; Codognato, Mario: *Richard Long. Rome - Palazzo Delle Esposizioni*, Electa, Milano, 1994.

Goldberg, RoseLee: *Performance Art. From Futurism to Present*, Thames & Hudson, New York, 2006.

Godfrey, Tony: *Conceptual Art*, Phaidon Press Limited, New York, 1998.

Gruen, John: *Keith Haring*. The Authorized biography, Fireside, Simon & Schuster, New York, USA, 1992.

Friedman, Ken: *Fluxus, Artpool*, Budapest, 1992.

Fischer-Lichte, Erika: *A performativitás esztétikája*, Balassi Kiadó, Budapest, 2009.

Hall, Sean: *Amikor az óriáskígyó lenyeli az elefántot...Kommunikáció jelekkel*. Bevezetés a szemiotikába, Scolar kiadó, Budapest, 2008.

Hanhardt, John G.: *The worlds of Nam June Paik*, Guggenheim Museum Publications, New York, 2000.

Harla, Volker; Rappmann, Rainer; Schata, Peter: *Szociális Plasztika*. Anyagok Joseph Beuys-hoz, Ford.: Adamik Lajos, Balassi Kiadó, Budapest, 2003.

Harlan, Volker: *Mi a művészet? Műhelybeszélgetés Beuyszal*, Metronóm Kiadó, Budapest, 2001.

Henri, Adrian: *Total Art. Environments*, Happenings, and performance, Thames and Hudson LTD, London, 1974.

Horányi Özséb, Szépe György: *A jel tudománya*, Gondolat Kiadó,Budapest, 1975.

Hornyik Sándor, Szőke Annamária: *Kreativitási gyakorlatok, fafej, indigó* - Erdélyi Miklós művészetpedagógiai tevékenysége 1975-1986, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Gondolat Kiadó, Budapest, 2008.

Landau Erika: *A kreativitás pszichológiája*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

Leach, Edmund; Claude Lévi-Strauss, The University of Chicago Press, 1989.

Peirce, Charles Sanders: *Pragmatizmus*. A pragmatista filozófia megalapítóinak műveiből; vál. Szabó András György, ford. Fehér Márta, Márkus György, Vajda Mihály, bev. Sós Vilmos; Gondolat, Budapest, 1981

Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor: **A mindennapi élet jelrendszereiről**. Szocio-szemiotikai tanulmányok, Loisir Könyvkiadó, Budapest, 2014.

Kapitány, Ágnes-Kapitány Gábor: *A szimbolizáció. Hogyan cselekszünk szimbólumokkal?*, Ventus Commerce, Budapest, 2021.

Klaniczay Júlia, Szőke Annamária: *Fluxus interjúk. Szövegek, események -esetek*, Artpool Művészetkutató Központ, Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2008.

Kosuth, Joseph: *Művészeti tanulmányok*, Knoll Galéria, Bécs és Budapest, 1992.

Kosuth, Joseph: *Zeno az ismert világ határán*. Velencei Biennále, XLV. Nemzetközi Művészeti Kiállítás, Magyar Pavilon, Szerk: Keserü Katalin, Múcsarnok, Budapest, 1993.

Kosuth, Joseph: *Art After Philosophy and After: Collected Writings* 1966-1990, Szerk.: Guercio, Gabriele, The MIT Press, Cambridge, 2002.

Lippard, Lucy R.: *POP ART*, Thames and Hudson, London, 1992.

Lucie-Smith, Edward, ARTODAY, Phaidon Press Inc., London, 1995.

Lynton, Norbert: The Story of Modern Art, Phaidon, London, 1980.

Madoff, Steven Henry: *POP ART, A Critical History*, University of California Press, 1997.

Mercurio, Gianni Keith Haring, Skira Editore S.p.A., Milánó, 2008.

Osborne, Peter: *Conceptual Art*, PHAIDON PRESS, New York, 2002.

Panofsky, E.: *A jelentés a vizuális művészetekben*. Tanulmányok a képzőművészeti alkotások leírásának és tartalomelemzésének problémájához, Ford.: Tellér Gyula, Gondolat, Budapest, 1984.

Ruhrberg, Karl; Schneckenburger, Manfred; Fricke, Christiane; Honnef, Klaus: *Művészet a 20. században, II. rész*, Szerk.: Walther, Ingo F., Ford: Molnár Magdolna, Körber Ágnes, Taschen, Köln/Vince Kiadó, Budapest, 2011.

Shusterman, Richard: *Szómaesztétika és az élet művészete*. Válogatás Richard Shusterman írásából, JATEPress, Szeged, 2014.

Shusterman, Richard: *Pragmatista esztétika*. A szépség megélése és a művészet újragondolása, PESTI KALLIGRAM KFT., Budapest, 2003.

Spoerri, Daniel: *Anekdotomania*, Ford: Ligetfalvi Gergely, Kijárat kiadó, Budapest, 2001.

Stiles, Kristine; Biesenbach;Iles,Chrissie: *Marina Abramovic*, Phaidon Press Limited, London, 2008.

Stremmel, Kerstin: *Realizmus*, Taschen/Vince Kiadó, Budapest, 2005.

Storr, Robert; Herkenhoff, Paulo; Schwartzman, Allan; Bourgeois, Louise: *Louise Bourgeois*, Phaidon Press Limited, New York, 2003.

Szőke Annamária: *A performance-művészet*, Balassi Kiadó, Budapest, 2000.

Thomka Beáta: *Képelemzés*. Képleírás és képi elbeszélés., Imdahl, Max: Giotto Aréna-freskóinak egyes narratív struktúráiról. Kijárat Kiadó, Budapest, 1998, 117-134.

Turner, Bryan S.: *The Body and Society*, Explorations in Social Theory, Sage Publication, Thousand Oaks, Kalifornia, 1996.

Vergine, Lea: *Body Art and Performance*. The Body as Language, Skira Editore S.p.A., Milánó, 2000.

Voigt Vilmos: *Bevezetés a szemiotikába*, Loisir Könyvkiadó, Budapest, 2009.

Wagner, Monika: *A művészet anyagai*. A modernség másik története, Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, Budapest, 2014.

Folyóiratok

Catherine Millet: *Arman*. Minőség, mennyiség, Művészet XV.évfolyam, 7. szám, 1974. július, Budapest, 45-46.

Simonyi István: *Teritéken a kortárs ékszer*, Magyar Iparművészet - 23. évf., 2016/1, Budapest, 17.-22.

Rosalin E. Krauss: *A szobrászat kiterjesztett tere*, Ford.: Beck András, Enigma művészetelméleti folyóirat, 20-21. szám (IV. évfolyam, 1999), Új Vizuális Kultúra Alapítvány, Budapest, 1999, 96.-105.

Várnagy Tibor: *Beuys magyarul - végre!!!*, Balkon kortárs művészeti folyóirat, 2001/06/07, Orpheusz Kiadó Kft., Budapest, 2001, 45.-46.

Hivatkozások

Hitter Magdolna: *Testkép és emberkép*. Erwin Wurm és Bruce Nauman művészetének összefüggésében, DLA értekezés, Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola, 2020 https://www.mke.hu/res/hitter_dla_dolgozat.pdf -utolsó letöltés: 2023.06.29.

https://tracesofthereal.com/2009/12/21/the-rhetoric-of-the-image-roland-barthes-1977/?fbclid=IwAR39DkoqnxNCN-fpraMvYUwT1FwHAleOafXI-m03QqUXuf-m0DSaWbCpUqL8 -utolsó letöltés: 2019. 04. 08.

http://cid.nada.kth.se/pdf/CID-175.pdf?fbclid=IwAR0y3C3maWbjlp_fJ0w4ViklamGM1J6EIR5DU7S670M2IRLSp6SRPENxM-Y -utolsó letöltés: 2019. 04. 08.

Ékszer elmélet és története

Astfalck, Jivan; Adam, Jane; Derrez, Paul : *New Directions in Jewellery*, London: Black Dog Publishing, 2005.

Bánfalvi András: *Ékszerdoboz/Jewelry Box*, Magánkiadás, 2000.

Bakonyvári M. Ágnes: *Szent Eligius szellemi örökösei*, Kótai József, Máté János, Muharos Lajos, MMA, 2014.

Besten, Liesbeth den: *On Jewelry*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2011.

Cheung, Lin ; Clarke, Beccy; Clarke, Indigo: *New directions in jewellery II*, Black dog publishing, London, 2006.

Cheung, Lin : *Tomfoolery objects & jewellery*, Die Keure, Bruges, 2014.

Deckers, Peter: *Contemporary jewellery in context*, Arnoldsche Art Publication, Stuttgart, 2017.

Dormer, Peter; Turner, Ralph: The New Jewelry: *Trends + Traditions*, Thames & Hudson, London, 1985.

Dr. Oberfrank, Ferenc: *Az aranyműesség története*, Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1996.

Fenn, Mark: *Narrative jewelry*. Tales from the toolbox, Schiffer Publishing, Atglen, Pennsylvania, 2017.

Götz Eszter: *Kótai József ötvösművész*, Magyar Művészeti Akadémia, MMA Kiadó, Budapest, 2019.

Halcomb, Melanie: *Jewelry, The body transformed*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 2018.

Joris, Yvonne G.J.M.: *Artists' jewelry of the 20th Century, private passion*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2009.

Katona Katalin: *A hazai ötvösművészet felsőfokú oktatásának története 1945-től napjainkig*, Konferencia, Co-libri Reklámgrafika Bt., Budapest, 2019.

Lindemann, Wilhelm: *Thinking jewellery, on the way towards a theory of jewellery*, Arnoldsche Art Publication, Stuttgart, 2011

Lipóczy Ákos: *Ékszer Tegnap és Ma*, MOME, disszertáció, Budapest, 2011. [https://corvina.mome.hu/dsr/access/81f7c72d-89d7-4d4d-a76a-6c166bcd7b2f-utolsó letöltés 2023.08.11.](https://corvina.mome.hu/dsr/access/81f7c72d-89d7-4d4d-a76a-6c166bcd7b2f-utolsó%20letöltés%2023.08.11)

Ludwig, Reinhold: *Schmuck-Design der Moderne*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2008.

Schadt, Herman: *Goldsmiths' Art. 5000 years of jewelry and hollowware*, Arnoldsche Art Publisher, Stuttgart, 1996.

Schmidt, Barbara: *25 Reasons why to wear jewellery*, Drucherei Vogl GmbH & Co. KG, München, 2018.

Sheila, Paine: *Amulettek. A mágiikus, bajűző és szerencsét hozó erők világa*, Cser Kiadó, Budapest, 2005.

Stern Schocken, Deganit: *How many is one*, Ardnoldsche Art Publisher. Stuttgart, 2021.

Pastor, Carlos: *Masters of new jewellery design*, éclat, Promopress, Barcelona, 2014.

Péter Vladimir: *Péter Vladimir könyve*, TERC Kft., Budapest, 2007.

Péter Vladimir: *Fémek, kövek, mesterek*. Műhelytitkok, Corvina Könyvkiadó, Budapest, 1972.

Schobinger, Bernhard: *Jewels Now!*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2003.

Shushan, Elle; Boettcher, Graham; Lloyd Stephen: *Lover's Eyes: Eye Miniatures from the Skier Collection*, Giles Ltd., London, 2021.

Skinner, Damian: *Contemporary jewelry in Perspective*, Lark Jewelry & Beading, Sterling Publishing, New York, 2013.

S. Nagy Katalin: *Péter Vladimir*, Corvina Kiadó, Budapest, 1979.

Tait, Hugh: *7000 years of jewelry*, Firefly books Ltd., New York, 2008.

Turner, Ralph: *Jewellery in Europe*. An Exhibition of Progressive Work, Edinburgh: Scottish Arts Council, 1975.

Unger, Marjam: *Jewellery in context*. A multidisciplinary framework for the study of jewellery, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2019.

Untracht, Oppi: *Jewelry concepts and technology*, Doubleday & Company, New York, 1982.

Volandes,Stellene: *Jewels that made history*. 100 stones, myths & legends, Rizzoli international Publications Inc., New York, 2020.

Xiao, Liu; Puman, Li: *Contemporary jewelry design*, Cpy Press, Middlesex, Uk, 2014.

Hivatkozások

<https://www.amazon.com/Humor-Craft-Brigitte-Martin/dp/076434059X> - utolsó letöltés:2017.11.1.

<http://www.narrative-jewellery.com/> - utolsó letöltés: 2018.01.1.

<https://klimt02.net/forum/articles/reading-jewellery-comments-narrative-jewellery-liesbeth-den-besten> – utolsó letöltés: 2018.01.1.

http://www.mobilia-gallery.com/wp-content/uploads/2015/08/CoatesK_AHiddenAlchemy_Introduction_SirRoyStrong_2008.pdf - utolsó letöltés: 2018.01.1.

<https://www.jackcunningham.co.uk/chapter01.html> - utolsó letöltés: 2018. 01. 2.

[https://www.jackcunningham.co.uk/chapter06\(c\).html](https://www.jackcunningham.co.uk/chapter06(c).html) -utolsó letöltés: 2018. 01. 1.

http://www.aiva.com.cn/uploads/soft/To_Strangers_interview_JC.pdf - utolsó letöltés:2018. 01.2.

http://eprints.lincoln.ac.uk/4925/1/NCCD_Transplantation%20Catalogue_Proof6.pdf – utolsó letöltés:2018. 01. 1.

<http://www.undergraduatelibrary.org/system/files/3926.pdf> –utolsó letöltés: 2018. 01. 1.

<http://eprints.brighton.ac.uk/12883/2/Michelle%20Jessop%20final%20thesis%20June%202013.pdf> -utolsó letöltés: 2018. 01. 2.

[http://shura.shu.ac.uk/5224/1/BTS_Brochure\[Final\].pdf](http://shura.shu.ac.uk/5224/1/BTS_Brochure[Final].pdf) -utolsó letöltés: 2018. 01. 2.

http://www.gsa.ac.uk/media/455298/flow_issue_5_a4.pdf - utolsó letöltés: 2018. 01. 2.

<http://www.barbaramariastafford.com/wp-content/uploads/2016/10/Contemporary-Jewelry.pdf> - utolsó letöltés: 2018.01.3.

Katalógusok

Anticlastics: *Athens Jewelry week*, Diagramma, Athén, 2019.

Cantz, Hatje: *Schmuck, Jewellery, Gerd Rothmann*, Hatje Cantz Publishers, Berlin, 2002.

Cunningham, Jack: *Maker, wearer, viewer, contemporary narrative European Jewellery*, The Glasgow School of Art, Scottish Art Council, Glasgow, 2005.

Nollert,Angelika: *Schmuckismus*, The design Museum, Pinakothek de Moderne, München, 2019.

Dali, Salvador: *Jewels Joyas*. The Collection Of The, Gala-Salvador Dalí Foundation / La Colección De La Fundación Gala-Salvador Dalí, Umberto Allemandi & C, Torino, 2001.

Gisbert Stach, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, 2018.

Meyer, Clemens; Ruhrberg, Bettina: *6 U L : Lust and desire in art and design*, Grassi Museum of Applied Arts (Leipzig), DCV, Berlin, 2020.

Thurmes, Florence: *Annette Messenger*. Exhibition/Exposition, Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf, 2014.

Veiteberg, Jorunn: *It's the Thought That Counts*, The work of Kim Buck up to 2007, Dánia, 2007, online könyv: <https://artjewelryforum.org/library/its-the-thought-that-counts/> - utolsó letöltés: 2023.06.12.

Veiteberg, Jorunn: *The Jewellery Box*, Arnoldsche Art Publishers, Stuttgart, Németország, 2021

Publikációk:

Magyar Iparművészet, Budapest, 2023/4

Autor Magazine, Beauty issue, Fabrik.ro, Bukarest, 2019

Anticlastics: AJW Magazine, Diagramma, Athén, 2019

Magyar Iparművészet, Budapest, 2019/7

MAGYAR IPARMŰVÉSZELET, 2023, 4.SZÁM

Secreto – Titok

A magyar kortárs narratív ékszer megjelenése Valenciában

2023 áprilisában rendezték meg Valenciában a *Melting Point* (Olvadáspon) című eseménysorozatot, melyet a Valenciái Művészeti és Design Egyetemen (Escola d'Art i Superior de Disseny de València – EASD Valencia) működő művészeti ékszer szak szervez 2012 óta. Kétévente rendezik meg a kortárs művészeti ékszerekről szóló napokat, a pandémia miatt az idei a hatodik volt a sorozatban. Hasonlóan a Kortárs Ékszerhét Budapest/Budapest Jewelry Week – BJW (sorozathoz nemzetközi résztvevőket is bevonnak, így valóban kitüntetett olvasztó tégelyé válnak négy napra Valencia szűk utcái. A részvétel nem díjhoz kötött, az egyetem oktatóiból álló szakmai zsűri válogatott a jelentkezők közül. Idén több mint 29 helyszín: egy-egy bolt, kirakat, galéria, elhagyott arab fürdő és múzeum változott át ékszerdobozzá a nézők szeme láttára.

A mi kiállításunk ötletéhez a doktori kutatásom adott inspirációt. A különleges csoportos kiállítás keretein belül a magyar kortárs narratív ékszer színterének egy szeletét tizenkét alkotó mutatta be. A kiállítás a *Secreto* (Titok) címet kapta.

Izgalmasnak találok az ékszer és a titok fogalmának találkozási pontjait. Ékeink eredendően szolgálnak eszközként arra, hogy emléket állítsanak. Amulettbe, talizmánba zárjuk legféltettebb kincseinket, így megőrizzük őket az örökkévalóságnak, de legalábbis addig, amíg a jelenlétük számára értelmezhető a jelentéstartalom.

A kiállítás helyszíne egy egészen új művészeti tér, a Helen Ritz Galéria volt, mely a turisták által különösen kedvelt útvonalon, az óváros szívében található. A steril fehér térben, kihajtott fekete dobozokon installáltuk a tárgyakat, így maga az installáció is a címre reagált. A cél az volt, hogy a nézőket egy közös kincsvadászatra invitáljuk, ahol a megfejtés a tárgyak üzeneteiben rejlett. A titkok sokféleképpen olvashatók voltak, anyaghasználat és rejtett tartalom mind különös értelmezési hálót feszített a tárgyak közé.

A saját tárgyaim többféle módon meséltek a nézőknek. Az újrahasznosított konzervdobozok a viselőnek és a nézőnek is mást üzennek. Csak az ékszer tulajdonosán múlik, hogy felfedi-e a belső, rejtett titkot. A bontatlan, sorozatgyártott termékekből alkotott ékszerek a viselőt a benne rejtő üzenettel azonosítják. Az eldobott, üres dobozok új életre keltek, és kitüntetett pillanatoknak állítanak emléket. Pávatoll, rókabőr, törött telefon-védőüveg, haj, piros csipke alsó, mind a jelentéktelenség elfeledett szemétdombjáról kiemelve válik újra értékke. Tizenkét titok, amely mind rejtett módon kapcsolódik a többi meghívott alkotó tárgyához.

Tóth Zoltán *Ujjak* című brossa is aktívan bevonja a néző fantáziáját a játéktérbe. A hófehér corianból realiztikusan faragott éken hosszú körmű kecses női ujjak matatnak. Pikáns valósága előtt a nézők szemérmesen pironkodtak. A tárgy egy részletet fed fel egy múltó pillanatból, de a nézőtől függ, mit lát bele. Csak rajta múlik, hogy hogyan egészíti ki a szűkre vágott képet. A történet a saját titka marad. A vágy és az érzékiség dombra ül, és minden pillanatban várja gyanútlan áldozatát.

Hasonlóan realiztikus Huber Kinga Abszurd sorozatából kiragadott tárgya. A *Fellowship* (Közösség) ezüst ujjék egy jól ismert gesztus pillanatát örökíti meg. Kisujjunkat összefűzve gyerekkorunkban becsületszavunkat adtuk az akkor felbecsülhetetlenül fontos ígéret megtartására. Második bőrként tudjuk viselni együtt valakivel, aki sorsközösséget vállal velünk. Itt is a néző teszi hozzá a saját értelmezését a tárgyhoz, az a viselők által kel életre.

Roskó Mária (*un*)*limited freedom* sorozatának gesztustárgyai is kilépnek az ékszer megszokott keretei közül, határokat feszegetnek. Alternatív író-, és festőszerszámokat hozott el, melyek egy tűnékeny performance eszközei. Nyomot hagy-
nak különböző felületeken, hasonlóan a pecsétgyűrűhöz, ám a kapcsolat a testtel már nem egyértelmű. Hol vannak az ékszer határai? Mitől válik az ékszer ékszerré?

Harsány Patrícia máshogy válaszol erre a kérdésre. *Re_Object* sorozatának újraértelmezett pillanat tárgyai az alapanya-
gok fesztelen játéka által az elfeledett emléktöredékeket idézik meg új ékszerként. Karperec, gyűrű, bronz áll elénk a már
nem használt vagy eldobott hétköznapi tárgyak részleteiből. Ma már bármiből lehet ékszer?

Fábián Veronika tárgyai is kiléptetik a nézőt a komfortzónából. Az általa felszeletelt borosüvegekből viselhető láncokat
készített. Bravúros módon idézi meg az elfeledett pillanatot, amikor a mámoros este után újraéled az öröm, és a mosoly.
Milyen jó volt újra együtt, egymást látva megállni és koccintani! Az élmény örök emlék marad, az eldobott alapanyag
nemessé válik ujjai között.

Király Fanni *Csodakamra* nyakékeibe az emberiség közös kulturális örökségének apró elemeit foglalja, így módon maga
az idő kap új keretet. Az ékszer méretű modern titkos dobozok megvédik a több száz éves viselt kincseket. Régi föníciai
üvegmozaik fejek ékkővé válnak, kortárs ékszerként újraélednek.

Vékony Fanni *Cifra nyakék* sorozata nem emléket állít, inkább elrejt az. Három nyakéke három verset rejt, melyet egy
ókorból ismert titkosítási rendszer alapján egy-egy plexi korongra fűzött fel. A versek, amelyeket az alkotó közszemlére
tett, mély nyomot hagytak, ám az egyik még számomra is titok. Fanni régi, sosem mutatott saját versét fűzte bele a ko-
rong-tárgyba, ami csak a jövőbeli tulajdonos számára lehet megfejthető, ha van mersze szétszedni és tönkretenni a
tárgyat. A nyakékek alternatív adatrögzítő berendezésekké váltak.

A fekete doboz fogalmára és magára az installációra reagált Égi Marcell *Parabox II.* című tárgya. Első ránézésre nem ol-
vasható, nem tudni mire való. Ékszer és tárolója egybeolvad. A fő forma – amely egy víziakna – csak álca. A formai zártság
és a figyelem elterelése elrejt, védi a benne rejtőző gyűrűket. Csak a beavatott néző és a tulajdonos ismeri a rejtekhelyet,
a térben felvillanó felkiáltójelet, ahol megbújnak és otthonra találnak az ékszerek.

Ezerféle személyes titok és rejtély búj el a nézők értelmező szemei előtt Valencia egy kitüntetett helyszínén. A tár-
gyakban megbúvó kapcsolat minden néző számára egyéni értelmezési lehetőséget adott. A kiállítás összefoglaló és
kezdet is egyben, hiszen kinyitott egy rejtett és kincsekkel teli fiókot a spanyol nézők előtt. A magyar kortárs narratív
ékszer felvillanásának voltunk tanúi, mellyel mi már találkozhattunk korábban is, de újrendezve és kiegészítve olyan új
történet született, melyet ebben a formában így még nem meséltünk el soha.

BÖRCSÖK ANNA

ékszertervező, a kiállítás kurátora

(Secreto – magyar narratív ékszer kiállítás a Melting Point Valencia programsorozat keretében. Helen Ritz Gallery,
Valencia, 2023. április 27 – 30. Kiállító művészek: Börcsök Anna, Dávid Attila Norbert, Égi Marcell, Fábián Veronika, Harsány
Patrícia, Huber Kinga, Király Fanni, Roskó Mária, Tengely Nóra, Tóth Zoltán, Vékony Fanni, Varga János Gábor.)

MAGYAR-IPARMŰVÉSZET, 2019, 7.SZÁM, 30.-35.O.

Kortárs ékszerek a szecesszió keblére öelve

ART JEWELRY NIGHT OF BUDAPEST 2019

ÉKSZEREK ÉJSZAKÁJA BUDAPEST 2019

CONTROLS/CTRL+S

2019. szeptember 20. – október 20.

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

A kortárs művészeti ékszer az ötvösművészet kis szelete, mely az ékszer alapvető funkcióin túl,¹ a tárgyak üzenetére és
konceptuális kifejezési módjára teszi a hangsúlyt, így inkább beszélhetünk hordható szobrokról, műalkotásokról. Ezen
tárgyak értéke és különlegessége a technikai bravúrokban és az alapanyagok jelentéstartalmában kereshető. Minden
tárgy egy olyan kifejező, identitásformáló műremek, mely az ékszervisélést eseményé varázsolja, a viselőt kitünteti, és
új tartalmakkal ruhazza fel.

Szeptember 20.-án ötödik alkalommal csillant fel a kortárs művészeti ékszereket bemutató programsorozat, az **Ékszerek
Éjszakája Budapest (ÉÉB).**² Az esemény a **Fiatalkorú Művészet Stúdiója Egyesület (FISE)**³ támogatásával jött létre, és
a mesés Ráth György-villa adott otthont neki. A megnyitón több mint 250 érdeklődő tudta megtekinteni a kiállítást.

Idén rendhagyó módon csak egy nemzetközi pályázatot hirdettünk, melynek fő célja az, hogy a magyar ékszerterve-
zőknek lehetőséget biztosítsuk arra, hogy egy magas színvonalú nemzetközileg elismert zsűri előtt is megmérettessék
magukat. Így olyan alkotók munkáit is be tudjuk mutatni akik a világ legtávolabbi pontjáról érkeznek, és új szint hoznak
a saját zárt világunkba. Idén négy hétre bővült a kiállítás időtartama, így sokkal szélesebb közönség előtt tudtunk bemu-
tatkozni.⁴ Az Ékszerek Éjszakája két évente megjelenő sorozatában a nemzetközi pályázat felvillanása egy remek alkalom
arra, hogy külföldön is elismert és számon tartott ponttá váljunk a folyamatosan növekvő kortárs ékszer piacon.

A nyílt nemzetközi pályázat, melyet idén tavasszal minden aktívan dolgozó ékszertervezőnek elérhetővé tettünk, a
CONTROLS/CTRL+S címet adtuk. A billentyű parancs mely egy dokumentum, vagy kód elmentésére szolgál a digitális
jelenünkben egy közös pont, mely az ékszer esetében az elmentett pillanatot is fémjelezheti. Egybe kimondva a 'controls'
pedig a korlátozást, fegyelmezést, határaink megismerését jelenti. A kiírásban arra kerestük a választ, hogy a szabályok
irányítanak minket vagy mi őket? Felállítjuk vagy ledöntjük? Alkalmazkodunk vagy felülírjuk azokat? A hagyományok
inspirálnak vagy megkötnek? Ismernünk kell saját múltunkat és korlátainkat ahhoz, hogy azokat átlépve tudjunk fejlődni.

130 alkotó pályázott, és 240 pályamű érkezett be a felhívásunkra. A négytagú zsűri az újszerűséget, a koncepció kifor-
rotságát, az anyagválasztást, a kivitelezést és az esztétika egységességét értékelte. Idén a mexikói származású ékszer-
tervező művész, Jorge Manilla⁵, valamint Erato Kouloubi és Niki Stylianou, görög származású ékszertervezők (az athéni
ékszerhét/Athen Jewelry Week szervezői)⁶, a magyar oldalról pedig Etentuk Inemesit, az Artlocator magazin⁷ főszerkesz-
tője alkották a pártatlan zsűri egységét.

¹ A kortárs ékszer fogalmakörét 2016-ben az Ékszerek Éjszakája alapító csapat e képpen határozta meg: A kortárs ékszer művészi kifejezés erejű, egyedi vagy kisszerűségi alkotás, melyben a tárgy formai kialakítása és gondolati tartalma összhangban áll, autonóm műtárgy, amely alkotója üzenetének közvetítője. Az ékszerek testtel való érintkezése, kapcsolata egyszerre intim és figyelemfelkeltő. A kortárs ékszer fontos szellemi állásfoglalást jelent, gyakran provokatív, társadalomkritikai tartalommal. Az ékszer egy közvetítő médium az alkotó viselő és a befogadó között. A non-verbális kommunikáció része, olyan üzenetként, szimbólumként kell tehát értelmeznünk, mely az egész testre kiterjed, velem együtt mozog, változik: illeszkedik vagy külön életre kel, de többnyire mégis figyelemfelkeltés céljából kerül viselőjére. - <https://www.ekszerekejszakaja.com/koumizelebb-paacutelyaacutezat-closer-competition.html> - 2019. 09. 21.

² <https://www.ekszerekejszakaja.com/> - 2019. 09. 21.

³ <https://www.fise.hu/> - 2019. 09. 21.

⁴ A tavalyi évben a nemzetközi kiállítás mellett 42 helyszínen lehetett találkozni több mint 130 alkotó munkájával 4 napon keresztül. A magyar ötvös szcéná számára ezen események különleges és kihagyhatatlan fókuszpontok.

Az általuk kiválasztott 48 alkotó remekeit a Ráth György-Villa gyönyörű tereiben, a mi szecessziónk című⁸ állandó kiállításba integrálva lehetett megtekinteni egy hónapon keresztül. A tárlat az Iparművészeti Múzeum szecessziós gyűjteményének páratlan darabjai között hívott kincskeresésre. A régi mesteri tárgyak között az ékszerek különálló fehér légies posztamenseken villantak fel. A helyszín tökéletesen egészíti ki a pályázati kiírást, a régmúlt remeikei között a modern tárgyak különleges kapcsolata egy olyan pillanatot örökített meg, amely csak ott és akkor értelmezhető.

Fontos kiemelni, hogy ez egy angol nyelvű pályázat volt, mely a mai bábeli zűrzavarban az egyennyelv megtalálása miatt fontos számunkra. Értékeink és hagyományaink őrzése miatt is elengedhetetlen, hogy határainkon túl is megértjük egymást más alkotókkal. A kiállításban a tárgyak számmal voltak csak jelölve, és a bejáratnál átvehető katalógusban jelentek meg a művészek meghatározásai.

A kiállítók között öt díj került kiosztásra.

Az első díjat az alapító csapat⁹ adta át. Az ÉÉB 2019 díját, a nagy értékű szerszámutalványt¹⁰ Zeibing Anna vehette át, akinek az az 'Exit/Kijárat' című nyaklánc került be ideiglenesen a villa képtárában. A tárgy egy sorozat része. Anna nyakékén a pácolt diófából készült fekete tórusz medál függ, melynek közepén egy aranyozott réz lencse gyűjti össze a rá irányuló figyelmet. A tárgy egy fekete lyukat szimbolizál, mely mágnesként sűríti össze és borítja fel az általunk megismert szabályokat.

A Spengler Katalin által alapított Műgyűjtői díjat egy francia művész, Emilie Le Dex kapta. A kiállított tárgyak közül Emilie 'Homosacer' című alkotása így bekerült a Magyarországon egyedülálló kortárs ékszer gyűjteménybe. Az impozáns méretű nyakék medáljába szorult apró emberek egy labirintusban akadnak össze és távolodnak egymástól, így mutatva rá arra, hogy mennyire irányított és korlátozott az életünk, rajtunk kívül álló rendszerek miatt.

Az Athéni Ékszerhét díját, melyet a főszervezők személyesen adtak át Roskó Máriának. A 'Gesztus' kollekcióból kiállított rendhagyó pecsétgyűrű, zsírkrétával van feltöltve és használat közben nyomot hagy a papíron. A tárgy hidat teremt az ékszer és a művészeti eszköz között. Izgalmas tárgyféleség, mely saját mozdulatainkat egészíti ki, örökíti meg a papíron.

Az Art Magazin díját, Szilágyi Róza Tekla és Suda Barna adták át. Megtisztelő, hogy kérésünkkel ellentétben nem egy, hanem három alkotót is kitüntetnek majd a jövőben azzal, hogy a nívós magazin lapjain olvashatunk kiváló alkotókról. A képzeletbeli dobogójukon Aliki Stroumpouli, Veszprémi Gabriella és Fekete Fruzi kollaborációja és Viktoria Münzker áll.

Az utolsó díjat, a FISE díját az egyesület elnöke, Mascher Róbert adta át. A díj tavaly először talált gazdára és reméljük szép hagyomány íródik majd az elkövetkező években. Dánfalvi Ildikót érte az a megtiszteltetés, hogy jövőre a hatodik Ékszerek Éjszakáján egyéni kiállítást rendezhet az egyesület Galériájában. Ezt a kitüntetést Soulmates - Rokon lelkek sorozatával nyerte el, mely egy olyan nyakék ami első pillanatra nem tárja fel titkait. Közelebbről vizsgálva a medált látható, hogy nem szimmetrikus a megjelenített rajzolat. Az ékszer egyéni személyes történetét jeleníti meg, hiszen ő ikerpár egyik feleként vizsgálja és tapasztalja meg a világot.

A programsorozat a nagyszabású kiállítás mellett további izgalmas eseményekkel egészült ki idén is. A korábban említett három külföldi zsűritag személyes szakmai munkásságát bemutató prezentáció során az érdeklődők közelebbről is megismerhették a kortárs ékszer jeles képviselőinek gondolkodását, alkotói attitűdjét. Jorge Manilla egy hetes workshopot tartott amelyen 12 alkotó vehetett részt. Az idei Designhét Budapest programsorozat keretein belül pedig, Spengler Katalin műgyűjtő, kurátor különleges tárlatvezetésén járhattuk végig a kiállítást.

Büszkeséggel tölt el, hogy egy ilyen magas színvonalú kiállítás megjelenhetett és teret kaphatott Budapest egyik legkülönlegesebb helyszínén. Újult erővel és rengeteg tapasztalattal vágunk neki a következő évnek. Célunk, hogy az Ékszerek Éjszakája Budapest minél több alkotó számára váljon eggyé a minőséggel és nemzetközileg is elismert határon átívelő bemutatkozási lehetőséggel, amiről minden évben újabb élményekkel feltöltve térhetünk vissza a műhelyünk gyümölcsöző csendjébe.

AUTOR MAGAZINE, BEAUTY ISSUE, 2019

AUTOR MAGAZINE #6

AUTOR MAGAZINE #6, Bucharest, Romania, Apr 2019, The Beauty Issue, ISSN 2392 – 6902, page 10.

Hétköznapi Szentségek kollekción 2018

Ez a kollekción átalakított WC-ülésekből áll, amelyek glóriaként viselhetők.

Áldozatnak ajánlottam magam, a kortárs ékszer oltárán.

A szépség fájdalmas, és maga a kifacsart szenvedés.

Nem tudok nélküle élni, de nem tudom elviselni.

Utálom, hogy úgy nézzük magunkra, mintha tárgyak lennénk!

Utálom, hogy a testkép zavart okoz a közösségi médiák használata.

Céлом volt, hogy megtaláljam a megfelelő anyagot az hétköznapi szépség bemutatásához. Folyamatosan figyeljük egymást a tökéletesség újra definiálásához. Tárgyaim azoknak az embereknek szólnak, akik megszállottak a modern szépség-üldözéséttől; akik csak személyes térükre összpontosítanak; akik mesterségesen teremtett burokokban élnek, és akik úgy gondolják, hogy a tökéletes pózolásal Angyallá válnak.

A fotósorozaton én vagyok a viselő és a hírvívő. Őszintének kell lennem: Bevallom, a mindennapokban szorongástól szenvedek; egy csipetnyi testképzavarral hintve. A szándékom az volt, hogy leváljak a háttérről és szentként pózoljak az elhagyott, elhasznált környezetben, csak a nem létezőre összpontosítva.

Én vagyok a téma és a tárgy, görbe tükör a nézőnek és a viselőnek.

Fotó: Piti Marcell

⁵ <https://www.jorgemanilla.com/> - 2019. 09. 21.

⁶ <http://athensiewelryweek.com/> - 2019. 09. 22.

⁷ <https://artlocatormagazine.hu/> - 2019. 09. 22.

⁸ http://www.imm.hu/hu/contents/262_R%C3%A1th+Gy%C3%B6rgy+Villa - 2019. 09. 21.

⁹ Az Ékszerek Éjszakája alapító csapata: Huber Kinga, Vékony Fanni, Stomfai Krisztina, Kerékgyártó Szilvia, Dés-Kertész Dóra, Kecskés Orsolya

¹⁰ Egyik fő támogatónk felajánlása: Harry 203 Kft.

Average Holiness collection, 2018

This collection is made of crafted toilet seats, which can be worn like glories. I offered myself as a sacrifice for the contemporary jewellery in this series. Beauty hurts and beauty is a twisted disease.

I can't live without it but I can't stand it.

I hate that we look ourselves like objects!

I hate that I have to suffer from body image dissatisfaction just by seeing social media. My intention was to find the right material for expressing average beauty. We are constantly watching each other to redefine perfection. My pieces are addressed to these people who are obsessed with modern beauty-chasing; who only focus on their personal space; who live in an artificially created boks and who think that only by showing their perfect angle will become Angels. For this series of photos I beame the wearer and the messenger. And let's be honest. I have to admit that I suffer from anxiety myself; spiced up with a hint of a body dysmorphic disorder. My intention was to disconnect from the background and act likea saint in a trashy environment, only focusing on a non-existing or absent superior model.

I am the subject and the object. I offer myself as a reflective mirror for the viewer and the wearer.

Photo: Marcell Piti

Megjelent a 2019-es Autor Magazinban

AJW MAGAZINE, 2019

ATHENS JEWELRY WEEK 2019 catalog, Athen, Greece, page 85.

KIÁLLÍTÁS, AMBROSIA OF H6 – contemporary jewellery group

1

Jorge Manilla 2012 tavaszán az EASD Valenciái Egyetemen, *WORKSHOP INTUICIONES la delgada frontera entre el pensar y el hacer* című ékszer kurzus

2

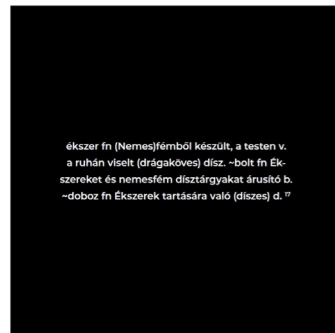
Jorge Manilla: „*God within*”, brass, De votos y Ex-votos sorozat, kartonpapír, ezüst, tükör, 2007, kép forrása: <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-ese-hombre> - utolsó letöltés: 2019. 05. 10.

3

Jorge Manilla: *For my aunt Mayo*, nyakék, *Devotos y Ex-votos* sorozat, , porcelán, pamut, ezüst, 2007, kép forrása: <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-ese-hombre> - utolsó letöltés: 2019. 05. 07.

4

Börcsök Anna: *Joseph Kosuth után szabadon*, 2023, Magyar értelmező kéziszótár, Akadémia Kiadó, Budapest, 2000, 155.

5

Jack Cunningham: *Fragments (sorozat)* brass, ezüst, zöld korall, nefrite, tigrisszem, igazgyöngy, vonalzó darab, 120 x 90 x 20 mm, 2006, Fotó: David Withycombe, kép forrása: <https://www.jackcunningham.co.uk/chapter01.html> - utolsó letöltés: 2018.01.14.

6

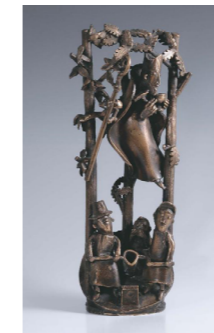
Jo Pond: *The Reed Parure*, brass, újrahasznosított szerelések, ón, bőr, ezüst, gyémánt, citrin, gombok, acél, 80 x 60 x 20 mm, 2014, Fotó: Jo Pond, kép forrása: <http://jetrouveetsy.blogspot.hu/2014/05/contemporary-jewelry-crushes-jo-pond.html> - utolsó letöltés: 2018.01.14.

7

Dauvit Alexander: *Blood Will Have Blood. A Macbeth brooch*, brass, talált rozsdás vas tanksapka, ezüst, vaslemez, polycarbonát fényvisszaverő összetört autóról, faragott obszidián koponya, gránátok, eper kvarc, fekete spinelek, 70 x 85 x 22 mm, 2017, fotó: Andrew Nielson, kép forrása: <https://acj.org.uk/index.php/cb-profile/605-justified-sinner-gmail-com> - utolsó letöltés: 2023.08.15.

8

Kótai József: *Sóstói Eligius*, kisplasztika, bronz, viaszveszejtési eljárás, magasság: 29 cm, 1994, kép forrása: <https://mmakademia.hu/alkotas/-/record/MMAA67624> - utolsó letöltés: 2023.07.09.

9

Máté János: *Szárnyalást ígértetek*, Aquamanilé, bronz, viaszveszejtés, 20 x 20 x 15 cm, 2005, kép forrása: https://www.kulturkuria.hu/ck/app/webroot/files/Event_group/1905/435b4c59e11906b251fb9517b2efc4d2.jpg - utolsó letöltés: 2023.07.09.

10

Muháros Lajos: *Szent Eligius*, kispalsztika, ezüst, féldrágakő, 70 x 145 mm, 2006, kép forrása: https://www.kulturkuria.hu/ck/app/webroot/files/Event_group/1905/c1fc154b445d6ea1fd4d067593f41f11.jpg - utolsó letöltés: 2023.07.09.

11

Péter Vladimír: *Gyűrű egyedi rutilkvarccal*, ezüst, rutilkvarc, 1993-2006, fotó: Máté Gábor, kép forrása: https://wladis.cdn.shoprenter.hu/custom/wladis/image/data/Admin/Kicker_image/wladisgaleria.hu-rings-gy1_kicker.jpg?v=null.1605184307 - utolsó letöltés: 2023.07.10.

12

Lisa Walker: *Untitled*, bronz, readymade, az alkotó stúdiójának padlójáról lesepert anyagokból készült, műanyag, ezüst, réz, talált tárgy részletek, 2007, kép forrása: https://www.fingers.co.nz/exhibitors/lisa_walker.htm - utolsó letöltés: 2023.06.12.

13

Kim Buck: *Loves Me, Loves Me Not*, bronz, aranyozott ezüst zománcal, manipulált Georg Jensen bronz, 44 mm, 2007, kép forrása: https://hedendaagsesieraden.nl/wp-content/uploads/2021/06/130_KimBuck_LovesMeNot_2007.jpg - utolsó letöltés: 2023.06.13.

14

Gisbert Stach: *Tree Necklace*, 2. kép a 4 részes sorozatból, fénykép, digitális nyomtatás alumínium kompozit lemezre, mindegyik 300 x 200 x 3 mm, 2004–2009, kép forrása: <https://www.gisbertstach.de/tree-necklace-series/> - utolsó letöltés: 2023.06.13.

15

Timothy Information Limited (Tim Carson): *I LIKE JEWELLERY* bronz, I like jewellery sorozat, Jelutong, traffolyte, rozsdamentes acél, 75 x 75 x 10 mm, 2017, Fotó: Simon Armitt

16

Bernhard Schobinger: *Flaschenhalskette*, nyakék, üveg, fémsodrony, Ø 320 mm, Pinakothek de Moderne gyűjteményében, 1998, kép forrása: <https://i.pinimg.com/736x/fc/90/d0/fc90d0863d3ccd2510767cd68a91470c.jpg> - utolsó letöltés: 2023.06.02.

17

Otto Künzli: *Gold Macht Blind (Gold Makes You Blind)*, karperec, gumi, 18ct arany, Ø 85 x 15 mm, The Marzee Collection tulajdonában, 1980, kép forrása: https://www.museodelgioiello.it/images/gioielli/3-edizione/sala-arte/02_kuenzliotto.jpg - utolsó letöltés: 2023.06.01.

18

Alexander Blank: *Memento Juniori (DAFFY)*, No. 3., nyakék, kézzel faragott kemény habszivacs, ezüst, pamut köté, 45 x 27,5 x 25 mm, 2011/12, kép forrása: <https://www.attagallery.com/event-item.php?itemId=6275732&title=Memento+Juniori+Pendants+%28Daffy%29&eventId=16442&event=KIN+by+Alexander+Blank&duration=May+6%2C+2021+-+June+6%2C+2021&offset=21> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

19

Huber Kinga: *Saved Second*, nyakék, PLA, ezüst, 250 x 50 mm, buborék 60 x 60 mm, fotó: Rétfalvi Soma, 2019, kép forrása: <https://www.kingahuber.com/saved-memory> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

20

Király Fanni: *Csodakamra nyakék római bronz portréval*, K.u.l.sz. aranyozott ezüst, bronz, mahagóni, ébenfa, jade, amazonit, medál: 50 x 42 x 13mm; lánc: 640 mm, 2022, Fotó: Király Fanni

21

Gaál Gyöngyvér: *Anyám emlékére*, Karkötő, arany, ezüst, fénykép, textil, ulexit, 40 x 40 x 15 mm, hossz 250 mm, 2004, kép forrása: https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/karkoto-anyam-emlekere/790?f=-BOUV_GZGsCTucdiCJxVCrVX_iKKDS2zO9P5IEQypxsiXtN8Brx7V7BI-As17H7B4Hplfxdy3RbigY&n=1 - utolsó letöltés: 2023.07.11.

22

Gerd Rothmann: *Necklace of a dancer*, nyakék, ezüst, 470 x 643 x 4 mm, Liliane and David M. Stewart gyűjteményében, 1986, kép forrása: <https://www.mbam.qc.ca/en/works/30292/> - utolsó letöltés: 2023.07.10.

23

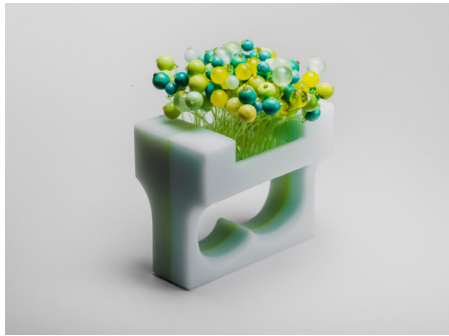
Felike van der Least: *My Little Kalashnikovsky, Az én kis Kalasnyikovszkijom*, nyaklánc, textil (angóra, poliészter/poliamid, viszkóz, akril), üveggyöngyök, fém, üveg, (alpaka, ólom), 22 x 18 x 5,5 cm, Extranalities No.10: Pictureware 2 kiállítás számára készült, 2023, fotó: Eddo Hartmann

24

Manfred Bischoff: *Libido*, bronz, színarany (900), Hawaii korall, 20 x 30 cm, 2012, fotó: Federico Cavicchioli, kép forrása: <https://artjewelryforum.org/articles/in-memory-of-manfred-bischoff/> - utolsó letöltés: 2023.06.20.

25

Vékony Fanni: *A negyedik, gyűrű*, corian, damil, türkiz, jade, lemon krizopráz, peridot, 44 x 24 x 55 mm, Fotó: Vékony Fanni, 2014, kép forrása: http://looking-for-michael.blogspot.com/p/blog-page_27.html - utolsó letöltés: 2023.07.10.

26

Dés-Kertész Dóra: *1.*, gyűrű, Gyógyító sorozat, gyurma, ezüst, 50 x 50 x 70 mm, Fotó: Dés-Kertész Dóra, 2022, kép forrása: <https://www.instagram.com/p/Cih4Kqulm-N/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

27

Dávid Attila Norbert: *Fétis*, gyűrű, ezüst 925, műanyag, szintetikus rubin, 120 x 69 x 46 mm, 55.7 g, 2012, fotó: Varga Gábor György

28

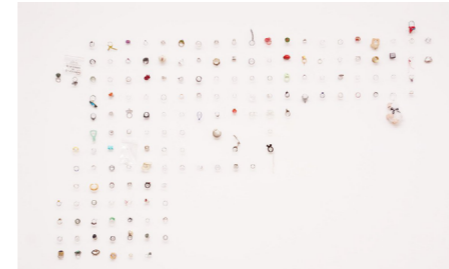
Tengely Nóra: *cím nélkül*, bronz, AM I GEM? sorozat, pala, ezüst, rozsdamentes acél, 60 x 45 x 20 mm, 2018, fotó: Piti Marcell kép forrása: <https://tengelynora.weebly.com/am-i-a-gem.html> - utolsó letöltés: 2023.02.27.

29

Gijs Bakker és Emmy van Leersum: *Kledingsuggesties / Clothing Suggestion*, Anyaga: poliészter, nylon, parafa, műanyag, fa, 1970, kép forrása: <https://artjewelryforum.org/boxed-nakedness-export-versus-bakker> - utolsó letöltés: 2019. 05. 07.

30

Atelier Ted Noten: *Wanna Swap Your Ring?* installáció, Museum of Contemporary Art, Tokio, 2010, kép forrása: <https://www.tednoten.com/work/wanna-swap-your-ring/> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

31

Gisbert Stach: *Throwing Knives*, Késdobáló performansz, ÉÉB, Hidegszoba Stúdió, Budapest, 2018, fotó: Piti Marcell

32

Sieraad vásár, Amszterdam, 2016, kép forrása: <https://www.sieraadartfair.com/> - utolsó letöltés: 2019. 06. 09.

33

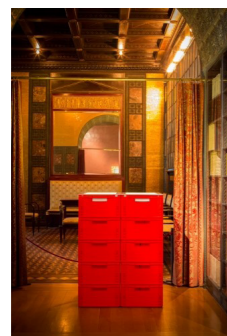
Autor vásár, H6 kortárs ékszer csoport asztala, Bukarest, 2017, Fotó: Börcsök Anna

34

Friss termés iparművészeti szalon és vásár, 2022, kép forrása: <https://www.facebook.com/FrissTermes/photos/pb.100071623866795.-2207520000./1481869862306906/?type=3> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

35

Glamour kiállítás, Villa Stuck, München, 2015, kép forrása: http://www.muck-petzet.com/Projekte_2_0_pid_90.html - utolsó letöltés: 2019. 06. 09.

36

Szamurájok és Gésák, Hagyományos japán viselet és kortárs magyar ékszerek, Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 2013, kép forrása: https://www.facebook.com/photo/?fbid=565953786803135&set=a.523075981090916&locale=hu_HU - utolsó letöltés: 2023.07.12.

37

CONTROLS/CTRL+S kortárs nemzetközi ékszerpályázat kiállítás, Ráth György-villa, Budapest, 2019, fotó: Piti Marcell, <https://www.budapest-jewelryweek.com/koumlzponti-kiacutellitaacutes--ctrls-central-exhibition.html> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

38

Reproduced Paradise, kortárs művészeti kiállítás, Váncza-villa, Budapest, 2016, kép forrása: <https://phenom.hu/reproduced-paradise-ujraertelmeztet-eden-a-vancza-villaban/> - utolsó letöltés: 2023.07.13

39

Lassú víz kiállítás, Kiállítók: Vékony Fanni, Stomfai Krisztina, Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Pecsics Mária, Goldberg Stúdió, München, 2012, fotó: Pecsics Mária, kép forrása: <http://stillwaters2013.blogspot.com/p/the-exhibition.html> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

40

We need to talk, H6 kortárs ékszer csoport kiállítása, Slow-Cha, Budapest, 2020, fotó: Piti Marcell

41

Zámori Eszter: *Toldi-fantázia*, performansz részletkép, Nivegy-ház, Balatoncsicsó, 2022, kép forrása: <https://www.eszterzamani.hu/toldi-fantasy> - utolsó letöltés: 2023.07.10.

42

Roskó Mária: *(Un)limited* performansz részlet, MyMuseum Gallery, Budapest, *Gesztus ékszer*: Roskó Mária, installáció: Ádám Zsófia, táncos: Ayumi Toyabe, zene: Bolcsó Bálint, 2020, kép forrása: <https://www.maria-rosko.com/performance> - utolsó letöltés: 2023.05.09.

43

Varga Gábor János: *Wannabe Knight*, öv ékszer, vas, 130 x 72 x 25 mm, 2018, fotó: Varga Gábor János, kép forrása: <https://www.flickr.com/photos/janos-gaborvarga/32024292558/in/photostream/> - utolsó letöltés: 2023.03.29.

44

Susan Pietzsch, Valentina Seidel: *Miniskirts, wrappinghood project*, fotó-sorozat, 2005, kép forrása: <https://schmuck2.de/wrappinghood/> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

45

Manfred Nisslmüller: *Taschenrekorder*, zsebfelvevő, kazettákkal, 58 x 234 x 212 mm, Stedelijk Múzeum Amszterdam gyűjteményében 1984, kép forrása: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/production-static-stedelijk/images/adlib/2004.1.0401-1686801637477.jpg> - utolsó letöltés: 2023.06.23.

46

Hans Stofer: *String theory 9*, tárgy, kevert médium, 300 x 250 x 450 mm, 2013, fotó: Hans Stofer, kép forrása: <https://www.galleryso.com/artists/153-hans-stofer-ii/> - utolsó letöltés: 2023.07.06.

47

Lőrincz Réka: *Soda Object*, Szóda tárgy, szódászifon, gyöngy, vegyes technika, magasság: 35 cm, 2015, fotó: Talabér Géza

48

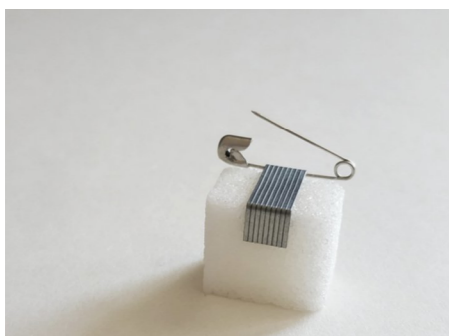
Besnyői Rita: *Arc 1 objekt*, tárgy, kombucha bőr, réz, madzag, 40 x 30 x 2 cm, 2022, kép forrása: https://www.instagram.com/p/CjS-uNUw2T/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.12.

49

Égi Marcell: *Parabox I.*, gyűrű és gyűrűtartó, PLA, acél, ezüst, 11,7 cm x ø 9,4 cm, 2022, Fotó: Szentesi Imre Balázs

50

Harsány Patrícia: *Cukor bross*, 12. nap, gemkapcsok, kockacukor, biztosítótű, "Mostanában azon gondolkodom, hogy nem eszem több cukrot, de ettől az ékszertől úgy érzem, bele kellene raknom a kávémba.", 10 x 10 x 10 cm, 2020, kép forrása: https://www.instagram.com/p/B-roVn_BDRk/ - utolsó letöltés: 2023.03.28.

51

OÖP: *Bábel tornya diákpályázati kiállítás*, FISE Galéria, Budapest, 2018, fotó: Börcsök Anna

52

Sógor Sarolt: *Bábel karkötő*, Alapanyag: hegyikristály, ezüst, alpakka, ø 84 x 20 mm, 2018, fotó: Sógor Sarolt

53

Roskó Mária: *ÉN/TE/ŐK/MI/TI/ŐK*, nyakék, sárgaréz, 28 x 2180 x 3 mm, 132 g, 2018, fotó: Borsos Levente

54

Simon Réka: *Bábel*, installáció, vörösréz, sárgaréz, bronz, alpakka, rozsdamentes acél, plexi, fa, bőr, 162 mm, 80 g, 2018, fotó: Kertész Krisztina

55

OÖP: *KÖR diákpályázati kiállítás*, MONO Art & Design, Budapest, 2020, fotó: Piti Marcell

56

Somogy Júlia: *Egység és az egyén*, három medál, bronz, kenderzsinór, 47 x 12 x 5 mm, 50 x 27 x 5 mm, 32 x 20 x 5 mm, 15 g, 14 g, 17 g, 2020, fotó: Somogyi Júlia

57

Varga Bernadett: *Körforgás*, gyűrűkollekció, sárgaréz, papír, zománc, \varnothing 70 x 55 mm, 5 g, 2020, fotó: Varga Bernadett

58

Márton Marianna: *Oltalom*, bronz, *Vágyaim virágai* bronz sorozat, vörösréz, acélhuzal, \varnothing 78 x 31 mm, 37 g, 2020, fotó: Wachsler Éva

59

ÖÖP: *TITOK* diákpályázati kiállítás, FISE Galéria, Budapest, 2022, fotó: Rittgasser István

60

Kovács Brigitta Eperke: *Kódfejtő gyűrűk*, alpakka, bronz, 22.4 x 24 mm (12-es méret), 11g, 26.5 x 26 mm, (25-ös méret), 14 g, 2022, fotó: Kovács Brigitta Eperke

61

Vigh Luca Rebeka: *Testjelek*, ékszer szett, sárgaréz, porcelán, rozsdamentes acél, nyakék 600 mm hosszú, medál: 30 x 40 x 25 mm, 8 db szem 1.5 x 40 x 17 mm, bronz \varnothing 80 x 30 mm, gyűrű 45 x 10 x 25 mm, 2022, fotó: Vigh Luca Rebeka

62

Palikó Balázs Frigyes: *TRAPhone*, ékszer objekt, sárgaréz, üveg, 230 mm hosszú lánc, mobil: 152 x 80 x 9 mm, 530 g, 2022, fotó: Palikó Balázs Frigyes

63

Börcsök Anna: *OUT OF THE BOX* kortárs ékszer kiállítás, Leazer Newcraft, Budapest, 2021, fotó: Asszonyi Eszter

64

Börcsök Anna és Égi Marcell: *...Narratív* kortárs ékszer kiállítás, Három Holló galéria, Budapest, 2022, fotó: Asszonyi Eszter

Börcsök Anna: *SECRETO* csoportos narratív ékszer kiállítás, Helen Ritz Gallery, Valencia, 2023, fotó: Piti Marcell

JORGE MANILLA

2023.02.08.¹

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Először ez egy tévedés volt, ami üzleti szempontból vált fontossá számomra. Szobrászatot akartam tanulni Mexikóban. A technikai ismeretek után még többet akartam tudni, már akkor lenyűgözött, hogy mennyire sok tudást igényel ez a szakma. Matematikai, fizikai és kémiai ismereteket egyszerre kell alkalmazni. Nagyon kell ismerni az alapanyagot. Nincsenek olyan megrendelők, akik meghatározzák, hogy milyen anyagot használj, mindig olyan módon kell tervezni, hogy minél többet láttasson, és minél kevesebb alapanyag legyen benne. A kövek jobban szikrázzanak és minél kevesebb nemesfém legyen benne. Ezek a trükkök, praktikák lenyűgöztek. Valamint a funkció és a testtel való kapcsolat is. Elég hamar egy olyan médiumnak láttam, amivel el tudtam magam tartani. Ahogy megtanultam forrasztani és gyűrűt készíteni, azon nyomban eladásra készítettem tárgyakat. Ez volt a lázadásom is, hiszen az iskolában kiadott feladatokkal nagyon hamar elkészültem. Két, három nap alatt végeztem a két hétre kiadott feladatot, utána pedig azt csináltam amit akartam. Már a második évben megalapítottuk a műhelyünket két kollégámmal. Mindenféle vásárt szerveztünk, ahová sok érdeklődőt meghívtunk, ez persze a tanárainknak nem tetszett.

Szenvedélyes tárgyak (PASIÓN, Objetos de la pasión) volt a mester munkám címe vallás, erotika, szexualitás és fájdalom sűrűsödött az ékszerekben. Kevés darab készült, minden darabot eladtam. Ez volt az első olyan munkám, ahol valamilyen ötletet, ideát fejeztem ki a tárgyakkal. Már többek voltak egyszerű eladható ékeknél. Egy művész, egy pszichológus és egy matematikus is megvett egy-egy darabot. Olyanok, akik értették az üzeneteket. Ez nagy hatással volt rám. Elsőre megijedtem attól, hogy hogyan tudom magam fenntartani, ha ilyen kifejező darabokat készítek.

Ez egy érdekes pont volt az életemben, mert amikor befejeztem a tanulmányaimat akkor Európába költöztem, Belgiumba, hogy szobrászatot tanuljak. Apám amikor meglátogatott, azt mondta ne csináljak ékszert azért, hogy pénzt keressek. Mindenféle munkát végeztem, ruhaboltban, étteremben, bárban, egy gyárban ahol húsokat készítettek elő és egy költöztető cégnél is megfordultam. Ezután újra elkezdtem ékszer készítést tanulni. Újra az első évtől, mert nekem klasszikus ékszer alapjaim voltak. Szobrász tanulmányaim során sok tárgyat készítettem, amelyek a testtel voltak kapcsolatban, sokszor inkább performance jellegűek voltak. (Tüskék, amik behatoltak egy másik anyagba, ami vérezni kezdett.) Mindig ugyanazok a kérdések érdekelték psziché, szenvedély, fájdalom és ezeket használtam kiindulópontként. Olyan 3 dimenziós tárgyak érdekelnek, amelyek valamilyen kapcsolatban állnak a fémművességgel, ötvösséggel.

Ékszerrel azért foglalkozok, hogy fenntartsam magam, de azért is hogy kifejezzem magam és újra felfedezzem magam. Hogy érezzem a körülöttem lévő világot, és reagáljak rá, hogy új ismereteket gyűjtsek. A megértés és tapasztalás nagyon fontos. Érdekel a mélysége, a gondolatok transzformálása. Nagyon fontos a gondolatok kifejezése, és az ismeret megosztás is. Ez a fajta kíváncsiságom, mondhatni szükség, olyan életstílust hozott magával, mely elképzelhetetlen volt számomra. Által rengeteget utazok, tanítok. A világ minden táján tanítottam. Minden helyen ahol jártam teljesen más gondolkodású emberekkel találkoztam. Számomra ez egy hatalmas tanulság volt. Már elképzelhetetlen az életem ékszer nélkül.

Onnan indultam, hogy fémekre összpontosítottam, minden klasszikus technikával együtt, ezek a technikák nagyon fontosak nekem, minden szerszámom fontos számomra. Minden ötletszakra ezekből a tudásokból indul ki, ezeken keresztül értem meg a világot. Ez nagy szabadságot is ad, mert ezt a játszóteret kifogyhatatlannak érzem. Azért csinálom ékszert, mert nagyon fontos kimondani dolgokat. Amikor egy kifejezési forma felbukkan, az számomra rögtön az ékszerrel kapcsolatos.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát? Szerinted mi a művészeti ékszer?

Nagyon fontos, és szükségszerű hogy tisztázzuk ezeket a fogalmakat. Nagyon sok a tudatlanság, dezinformáció ami nagyon ijesztő. Külön kell választanunk a fogalmakat. Mi az a kortárs ékszer, mi az a konceptuális ékszer vagy mi a művészeti ékszer. Nem minden konceptuális kortárs, és nem minden kortárs konceptuális. Sajnos ma összekeverednek ezek a fogalmak, mimézis jön létre, mert sokan használják, és nem mindig megfelelő módon, mert menően hangzik, mert mások használják. Ez a művészeti ékszer szintjét is alacsonyabbra viszi. Meg kell értenünk, hogy minden lehet kortárs ékszer. Minden ami gyors, azonnali, lehet kortárs. Minden ami ma születik lehet kortárs ékszer, minden ami furcsa az lehet kortárs. Ezt sokat vitatom a csoportjaimmal. Először nem is feltétlenül a fogalmakat próbáljuk értelmezni, hanem azt feszegetjük mi az identitás, hogy Ki vagy TE? Millió egy válasz jön, és csak a sokadik a sorban, hogy ötvös vagyok. Rengeteg dolgot felsorolnak, ez is rávilágít, hogy nincs egy általános kifejezés. Ki írja az ékszer történetét? Ki ír őszintén az ékszerről? Kérdés, hogy a konceptuális ékszert hogyan definiáljuk? Lehet hogy ez ma nem létezik, nem minden kortárs. Contemporánum című előadást tartok néha, ahol erről beszélgetünk. Mit jelent a kortárs, keressük az indokokat, mi a művész ékszer? Ezzel sokat kísérletezek az óráimon Európában. Itt sokkal jobban ragaszkodom a folyamathoz, mint a végeredményhez. Feszegessük a határokat, hogy áttanszformáljuk az ötleteket. Minden előzetes koncepciót törjünk át.

A kortársak ma teljesen mások, mint akik elkezdtek a kortárs ékszert, a művészeti ékszer új megfogalmazását. Ez a 60-as 70-es években történt, és ez a kifejezés velünk maradt, és ha kritikusan szemléljük nem voltak akkora újítók. Egy iskolát hoztak létre, egy intézményt hoztak létre. Kik voltak a művészek, akik ezt elindították, akik kitortek? Ma belőlük professzorok, oktatók lettek, akik órákat kezdtek adni. Ez a változtatni vágyás valahol elakadt. Nem akarták elveszíteni az elért sikereket, az eredményt, átadni a következő generációnak a staféta botot. Lehet hogy valaki kiváló művész, de oktatni az egészen más. Mindenféle egyetemen tanítottam, szimpóziumokon vettem részt, sok cegettűműködésben vettem részt. Oktatóként kritikusként és őszintének kell lenned. Rengeteg szerénység, és alázat kell hozzá. Máshogy kell viselkedni művészként, és oktatóként. Nagyon káros, hogy olyanok határozzák meg ezeket a fogalmakat, akik művészként definiálják magukat, akik intézményi szinten irányítanak, és ők tanítják meg hogy legyenek a hallgatók művészek. Az intézmények olyan programokat hirdetnek meg, amelyek ismétlődnek éveken keresztül. Mint oktató teljesen ez ellen szeretnék menni. Minden évben más diákok jönnek, minden évben más témák válnak központiá. A szükségletek is változnak, így új perspekívákat kell nyújtani, más eszközöket kell használni. Kritikussabbnak kell lenni, nem csak szimbolikus lehet az ékszer, nem csak nyakék.

Rengeteg könyv létezik ékszerekről ami általában képeket tartalmaz a darabokról, megmaradnak illusztráció szintjén. Van egy pár értelmezést segítő könyv, mint Marjan Unger Jewellery könyve.² (Talán az ő az egyetlen akit hitelesnek tartok.) Sajnos sok esetben a létrejövő elméleti könyvek elfogultan születnek. Ki kivel van jóban, ki kit támogat. Egy csomó diskurzus, vita jön létre, ami ezeket a személyes kapcsolatokat preferálja. Sajnos saját bőrömmön tapasztaltam meg mennyire kirekesztő ez a szakma.

Nincs közös egyértelmű meghatározás, és ennek az oka az ékszer globalizációja. Persze összefügg a tudatlansággal, ami persze rosszul hangzik. Európában létezik olyan egyetemes tudás az ékszerrel kapcsolatban, ami elérhető, hiszen intézményi formában lehet tanulni. De nincs egyezményes rendszer, nem ugyanaz a tananyag, nem ugyanazon a szinten oktatnak, még a gondolkodásmód is eltérő. Nincs elégséges, és egyezményes információ átadás.

¹Spanyol nyelvről fordította Böröcsök Anna. Nem professzionális tolmácsolás, én így értelmezem Jorge szavait.

²Unger, Marjan, i.m.

Dél-Amerikában pedig még ez is hiányzik, nincs jelenleg ilyen intézmény. Valeria Vallarta³, aki már sajnos nincs közöttünk egy nagyon igazalmas kiállítás és szimpóziumot szervezett Mexikóban 2010-ben. Segítettem ebben az eseményben, elsőprő sikere volt, egy hatalmas robbanásnak éltem meg. Minden mexikói ötvös csoport felbuzdult, mindenki részévé akart válni a kortárs ékszer színterének. De előbb meg kell értenünk, hogy mi a különbség egy ötlet és koncepció között. Mit jelentenek számunkra ezek a fogalmak? Mi az elsődleges és másodlagos ötlet? Hogyan értelmezod a saját folyamataidat, mi a módszertan? Mi a kísérlet? Erről senki sem beszél, mert nem tudjuk a választ. Nem használjuk. Alkotóként ez nem fontos, hiszen elkészítod a darabot, kiállítasz, és annyi. Ma már szerencsére sokkal több latinamerikai van a szintéren.

Amikor éppen nem intézményi keretek között vagyok. akkor elő kell adnom, hogy én vagyok a legjobb művész. Ez is fontos, hogy ezt a tanítványaim lássák, hogy belőlük is művész válhasson, hogy ők is elérjék amit én elértem, vagy éppen még többet. Brazíliában és Norvégiában, az ékszer készítés az utolsó cél. A dialógus a beszélgetés, a folyamat az elsődleges. Mi a metafora, ebben a kreatív folyamatban? Mi a költőiség? Mi az absztrakció? Hogyan játszunk? Hogyan realizálódik az ötlet? Hogyan veszed el, hogyan játszol, hogyan kötöd egyik ötletet a másikhoz? Ha ragaszkodunk a rendszerekhez akkor csak követőket, rajongókat teremtünk. Az a cél, hogy akik belépnek a rendszerbe minél kevesebbet tudjanak, minél többféle területről jöjjenek. Jobban szeretem ha tervezés módszertanról beszélünk.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Mint definíció érdekes, azt jelenti történetet mesélni. Ha az ékszer történetét nézzük, minden ékszer narratív. Imádom az Etnikus ékszereket, a primitív ékszerek, lenyűgöz az egyszerűség, a készítés módja. A környezet alapanyagai, az eszközök, a mondanivaló, hogy lehet rituális, szociális és vallási is. Ez is narratív, pedig nem tűnik annak. Igazság szerint az egész ékszer fogalma összemosódik a narrativitással. Jivan Astflack⁴ nagyon költőien beszél a fogalomról. Leíróan beszél a tárgyokról. Egy romantikus oldalról vizsgálja.

Ha megérted az ékszer történetét egyiptomtól, a középkoron át világossá válik, hogy minden pillanatban narratív volt. Mindig reprezentált valamit. Ma inkább absztrakt, mint narratív. Pont ezért szükségesek ma a fogalmak. Elmesélni egy koncepciót, egy történetet minden esetben narratív. Vigyázni kell a terminussal, hogy milyen premisszákkal használjuk, milyen nézőpontból értelmezzük. A narrativitás része az ékszernek. De fontos meghatározni milyen szempontból vizsgáljuk az ékszerek narratív jelentés tartalmát. Mi a koncepció váza, a viták, az alapok, és meddig narratív az ékszer? Egy darabról beszélünk ami narratív, vagy ez egy olyan valami ami elmesél, reprezentál egy történetet egy sorozat teljességében.

Persze kérdés lehet, hogy mi az ami nem narratív? A design ékszer egy olyan médium, ami egy szükségletet elégít ki. A design leegyszerűsíti a formát, hogy minél jobban csökkenjen az előállítási költség, és így a vételár is. Absztrahál, minimalizál, megvan minden eleme, hogy hozzáférhető legyen, ma.

Sajnos ma nagyon lazán, felületesen tájékozódunk. Sokan csak az instagram, a pinterest és a tiktok felületei alapján tájékozódnak. Nem mennek mélyebbre, és ez egy veszély a kortárs ékszer jelenében, egy illúzió, ami nincs kapcsolatban a valósággal, mert hatalmas lehetőséget ad hazugságra. Mi az identitás? Mi a folyamat? Mi a módszer? Hogyan jön létre? Hogyan néz ki? Mi a valóság? Mi az őszinteség? A Kreatív folyamat nagyon hosszú évekig eltart. A csoportjaimban a kurzus elején egy gyors feladat kereti között, 3 óra alatt kell az identitás fogalmára reagálni. A kurzus végén 6 hónap múlva egy másik tárgyat hoznak létre, ami már egy folyamat alatt született. Egymás mellett a kettő új utakat nyit meg. Mindent újra kell kérdeznünk.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használz a kutatáshoz?

Mi a módszertan? Létezik ez egyáltalán? Ezek számomra nagyon fontos kérdések. Nekem nincs módszertanom. Mindig más. Dolgozok. A módszer mindig az, hogy különböző feladatokon dolgozok egyszerre. Például nagyon sok gyűrűt csinállok nem csak azért hogy gyakoroljam a technikát, hanem minden gyűrűnek van valami kapcsolata a jelennel amiben élek. Amit látok, amit érzek megjelenik a tárgyakban. Nem dolgozom projekteken, hanem azokat a témákat adoptálom amelyek éppen foglalkoztatnak. Nem szeretek ismételni, sem alapanyagokat, sem formákat, még akkor sem ha kívülről hasonlítanak. Transzformálni szeretek. Minden kifejezés más formát ad. Azt gondolom, hogy a módszer utólag ösztönösnek, tudattalannak tűnik. De mi az a tudatos? Számomra a tudás az, amit megtanulok minden nap. Nagyon könnyű azt hinni, hogy tudunk valamit. Oktatóként ez még veszélyesebb. Sokszor látom, hogy kollégák nem akarnak újra megkérdejelezni meglévő ismereteket, mert akkor a tekintélyük csökkenne. Közben pedig nem tudunk semmit.

Nagyon sokat olvasok filozófiát, pszichológiát. Miközben olvasok, mindig írok és rajzolok. Ez nagyon intuitív, nem egzakt, azt rajzolom le ami a szívemben van. Esztétikai elvárás nélkül rajzolok különböző foltokat. Ezeket utána próbálom értelmezni. A mozgást, az érzelmeket, a mélységeit próbálom megérteni. Ezek segítségével értelmezem a dolgokat, megpróbálom meghatározni a lényegét, és kérdéseket feltenni. Ezek kompozíciók amik arra reagálnak ami éppen foglalkoztat. Ilyen lehet például az elmúlás, a rothadás. Akár egy penészedő narancs ami a szemem előtt átváltozik valami újjá. Hogyan tudom megragadni ennek a képnek a lényegét, akár szó szerint? Sokan ösztönösnek látják a munkámat, de nálam a munkafolyamat az eszencia keresésével indul. Minden összefügg az eredeti gondolattal. Folyamatosan kísérletezek. Amit tudason csinállok még az az, hogy minden ékszeremnek van kerete.⁵ Ezek megtartják a lényegét, befoglalnak.

A darab diktálja a legtöbbször, hogy mi akar lenni. Mindig egy asztalon terítem ki a játszó felületet, és egyszerre kompozíciókat hozok létre, amelyek együtt alakulnak. Éppen mi az ami lenni szeretne. A testtel való viszony az ami meghatároz. Sosem gondolkodom előítélettel. Az érdekel, hogy az ideát hogyan tudom a leghatásosabban kifejezni. Blokkolna, ha ezt előre meghatároznom. Olyan módszert keresek, ahol szabadon tudok kísérletezni, és újra felfedezni alapanyagokat, és a kifejezésmódot. Az Euphoria⁶ / Eufória brass kerete egy darab különleges fából készült, amit vízbe áztattam, és rostjaira szedtem szét. Újrarendeztem és így valami új jött létre. Az érdekel, hogy hogyan tudom az alapanyagot megformálni, hogy új dolgokat fejezzek ki. Sok esetben véletlenül által jön létre az ami a legkifejezőbb. Koncepciók, ideák és kísérletek segítik az interpretáció mélységeit. Konstans folyamat, amelyek az utamat kísérik. Nem egyik pontból haladok a másik felé, hanem ez egy kezdet és vég nélküli folyamat, amelyben a tárgyak felbukkannak. Minden szabadságot megadok a létrehozásra és a rombolásra is.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

A rajzolás. Ez mindig a közös pont. Nem azt rajzolom le, hogy milyen lesz a tárgy. Tisztán érzélem alapján, és megszállottan dolgozom. Egy gesztust és egy kifejezést milliószor megcsinálok. Nekem a terminológia nagyon fontos. Mi a rajzolás? Ez egy kifejezés, ami a minimumtól a maximumig meghatározható. A legkevesebb egy pont, ami egy jel, a maximum ennek a végtelen ismétlése. A papír egy nemes anyag, ami minden nap elkísér. Ez egy törékeny anyag. Nagyon érdekes metafora, ha a nyomot hagyó tárgyat az emberrel hasonlítjuk össze. Amikor egy utazó kiállításra⁷ késeket készítettem akkor is az volt inspiráló, hogy a kés ami darabol, ami átváltoztat, egy nagyon erős embert megjelenítő szimbólummá változik. Rajzolásakor a ceruza is ilyen nyomot hagy, és örökre megváltoztat. Mindig más méretekben dolgozok. Mindig rajzolok, ha van 10 szabad percem rögtön előveszem a füzetem. Akkor is ha szomorú vagyok, akkor is ha jó kedvem van.

³<https://artjewelryforum.org/articles/valeria-vallarta-siemelink/> - 2023.02.19.

⁴Astflack, Jivan : Narrative structures in body-related craft objects, Thesis, University of the Arts London2007 - <https://ualresearchonline.arts.ac.uk/id/eprint/7411/> - utolsó letöltés: 2023.07.12.

⁶Euphoria, Brooch / Object, Wood, Durvillaea Antarctica, Copper, Steel, 2018, <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-there-is-nothing-to-be-afri?lightbox=datapitem-jn87fg381> - utolsó letöltés: 2023.07.24.

⁷https://www.instagram.com/p/CsvukQDo0oydiMBNIMsf2uZdlHA2TyrWJE_BE0/ - utolsó letöltés: 2023.07.24., valamint <https://www.instagram.com/p/CsQRm1YIQpz/> - utolsó letöltés: 2023.07.24.

Az alapanyagok eredete érdekel. A bőr esetében az ami érdekes számomra, hogy először élő volt, a halál után átváltozik. Ez egy folyamat része, amely erőszak, igazságtalanságot, politikát fejez ki. Sok szempontból az átmenetet, a feldolgoást fejezi ki. Képes sok szinten megértetni egy gondolatot. A karaktere is nagyon meghatározó, mert ellenálló, de mégis alakítható. Nem hagyja, hogy akármit készítek belőle, kompromisszumot kell kötnöm vele, fel kell fedeznem a határait, meg kell főznöm, szétszednem. Folyamatosan kérdésekkel zaklatom. Olyan gyárakkal dolgozom együtt, ahol feldolgozzák a bőrt, különböző savakkal, kémiai folyamatokkal. A feldolgozott bőr nehezen bomlik le, nem tűnik el. Ez nagyon érdekes, mert a kérdés, hogy mikor mikor szűnik meg egy anyag folyamatosan megmozgat. Milyen lesz a jövőben, hogyan fog megváltozni? A bőr tárgyak burkolatot jelenítenek meg, megvédenek, akár egy cipő vagy egy páncél. Ez az elsődleges funkciója, és ezt szeretem átváltoztatni. Sokszor megkapom mégis ezt a kérdést, hogy tud-e valamit tartani a tárgy. A Non existing dreams/ Nem létező álmok sorozatomnál is felmerült ez.⁸

A vallási témájú tárgyaim esetében nem a saját hitem megjelenítése dominál, hanem inkább a tiltakozás ellene. A mexikói gyökereim miatt ez nagyon fontos. Az aztékokat kiirtották, leigázták a spanyolok. A katolikus tanokat hirdették, és nagyon érdekes, ahogy az őslakosok felveszik, adoptálják ezeket az új tanokat, átfordították a saját szájizük szerint. A szentvédés, és áldozat, vér megjelenítése beivódott a kultúrába, mert Krisztussal tudtak azonosulni a leginkább. Számomra ez egy játék, egy manipuláció, egy céltudatos megidézése ennek az ideának.⁹ Nagyon sok szimbólumot használok ami erre utal, de inkább ez egy kinyilatkoztatás. Ez egy lelkiállapot, ami erősen a saját népem gyökereiből jön, mert az aztékok a rabszolga léttel azonosultak, elvesztették a szabadságot, leuraltál a testüket, és a lélek az ami szabad lehet, ami szárnyalhat. Mitikus és mágikus transzformációja a realitásnak, ami a halál fogalmát járja körül. A valláson belül a csont, a test és a relikviák megjelenítése érdekel a kézműves, craft technikák által. A doktori kutatásom is erről szól, a címe Other bodies/ Otros cuerpos/ Más testek. Az etimológiáját is sokat kutattam a TEST szónak, érdekes, hogy különböző nyelveken változik a jelentése. Angolul a test lehet egy csoport, lehet egy alapanyag, lehet egy tárgy teste és lehet az emberi test is. Hányszor tudunk létrehozni és lerombolni, átváltoztatni egy testet, egy alapanyagot, hogy abból új test szülessen?¹⁰

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Fontos, hogy a tárgyaimat viseljék. Sokan azt mondják, hogy ezek nem mindennapi darabok, de nagyon fontos, hogy legyen viselő testük, mert különben szobrászat lenne, plasztikák lennének. Szeretem a kihívást, hogy megtaláljam a viselőket. Amszterdamban van egy gyűjtőm. Nagyon klasszikus karakter. Úgy vásárol ruhát, hogy az én ékszerem éljen rajta. Fontos, hogy a viselő értse az ékszert. Egy másik gyűjtőm azt mesélte, hogy az ékszereim emlékeztetik az elvesztett férjére. Ez a misztikus faktor meghatározó, előkerül a vallási töltet, az egyéni preferencia és a kommunikáció az alapanyagokkal.

Előzetesen nem gondolkozok ezen, azt sem határozom meg, hogy nő vagy férfi legyen. Nagyon érdekes, hogy ki az akit megtalál a tárgyam. Volt olyan gyűrű sorozatom ami inkább nők vásárolták, és volt olyan amiket inkább férfiak. A legérdekesebb az volt amikor egy izraeli fiú egy krisztus szimbolikával született gyűrűt vásárolt meg gondolkodás nélkül.

Fontos, hogy megtalálják a tulajdonosukat, és legalább egy alkalommal viseljék a darabjaimat, akár egy rituális tárgyat. Mert akkor már betölti a funkcióját.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Sokat ki tudnék emelni, de az igazság az, hogy a tuskés gyűrűm az ami beugrik.¹¹ Egy ezüst gyűrű hat ponton töviseket tart, amitől hordhatatlanná vált. Ezt egy olyan pillanatban csináltam, amikor még csak elkezdtem a művészeti ékszer tanulmányaimat. Akkor kezdtem el megérteni új perspektívából az ékszert. Előtte sosem tudtam az esszenciáját, az absztrakciót és a kifejezést ilyen tisztán megragadni. Sok darabon van ami reakciókat váltott ki, de ez volt az amit úgy tudok meghatározni, hogy a legkortársabb és legkonceptuálisabb. Több mint 15 éve készítettem, és azóta sem vesztem fényéből. Aki meglátja rögtön ugyanarra gondol, ugyanazt váltja ki mindenkiből. Ez az a reakció az amit ki akartam fejezni. Ez az amit azóta is keresek és kutatok, ez a folyamatban nagyon fontos helyet foglal el. Nem ragaszkodom a tárgyaimhoz. Örülök, ha elhagynak engem, ha megveszik őket. Ebből 5 darab van, de már csak kettő van az én tulajdonomban. A többi magángyűjteményben kapott helyet. Többen meg akarták vásárolni ezeket is, de nem adtam el. Ez a legdrágább darabom, több ezer eurót ajánlottak érte, de az utolsóktól nem tudok megválni.

Sok idő megcsinálni a tárgyakat, amit szeretek megosztani. Szeretek ajándékozni is, mert az számít, hogy örömet okozzon. Fontos, hogy megértsük ezt a típusú ékszert. Sok ékszert gyűjtők, szeretek együtt élni velük. Fekete ékszereket gyűjtők.

A fekete a gyász színe. Pár éve több barátomat elvesztettem. Ez lesokkolt. Az egész életet más perspektívából kezdtem el látni, és ez megkérdőjelezett bennem mindent. A boldogságot, az örömet is, de a lényeg, hogy más ember lettem. Nem akarom elfelejteni ezt a sötét oldalt. Kívülről is sötétebbnek látszom a fekete ruháim által, pedig belül más van. A munkámban pedig a sötét színeket szeretem, nem a feketét. A föld színeket szeretem. Régen sok fehérrel is dolgoztam, porcelánnal, de akkor is a tartalom nagyon mély, telített volt. A fekete a legnehezebb a létezők közül. Nehéz megérteni, nehéz textúrát találni, természetességét felfedezni. A kezdettel és a végponttal függ össze, a fekete sok esetben negatív, de remény is benne van, egy vég, amiből valami újjászülehet. A fekete súlyos, ami sosem lesz könnyű, egy erős jelenlévő jel. Ezzel tudok azonosulni. Az egyik inspirációm Tezcatlipoca¹², egy azték isten aki az egyensúlyért felelős. A mellkasán logó talizmán fekete obszidián tükrén keresztül, mindent lát, és mindent hall ami a Földön történik, egyszerre van jelen mindenütt. Ez nagyon meghatározó, mert ez is feketéhez kapcsolódik.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Bernard Schöbinger.¹³ Őt tisztellem a legjobban a mai napig.

Vizuális művészek közül, Janis Kounellis¹⁴ konceptuális művész, mert nagyon releváns és sokszor utalok rá a munkámban. Az arte povera előfutára, és a kompozíciói és az anyaghasználata, a kifejezés, ahogy a művészetet értelmezte mind meghatározóak számomra. Egy fehér térben a határokat feszegette. Élő állatokat, performanszot, festészetet, monumentalitást sokrétűen jelenít meg a munkáiban.

Anselm Kiefer¹⁵ német festőművész az általa használt alapanyagok kifejező ereje miatt fontos számomra. Én is az alapanyagok fizikai interakciója során hozok létre valami újat. Minden elem, minden részlet fontos egy alkotási folyamat során, izgalmas ahogy az alapanyag új formát ölt a kezeim között.

⁸ <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-1-utolsó-letöltés:2023.07.24>

⁹ Ese Hombre / Az az ember, sorozat, 2007, <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-the-day-you-went-away-utolsó-letöltés:2023.07.26>.

¹⁰ Példákkal támasztotta alá ezt a gondolatot, ahogy a fából, viaszból, fémből különböző technikák által valami új dolog születik a rombolás, égetés, öntés által. Így született a Descomposition dream / Álom bomlás sorozat, 2019: <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-insides-1-utolsó-letöltés:2023.07.26>, valamint az algákat felhasználó Insides / Belsőségek sorozat, 2018: <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-there-is-nothing-to-be-afr-utolsó-letöltés:2023.07.26>.

¹² <https://pachacutecyupanquiart.wordpress.com/2018/11/03/istenek-enciklopediaja-tezcatlipoca/-utolsó-letöltés:2023.07.24>

¹³ <https://schobinger.ch/-utolsó-letöltés:2023.07.24>.

¹⁴ <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/kounellis-jannis-7418/-utolsó-letöltés:2023.07.24>.

¹⁵ <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/kiefer-anselm-7475/-utolsó-letöltés:2023.07.26>.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Minden tárgyamnak más a címe, mert mindegyiket önálló egységnek látom egy csoporton belül. Egy tárgy külön is működik. Amikor csoportban jelenítem meg őket nagyon figyelek, hogy támogassák egymást. Sokszor egy-egy tárgy többet mond mint egy egész sorozat.

Mindig van egy állandó történet, üzenet, egy akció amivel dolgozok. Folyamatosan megkérdőjelezem amit készítek. A formát és az alapanyagot is megpróbálom újragondolni. Másik oldalról, aki a weboldalamat átnézi láthatja a folyamatot, a gondolatok kibontását. Vannak témát amik újra felbukkannak.

Amikor a doktorimon dolgoztam sokszor felbukkantak virágok/ fekete virágok, ami számomra a testet reprezentálták. Izgalmas, ahogy megértjük, hogy nincs csontváza, nincs belső tartása. Az anatómiája érdekelt a növényeknek, ami humánus értelemben az emberi életet, a lelket költői értelemben jeleníti meg. Ahogy elhervad, ahogy lebomlik úgy a mi életünk is elillan. Polvo de amor quebrado¹⁶/ Égett szerelem pora című 2011-es sorozatomban, néhány tárgy a Beyond limits¹⁷/ Határokon túl sorozatomban és az Oscure Sacrificies¹⁸/ Sötét áldozatok sorozatomban is ezt jelenítettem meg. Vannak olyan nyakékek, amelyek teljesen eltávolodnak az alap ötlettől, de van olyan is ahol felismerhetőek ezek a virág, növény töredékek. Például a 6 OSCURE SACRIFICIES¹⁹ tárgyat, amit Kim Buck vásárolt meg, számomra a halált jeleníti meg. Úgy néz ki mintha mozognának az egységei, de csavarokkal rögzítettem, így már egy merev forma jött létre. Egy állomás egy folyamatban, amikor már minden leblokkol fizikálisan és mentálisan, megállít pont úgy ahogy a halál is egy határ.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Ez is egy ellentmondás, mert nem csak klasszikus ékszert készítünk, nem csak viselésre, szerintem egy művészeti kontextusban dialógust kell létrehozni, beszélgetést kell generálni. El kell gondolkodtasson, hogy visszatérjen a néző az élményhez.

Szerintem ez egy nagy probléma ami most megjelenik az ékszer területén, az intézményesítés által, úgy tűnik, hogy a múzeumi keretek érvényesítik, validálják a legjobban a tárgyakat, de ez el is távolít a kommunikációtól. Ez is része a doktori kutatásomnak. A Morbid moves²⁰/ Morbid mozgások egy olyan sorozat volt, amelyeknél a határokkal és mozgásokkal és célzásokkal foglalkoztam. Ezek csak tárgyak voltak, és egy nagyon fontos valenciai múzeumban volt kiállítva. A sajtó is eljött és hatalmas tömeg gyűlt össze. Senki sem kérdezett a tárgyokról, nem indultak el párbeszédre. Ez sok mindent megkérdőjelezett bennem. Mert miért is csinálunk kiállítást? A munkának kell a fókuszpontban maradnia, nem a helyszínnek. Ezek után olyan helyszíneket kerestem, amelyek kifejezőek, kisebbek és alacsonyabb az ismertségük. Ilyen helyzetekben sokkal gazdagabb élmények születtek.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Az Abruptions²¹/ kiállításom egy kicsi sötét helyen volt, ami régebben egy bronz és alumínium öntő műhely volt több mint 100 évig. Telített volt tárgyakkal, eszközökkel, kosszal és a munka lenyomatával. Az ékszereket elrejtettem a tárgyak között, nem adtam hozzá más installációt. Ez volt a legérdekesebb kiállításom, ahová az emberek visszatértek többször. Ez volt a leglátogatottabb az összes közül.

Nem a tér az ami meghatározza a munkákat, hanem a párbeszéd az ami központi helyet foglal el. Hatást akarok elérni. A darabok azok ami számítanak, nem a környezet. Sok előzetes prekonceptióm áttört az ékszer jelenségével kapcsolatban az eladások által. A legváratlanabb helyzetekben és helyszíneken adtam el tárgyakat. Persze a bemutatás módja segíti az üzenetet, de ez csak kiegészíti, alátámasztja a tárgy narratíváját.

Nagyon szeretem figyelni ahogy a nézők megközelítik a tárgyaimat, ahogy mozognak körülöttük. Számomra ez egy performansz, egy dialógus. Az Otros cuerpos²²/ Más testek kiállításom Oslóban is sok más médiummal kiegészítettem a tárgyaimat, voltak fotók, virágok, rajzok, tárgyak, installációk és ékszerek is. Amikor az emberek megközelítették a tárgyakat többféle testtartásba csavarodott a testük, valakik legugoltak, meggörnyedtek, vagy kiegyenesedtek. Ez ciklikusan ismétlődött.

Minden esetben cél meghatározása a fontos, mi az amit kommunikálni akarsz. Minden kiállítás egy kísérlet arra, hogy újabb és megfelelőbb közeget teremtsék. Minden helyszín és kiállítás más. Játék a térrel és az installációval, amelyek minden esetben a tárgyakat emelik ki.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

A viselő adhat új történetet, új felfogást. A dialógus az ami változik, új nézőpontok születnek. Az első dialógus a fejben történik, a második a materializáció során, a harmadik a bemutatás pillanatában születik meg, a közönség által. A negyedik dialógus pedig a tulajdonosban születik meg. Pont ezért gondolom, hogy nem szabad nagyon meghatározott magyarázatot adni, mert ez az ami szabadon értelmezhető. Az az érdekes ahogy párbeszéd indul el a tárgy által.

Folyamatosan újra értelmezem a saját tárgyaimat is, hogy jó-e úgy, hogy kifejező-e, hogyan lehetett volna másképp. Egy bizonyos pontig változik a történet.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A weboldalam csak néhány sorozatomat mutatja be. A közösségi hálózatok fontosak, de nem szeretem a hazug elvárásokat, a hamis képet amit adnak. Nem tetszik, hogy úgy tüntet fel bárkit, mint a legnagyobb művészt. Teret ad a ferdítésre. Sokkal jobban érdekel a valós kommunikáció. Az instagramomon, és a facebookon is kevés személyes dolgot jelenítek meg, és az is privát módon elérhető. Sokat utalok arra ami inspirál, amit olvasok. Albert Camus író az egyik kedvenc író, aki hasonló dolgokról ír ami engem érdekel. Fernando António Nogueira Pessoa portugál költő művei is hatnak rám. Ez az amit megosztok, amit megmutatok.

A tárgyokról készült fotók közeget teremtenek és hatást váltanak ki, de a tárgyaknak tere van, meg kell érinteni őket, érezni kell őket, legalább élőben látni. Így alakul ki kapcsolat, kommunikáció.

A kiállítások azok amik fontosak, a mozgása a tárgyaknak. Nagyon sok kiállításom volt egymás után, még a pandémia alatt is. Fontos, hogy a tárgyaknak élete legyen, hogy közönséggel találkozzon.

Azt gondolom, hogy a munkák ideje, relevanciája nem abban határozható meg, hogy mikor készültek, hanem a kontextus az ami folyamatosan életben tartja őket. A 7-8 évvel készült tárgyaim is aktuálisak tudnak lenni.

¹⁶ <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-oscure-sacrifices-3> - utolsó letöltés: 2023.07.23.

¹⁷ <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-oscure-sacrifices> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

¹⁸ <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-impossible-to-imagine-ii> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

¹⁹ 6 OSCURE SACRIFICIES, tárgy, fa, acél, 2015, <https://www.jorgemanilla.com/copia-de-impossible-to-imagine-ii?lightbox=dataitem-ivwai74g> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

²⁰ Jorge Manilla: Morbid Moves, 2014 - Melting Point, Centre de Carmen, Valencia, <http://bijoucontemporain.unblog.fr/2014/05/06/expo-jorge-manilla-morbid-moves-centre-del-carmen-valencia-es-8-11-mai-2014-melting-point-valencia-2014/> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

²¹ Jorge Manilla - Abruptions (The Foundry, Munich, MJW 2017)

²² <https://www.joyerros-argentinos.com.ar/exposicion-de-jorge-manilla-en-oslo/> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

A tárgyak mennyiségét is sokszor megkérdőjelezem. Én nagyon sok tárgyat készítek, és a jövőben kevesebbet szeretnéki. Mert a narratív üzenetet nem segíti a tárgy dömping, a tárgyak tömege. Régen mintha lassabb lett volna az idő, több idő volt gondolkozni, megállni. Ma ahogy történeteket mesélünk az is felgyorsult, és az nagy veszteség.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Nem szeretek pályázatokra jelentkezni. Nagyon erőltetett tud lenni, amikor minden évben új téma bukkan fel. Megerőlteti az alkotói folyamatot, és sok esetben nem a minőséget támogatja. Ha túl sokat van ismételve, forgatva egy téma, a tárgyak mennyisége által, akkor elveszti a lényegét, sérül az üzenet. Az ékszer világa arra sürget, hogy megújuljunk, hogy új formákat és módszereket keressünk.

Ehelyett az ékszerek élete érdekel. A kiállítások és megjelenések azok amik kommunikációt indítanak. A szintéren nincsenek igazi kurátorok, kritikusok és szakemberek akik meghatározzák ennek a területnek a kereteit, így nekünk kell a célokat felkutatni.

Olyan módszereket keresek amelyek organikusan alakulnak ki. Agustina Rossal²³ az első kiállításunk előtt nem szavakban kommunikáltunk egymással, képeket, fotókat, rajzokat küldtünk egymásnak, és egy hosszú folyamat során állítottuk össze az anyagot amit kiraktunk, egy folyamat kezdődött, ami most is fejlődik.²⁴

Mi a célszöveg az ékszertervezéssel?

Az én célom ugyanaz mint amikor elkezdtem, hogy személyes és mély tartalmat fejezzek ki az ékszer médiumán keresztül. Folyamatosan újra határozom magamban azt, hogy mi is az ékszer ma.

Latin-Amerika most nagyon fontos számomra, mert ez olyan terület, amit fel kell fedeznem újra. Hogyan lehet egy utat bejárni ott az ékszer nyelvén keresztül? Mexikóban sokat dolgozok, sok kurzust tartok. Változást akarok elérni, újra kell gondolnunk mindent. Miért csináljuk így? Hogyan értjük meg az ékszert? Mit tudunk az ékszerről? Hogyan fejezünk ki velük gondolatokat? Létre akarok hozni egy igazi közösséget, ahol egy kollektív gondolkodásmód alakul ki, ami független az előítéletektől. Független attól, hogy mi az ami jó, és mi az ami rossz. Sokkal humánusabb projekteket akarok létrehozni, ahol az intézményi kereteket át lehet törni, és ahol kérdéseket lehet feltenni.

A oktatás és kutatás szintjén sürgős, hogy változás jöjjön el, hogy a jelenlegi struktúra újjá tudjon születni. Bizonyos szempontból nagy és egyben kicsi ambícióim vannak, azt szeretném hogy a résztvevők kérdéseket tegyenek fel. Olyan szituációkat akarok generálni ami közelebb hozza az oktatókat és a hallgatókat, ahol együtt tudjuk megfogalmazni a kommunikáció közös pontjait. Miért csináljuk ezt? Mi a célunk? Hogyan hozunk létre közönséget? Hogyan aktualizáljuk az üzeneteket? Hogyan látjuk a világot ma? Hogyan határozzuk meg magunkat ma? Mi az a kutatás? Mire van szükségünk ma? Milyen témák mozgatnak minket?

Nagyon fontos, hogy aktív résztvevője vagyok a kortárs ékszer színterének, így tudok relevánsan megjeleníteni és oktatni is, és egyáltalán beszélni arról, hogy mit jelent üzenetet átadni.

BESNYÓI RITA

2023.02.01.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Kezdetben az ékszer mini építészet volt számomra. Műegyetemen építésztként végeztem, és 10 évig dolgoztam egy építész irodában. Közben kezdtem el kitanulni az ötvösséget. A Budai Rajziskolába Jermakov Katalinhoz²⁵ jártam, akkor még hobbi szinten alkottam. Utána a Práter utcai kézművesipari szakiskolát is elvégeztem. Egy ponton el kellett döntennem, hogy melyik úton haladjak tovább. Az építészirodában voltak hatalmas projektjeink, több mint száz ember munkáját kellett összehangolni, ami hatalmas felelősséggel járt. Az ékszer teljesen más. Egyedül vagyok, és a műhelyben addig kalapálok ameddig kész nem lesz a mű. Csak rajtam múlik, én irányítom a folyamatot. Fel kellett szabadulnom. Eleinte a tárgyaim is lekicsinyített épület maketteknek tündek. Hosszú idő volt amíg kerestem a szépséget, az arányokat. Az ékszer és ember kapcsolata érdekel. Nálam két dolog létezik az utóbbi öt évben, a bróss és a nyakék. Ezek vannak ráta-padva a testre, és a szívre. Fontos hogy az ékszer üzenjen, valamit kifejezzen. Nincsenek eladásra készült, sorozatgyártott ékszereim. Ezzel felhagytam már jó ideje, mert béklyó volt. Nehéz volt ezt felismerni, vagy inkább a döntést meghozni. Nem ment, hogy olyan ékszereket készítssek, ami sok embernek tetszik és olcsó. Ez teljesen tönkretette az élményt, ami az alkotói folyamatban örömet okozott. E helyett jött a tanítás. Egy ideig az ékszer készítés nem is volt előtérben. Ma az ékszer számomra önkifejezés, önfejlesztés.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát?

Számomra a kortárs ékszer először is napjainkban, kortársaink által készül. A technikai újítás, vagy akár bravúr különbözteti meg a tradicionális ékszerektől. Persze külsőségeiben hasonlíthat rá. Például Görgényi Gizellának²⁶ vannak nagyon izgalmas pecsétgyűrűi²⁷, aminek elrontott öntvényből van a pecsét része. Ez nem egy archaikus, tradicionális darab, hanem kitör a keretek közül.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Az 'Art jewelry' vagy 'artistic jewelry' inkább képzőművészet irányába mutat, több a kortárs ékszernél, mivel az önkifejezés kerül a középpontba.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Számomra ezek egymásra épülő fogalmak. Minden esetben van egy mondanivaló, valamit megidéz. Az ékszer valamit meg akar jeleníteni három dimenzióban, vagy üzenni akar azáltal ahogy kinéz.

²³ <https://agustinaros.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

²⁴ Jorge Manilla és Agustina Ros első közös kiállítása: <https://athensjewelryweek.com/2019/participants/groups-collectives/jorge-manilla-and-agustina-ros/> - 2023.07.26; <https://fb.watch/m0YyUyIBAS/> - utolsó letöltés: 2023.07.26.

²⁵ <https://katalinjermakov.com/> - 2023.03.04.

²⁶ Görgényi Gizella - Gigi Instagram oldala: https://www.instagram.com/gigszer__jewelry/?hl=hu - utolsó letöltés: 2023.05.14.

²⁷ <https://www.instagram.com/p/CeIXGzozR/> - utolsó letöltés: 2023.03.04.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Intuitív módon. A szöveg, a leírás mindig a legutolsó. Jó megfejteni, összefoglalni magamnak is, hogy mi van az alkotások mögött. Onnantól kezdve, hogy ezeket a tárgyakat magamnak csinálom, a leírás is fontos kapcsolódási pontot teremt. A célom az, hogy a néző valamilyen szinten megértse. Mindig fontos nekem a megjelenítés, az installáció, az érthetőség és a komplexitás miatt. A Folyók mentén⁴⁴ című egyéni kiállításomon, ami a FISE Galériában volt 2021-ben, csupa fából készült tárgyat állítottam ki. A nagyszüleim elvesztésével foglalkoztam, az elengedésükkel.⁴⁵ Nagyon sok tárgyat gyűjtöttem, amit nem tudtam kidobni. A tárgyakhoz hozzátartozott az installáció. Egy spagetti függönyből kialakított mesterséges “folyó” -ban helyeztem el minden darabot, ami így a saját életemre, a nagyszüleimre és a Dunához való viszonyomra regált. Ez azért volt érdekes, hogy körbejárható volt, így a tárgyak minden oldalról megmutatták magukat. Egy tabló egészítette ki a kiállítást körülbelül száz fotóval, a Dunáról, testvéremről, kajakozásról, csupa személyes emlékről.⁴⁶ Nem írtam ki az eredeti történetet inkább kicsit virágnyelven fogalmaztam meg.⁴⁷ Minden esetben máshogy kapcsolom a történetet a tárgyhoz. Ezek mind részévé válnak az élménynek, az eseménynek. A képzőművészetben is azt szeretem ha valami elgondolkodtató. Nekem is van egy verzióm, de én mindig izgalmasnak találok a közönség gondolatait, hogy hogyan alakult ki a végeredmény. Minél többféle médiumot használok, annál könnyebben tud belehelyezkedni az én pillanatomba a néző.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Érdekes, amikor kapcsolatot tudok teremteni a nézőkkel. A visszajelzés sokkal nagyobbra értékeli bennem az élményt. Az installáció emiatt is szerves része a pillanatnak. A függőynél azt szerettem volna, ha a tér egyik pontjából mint egy folyó eljutok a tér másik pontjába. Először fa építményben gondolkoztam. Az érzés volt csak meg, és valami más vonatkozásban egyszer csak megláttam ezt a függőnyt és már láttam magam előtt, hogy ez az ami le tudja képezni az első gondolataimat.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Az egész arról szól, hogy megértsem önmagam. Amikor eljön a bemutató pillanata, akkor már van egy eredményem, és azt kommunikálok. Ehhez a néző hozzá tud tenni, tudja árnyalni. Pont te mondtad, az egyik selymes tárgyra, hogy olyan mint egy női nemszerv.⁴⁸ Tényleg benne volt a női szenvedés, a női szerepek. Az az érdekes, amikor a visszajelzés bekapcsol új szempontokat. Bennem is változnak a történetek. A tárgyak már sokkal nagyobb távolságra vannak tőlem, és már máshogy állok hozzájuk. Mivel ezek nem kerültek másokhoz, vevőkhöz, ezért csak a kiállítások azok amik alakítanak rajtuk. Mindig érdekes amikor egy hozzáértő, egy esztéta reagál, ír a tárgyaimról.⁴⁹

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Az instagramot használom naplózásra. Rengeteg olyan fotót is felteszek ami munka közben készül, de azt is amit meglátok, és kapcsolódik a témához. Ez egy nagyon jó dokumentálása a kezdetnek, a folyamatnak és a végkifejletnek. Fejezetekre bomlik, és így az évek kis csomagokban egymás után sorolódnak. A tárgyaimnak van egy “lakásuk”, fiókokban felcímkézve tárolom őket. Szeretem tudni, hogy mindenkinek saját helye van. Sokkal jobban aggódnék, ha elkerülnének tőlem és nem lennének a közelemben. Furcsa lenne ha szétszóródnának a világban, mert akkor a saját részeim aprózódnának el.

Hogyan/hol találd meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Online keresek lehetőségeket. Főleg a Kortárs Ékszerhez kapcsolódó eseményeken állítok ki, mert izgalmas olyanokkal beszélni akik aktívan részt vesznek a színtéren. Nyilván ez egy lehetőség arra is, hogy olyanokkal kapcsolódjak akik kívülrőlként beesnek az utcáról.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Önmagam megismerése, és kapcsolatteremtés. Fontos a tanítás. A Kredenc egy hobbi műhely. Azok akik bejönnek nem ebből akarnak megélni, hanem pusztá élvezetből, az alkotás öröméért vannak jelen. Fontos, hogy nem csak én adok, hanem az ide bejövők is adnak. Inspirálnak a kérdésekkel, a hozzáállásukkal. A gondolkodásmódot tudjuk itt megosztani.

⁴⁴ Kiállítás linkje: <https://www.facebook.com/events/792192108117028> - utolsó letöltés: 2023.05.14.

⁴⁵ HERITAGE/ Örökség hétek - 2021, Nagypám boroshordójának pánlja, összegyűjtött fadarabok, papír, selyem, szilikon, Kép forrása: <https://www.hangonyou.hu/i-follow-rivers?pgid=j82tiuio-3d0e2a47-2bcd-4855-80f2-ba2f5a76c9d7> - utolsó letöltés: 2023.05.14.

⁴⁶ Kiállítás anyagából: 2021 - Folyók mentén - egyéni kiállítás FISE Galéria, Budapest, Kép forrása: <https://www.hangonyou.hu/i-follow-rivers?pgid=j82tiuio-66444f63-ae8e-4adf-9868-96f7569be10e> - utolsó letöltés: 2023.05.14.; THE WEIGHT OF STARTING OVER/ Az újrakezdés súlya - nyaklánc 2021, ébenfa, lávakő, ezüst, réz, Kép forrása: <https://www.instagram.com/p/CUMMs6m1sth/> - utolsó letöltés: 2023.05.14.; Shield/ PAJZS, 2021 - nyaklánc, papír, nagypám boroshordójának fa darabjai, kapu lánc, réz, Kép forrása: <https://www.hangonyou.hu/i-follow-rivers?pgid=j82tiuio-46357238-7298-4529-892c-412c72f0ff19> - utolsó letöltés:2023.05.14.; HOLDING ON - Megtartás- nyaklánc 2021, papír, nagypám megégett szőlő tőkéje, réz, ezüst, régi hinta fagolyói, Kép forrása: <https://www.hangonyou.hu/i-follow-rivers?pgid=j82tiuio-5373b6ab-407d-43f6-9362-f5217d7c5032> - utolsó letöltés: 2023.05.14.

⁴⁷ "2021 - I follow rivers/Folyók mentén - egyéni kiállítás FISE Galéria, Budapest: Néha a dolgokat fel kell robbantani parányi darabkákra ahhoz, hogy értelmezni, raktározni tudjuk őket. Hogy feldolgozhassuk. Ezek a tárgyak, fadarabok, láncok mind számomra érzésekkel túltöltött anyagok, múltam, gyökereim, szellemi örökségem anyagban megtestesült, megőrzött darabkái. Az eddig érinthetetlennek tűnő anyagok minél kisebb darabokra való aprítása, a velük való meditációs munka teret engedett az elmélyülésnek, a hozzájuk fűződő érzés kibontásának, gondolkodásnak, és ezáltal a veszteségek szép lassan nyereséggé alakításának. Szinte minden anyag megmutatta egy új arcát a munka során. A monotonitás gyönyörködtető volt, mint egy jóga gyakorlat, amit kifulladásig végzek. Majd megállok, és megfigyelem a hatásokat, érzeteket. Hagyom, hogy a bőröm alatti folyók mutassák az irányt. Hátizsákom cipelem, néha könnyebb, néha nehezebb. Furcsa felismerés, hogy minél több szilánkot tudok azonosítani benne, annál kevésbé tűnik elbírhatatlannak." <https://www.hangonyou.hu/i-follow-rivers> - utolsó letöltés: 2023.03.04.

⁴⁸ Coming OUT /3/ bross, újrafelhasznált selyem, fa, alpakka, acryl, ezüst, csavar, tű, 2020 - Kép forrása: <https://www.romanianjewelryweek.com/participants-2021/budapest-jewelry-week> - utolsó letöltés: 2023.05.14

⁴⁹ Tóth, Ditta: Preparált tapasztalatok. Az érintettség reprezentációi Besnyői Rita, Marosi László és Szenteleki Gábor műveiben, Magyar Iparművészet Magazin, 2023/1 - <http://www.magyar-iparmuveszet.hu/2023-as-kiadvanyok/2023-1-szamu-kiadvany/> - utolsó letöltés: 2023.05.14.

DÁVID ATTILA NORBERT

2022.02.06.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Nekem az ékszer önkifejezési forma. Azt a pillanatot rögzíti amit érzek és gondolok. Akárkinek nem adnék ékszert. Tizenkét éves koromban véletlenül egy ötvös műhelybe sétáltam be, és ott megváltozott a világ. Attól a pillanattól kezdve aranyműves akartam lenni. Minden lenyűgöz a szakmába, a technológia, az alapanyag. Minden pillanatban varázsol, megbabonáz. A világ megy, de én maradtam a hagyományos kézművességnél.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Azt, hogy ma mit jelent azt nem tudom. A kortárs egy szemléletmód, nem feltétlenül az jelenti, hogy aki csak most él. Mert aki ma szecessziós ékszereket csinál az csak ékszert készít. Eljutottunk oda, hogy bárki tud ékszert csinálni. Nekem ez sokszor nem kortárs ékszer.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Azt gondolom, hogy van az ékszer és kész. Engem összezavar, hogy különböző kategóriákat találunk ki, mint kortárs ékszer, művészeti ékszer, gyűjtői darab vagy vitrin tárgy. Nem tudom, hogy ezek relevánsak-e ma 2023-ban. Azt értem, hogy szükségszerű az értelmezés szempontjából, de nem visz előre alkotóként. Az ékszerben maga az emberiség története jelenik meg az alapanyagok által. Az a kérdés, hogy egy tárgy mennyire önkifejező, vagy reflektál a mai viszonyokra már sokkal érdekesebb vizekre visz.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Jack Cunningham és Tóth Zoltán tárgyait imádom. Történetük, életük és humoruk van. Szeretem az anyagok változatosságát, a technikai részletek tobzódását. Az ékszer többről szól mint színpadtechnikai bravúr, plussz töltetet ad és lélekkel töltődik fel. Szeretem ha az alkotónak vagy művésznek van mondanivalója, egyénisége és stílusa. Magamról nem gondolkodom, nem fontos, hogy meghatározzam magamat. Ha másoknak üzen, akkor elértem a célokat. Jó ha van rá ismerhető történet, ha megszólítanak.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Gondolkodom. Tudat alatt történik a tervezés. A mindennapi dolgok közben formálódnak a gondolataim. Amikor van egy nyugodt pillanat, akár ebéd, vagy este, akkor jön a megvilágosodás. Nagyon keveset rajzolok. Tudom, hogy mit szeretnék. Addig addig gondolkodom rajta, amíg nem lesz tökéletes. Amit mégis lerajzolok, azok technikai vagy formatani kérdések, mert látnom kell, hogy hogy fog működni. Nincsenek vázlat füzeteim. Ismerem a technikákat, így fejben modellezek, alakítom ki a végleges formát. Forrásokat nem használok, hogy ne befolyásoljon. Nem készítek előtanulmányt sem, mert akkor a végén nem csinálnék semmit. Olyan történik, hogy inspirálnak dolgok. Filmek, természeti formák, jelenségek. A legújabb tárgyamnál is fontos volt, hogy nem kezdtem el ékszereket nézegetni, amelyek titok témában születtek.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Az, hogy dolgozhatok. Az, hogy újat csináljak. Nem tudok rendszerben gondolkodni. A negyediknél nem érdekel, hogy milyen lenne a következő. Nekem minden tárgyam egyedi, nem sorozatot, nem szériát készítek. Új problémát szeretek megoldani.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Ahogy öregszem, egyre jobban érdekel. Amikor ott ültem a gyárban, akkor nem érdekelt, hogy ki rendelte meg. Amikor a szakmád elején vagy, és kell a munka, kell a pénz, kell az új szerszámra, akkor olyat is elvállalsz ami annyira neked nem tetszik. Ahogy egyre több megrendelés jött, nehéz megrendelőikkel és pofonokkal, egyre jobban kezdtem felállítani szabályokat.

Nem csinállok olyat ami nem tetszik! Nem csinállok tárgyat olyannak aki nekem nem tetszik!

Azt gondolom, hogy mindegyik tárgy megtalálja a saját viselőjét. Én kevés ékszert adok el, évente három-öt tárgyat. Az én tárgyaim nem szólnak mindenkinek, egy bizonyos típusú embernek szól.

Hívószóra, kiállításra készülő darabok esetében magamnak akarok megfelelni. Mert ezeket meg olyan fogja megvenni aki megérti az üzenetet. Amikor fiktív a folyamat, és belső indíttatásból készül a tárgy, akkor nem is akarom tudni, hogy ki veszi meg.

Engem a tárgy érdekel.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Több is van amelyik a kedvencem. Van amelyik azért, mert olyan lett ami nekem különleges emléket őriz, és van olyan amelyiken olyan sokáig dolgoztam, hogy már nem is adom el, mert megfizethetetlen. Van olyan is, amelyről azt gondolom, hogy nagyon kifejező lett. Az angyali érintés egy nagy kedvencem.⁵⁰ A szív börtönt⁵¹ azért szeretem, mert egyértelmű. Nem bírom elviselni a valentin napot, mert csöpögős, nem releváns számomra. Kifejezetten negatív kicsengésű anti-tárgyakat készítettem Csorna Erika felhívására a Sterling Galériába 2010-ben. Nagyon szeretem a magyar nyelv szépségeit, szép kifejezés a 'rabul ejtették a szívem', vagy a 'börtönbe zárták a szívem'. Ugyanarról szól, mégis van benne mélység, ami ellentétet generál. A képi megjelenítése nagyon egyszerű. A tárgy a súlyával is üzen, mert ettől még jobban börtön szerű. Akár egy béklyó, egy mindig jelenlévő teher, ami együtt mozog a viselővel. A tárgyban megjelenő asszimetria tudatos, egy túlzás, mert ha párhuzamos, szimmetrikus lenne akkor már nem 'A' szerelem lenne. A keret ugyanolyan része a tárgynak, és ebbe a keretbe szorul a hideg kő szív. A Feszültség, melyet a téma bennem felhozott, a tárgy minden porcikája megjeleníti. A csapágyasok közül mindegyiket imádom, a sorsfordító gyűrűket is, meg az ötödik elemet is.⁵² Nagy kihívás volt technikailag. Sokáig érdekelt a tárgyakba rejthető mozgás, ami kikökönt és rögtön eltereli a néző figyelmét. Megigéz. Nincs olyan tárgyam amit nem szeretek, mert azt nem fejeztem be, vagy nem csináltam meg, vagy nem született meg, vagy beolvastottam.

⁵⁰ Angyali érintés, újrahaznosított dugvilla, ezüst, Kép forrása: [https://www.fise.hu/www/user/10/materials?page=0%2C0-utolsó letöltés: 2023.05.21.](https://www.fise.hu/www/user/10/materials?page=0%2C0-utolsó%20letöltés:2023.05.21)

⁵¹ Szív börtön, ezüst selyemzsinór, Szerelem, szerelem, szerelem – Valentin-napi kortárs ékszerkiállítás, Sterling Galéria, 2010, Kép forrása: [https://artportal.hu/magazin/somosi-rita-szerelem-szerelem-szerelem-valentin-napi-kortars-ekszerkiallitas/-utolsó letöltés: 2023.03.27.](https://artportal.hu/magazin/somosi-rita-szerelem-szerelem-szerelem-valentin-napi-kortars-ekszerkiallitas/-utolsó%20letöltés:2023.03.27)

⁵² Sorsfordító utazás gyűrű, 2010, ezüst, Kép forrása: [https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/gyuru-sorsfordito-utazas-/30742?fq=wwWO24oX-v3NPz2PQkIiSvzMlxPrcfSsdM8DjptTrUXtN8Bx7V7BIAst7H7B4HpIxfdy7OcyAY&n=2-utolsó letöltés: 2023.05.21.](https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/gyuru-sorsfordito-utazas-/30742?fq=wwWO24oX-v3NPz2PQkIiSvzMlxPrcfSsdM8DjptTrUXtN8Bx7V7BIAst7H7B4HpIxfdy7OcyAY&n=2-utolsó%20letöltés:2023.05.21)

⁵³ Ötödik elem, ezüst, acél csapágy, blaufuss, rózsakvarc, koral, tájkép jaspis, lapis lazuli, Kép forrása: [https://www.fise.hu/www/users/d%C3%Aavid-attila-norbert-utolsó letöltés: 2023.05.21.](https://www.fise.hu/www/users/d%C3%Aavid-attila-norbert-utolsó%20letöltés:2023.05.21)

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Fürdős László⁵⁴ sokáig meghatározó volt számomra. Egészen máshonnan jövök, én beleszerettem abba, hogy arany-műves akarok lenni. Elvégeztem a Prátert, három év alatt. Az érettségit is ott hagytam, Édesanyám könnyei ellenére. Amikor elkezdtem dolgozni az Óra-Ékszerbe teljesen hétköznapi kommerz ékszereket készítettem, nem volt egyéni gondolat, kifejezés. Többre vágytam. 26 éves voltam amikor egyetemre jelentkeztem. Akkor Jermakov Katalin⁵⁵ és Holló István⁵⁶ tárgyai voltak azok, amiktől leesett az állam. Megszületett a vágy, hogy én is ilyeneket csináljak. Ezért akartam egyetemre menni. Tóth Zoltán tárgyai technikailag, formailag, test és alak arányaiban is olyanok, amelyek végtelenségig precízek, és esztétikailag is kiemelkedőek. Minden ékszere narratív, kellően modern, kellően kortárs, de még érthető és felfogható. Kevesen tudják azt mondani, hogy olyat ő is tud csinálni. Szakmailag és emberileg is nagyon hat rám, jó barátság van köztünk. Tény, hogy elfogult vagyok. Bartl Dóra⁵⁷ egyszerű eszközökkel, olyan kifejező tárgyakat csinál amelyek megérintenek.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

A cím egészíti ki, ez fontos információ, szerves része, így lesz egész. Egyéb leírást nem tartok szükségesnek. Utána a viselő, néző ad hozzá saját történetet. Minden tárgyamról pontos katalógust vezetek, adatokkal, méretekkel. Ez része a dokumentációnak. Azt gondolom, hogy a tárgyaiamnak szerves része a történet. Egy tárgy álljon meg magában is, de legyen valamilyen inger amit kivált. Egy tárgy akkor jó, ha a viselő rádöbben valamire akkor, amikor kézbe fogja.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Örültem annak, amikor végre kijöttek a vitrinből a tárgyak. Az én ékszereim nem oda valók. Igaz hogy sérülhetnek, de ez az élménnyel jár együtt. Meg kell fogni őket. Teljesen más tapasztalatokat ad a nézőknek, viselőknak. A súly és méret akkor váltja ki a kívánt hatást, ha közel kerülnek. Engem nem érdekel, hogy mennyi anyag lesz benne. Nem befolyásol az ár és érték arány. Egyik legjobb kiállításom a Filter Galériában volt 2013-ban. Zene/Én volt a címe. Teljesen szabad kezet kaptam. A zene és a hangszerek inspiráltak. Húrtartók, tekerők, hidak és hangolók kerültek a kezem közé, amelyek már készen gyönyörű tárgyak voltak. Köréjük építettem a sorozatot. Új talizmánok jöttek létre a zenéhez kapcsolódó töredékekből. Nekem a zene nagyon fontos, nagyon sok zenét hallgatok. Mindig szól valami körülöttem, részemmé vált.⁵⁹

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Minden esetben változik. Azt gondolom, hogyha a saját kiállításomat csinálom, akkor van lehetőség kiegészíteni a tárgyakat valamivel ami többet ad hozzá az élményhez. Ha csoportos kiállításon veszek részt, aminek megvan a struktúrája, akkor nem szerencsés ragaszkodni az elképzelésekhez. Akárhol nem állítok ki tárgyakat. Nem járok vásárookra, mert az én tárgyaiam nem oda valók. Kerülöm az olyan helyzeteket, ahol magyarázni kell, hogy mennyi időt jelent létrehozni ezeket a tárgyakat. Szerencsére nem is hívnak már, nem is bánom, mert nem az én közegem. Ez az én döntésem.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Az biztos, hogy aki megveszi az hozzá rak egy saját történetet. Ez az új történet él tovább, ahogy rátalált, ahogy beleszeretett, ahogy összegyűjtötte rá a pénzt. Vagy az a pillanat ahogy megkapta valakitől. Nekem van egy történetem a tárgyhoz, és ezt abban a pillanatban leteszem amikor elkészül. Ritkán írom le a saját történetem. Csak a cím utal rá. Nem tudom mennyit olvasnak a nézők, de tapasztalatom szerint nem szükséges egyéb kiegészítés. Más nyelven üzennek a tárgyak. A saját történetemet fontosnak tartom, de ezt nem kötöm mindenki orrára. Az élmény, amelyet a nézőben generál sokkal érdekesebb. Jó lenne tudni, hogy az eddig eladott tárgyaiam milyen történettel élnek tovább.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A tárgyak érdekelnek, és a többire már kevesebb energia jut. Ma már csak ez számít. Instagramot és facebookot sem erre használom. Elfáradtam abban, hogy a lájkokért küzdjek. Weboldalam van, de nem vagyok következetes. Három éve készül. Túl sok időt elvesz a lényegtől, ami maga a készítés. Akik tölem akarnak tárgyat azok megtalálják.

A jó fotó foglalkoztat, mert megemeli a tárgyat, új szintre emeli. Varga Gábor⁶⁰ készíti a tárgy fotóimat.

Hogyan/hol találd meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Ha elhívnak egy kiállításra akkor szívesen elmegyek, nagyon megtisztelő ha megjelenek, de plusz energiát nem fektetek abba, hogy jelen legyek. Nem kezdem el hirdetni a tárgyakat. Nem ettől lesz jobb. Az én tárgyaiam nehezen eladhatók. Engem már a mai online pályázatok nem motiválnak.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Ez a legfontosabb a biciklizés mellett. Fizikai fájdalmat okoz, ha nem dolgozhatok. 14 éves korom óta ékszereket készítetek. Ma már csak a saját öröömömre csinálom. Az a fontos, hogy amikor készítem akkor vagyok szabad. Amikor reszelek, forrasztok ma is ugyanolyan izgalmat és áhítatot érzek mint gyerekként. Nem fontos, hogy eladjak, hogy megvegyék a tárgyakat. Másból élek meg, mindig volt állásom az ékszertervezés mellett. Voltam autós futár, kirakatrendező és tanár. Ez maga a szerelem, így azt csinálhatom amit én akarok. Azt gondolom, hogy ha csak azért csinálnék populáris, könnyen érthető, könnyű súlyú, félkész alkatrészekből összeállított szinte tömeges előállítható tárgyakat, hogy a művész galériában az én tárgyaiam legyenek a legolcsóbbak, és a legkelendőbbek akkor pénzre cserélném a saját alkotói vénámat. Tartósan jó színvonalon akarok új tárgyakat készíteni. Békében dolgozni, járni a saját utamat. Nincs már bennem világ-megváltó érzés. Szép tárgyakat akarok készíteni.

⁵⁴ Fürdős László tárgyai az IMM gyűjteményében: <https://gravisart.eu/hu/portfolios/hollo-istvan-szobraszmuvesz/> - utolsó letöltés: 2023.05.21.

⁵⁵ Jermakov Katalin weboldala: <https://katalinjermakov.com> - utolsó letöltés: 2023.05.21.

⁵⁶ Holló Istvánról: <https://gravisart.eu/hu/portfolios/hollo-istvan-szobraszmuvesz/> - utolsó letöltés: 2023.05.21.

⁵⁷ Bartl Dóra ékszerei a Viruális Szentendrei Tárlatok oldalán: <http://www.artendre.hu/html/bartld/index.html> - utolsó letöltés: 2023.05.21.

⁵⁸ <https://stilblog.hu/2013/01/24/zeneen-david-attila-norbert-kiallitasa-a-filter-galeriaban/> - utolsó letöltés: 2023.03.27.

⁵⁹ Kiállításról: Zene/Én kiállítás, Filter Galéria, 2013; Nagy tekerőg, ezüst, fa, 2013, Zene/Én kiállítás, Filter Galéria. Kép forrása: <https://www.fise.hu/www/user/10/materials?page=0%2C2> - utolsó letöltés: 2023.05.21.;

Kocsis Zoltánra várva, 2012, ezüst, Variaciones ékszerkiállítás, Ezüstláz Galéria
Kép forrása: <https://www.fise.hu/www/user/10/materials?page=0%2C1> - utolsó letöltés: 2023.05.21.

⁶⁰ <https://artigraf.hu/2022/04/10/david-attila-norbert/> - 2023.03.27.

DÉS-KERTÉSZ DÓRA

2023.01.30.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Azért, mert ez egy olyan műfaj, amelyben közvetlen kapcsolatot lehet létrehozni az alkotó, viselő és a néző között. A többi műfajnál ez a középső állomás kimarad. Bár mostanában kevesebb ékszert viselek, de nagyon szeretem hordani őket. Az önkifejezésnek egy olyan módja ez, amit semmi másban nem találtam meg. Nyilván azzal, hogy valamit a testen viselsz, akár nem közvetlenül, hanem a ruhán, szavak nélkül sok mindent el tudsz mesélni, ez egy különleges lehetőség. Amióta ezzel foglalkozom, elsősorban maga az alkotás a fő kifejezési mód számomra, nem csak az ékszer viselése. Az ékszer iránti szerelem korán kezdődött nálam. Ötvös tanfolyamra először 11 vagy 12 éves koromban mentem, aztán mindig jelen volt az életemben, de nem volt lehetőségem professzionális módon foglalkozni vele. A pályámra végül már felnőttként találtam rá újra. Dolgoztam nagy multiknál valamint német tanárként. Nagyon sok helyen megfordultam, és bár mindig ambiciózus voltam, és igyekeztem karriert elérni abban amit csináltam, de beláttam, hogy nem vagyok boldog, és ez így nem mehet tovább. Amikor megszületett a nagyobbik fiam, minden megváltozott. Sok nő ebben az új élethelyzetben mérlegeli és értékeli újra az eddigi életét. Beiratkoztam a "Práterbe", ahol Kerékgyártó Szilvivel, és Besnyői Ritával jártam egy osztályba. Egy év után már nagyjából tudtuk, hogy körülbelül mit akarunk majd csinálni, mivel már idősebbek, érettebbek és céltudatosabbak is voltunk. Együtt kezdtük az "Ékezet" Galériát⁶¹, ami 4 évig működött a Hajós utcában. Jelenleg már hetedik éve vagyok a STOSSIMHIMMEL műteremben, Bécsben.⁶² Megpályáztam egy megüresedett helyet, és bevettek a csapatba. Végül azért is költöztünk ki, mert egyre jobban idekötött a munka.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Alkotóként nem biztos, hogy feltétlenül fontos fogalmakat meghatározni, kategorizálni, vagy felcímkézni az alkotásokat. Nyilván, amikor az Ékszerek Éjszakáját szerveztük, számunkra nagyon fontos volt egy viszonylag pontos definíciót találni, egyfajta igazodási pontként, de szerintem nagyon jellemző a műfajunkra, hogy még az alatt a négy év alatt, amíg ezzel foglalkoztam is többször változott az általunk megfogalmazott definíció.

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát?

Amit most leginkább elfogadhatónak tartok, hogy az alkotói ékszerek tartoznak ide. Elengedhetetlen, hogy az alkotó kézjegye felismerhető legyen, illetve az, hogy az alkotó olyan gondolatokat és történeteket fogalmazzon meg, olyan művészi igénnyel, ami esetleg a más kategóriákba sorolható ékszerekre nem jellemző, vagy nem alapfeltétel. Mindenképp valamilyen plusz tartalmat hordozzanak ezek a tárgyak. És nyilván a kortárs azt jelenti, hogy mai. De szerintem ez nem annyira fontos.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Mindenképp meg kell jelennie benne az alkotó kézjegyének és a saját történetének, vagy gondolatának, ami művészeti igénnyel van megfogalmazva.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Azt gondolom, hogy az ékszer történet mesélő médium, amely köztem, a viselő és a néző között teremt kapcsolatot. Én mindenképp a történetmesélést helyezem a középpontba. Ennek nem kell feltétlenül egy konkrét történetnek lenni, vagy nagyon megfoghatónak. Az ékszer kommunikál, mesél. Számomra mindhárom fogalom ugyanarról szól, mert az én olvasatomban a kortárs művészeti ékszer mindig valamennyire narratív. Még akkor is, ha az alkotói szándék nem feltétlenül az, hogy egy történetet meséljen el. Amikor a viselőnek van egy története, vagy egy üzenete, amit közölni akar (márpedig mindig van), életre kel a tárgy, és narratívvá válik. Persze belátom, hogy ilyen szempontból bármi lehet narratív tárgy. Ha feltétlenül szűkíteni kellene a definíciót, akkor mondhatnánk azt, hogy csak azt tekintjük narratív ékszernek, ami az alkotói szándék szerint történetet mesél el. Egy gondolatot, egy plusz tartalmat ad hozzá, azon túl, hogy egy díszítő kiegészítő. De ez definíció kérdése. Mert valójában szerintem az ékszer nem egy csak alkotóközpontú műfaj, tulajdonképpen az különbözteti meg más műfajoktól, hogy a viselőnek is aktív szerep jut, ő is alakítja a mű megjelenését, jelentését, értelmezését azzal, hogy kontextusba helyezi.

A legtöbb, egyszerűen csak "eladásra" készült ékszer is valamiféle leágazása azoknak a tárgyaknak, amelyekben komplexebb gondolatokat próbáltam megfogalmazni. Ugyanabból a gondolat csírából jönnek létre, hiszen nyilván ami engem foglalkoztat a "művészeti" ékszerek alkotása közben, az fog akkor is foglalkoztatni, amikor azokat a tárgyakat készítem, amelyeket remélem hogy viselni is fognak a hétköznapiakon is az emberek. Lehet, hogy már csak nagyon távolról, de azért még tartalmazzák a történeteket, amelyeket azokban a sorozatokban próbálok megfogalmazni, vagy legalábbis reflektálnak rájuk. Kérdés persze, hogy ezek narratív ékszereknek számítanak-e. Az öregedés témával foglalkozom elég sokat, ezért ez mindig újra megjelenik a hétköznapi tárgyaimban is. Az ember nem is tud mást csinálni, mint ami foglalkoztatja. Meg lehet fogalmazni egy gondolatot úgy is, hogy végül nem kell majd feltétlenül ráerőszakolni a mondanivalónkat a viselőre. A Kunigunda kertje sorozatból⁶³ alakult ki a viaszból meggyúrt Kelyhek sorozatom (Chalice)⁶⁴. Egy számomra aktuális és komplex problémát járt körül. Amikor ezzel foglalkoztam, egy konkrét történet volt a fejemben. A sorozat címe Voltaire Candide-jának Kunigundájára, és a vég konklúzióként megjelenő "Műveljük kertjeinket!" mondatra utal. Ha ez az igazságtalan világ, a létező világok legjobbika, nem tehetünk mást mint dolgozni azon, hogy megteremtsük a saját szabály rendszereinket, univerzumunkat. Sok egyéb aspektusa mellett különösen érdekelt az, hogy nőként hogyan lehet boldogulni ebben a világban. A kelyhes "Chalice" ékszerek is ezt az utóbbi gondolatot vitték tovább. A jellemzően női erő foglalkoztatott, amellyel képesek vagyunk egy zárt, igazságtalan világból teremteni magunknak egy újat. Nagyon sokan ösztönösen értik, hogy ezek a formák egyfajta befogadó de mégis zárt világot jelképeznek. Nem feltétlenül válik tehát ketté a két sorozat, hanem a Chalice tulajdonképpen a Kunigunda egy leegyszerűsített verziója. Van bennük kontinuitás, nem elkülönülő típusú ékszerről beszélünk, bár a keletkezésük és a funkciójuk más.

Fontos kérdés számomra, hogy valóban szükséges-e megfogalmazni, kimondani azokat az üzeneteket, történeteket amelyek munka közben velem vannak, mert annyira szeretnénk valamit közölni, vagy engedjem, hogy elinduljon egy új gondolat, egy párbeszéd. Ez biztos alkati kérdés is, de én nem szeretném megmondani sem a viselőnek, sem a nézőnek, hogy mit gondoljon, nem szeretném a saját személyemet túlságosan előtérbe helyezni.

⁶¹ <https://www.glamour.hu/monitor/ekezet-ahol-megszolit-az-ekszer/4tx0eel> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁶² <https://www.stossimhimmel.net/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁶³ Kunigunda kertje gyűrű újra, gyurma, műfű, ezüst, 2021, <https://www.instagram.com/p/CWTb57mldf7/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.; Kunigunda kertje nyakék, műfű, sárgaréz, mügyanta, 2016, <https://www.instagram.com/p/BLimHyCAbi/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

⁶⁴ Kehely gyűrű, ezüst, 2019, https://www.instagram.com/p/By4y_S-Cmmc/ - utolsó letöltés: 2023.03.13.; Kehely gyűrű sorozat, ezüst, bronz, 2017, <https://www.instagram.com/p/BXVuRn4B3zq/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Ez a folyamat nagyon sokféle lehet. Mindig attól függ, hogy mire készül az ékszer. Ha van egy konkrét hívószó, egy open call, akkor az indítja be a gondolatokat. Alapvetően van 3-4 téma ami engem az elmúlt 5-10 évben a legjobban foglalkoztat, és megpróbálom ezeket belegyúrni abba a témába, dobozba, amibe bele kell férni. Általában azonban inkább fordítva történik. Először jön a belső igény arra, hogy valamit megfogalmazzak, és ritkább az, hogy egy kiállításra tudok valamit csinálni. Alapvetően amikor elkezdek valamit foglalkoztatni, vagy inspirációs löketet kapok, akkor kezdem magam beleásni egy témába. Van amikor intuitív módon születnek meg a tárgyak, mert annyira személyes és belülről fakadó történet az amit el szeretnék mesélni. A legutóbbi, a Healing sorozatnál⁶⁵ pedig a covid hatásai, és lelki nyomai, a gyógyulás folyamata lelki és testi értelemben kezdett érdekelni. Fiziológiai folyamatoknak néztem utána, meg trauma feldolgozást kutattam. Nagy színes golyók, gyűrűk jöttek létre, amelyek gyurmából készültek, mint a Please Don't Touch sorozat⁶⁶ is. A munkáimban mindig van egyfajta kontinuitás, ahogy az ember személyisége is folyamatosan változik, fejlődik, nem egymástól szigorúan elkülönülő szakaszok sorozatából áll. Bevallom, hogy a művészeti ékszereket a saját magam szórákosására csinálom. Abban a pillanatban, hogy ez egy külső kényszerré válik, amikor beszívárogo a megfelelési kényszer, onnantól megijeszt hogy őszintétlenné válik, és gyorsan el is megy a kedvem tőle. Nekem ezek személyes történetek. A témák, amelyek foglalkoztatnak, amelyek nekem fontosak, az idő múlása, az öregedés, a női lét, a női szerepek, a szabadság kérdése és az, hogy mi az ami értékesnek tekintünk, mi az amit értéktelenné. Illetve ezek kombinációja. Olyan gondolatokat is megfogalmazok az ékszereimben, amelyek jobban reflektálnak arra, ami a társadalmunkban, és körülöttünk történik. Amikor Magyarországon laktam, csomó minden bosszantott, elkésérített, és úgy éreztem, hogy nem lehet szó nélkül hagyni. Minden eszközzel, ami rendelkezésünkre áll, fel kell hívni a figyelmet arra, hogy nem jó irányba mennek a dolgok. Nyilván a Kunigunda kertje erről is szól. Nem direkt módon megfogalmazva, de aki a címet megfejt, viszonylag gyorsan rájöhet, hogy arra célzok, hogy a világ, amiben élünk, nincs teljesen rendben.⁶⁷

Az alapanyag is új utakat nyithat meg, új gondolatokat tud beindítani. De ilyen lehet egy új technika, vagy akár egy kirándulás is. Nagyon örültem, amikor rátaláltam a levegőn száradó gyurmára, amit nagyon szeretek használni. Mindig kerestem egy olyan anyagot, ami könnyű, puha és alakítható, ahol maga az alkotás folyamata egy fontos gyermekkori örömforrás emlékéért hívja elő. Ez az anyag nagyon jól formálható, megszáradva megtartja a formáját és légiességét, de, kemény és törekeny lesz.⁶⁸ Engem most ez az anyag nagyon izgat, mert jól kifejezi a súlytalanságát is annak amivel foglalkozom, hiszen egyrészt tényleg pihekönyű, másrészt olyan könnyű vele dolgozni, mintha csak gyerekként játszanék, pusztán a saját szórakoztatásomra. Vidám erős színeket lehet létrehozni, határtalan lehetőséget nyújt, bármilyen formát ki tudok alakítani belőle. Amikor viszont megszárad, érzékennyé, sérülékennyé válik, nem az örökkévalóságnak szól, elég instabil. Még az is nyomot hagy a felületén, ha tiszta kézzel nyúlsz hozzá. Ha nem gömbnek gyúrom meg, hanem húzott formákat hozok létre, nagyon törekenyre szárad, mindig letörik róla egy két darab. Úgy érzem, hogy ez az anyag nagyon jól kifejezi az saját helyzetemet és viszonyomat a pályámhoz, a műfajhoz, amiben alkotok, ezért szimbólumként használok. Egy teljesen értéktelen anyag, teljesen súlytalan, miközben a legkomolyabb és legfájdalmasabb gondolatokat is ki tudom vele fejezni.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

A határidő, bár az inkább leblokkol. A szabadság, a játék. Ha tényleg az van, hogy nem határidőre, hanem csak azért csinállok valamit, mert ki akar belőlem jönni, akkor az motivál, hogy úgy tudjam fogalmazni azt a gondolatot, ahogy én szeretném, hogy sikerüljön.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Ez egy elég nagy konfliktus bennem. A konceptuális művész ékszerek közül sokat egyáltalán nem visel majd soha senki, és ezt tudom már abban a pillanatban amikor még csak a tervezés fázisában vagyok. Nyilván a Please Don't Touch - Ne érintsd meg sorozat címe erre is utal. A sorozatban azzal a kérdéssel foglalkoztam, hogy gyakran csak kiállításokra készülnek a tárgyak. Jó esetben egy-két ékszert valóban fog valaki más is viselni egyszer, de nagy részük a fiókban landol, vagy kiállításról kiállításra vándorol. Ez a sorozat ilyen szempontból speciális, mert eleve azzal a szándékkal készült, és a címe is nagyon direkt felhívás arra, hogy ne hogy valakinek eszébe jusson viselni őket.⁶⁹ Abban a pillanatban, amikor elkezdek arra gondolni, hogy mit szólnak hozzá a kiállítás szervezők, a gyűjtők, vagy az esetleges vásárlók, már van egy nyomás rajtam, ami teljesen leblokkol. Ezért ezzel nem foglalkozom. Senkinek nem készülnek ezek az ékszerek. Én nem a kiállításokra készült ékszerekből élek, vannak vásárlóim, akik a kifejezetten eladásra szánt ékszereimet keresik. Amikor ezeken dolgozom, van egy viszonylag pontos kép a fejemben arról, hogy kinek készülnek, kik azok akik viselni fogják. Időnként persze, nagyon ritkán, eladok olyan ékszert is ami a konceptuális művészeti ékszer kategóriába sorolható, de ez nem jellemző. Nekem ez tehát egy játék. Vannak olyan munkáim, amelyek tíz éve nálam vannak a fiókban, és csak egyszer vagy kétszer volt kiállítva, de nem válnék tőlük, legalábbis egyelőre nem csinálnék velük semmit, mert még szeretem őket olyannak, amilyenek.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

A Kunigunda kertjéből a kételemeles gyűrűt nagyon szeretem.⁷⁰ A Please Don't Touch sorozatból a lila színű húzott gyűrű a kedvencem, mert sikerült a gyurma minőségét bemutatni, kiemelni, és a mérete is kihangsúlyozza az üzenetet. Sok nézőre rá kellett szólni, hogy ne fogja meg. Amitől persze megijedtek, de mosolyt csalt az arcokra.⁷¹ Szerintem az a jó, ha mindig azok az ékszerek kedvesek amelyekkel éppen foglalkozom, amelyek aktuálisak, mert az azt jelenti, hogy úgy érzem, jól sikerültek. Amikor még friss az élmény, még foglalkoztam az a probléma, a gondolat, amelyet körüljártam. Nagyon tud zavarni, ha technikailag nem tudok valamit úgy megoldani ahogy szeretném, és ez előfordul. Ezek a tárgyak nem lesznek túl hosszú életűek, visszajönnek a kiállításról, és mennek a következő fázisba, beolvasztom, szétszedem őket, átalakulnak. Ez egy felszabadító folyamat, egyfajta önterápia, mert fontos, hogy ne ragaszkodjam a saját igazamhoz és reflektálni tudjak arra amit megfogalmaztam. Az ékszerek számomra nem abszolút igazságokat megfogalmazó tárgyak, hanem egy kommunikációs folyamat részei. Ha a visszajelzések és az önreflexió során rádöbbenek, hogy még egy kicsit csiszolni kell, és át kell gondolni, akkor igenis legyen ott a lehetőség, hogy szétverhessem a tárgyat, és újragondolhassam.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Egyetlen kedvenc ötvös alkotót nem tudok kiemelni. Nagyon sok kollégám van akiket nagyon nagyra tartok, és akiknek nagyon szeretem a munkáit, és a gondolkodását. Az Ékszerek Éjszakája alapító csapatából mindenki nagy hatással volt rám és imádom a munkáikat. Igazából mindenkitől, akit jobban megismerek, sokat tanulok. Nagyon tetszett egy időben a Márta Mattsson⁷², akinek a lepkés tárgyai vannak, de vele ambivalens vagyok. Valami miatt nagyon izgat amit csinál, de nem mindennel tudok azonosulni. Karl Fritsch⁷³ az, akit egy újszülött szemével fedeztem fel. Amikor megláttam, lenyűgözött hogy vannak olyan emberek akik tudatosan művelik azt, amit én intuitív csinállok. Nyilván nem ugyanaz a háttere a tárgyainak, mint nálam, de nagy hatással volt rám. Korábbi olvasmányaim voltak nagy hatással rám, de sok minden inspirál és feltölt, mint pl. filmek, színház is, ami inkább intuitív módon hat rám. Könnyebb megfogalmazni, hogy mi áll távol tőlem. Ha valami túl direkt, vagy didaktikus, az szokott zavarni. Ez is folyamatosan változik. Én jobban szeretem, ha egy mű nyitva hagyja az értelmezési lehetőségeket, és inkább gondolatébresztő.

⁶⁵ Healing - Gyógyító sorozat 2,3,4,5,6, gyurma, ezüst, 2022, <https://www.instagram.com/p/Cih5CD9lmyW/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

⁶⁶ Please Do Not Touch - 2018, gyűrű (ezüst, play dough - gyurma) at Három Hét Galéria, Budapest; <https://www.instagram.com/p/BoBLt1xHw2F/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁶⁷ Kunigunda sorozat: Kunigunda karperec, műfű, műgyanta, ezüst, 2017, https://www.instagram.com/p/BROSAPH_v3/ - utolsó letöltés: 2023.03.13.; Kunigunda Fülbevaló, műfű, műgyanta, arany, 2018, <https://www.instagram.com/p/BfLXcaandf/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.; Kunigunda kertje gyűrű, ezüst, műgyanta, műfű, 2016, <https://www.instagram.com/p/BFs3tKASnVJ/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

⁶⁸ Please Do Not Touch - Ne nyúlj hozzá kérék gyűrű, gyurma, ezüst, 2018, https://www.instagram.com/p/BoJUKQihSY_/ - utolsó letöltés: 2023.03.13.

⁶⁹ My pin / please do not touch, gyurma, ezüst, 2018, <https://www.instagram.com/p/BoGgo07nvZa/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁷⁰ Én kicsi kertem, Kunigunda kertje gyűrű, ezüst, műgyanta, műfű, 2017, <https://www.instagram.com/p/BQC-PMFgWr4/> - utolsó letöltés: 2023.03.13.

⁷¹ Please Do Not Touch - Ne éj hozzá gyűrű, ezüst, gyurma, 2018, <https://www.instagram.com/p/BoBLt1xHw2F/> - utolsó letöltés: 2023.03.06.

⁷² Márta Mattsson: <https://www.martamattsson.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁷³ <https://www.karl-fritsch.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Nem feltétlenül kapcsolom hozzá, mert legalább annyira fontos, hogy a viselő és a néző is adja hozzá a saját igazságát és történetét. Megszületik egy téma ami foglalkoztat, van egy történetem, egy gondolatom, amit megfogalmazok ékszerben, és utána elengedem a kezét. A legjobb az lenne, ha ezt teljesen meg lehetne valósítani, úgy, hogy még címet se kellene neki adni, mert a tárgy elmondja, vagy legalábbis beindítja, amit kell. Ez persze sajnos nem így működik, de nekem nehéz öt soros leírásokat adni a tárgyaimhoz, és a címadással is gyakran bajban vagyok. Amikor pedig a kiállításon találkozom a látogatókkal és kérdezgetnek a munkáimról, megint bajban vagyok, mert nehéz úgy beszélni a tárgyakról, hogy nem biztos, hogy el szeretném mondani azt a konkrét dolgot amire én gondoltam. Inkább csak beszélgetünk a tárgyak kapcsán. Az a cél, hogy elinduljon egy párbeszéd.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Abszolút. Én azt hiszem, vagy azt remélem, hogy nagyon, mert pont ez a lényeg. Más egy kiállított tárgy, vagy egy vásáron megjelenő tárgy. Teljesen más, amikor én, mint alkotó jelen vagyok személyesen, vagy amikor csak a tárgyam van ott. Amikor létrehozom a tárgyat, a fejemben ott van egy komplett sztori, vagy legalábbis egy gondolat csíra. Ezt próbálok valamennyire tudatosan nyitva hagyni. Nyilván nem lehet teljesen, de minden szituáció, minden szereplő, minden hely, minden idő megváltoztatja egy kicsit a történetet.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Jó lenne ha része lenne, de ritka az a hely, az az installáció, ami tényleg összhangban van a munkákkal. Az első Ékszerek Éjszakáján, Zámori Eszterrel, Besnyői Ritával és Kerékgyártó Szilvivel az ÁrnyÉk⁷⁴ című kiállításunkra a Prezi a Rumi László csinálta meg az installációkat. Nagyon sokat hozzá adott az egészhez, és egységbe helyezte négyünk különböző munkáit.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Változik. Folyamatosan újraértelmeződik a történet, és eleve mindenkinek más egy kicsit. Ugyanúgy ahogy az ember is mindig változik. Nem biztos, hogy ugyanazt gondolom most az engem nagyon meghatározó kérdésekről, mint öt éve. Nyilván sok szempontból, pl. értékrendben olyan vagyok, mint fiatalabb koromban, de sok mindenben változtam az elmúlt években. Ezért a saját tárgyaim sem ugyanazt mondják már nekem mint amikor megszülettek.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Az Atelier STOSSIMHIMMEL kollektíva tagjaként dolgozom és jelenek meg a munkáimmal, másrészt időnként jelentkezem pályázatokra, illetve a fantasztikus Kortárs Ékszerhét Budapest-en is rendszeresen kiállítok.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Az ékszer tervezéssel nincs más célom, mint az életemmel általában: éreztem jól magam közben, örömet okozzon amit csinálok, fejlődjek, feldolgozzam az élményeket amelyek érnek, kifejezhessem a saját gondolataimat, érzéseimet és megismerhessem másokét. De valószínűleg minden nap mást válaszolnék erre a kérdésre. Az biztos, hogy nem a halhatatlanságra törekszem, nem az örökkévalóságnak szól a munkám. Az ékszereim nagy része nem tartós, és időnként tönkre is teszek régebbi tárgyakat, hogy aztán újak léphessenek a helyükbe.

⁷⁴ árnyÉK - Prezi, Budapest (Ékszerek Éjszakája keretében) 2015, valamint a FISE galériájában is kiállítottak együtt 2016: Besnyői Rita, Dés-Kertész Dóra, Kerékgyártó Szilvia <https://www.fise.hu/www/blog/%C3%A1rny%C3%A9k-%C3%A9kszer%C5%B1v%C3%A9szeti-ki%C3%A1ll%C3%ADt%C3%A1s-gal%C3%A9ri%C3%A1nkban?language=en> - 2023.03.07.

ÉGI MARCELL

2022.02.03 VALAMINT 2023.02.01.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer? Neked mi az ékszer?

Egy tárgy, amit viselünk. Ha nagy akkor ruha, ha kicsi akkor ékszer. De mi az óra? Ékszer? Miért ne lehetne a hallókészülék ékszer? Egy tárgy, ami megemeli az embert. Valami felé elviszi, elhangolja a testet. Fontos, hogy kitüntet. Ez egy identitás zászló.⁷⁵ Az ékszereimmel azt kommunikálom, hogy mi lenne ha más lennék mint ami vagyok.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát? Szerinted mi a művészeti ékszer?

Nem vagyok design teoretikus, vagy kurátor. Van különbség kortárs és művészeti ékszer között? Nem tudom. Gondolataim vannak róla. Nincs definícióm. Ha egy tárgy képvisel valamit, vagy hordoz valamit önmagán túl, vagy az anyagán túl vagy a primer funkcióin túl, akkor az nekem kortárs, vagy művészeti kategóriába tartozik. Vannak kategóriák, csak ezek egy egyenesen helyezkednek el. Egyik oldalon van a hullámcsat, ami egy tökéletes tárgy, ami nem képvisel üzenetet, hanem egy funkcionális eszköz. Viseljük, és akkor lehet fekete vagy piros, de túl sok töltettel nem rendelkezik. Az egyenes másik pontján van a művészeti ékszer. Hordoz valami töltetet, mondani valót, spirituszt, amitől a tárgy több lesz. Közte vannak pontok, amiket meg lehet nevezni, de nagyon nehéz, hogy egyes tárgyat hova is kategorizálunk. Ott van a bizsu, a design ékszer, divatékszer. Egy kiállításon megjelenhetnek kisszériás vagy sorozatgyártott ékszerek is de más kontextusba helyezem, mint azt amely inkább a konceptuális részbe tartozik. Sokszor figyelmeztetnek kell magamat, hogy amikor leülök melyikkel foglalkozom. Az egyedi konceptuális ékszerhez, vagy a sorozatgyártott ékszerhez máshogy kell hozzákezdeni. A művészeti ékszert közelebb érzem a képzőművészethez, a kortárs ékszerben nekem több minden belefér, megengedőbb vagyok, esetleg a formai indíttatású tárgyak is ide tartoznak.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Magamat nem gondolom narratívnek. A narratív ékszer Sztori/ történet alapú, a kiinduló pont egy gondolat egy történet, és ez kíséri is a tárgyat. Számomra kérdés marad, hogy mitől narratív egy tárgy. Amikor még az iparra jártam, én sokkal teoreikusabb voltam. Azóta ez már más. Nem annyira fontos. Most is vannak mesék, csak nem csinálom vastag gyűjtést. Megváltottam csak ennyi. Gyűjtésre szükség van. Elengedhetetlen elhelyezni magadat a tárggyal kapcsolatban, ismerni hogy mik léteznek, milyen megoldások vannak, miért is van, mit kell tudnia a tárgynak vagy hogy ágyazódik a kultúrában. A ZOOM kiállításra⁷⁶ készült ékszereim azon túl, hogy van egy viselhető részük, kiegészülnek egy tokkal, és így egy harmadik dologgá válnak. Az ékszer relejtőzik. Fontos volt, hogy az új tárgy más legyen, hogy direkt egy egészen más arcát mutassa meg mint amit megszoktunk.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Az egyetemen megtanult módszerhez képest az is változott, hogy eltelt harminc év. Akkor csinálom kutatásokat, amikor teljesen új dologba kezdek. Volt egy Hanuka gyertyatartó⁷⁷ megrendelésünk, annak nagyon utána kellett nézni. Együtt terveztük Kecskés Orsolyával. Tárgyi előzményeket, meg szabályszerűségeket kerestünk. Rengeteget szoktam rajzolni, ez leginkább rögzítése a gondolatoknak. Jópár füzetet megtöltöttem, sajnos nem szoktam visszalapozni. Az által, hogy felvázolom, folyamatosan módosíthatom a részleteket. Mindig máshogy indul el a folyamat. Ha megrendelésre mondjuk gyertyatartót kell csinálni, akkor feldolgozom a témát. Az égéssel és az ünneppel foglalkozom. Megpróbálom megtalálni a számomra fontos tényezőket. Ott akkor azt volt meghatározó szempont, hogy ne hozzuk ugyanazokat a megoldási képleteket, amiket két évezeden keresztül láttunk a tárgytörténetben. Frisset akartunk létrehozni. Valamikor ez nem ennyire sikeres. Ha egyedi ékszert megrendelésre készítek, akkor sokat beszélgetünk, elmondja, hogy amit ő kiválasztott neki mi a fontos, mit szeret hordani. Amikor a sorozatgyártott tárgyaimat tervezem, akkor a különböző célcsoportok igényeit keresem. Minden a rajzból indul ki. Ugyanarra a papírra rögzítem a rajzot és a felmerülő kulcsszavakat is. Folyamatosan gyűjtök, keresem a szépet, vagy érdekeset, vagy ami engem megmozgat. Képeket gyűjtök, rengeteg mappám van. Egy gyűjtés számomra lementett képek amik majdnem olyanok mint a terveim, olyanok mint egy bodros felhő. Mindig más módszerrel dolgozok de a rajz az, ami összeköti .

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Valamikor az anyag. Sokszor a technológia, a 3D nyomtatás és a gépek. Volt amikor az eszterga motivált, volt amikor megoldás és volt amikor az anyag. Mostanában koncept cipőket szoktam nézni. Mindenevő vagyok. Régebben a kütyüket néztem. Mindig valahogy változik az érdeklődés, volt amikor fegyvereket néztem. Nem tudom mi az ami megfog, a szépséget keresem. Talán azért választottam mostanában a koncept autókat, a fegyvereket, most meg a cipőket, mert ott valami friss formákat látok. Olyat amit máshol nem. Fontos és alapvető szándék, hogy előfelé menjek. A sorozatgyártott ékszerekénél nem mindig tudom megélni ezt az igényemet, mert azoknál fontos az eladás, a rentabilitás. Klasszikus az értékrendje a magyar vásárló közösségnek. A megszokottat, ismertet keresik. Fontos, hogy látszódjon ezeken a tárgyakon, hogy micsodák, mert ha valami furcsaság van rajta, akkor zavarba jön, és nem tudja értelmezni a tárgyat.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Ha egyedi ékszert csinálom és megrendelésre akkor igen. A sorozatgyártott ékszereimnél is próbálom idomulni a vásárlókhöz, hogy gazdára találjon. Amikor autonóm ékszert csinálom akkor viszont egyáltalán nem fontos. A formából, vagy az ötletből, vagy a célból indulok. Fontos, hogy van egy TEST amihez kapcsolódhat, van hordható része. Fontos a NŐ, akit elképezelek, ahogy elindul, amikor eldönti azt, hogy elmegy szórakozni, és hogyan akar megjelenni az eseményen, hogy vamp - a végzet asszonya akar lenni, vagy visszahúzódó akar lenni, vagy laza, vagy lehengerlő akar lenni. Ő választ ruhát, amihez kiválasztja az ékszert. Ez az én munkám, hogy ehhez jó tárgyakat adjak, hogy többféle tudjon lenni. A kérdés az, hogy milyen szerepet akar játszani az adott ékszer napon a NŐ?

⁷⁵ Van egy rejtett kollektívom, Identiti fleg - IF, identitás zászló, ez nekem volt fontos. Identity Flag 01, IF01, ezüst, plexi, 2011, Fotó: alkotó, kép forrása: <https://egimarcell.wordpress.com/> - utolsó letöltés: 2023.06.19.

⁷⁶ Zoom ékszer és az épített környezet című kiállítás: Lenzsér-Mezei Kata és Égi Marcell ékszertervezőművészek kiállítása: <https://www.fise.hu/www/blog/zoom-%C3%A9kszer-%C3%A9s-az-%C3%A9p-%C3%ADtett-k%C3%B6rnyezet-c%C3%ADm%C5%B1-k%C3%A1ll%C3%ADt%C3%A1s> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁷⁷ Darányi András, Égi Marcell, Hajdú Eszter, Kecskés Orsolya Hanuka mécses, 2011, https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/mecses-hanuka-mecses/17600?f=iTF6fTHX2jP01omX_dKZtnSktH5kzj-5BiUKla4ZVQIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7HdEoRzvtq14NnRkHq18Y&n=3 - utolsó letöltés: 2023.07.18.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Mindig az amit éppen befejeztem, mert abban most benne vagyok. Vannak olyan tárgyak amik jobban tetszenek tíz év távlatából mint mások. Van egy karkötő, a karkötő korszakomból. Bőr szíjon ezüst foglalatban kék plexiben, egy lekerekített elnyújtott ovális zöld üveg betétet helyeztem el.⁷⁸ Ez egy 8 darabos sorozat első darabja volt, és ez sikerült a legjobban. Furcsa volt, hogy elsőre összejött. A legközelebb van ahhoz, amit szerettem volna létrehozni. A másik az objekt 01⁷⁹, tömör alumínium rúd szelet, ami lekerekített élekkel. Nincs funkciója, egy zseb tárgy. Okjektek amelyeket tárgy előtti tárgyknak hívok, még nincs funkciójuk. Ezek kiállításra készültek.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Igazi kedvencek nincsenek. Van aki szimpatikus. Ruudt Peters⁸⁰, meghatározó volt, hogy itt volt. Egyszere laza és szigorú magával. Nagyon szimpatikus amit csinál. Másrésről meg a Ted Noten⁸¹ aki meghatározó számomra. Merésznek, bátornak látom a tárgyait. Szabadságot érzek a munkáimat. Tökéletes egy rágógumit leönteni⁸², hogy te magad készíted a tárgyat, és ő önti le. Egyszeri geg, ehhez kell egy bátorság. A plexibe öntött pisztolyok tökéletesen korhűek és korunkról hordoznak üzenetet.⁸³ A kivitelezés is gyönyörű. Tetszik, de mivel már létezik így nem motivál. Tervezés közben nagyon ritkán nézek ékszereket, akkor is inkább afrikai vagy ősi, etnikus, törzsi ékszereket. A bátorság és a formák lenyűgöznek. Inkább projekteket keresek. Tárgyakba tudok beleszeretni. Akik megfognak azok designerek, nem ékszerészek. Egyik ilyen a Max Lamb és a Pewter Stool, egy ön asztalka.⁸⁴ A tengerparti homokot használja öntő formaként. Belekarcol egy bottal a homokba, ez lesz az asztallap síkja, a sarkoknál mélyebbre szúr, ezek lesznek a lábak. Ott helyben megolvasztja az ónt és a mintába beleönti a forró fémeket. Lehűlés után kiássa. Annyira minimális eszközökkel dolgozik, hogy az gyönyörű. A tervező Dov Ganchrow⁸⁵ egy amerikai designer beszkeneli a pattintott kőszerszámot, magát a követ és ennek egy fogantyút tervez 3D program segítségével. Így egy szervesen hozzá kapcsolódó, egy mai huszonegyedik századi csomópontot hoz létre, ami egy formatervezett markolathoz ízesül. Tökéletes. Ezzel átfogta az emberi tárgyak spektrumát. Nagyon szép, konceptuális tárgy. Konstantin Grcic német tervező, aki nagyon friss, egyszerű, tökéletes design tárgyat hozott létre, a Chair ONE-t.⁸⁶ Két része van a székeknek, egy beton és egy alumínium formát társít egymáshoz. A beton alap tömb szerű, az alumínium áttört, háló szerkezetű. Tökéletesen funkcionál. A kontraszt, két egymásba hatoló kúp-ból jön létre. Szerencsére ezt a tárgyat az egyik magyar metró megállóban is megtalálhatjuk. Ezekért tudok lelkesedni. Szeretnék én is valami ilyesmit csinálni.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Fontos, hogy mi a célja a tárgynak. Narratív ékszer a gömb⁸⁷, aminek van tokja, és háza. Otthon teremtésről, keresésről szól a tárgy. A kiállítás megnyitóra a megnyitó személynek ezeket leírtam. A katalógusba nincs benne. Nem szoktam elmondani a történetet, csak ha valaki nagyon kíváncsi vagy nagyon lelkes akkor még megajándékozom ezzel is. Ha a tárgy mellé kell állni, akkor inkább hagyom, hogy a tárgy mások számára legyen megragadó.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Nálam nagyon fontos. Integrálom a tárgyba az installációt, a tárgy része maga az installáció, a befogadó közeg. A posztamens átalakul a tárgy részévé, ami megemeli, ami befogadja, ami a doboza lesz. Nálam a keret, a művet körülvevő adaptációs felület. Akár a falon a képkeret vagy egy szobotr alatt a posztamens, nálam ez hozzátartozik a tárgyhoz. A szituáció érdekel, hogy elképzelem a tárgyat a térben, és viszony jön létre a környezetével. Egy gyűrű amikor nem az ujjon van, akkor olyan esetleges vagy gurul ide-oda, vagy elfekszik, egy egészen más nézetét mutatja mint testen. Ezért kell neki láb, egy protézis, amivel kiegészül. Nem minden ékszer ilyen, és nem mindenkinek így kéne, vannak olyan tárgyak amelyeknek jól áll a fekvés.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Akkor lesz teljes, ha önálló életre kel egy tárgy, akár teljesen más történettel mint amit én elképzeltem. Engem nem zavar ha valaki másnak képzelel, eltérő történetet lát bele mint amivel én elindítottam. Járja a saját útját, és jó lenne, ha erről visszajelzést kapnék.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A fotók nagyon fontosak, a helyszín, a grafika a vizualitás. Ezek mind egyszerre egészítik ki a tárgyat. Majdnem minden ugyanolyan fontos, mint maga a tárgy. A környezet is azt hordozza ami maga az ékszer. Boltokban, kiállításokon és vásárokon jelenek meg a legtöbbször.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Előre mutató tárgyakat szeretnék létrehozni. Az többször felmerül bennem, hogy minek van értelme és minek nincs amikor autonóm ékszert tervezek. Valami novumnak mindig benne kell lennie, különben nincs értelme létrehozni. Persze lehet kivétel, de az egy másik kategóriát képvisel. Én valami újat akarok. Az izgalmasat keresem.

⁷⁸ http://egimarcell.blogspot.com/2010/09/co-01_08.html - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁷⁹ <http://egimarcell.blogspot.com/2012/06/ob-02.html> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸⁰ <https://www.ruudtpeters.nl/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸¹ <https://www.tednoten.com/> - utolsó letöltés:2023.07.18.

⁸² <https://www.tednoten.com/work/chew-your-own-brooch/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸³ https://www.galleriease.com/en/magazine/articles/the-exquisite-handbags-by-ted-noten__1b9e034f491d - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸⁴ Max Lamb - Pewter Stool, <https://maxlamb.org/031-pewter-stool/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸⁵ Dov Ganchrow - Man Made project: <http://dov-ganchrow.com/projects/man-made/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸⁶ Konstantin Grcic - Chair_ONE, <http://konstantin-grcic.com/projects/chair-one/> - utolsó letöltés: 2023.07.18.

⁸⁷ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=768776677647032&set=pb.100035441214144.-2207520000.&type=3> -utolsó letöltés: 2023.07.18.

GAÁL GYÖNGYVÉR

2023.01.27.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Mit lehet mást készíteni? Én hagyományos ékszerkészítésből jövök, aranyművesként definiáltam magam egy darabig. Szép lassan történt meg a változás. Úgy alakult, hogy a gimnázium után ezt kezdem el. Emlékszem a pillanatra amikor valaki megmutatta ezt a szakmát, de hogy melyik része fogott meg igazán azt tudom. Nem jártam az Iparművészeti Egyetemre. Sosem éreztem hiányát. Lehet hogy lassabban jutottam el oda, hogy kiállítsak először, de ezt nem bántam meg. Egy belső kényszer vezetett végig. Technikai irányból indultam, nekem az ékszer sokáig a munka, a megélhetés volt. Ez egy biztos eszköz a kezemben. Ahogy végig gondolom az elmúlt húsz-harminc évet ráébredek, hogy ez egy organikus folyamat volt, nem tudatosan építem a pályámat. A Práter utcai kézműves képzésen 1987-ben végeztem, utána dolgoztam az Óra-Ékszernél is egy ideig. A szakmai részemnek ez nem felelt meg, akkor kezdtem a saját utamat járni, többre vágytam. Már a 80-as években elkezdtem saját tárgyakat tervezni. Ha visszagondolok, az akkori tárgyaim a mai dizájnnak is megfelelnek.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Én most kibújok a meghatározás alól. Magamat nem tudom besorolni, mert annyi mindent csinálok. Dizájn ékszert is készítek, amivel elmegyek vásárolni. Ott csak a forma a lényeg, nincs üzenete. A kortárs ékszer valamivel több tartalommal rendelkezik mint a kommersz ékszerek. Sokszor a kőből, az alapanyagból indulok ki. Ilyen volt a szarvas bross is, egy korall ágából indultam ki, aminek a formája rögtön elindította az asszociációt. A gyöngyház pedig régóta izgatja a fantáziám, légiessé teszi a felületet, így létrejön a tárgyon belül egy izgalmas játék arányokkal, formákkal és felületekkel. Oda-vissza hatnak a dolgok.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Van köré épített történet, van benne humor vagy kontraszt ami nekem nagyon fontos. Személyes történetet jelenít meg. A saját tárgyaim közül azok a darabokat tartom annak, amiből keveset készítek. Ahol a történet a fontos. Ez már átvezet a következő fogalomra is.

Szerinted mi a narratív ékszer?

A kisszériás tárgyaimhoz nem tudok történetet kreálni. Sok olyan tárgyam van ami kifejezetten azzal a céllal készül, hogy valamit elmeséljek vele. Volt olyan kiállítás 2011-ben a *Színes mesék-mesés színek*⁸⁸, ahol népmeséket illusztráltam.⁸⁹ Ezt szerettem leginkább a csoportos kiállításaim közül. Konceptió volt, hogy a tárgyak ismert történetet jelenítettek meg. Azokat a meséket akartam bemutatni, amiket a mindennapokban élünk meg amikor a lányom kicsi volt. Ez egy tematikus kiállítás volt, ahol Abaffy Klárával és Huber Kingával együtt a Sterling Galériában állítottunk ki. A Kert⁹⁰ című egyéni kiállításom a Filter Galériában nem konkrét meséket jelenített meg, hanem inkább formákkal, jelekkel ke-reteztem egy összefoglaló történetet.⁹¹ Sokat jártunk a családommal nyaranta Szigligetre és vettünk egy présházat. A városból kiszakadást, a természethez közeledést és a rácsodálkozást jelenítettem meg az ékszerekben.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Anyagokat keresek a felmerülő témához. A Szarvas bross úgy jött létre, hogy a kezembe került egy korall ág, és beleláttam a szarvasagancsot. Ékszert kellett belőle csinálnom. Érdekel a tárgyakba létrejövő kontraszt. Az organikus és geometrikus felületek jól kiegészítik egymást. A két forma, az agancs és a fej szembetűnő különbsége harmóniát sugároz számomra.⁹² A gyöngyház berakást technikailag nem tudnám olyan jól megoldani, ezért megrajzoltam és utána szakembert kerestem fel, aki megvalósította. Több tárgyam készült tematikus kiállításra, karácsonyra vagy éppen valentin napra. Ezek inspirálóak voltak. A hal vacsora a jég alatt is így készült.⁹³ Nagyon ritkán rajzolok. Legtöbbször a fejemben látom a dolgot. Az anyag felől, sőt a fém felől közelítek a probléma megoldásához. Persze lerajzolom a kontúrt, az arányokat, de inkább nekiesek. Annyira ismerem az anyagot, hogy tudom hogyan viselkedik, tekerem, nyújtom, forrasztom és a kezeim között megszületik.⁹⁴

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Sokszor magamnak csinálom az egészet. Nincs a szemem előtt, hogy hol fogom kiállítani, ki fogja látni. Csomó tárgyam rám ragad, nincs közönsége, de ezt én annyira nem bánom. Ebből a szempontból introvertált vagyok. Sajnálom a tárgyakat, amiket eladtam. Túlságosan személyesek, de közben amikor tudom hogy jó helyre kerül. Akikkel személyes kapcsolatam van, azoknak szívesebben adom el őket. Minden tárgyam elég személyes, rólam szólnak. Az ulexites gyűrű és karkötő, amin anyám képe van, az egyik legszemélyesebb tárgyam. Nagyon nehezen váltam meg tőle. De jó helyre került, az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe kapott helyet.⁹⁵

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Magamnak tervezek. Előbb veszek fel brosst, mint nyakéket, vagy karkötőt. Kipróbálom őket, mert fontos a súly és az érzés. A bross a legjobb, mert nem ér hozzám viselés közben, és a legnagyobb felületet nyújtja, ami a történetmesélés miatt ideális. Képtelen vagyok úgy tervezni, hogy eladható ékszer legyen, sorozatban készüljön, hogy termék legyen. Nekem ez sosem ment.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Az ulexites tárgyam, amiben Anyám fotója van. De minden tárgyamat szeretem. Van olyan amit már máshogy csinálnék, mint a kiscsömböc, mert nem záródik tökéletesen. Nagy kihívás volt akkor. Nem is akarom eladni. Nyilván azért nem tudtam megcsinálni, mert ez egy fémműves munka, a saját határaitam feszegette.⁹⁶

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Folyamatosan kedvenc alkotó nincs. Festők közül egy időben Tamara de Lempicka⁹⁷ nagy hatással volt rám. Tárgyak is sokáig megmaradnak az emlékezetemben. Huber Kinga ékszere, a tili-toli⁹⁸ az, amire nagyon felnézek technikailag is. Fontos, hogy az ékszereknek legyen narratívája, mert akkor tudok kapcsolódni hozzá, megszólít, és az üzenetét olvasni tudom. Lőrincz Rékát is imádom. Abaffy Klára maximalizmusa lenyűgöz, de nem tudom objektíven nézni a tárgyait, mert barátnők vagyunk. Nála nem a történet a domináns.

⁹² Szarvas bross, korall, ezüst, gyöngyház, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-58 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹³ Fish dinner under the ice - Halvacsora a jég alatt bross, ezüst, fotó, kalcit, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-32 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹⁴ The haricot growing to the sky - Az égigérő paszuly bross, antikolt ezüst, arany, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-38 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹⁵ 'Anyám emlékére' karkötő és gyűrű, 2010, arany, ezüst, fénykép, ulexit, textil, Kép forrása: https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/karkoto-anyam-emlekerere/790?f=cldBZ-pPdD8GsvbiVzmbjw_0tXocFmsfRd6TysPA6eau6HxoC7xdx8Goh7H7C3vdx8Cnrdwq10CtdrRqBsUsHdErX8Y&n=1 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹⁶ Gömb ékszer táska, ezüst, arany, ónix, Fotó: Kovács Gábor, Kép forrása: https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/minden-mas/?_gallery=gg-7-108 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹⁷ <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/tamara-de-lempicka-3742/> - 2023.05.10.

⁹⁸ <https://www.cluster-london.com/contemporary-jewellery-shop-2022-1/black-white> - 2023.05.10.

⁸⁸ <https://artportal.hu/program/szines-mesek-meses-szinek-abaffy-klara-gaal-gyongyver-es-huber-kinga-kiallitasa-16332/> - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁸⁹ Egyszer volt budán kutyavásár bross, ezüst, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-34 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

⁹⁰ <http://kiallitasajanlo.hu/kiallitas/gaal-gyongyver-a-kert> - 2023.05.10.

⁹¹ Képek: Harkály bross, antikolt ezüst, színezett ezüst, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-33 - utolsó letöltés: 2023.05.10.; Az én kis kertem bross, ezüst, gyöngyház, korall, kvarc, műanyag, Fotó: Kovács Gábor, https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-42 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhöz?

Sokszor nem lehet értelmezni az ékszert ha nem egyértelmű konkrét motívumokkal beszél. Ha ránézel valamire, akkor gondolsz valamit, de nem biztos, hogy az alkotó szándékát közvetíti. Ha nem tudom értelmezni a tárgyakat, akkor jól esik, ha kapok róla információt. A címek tudnak irányítani, ezt én is szoktam használni. Számomra nehéz vadidegenek beszélni a tárgyaimról. Hányinger kerülget, ha meg kell jelennem valahol. Egyszer a Propaganda műsorba a Till Attila csinált velem interjút, és nagyon nem szerettem, ideges voltam.⁹⁹

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Ha kiállításon szerepel a tárgy és én kommunikálok róla, akkor remélem eljut az információ a nézőkhöz. Azzal, hogy utólag mi történik vele már nem tudok mit kezdeni, nincs ráhatásom. A Káli-medencés prэшáz sziluetkje fogalmam sincs kinél van. Nekem ez a saját hazám, és kíváncsi lennék, hogy aki hordja mit gondol amikor rajta van.¹⁰⁰

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Fontos. 2001-ben a Trend Kávéházban egy építész stúdió udvarán volt lehetőségünk kiállítani Nyikos Andreával együtt. Az átriumos belső udvaron egy üveg kocka volt beépítve, és erre a falra üveg kockákat illeszthetünk és abba raktuk az ékszereket, amik így szinte lebegtek a térben. Az volt a legütősebb kiállítás. A többi nem tudott így a helyszínnel együtt élni. 2003-ban a FISE Galériában volt még egy kiállítás ahol az installálás fontos volt. Fekete-fehérben voltak ékszer fotóim kirakva, a padlóra a nevemet matricáztam fel. Nem is nagyon kerestem helyszínt soha.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat?

A fotók fontosak számomra, úgy szeretem, ha olyanok mintha lebegnének a tárgyak, tökéletes fehér háttérrel. Nem jól menedzseltem magam, így nem figyelek az egyéb megjelenésekre. Régen nagyon sok tárgyat készítettem, az utóbbi években egyre kevesebbet. Két éve a weboldalam sem fejlesztem.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Sehogy. A csoportos kiállítás könnyebb, mert szétoszlik a felelősség. Az utóbbi 5 évben több hangsúlyt helyeztem a pénzkeresésre, ezért kevesebb idő jutott az alkotásra. A gondozás, utóélet, kiállítás szervezés sok energiát emészt fel, amit nem tudok most feláldozni. Egyre kevesebb a lehetőség itthon, mivel eltűntek a galériák. Néha kiállításokon tudok megcsillanni.

Mi a célszám az ékszerrel?

Annyira nem vagyok jó az ön menedzselésben. Büszke vagyok, hogy az Iparművészeti Múzeumban van pár ékszerem. Az inkább fontos, hogy aki megveszi, tudja annyira értékelni, hogy személyes kötődése legyen a tárgyhöz. Például a szarvas bróss is ilyen. Gyűjtő megkeresett, hogy ő szarvasi születésű és neki kell ez a bróss. Amikor galériából adták el a tárgyakat, akkor nem látom magam előtt, hogy odahelyezné a vásárló a szívéhez. Mivel minden ékszerem személyes a témájú, így szeretném ha a viselőkhöz is közel állnának. Szeressék, gondozzák, kincsként kezeljék őket.

HARSÁNY PATRÍCIA

2022.06.22.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Nekem az ékszer önkeresés, önkifejezés és kommunikáció. Ez az a médium, amellyel a viselésen keresztül közvetlenül tudok kommunikálni.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát?

A kortárs ékszer fogalmát valahogy úgy definiálnám, mint egyfajta jelenidőről szóló lenyomat, egy aktuális tárgyi kiáltvány.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Művészeti ékszer erősen tartalmaz önkifejező jegyeket, és erős kommunikációs gesztusokat vált ki. Újításra törekszik, és úgy is jelenik meg akár egy képzőművészeti alkotás, olyan képzetársítások jellemzik, amelyek egy műtárgy érzését keltik. Nem az ékszer funkcionalitása az elsődleges szempont, hanem azoknak a komplex dolgoknak együttese, amelyek az üzenetét hordozzák; anyagpárosítás, formai sajátosságai, látvány, a kompozíció, vagy az hogy hogyan és hol viseled.

Lisa Walker alkotásai¹⁰¹ például megtestesítik számomra a művész ékszer fogalmát.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Szerintem akkor narratív egy tárgy, amikor bizonyos dolgok, akár történetek vagy különböző jelentések dekódolhatóak általa. Attól függetlenül, hogy a materiális környezetünk minden egyes tárgya dekódolható, a narratív tárgy, vagy ékszer plusz olvasatokat tartalmaz, hiszen maga az alkotás ezen felül is mesélni akar; azzal, hogy hol helyezkedik el a testen, milyen anyag kerülnek egymás mellé, milyen kompozícióban, stb.

A tárgyaimat narratív ékszernek tartom. Egyrészt mivel a tárgyak már előző jelentésekkel bírnak. Erőteljesen foglalkozom ezekkel a jelentésekkel, és azok transzformálásával. Érdekel, az, hogy amikor egy tárgy megjelenik egy másik mellett, az milyen ingert vált ki. Ezesetben ugyanis egy értéktelen tárgy is átértelmeződhet, az ékszer fogalma által, új jelentéseket kaphat. A dadaizmus, a kisajátítás művészete, pl. Marcel Duchamp¹⁰² ideológiája is nagyon foglalkoztat. Van egy tárgyam, amelyben egy kapszula kap kiemelt helye egy kulcstartó bilétában. A megalkotás pillanatában egy gyógyszer egyszerűen drágakővé válik, ugyanis a kontextus, az elhelyezés, a formák és színek összessége ezt váltja ki a nézőből. Valamint arra gerjeszti a nézőt, hogy ő adja hozzá azt a plusz jelentéstartalmat és ettől lesz narratív a tárgy. A tárgy párosítások fontosak a létrejövő üzenetben.¹⁰³

⁹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=ldSfEi7WXU> - 2023.05.10.

¹⁰⁰ A mi kis házunk, ezüst, tavorite gránát, Fotó: Kovács Gábor, Kép forrása: https://gaalgyongyver.hu/hu/galeria/brossok/?_gallery=gg-4-50 - utolsó letöltés: 2023.05.10.

¹⁰¹ <http://www.lisawalker.de/home.html> - 2023.03.28.

¹⁰² <http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy/duchamp.htm> - 2023.03.28.

¹⁰³ Girl's Monthly Bread / day 47, The pinky lifesaver medal, algo-flex M, key case, silver, 2020, <https://www.instagram.com/p/CAGMTscncre/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

Másrészt a sorozat darabjai egészében is egy történetet mesélnek el. A karantén ékszer sorozatban csak a saját környezetemben megtalálható tárgyakat használtam fel és erre a bezártság adta hiányérzetre építettem fel az egészet. Bizonyos tárgyakat, amik az adott helyzetben a kezembe kerültek mással pótoltam. A diplomamunkám címe Re-Object volt.¹⁰⁴ A túltermelésre reagáltam általa. Ebben az esetben másoktól gyűjtöttem tárgyakat. Ott az érdekelt, hogy róluk mit kommunikálnak a tárgyaik. Több különböző embertől gyűjtöttem be tárgy csomagokat, hiszen az fontos volt, hogy minél több elemből tudjak dolgozni.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Eléggé hasonló folyamatokon mentem át mindkét sorozatnál. Nekem a legfőbb inspirációt, maguk a tárgyak jelentik, amelyekkel találkozom. Amikor meglátom őket, általában azonnal elindul egyfajta asszociációs folyamat. Ha érdekes a tárgy elkezdek a karakteren gondolkodni és azt kihasználva társításokat, kompozíciókat hozok létre. A tárgyak karaktere a fő inspirációm. A munkám jelentős része az, hogy próbálom azt kirakni, hogy mi mivel párosítva milyen érzést vált ki. Vannak olyan gyakorlataim, dokumentációim, amikor egy tárgy és a test kapcsolatát fedezem fel. Ez esetben lehet ez egy múlandó anyag is, amely az ekszer jegyeit hordozza. Jean Baudrillard elméletei,¹⁰⁵ Philip Colbert tárgyainak üzeneti¹⁰⁶ és Kapitányék tárgy szimbolika könyvei is mind fontos részei a kutatásnak. Elméleti oldaláról érdekel a Wunderkammer / Cabinet of curiosities - a csodakamra¹⁰⁷. Az ökológiai problémákkal még úgy érzem nem foglalkoztam eléggé, még a szakdolgozatomban sem, de ez is fontos része. A cél az, hogy meglévő alapanyagainkat felhasználjuk.¹⁰⁸ Számomra izgalmas már meglévő elemekből építkezni és azoknak sajátosságait kihasználni.¹⁰⁹

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban? Mi inspirál?

Ezidáig kizárólag már létrehozott elemekből dolgoztam, nem tettem hozzá új nyersanyagokat. ez nagyon inspirál, hogy megtaláljam a tárgyaknak az úgymond természetes kapcsolódását, vagy azokat a formai sajátosságokat kutatom fel, ami alapján el tudok indulni, ami alapján hozzá tudok egy másik elemet tenni. Kiemelt szempont, hogy valamilyen üzenetet hordozzon és ha valaki ránéz akkor benne is elinduljon a ráismerés. A tárgyak kapcsolódásai, és a kombináció érdekel. A létrejövő kontrasztok lenyűgöznek, feltöltenek.¹¹⁰

Mostanában az emberi test és tárgyak közötti testi kapcsolódások és hasonlóságok érdekelnek, azoknak ellentmondásával, ahogy a testen megjelennek. Erre példa a reszelő karperec, amely egy feszültségre alapuló látványt vált ki.¹¹¹ Vagy az a tárgyam, ahol egy wc pumpának a végét használtam fel melltartóként. A stigma, nőiség, szexizmus egyszerre jelenik meg a fotón.¹¹²

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Az elmúlt időszakban a saját önkifejezésem vezérelt, és a saját magam szempontjait vettem figyelembe, így ez erősen befolyásolta a tervezést. Azonban volt már rá példa, hogy performanszra vagy kifejezetten személyre szabva készítettem ékszert és az ő személyes tulajdonságát emeltem be a játéktérre. Van egy olyan tárgy, amelyet Szabó Nellinek

készítettem a saját magam által gyűjtött tárgyakból összeválogatva. Akár kindertojás kapszulában található darabok, ez is töredékekből áll össze. A különálló elemekből álló csomagba mellékeltem egy összeszerelési ábrát is, amely alapján Nelli összerakta a saját ékszerét.¹¹⁴

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Azt hiszem, a cukor bross a kedvencem.¹¹⁵ A karantén időszak alatt készült hétköznapi, felismerhető tárgyakból áll es ehhez tarsul egy nagyon evidens kapcsolódás. A tűzőkapocs pont akkora mint a kockacukor, és pont van hely a biztosító tűnek. A tárgyban van egy feszültség, ugyanis a kockacukor nagyon törekeny, pillanatnyi megőrzése egy különleges találkozásnak. A bross a Zéró Negatív nemzetközi kortárs ékszer kiállításra is bekerült, kitüntetett helyet kapott a térben.¹¹⁶

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Lisa Walker¹¹⁷ személye és az alkotói módszere is szimpatikus. A bátorsága lenyűgöz. Vannak munkái amelyeket kevesbe szeretek, de inkább maga az alkotói karaktere az, ami megfogott. Szabadság, de közben fókuszált rendszerezés jellemzi. A gyűjtés iránt iszonyatos elhivatottsága hatott rám. Nagyon szeretem azt a tárgyat ami itt volt az Idol kiállításon a Ráth György-villában.¹¹⁸ Izgalmas, asszociatív, nem túl sok. De a lego figurákból álló nyakéke¹¹⁹ nem annyira él számomra, összekötés módja, helye, anyagválasztás miatt. Nagyon a tárgyakra és a mennyiségre fókuszál, és kevésbé a csomópontok tisztaságára; ahogy átköti vagy átszúrja őket, az számomra kevésbé szimpatikus. A választott alapanyag durva, és nem kellemes hatást váltott ki. Számomra a feldolgozandó tárgy kerül a középpontba. Jelenleg az jelent kihívást, hogy megtaláljam azt az anyagot amivel roncsolás nélkül tudom összeállítani.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet a tárgyhoz (fotó, leírás, video, performance...)?

Ez is többféleképpen történik. Van az első sorozat, ami eleve egy történetre fűződik fel, egy történetet lehet elolvasni azokból a napokból, a fotó dokumentációból. A körülöttem lévő tárgyak által dolgozom fel a mindennapokat.¹²⁰ A fotókon kívül videóval is szeretek kommunikálni, az adott tárgy sokszor, ha mozgásban van akkor látszik igazán. Vannak olyan tárgyak amikhez ösztönösen nyúlok hozzá, meglátom és rájövök arra a triviális megoldásra, amivel a testre illeszttem. Például a reszelő nyakék volt ilyen, amely egy sima kis reszelő széthajtogatva és újra összerakva. Az izgalmat azonban az is adja, hogy a karon, vagy a nyakon elhelyezve feszültséget kelt. A kontraszt, az ellensúly fontos része a munkámnak, itt például egy éles, kellemetlen tárgy jelenik meg egy olyan testrészen, amik általában érzékenyebbek. Nekem ez pont az olyan testrész, ahol közeli emberek érintését tudom elviselni.¹²¹ A történet a tárgyakban úgy bukkan felszínre, a jelenben egy teljesen más helyzetben kitüntetetté válik a már előtte használt tárgy. A mesélésben a napló formátum volt az, ami a sorozatot értelmezhetővé tette. A tárgyak kapcsán mindenkinek a saját maga generálhat történeteket és felismeréseket. A cím ebben segít és vannak olyan darabjai a sorozatnak, amelyekhez szükségszerű is, mert talán annyira személyes.¹²²

¹⁰⁴ <https://diploma.mome.hu/2021/ma/harsany-patricia> - 2023.03.28.

¹⁰⁵ <https://mediavadasz.info/jean-baudrillard-a-szimulakrum-elsobbsege/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁰⁶ <https://www.philipcolbert.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁰⁷ <https://eletestudomany.hu/kunstkammer-automata-es-mechanikus-jatekok/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹⁰⁸ Tunggram, MÁJUS 31, 2021, <https://www.instagram.com/p/CPiuMPrhSSp/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹⁰⁹ Ékszer Találmányok - Re-object, <https://designisso.com/2021/07/28/ekszertalalmányok-harsany-patricia-re-object-kollekcijarol/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹⁰ Sponge Bob, Re-Object, 2021, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CQ_fWpFMct/ - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹¹ Reszelő karperec, 2022, <https://www.octogon.hu/design/koncepcio-es-hordhatosag-egyensulya/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹² Stigma, MÁJUS 10, 2021, <https://www.instagram.com/p/COsBnxUhsb/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹³ <http://www.nelliszabo.com/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹⁴ Tárgy szett, 2021, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CPZGy_6h4Jh/ - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹⁵ Cukor bross, 12. nap, gemkapsok, kockacukor, biztosítótű, "Mostanában azon gondolkodom, hogy nem eszem több cukrot, de ettől az ékszertől úgy érzem, bele kellene raknom a kávémba.", Kép forrása: https://www.instagram.com/p/B-roVn_BDRk/ utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹¹⁶ <https://www.budapestjewelryweek.com/beszaacutemoloacute--report.html> - 2023.03.28.

¹¹⁷ <https://www.masterworksgallery.co.nz/collections/lisa-walker> - 2023.03.28.

¹¹⁸ <https://kultura.hu/kozel-harminc-alkoto-a-kortars-ekszerhet-budapest-kiallitasan/> - 2023.03.28.

¹¹⁹ <https://christchurchartgallery.org.nz/events/lisa-walker-artist-talk> - 2023.03.28.

¹²⁰ Karantén ékszerek, <https://hypeandhyper.com/quarantine-jewellery-harsany-patricia/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹²¹ Touch Me Not(e), FEBRUÁR 9, 2022, Kép forrása: <https://www.instagram.com/p/CZxa2Qmq6Pk/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹²² Anya / 111. nap, Hadd mutassam meg az első projektem első részét. Puppét 2017-ben született Valenciában. Strand, kerékpárútvonal és útszéli töredékek alkották; egy kő, egy játéktest és egy kulcstartó. Hazakisért az egész ötlettel; a mindennapi tárgyak újraértelmezése megszületett., Kép forrása: <https://www.instagram.com/p/CCrOIHpJpxZ/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Mivel a tárgyaim egy konceptuális sorozat részei, ezért nem pl. a vásárok azok az események, ahol ezek jó tudnak megjelenni, hiszen önmagukban nem biztos, hogy értelmezhetőek. A darabok egy nagyobb egész részei, akkor tudnak mesélni, ha jól vizualizálva van a folyamat is. Mint a műteremlátogatáson vagy egy kiállításon, sokkal személyesebb kapcsolódás jöhet létre magukkal az ékszerekkel.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Mivel a munkamódszerem folyamat orientáltak, ezért fontos, hogy maga a folyamat is jól be legyen mutatva. Úgy tudok minél több ember elérni, ha személyessé teszem az installációt is. Ez például szépen megvalósult a TELEP galériájában. A nem túl nagy tér ideális volt sok kis tárgy számára, amelyek külön képeretekbe helyezelkve, mintha egy elképzelt fotóalbum kiragadott lapjai lennének. Nagyon más, amikor vitrinbe kerül, vagy eleve a sorozat egészéből kiragadva csak egy tárgy jelenik meg ahol távolság jön létre a néző és a tárgy között.¹²³ Ahogy telik az idő egyre inkább együtt működő kompozícióként értelmezem a tárgyaimat.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Minden tárgynak a jelentése is, és a története is módosul, azáltal, hogy további életet kapnak. Attól függetlenül, hogy valaki ezeket a tárgyakat előtte használta, és teljesen más életszakasz kezdődik a tárgyak történetében. Újra értelmezem, rehabilitálom őket. Onnantól elveszíti az eredeti funkcióját és egy másikat kap. A tamponos sorozat külön kihívás volt, hiszen ékszerként is felismerhető, mindenkinek üzen és meghökkent. Az érdekelt, hogy milyen apró elemekkel tudom átváltoztatni, kiemelni ezt a tabu tárgyat.¹²⁴

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Az instagram, mint médium meghatározó volt a karantén ékszer sorozatnál. Blogon keresztül is vezettem, de egyértelművé vált, hogy instagramon keresztül tudom leginkább elérni a közönséget. A sorozatban a címek sokat mesélnek, azokra mindig figyeltem, hogy jól válasszam meg az aktuális történésekre reflektálva. Amikor a naplót csináltam mindig írtam hozzá pár sort, főleg arról, hogy mi volt az asszociációm, mit váltott ki, de alapvetően az elmúlt időszakban a címmel kommunikáltam, meg hogy milyen alapanyagokat tartalmaz.¹²⁵

A sorozatról megjelent cikkek szintén segítették definiálni a munkáimat.

Hogyan/hol találod meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Nagyon érdekel az installáció műfaja. Úgy érzem ennek az egész jelenségnek amit létrehozok a folyamatot kellene jobban bemutatnia és ez a műfaj alkalmas erre. Céлом, hogy eltávolodjak az ékszer korlátaitól, illetve, hogy ki tudjak lépni a saját korlátaim közül. Olyan felületekről álmodom, amelyek plusz jelentést adhatnak a tárgyaimnak és interaktívva is válnak. Folyamatosan keresem a lehetőségeket, akár a social design, kritikai design területén is. Sok kutatás, és elmélyülés vár még rám.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Elsősorban kizökkenteni, megállítani és bevonni a nézőket. Gondolatokat ébresztetni és újraértelmezni a mai tárgyi valóságot, felborítani az általunk létrehozott tárgyi hierarchiát és megkérdőjelezni a materiális környezetünk taxonómiáját.

HUBER KINGA

2023.03.17.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Nem szeretem az ékszer szót, jobb lenne helyette a testszer. Érdekel a természet, azon belül is a növények és az állatok és az emberi test. Olyan családból jövök, ahol én vagyok az első generációs művész. Az általános nézet az volt, hogy ebből nem lehet megélni. Szüleim valami biztosabb felé próbáltak terelni. Orvosnak készültem, az utolsó pillanatban tudtam nemet mondani. Kompromisszumot kötöttem. Nagyon szerettem szobrászkodni, teljesen beleszerettem a formák teljességébe. A fém szeretete ebben az időszakban ragadott magával. Belecsöppentem egy furcsa, izgalmas világba. Egy idő után már tudtam, hogy művész leszek. Pécsen diplomáztam rajz szakon. Majd a Kisképzőt estin végeztem el, majd az Iparművészeti Egyetemen fém szakirányra jártam.

Pécsen Bencsik István¹²⁶ volt a mesterem, ő mondta, hogy ha valaki művész akkor mindegy milyen szakot végez, mert a kreativitás minden területen megtalálja a helyét. Nem szerelemből mentem ötvösnek. Az iparon kitértül számomra a világ, megismertem a többi szakot, az oktatási módszereket. Miután végeztem filmes munkákat vállaltam, ebből tudtam eltartani magam, és megalapozni az életünket itt Budapesten. Szépen lassan jutottam el oda, hogy már csak testszerekkel foglalkozom.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Számomra a kortárs ékszer, a kortárs művészet meghatározásával azonos. Amikor szerveztük az Ékszerek Éjszakáját sokszor vitába ütköztünk. Sok az átfedés, nehéz külön kategóriákat kialakítani, és megfogalmazni pontosan. Saját magunkat kell megtanulnunk definiálni. Nincs az országban olyan művészettörténész, aki erre specializálódik. A nagyközönség a kortárs művészetet nem feltétlenül érti. Nincs rá idő, vagy türelem. A közönség számára nem mindig világos mit is akart a művész. Azon már túl vagyunk, hogy miért nem arany és gyémánt a fő alapanyaga. Sajnos sötétben indultunk el, amikor az ÉÉ-t szerveztük. A célunk az volt, hogy legitimizáljuk ezt a műfajt. Próbáltunk rávilágítani, hogy ez egy létező médium, nem csak csodabogarak vagyunk, akik magányosan a Brett asztal mögött dolgoznak, és létrehozhatnak érthető- lennek tűnő tárgyakat. Nehéz, mert sok szinten kell megállni ahhoz, hogy teljes, és érthető kép alakuljon ki a nézőben. Fontos a meghatározás, a szöveg és tárgy harmóniája.

2016-ban, a második ÉÉ eseménye alatt, a Six pack¹²⁷ kiállításunk során nem volt kristálytisza az üzenet. A tárgyak elvesztek a térben. Fontos ezekből a tapasztalatokból tanulni. A KÉK-be volt kiállításunk¹²⁸, és erre dolgoztunk hatan. Mindenkinek máshogy ment át az üzenet. Hatan voltunk szervezők, és ezt a 'csomagot' kétértelműen fogalmaztuk meg.

¹²³ Unobjectified, Telep, 2022. <https://ikon.hu/cal/18220> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹²⁴ Taboo Jewel, ÁPRILIS 15, 2021. Kép forrása: <https://www.instagram.com/p/CNsBo7JBc3w/> - utolsó letöltés: 2023.03.28.

¹²⁵ Herryó, 55. nap, Spirál, Pamut párna, "Bocsáss meg anya, hogy elloptam ezeket a korongokat!", MÁJUS 20, 2020, <https://www.instagram.com/p/CAa2OJDnruG/> - utolsó letöltés: 023.03.28.

¹²⁶ <http://www.bencsikistvan.hu/> - utolsó letöltés: 2023.03.21.

¹²⁷ <https://www.kingahuber.com/copy-of-refuges-utolsó-letöltés:2023.03.13>.

¹²⁸ 2016.11.07.-09., Ékszerek Éjszakája Budapest, „Six Pack” Kiállítás / Exhibition, KÉK - Kortárs Építészeti Központ / KÉK - Contemporary Architecture Centre, 1111 Bp. Bartók B.u. 10-12 https://www.bartokbelaboulevard.hu/program.209.ekszerek_ejszakaja_a_bartokon_is_%7C_november_4-6-2023.03.13.

Six pack- hatos csomag jelentése az ásványvíz csomagolás, és a (konditermi) kockahas is. Hat tárgyat készítettem a kiállításra. A kupak, mint láthatatlan egység összefogja, megtartja, szimbolizálhatja az átmenetet. Fontos, láthatatlan kiegészítő, mely lezár és beenged. Ennek a különböző megjelenítési lehetőségeivel játszottam. Több funkciós tárgyak, brossként, gyűrűként és medálként is hordhatóak. Tulajdonképpen, páros, szerelmi vagy baráti ékszerek, melyek kapcsolatot, lehetőséget fejeznek ki.¹²⁹

Szerinted mi a narratív ékszer?

Én narratív ékszereket csinállok, de nem biztos, hogy kiderül mások számára, és közölünk sem mindenkinek érthető. Biztos, hogy a narratív tölthet kell magyarázat. Valamit el szeretnénk mondani, egy szortit, egy élményt. Nem biztos, hogy elvárható, hogy a befogadó közönség, akár egy vásárló, a néző megértse magyarázat nélkül. Tanító és bevezető művészek vagyunk, akik megpróbálják ránevelni a közönséget arra, hogy lépjenek ki a saját komfortzónájukból. Bátran lehet műanyagból vagy különleges anyagból készült ékszert megvenni és viselni, az értéket máshol kell keresni. Tervezési döntés, hogy amit el akarok mesélni a tárggyal az mennyire legyen közérthető. Ha eleve valaki így tervez ékszert, akkor nem feltétlenül az a cél, hogy egy szép virág, vagy aranyos cica jelenjen meg a tárggyon. Mondanivalója van, amit a tárggyak közvetítenek. Nem feltétlenül kell, hogy látszódjon a történet.

A nyüves sorozat¹³⁰ darabjai is a narrativitás jegyében készültek. Divat tárggyakat akartam készíteni akkor, ami érthetőbbé teszi e tárggyak jelenlétét. A szörmét, mint alapanyagot inspiráció forrásnak használtam. Nagyon megtetszett, hogy mennyire sok negatív érzés társul ehhez a nemes anyaghoz. Sok kísérletet készítettem. Készítettem pomponokat, pele-rint, sálat, kalapot, gallérokat és kapucnit is. Az ékszerrel a mulandóságot, a sebet akartam kifejezni. Legyeket, nyüveket, lepkéket és bogarakat formáztam meg. Átfordítottam a hatást, a seb és a sérülés dísszé vált a viselhető kiegészítők által. A sérülést igazgyöngy peték és ezüst nyüvek veszik körbe. Ez egy szerelem projekt volt, amikor elkészült, a klímaválság szélén álltunk. Magyarországon már nem lehetett könnyen ilyen meleg, drága tárggyakat eladni. A kisebb, kevésbé melegeket vették. Boltokban, kiállításokon jelentek meg a tárggyak.

Már egyre bátrabbak a vásárlók, és egyre jobban tudnak rajongani az elvetemültebb darabokért.

A halas sorozatom¹³¹ a diploma után készült, az Újlipótvárosi Klub-Galériában¹³² kaptam egy lehetőséget kiállításra. Boldogan készítettem egy nagy sorozatot. A megnyitón végtelenített tengerzúgást lehetett hallgatni, 2000 körül ez még újdonságnak számított. Műgyantával elsők között foglalkoztam itthon. Már akkor apró részleteket jelenítettem meg a tárggyakon, ami gondolkodásra serkentette a nézőket. A halak gyomrában embriók jelentek meg meg, ami az evolúciós folyamatra, a fejlődésre hívta fel a figyelmet.

A lovacsás ékszerek¹³³ az Autistic art felkérésére készültek. Réti Kristóf¹³⁴ autizmussal élő alkotó rajzai ihlették a tárggyakat. Több éve keresnek meg, és nagyon hálás feladat. Szép kezdeményezés, ami évek óta nem csak a jótékonyt célt szolgálja, hanem az alkotóknak is új lehetőséget nyújt.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Leülök, és meditálok. Látványosan ez annyit jelent, hogy semmit sem csinállok, hanem üveges tekintettel bizonyos sarkokat fixírozok. Beugrik valami, vagy csak hirtelen történik meg, ahogy teljesen mást csinállok, másra koncentrálok. Mantrázom, hogy nekem mit jelent az a cím, ami a kiírás, és akkor valami így becsípődik. Elkezdek utána járni, hogy mi a legideálisabb anyag hozzá. Én az alapanyagokban lubickolok, mert mindig az adott ötletre 'szabom' a tárgy elemeit. Számomra fontos, hogy miből a legideálisabb, legkifejezőbb megvalósítani az adott mondanivalót. Ha nagyon új technikát találok, akkor beleásom magam, megismerem a lehetőségeket. Több oldalon indul el a kutatás. A kísérletezés maga a játék. A végső változat előtt mindenféle hasonló anyagból megpróbálom létrehozni. A cél a tökéletes mód megtalálása, ami a legkifejezőbben jeleníti meg az alap gondolatot.

Sokáig Csorna Erika¹³⁵ kért fel kiállításokon való részvételre. Én így nőttem bele a szakmába, folyamatosan tematikus kiállításokra dolgoztam, amit a megrendelések egészítettek ki. Régen csak úgy nem csináltam ékszert magamtól, de szerencsére ma már többet engedem magam játszani, mindig félkész darabok vesznek körül a műhelyemben, amiket hatalmas örömmel veszek újra elő. Mindig magamon nézem meg, próbálom ki a tárggyakat. A bross egy hálás műfaj, közel áll a szívemhez, mert a méret nem számít. A karkötőnél, gyűrűnél és nyakéknél sok tényezőre kell figyelni. A gyűrű esetében méret sorozatot érdemes csinálni, hogy minél többen tudják viselni. Ez is egy fontos szempont bizonyos tárgyfeleségeknél.

Amikor a tili-toli sorozatot¹³⁶ készítettem 2022-ben akkor fogalmaztam meg, hogy miért is a bross a legideálisabb ékszertípus számomra. Nagyon beleszól a látványba ha át akarom az ötletemet fordítani más tárgyfeleségbe, például ha rá kell raknom egy láncot, gyöngysort. Együtt kell tervezni az egészet, minden elem ugyanolyan fontos. Szervesen együtt él, és dolgozik minden részlet. A bross nem tereli el a figyelmet a fő gondolatról. Hátán van a szerelvénnyel, ami számomra erősíti a kifejezést. A hátoldalnak is ugyanolyan tervezettnek kell lennie, nem lehet háttérben tartani a hátát, de mégsem az a fő nézete. Nagyon jól irányítja a figyelmet.

A szimbiózis felhívásra készült sorozatban a karkötő szerencsés választás volt.¹³⁷ A viselőre, és egymásra fonódnak az egymásra hengerelt és összeforrasztott alakok. Két része van a sorozatnak. A brossnál a Dávid szobor sziluettjére csavarodik a nő, a karkötőnél a Yoko Onora ráhúzza a lábát a John Lennon sziluettje¹³⁸. Kifejező különbség van a két tárgyban. Az ikonikus mozdulatok más-más tárggyat kívántak a megjelenítésre. A felületek megjelenítésével is játszottam. A címe fontos a tárggyaknak. A Dávid volt az első. Olyan a férfi mozdulata, amiről azt gondolom, hogy mindenkinek leesik, hogy ki ő. A Lennon mozdulata annyira explicit. A férfi ragaszkodik, megmutatja, hogy a nőhöz ennyire tud ragaszkodni. Ezzel a sorozattal azt fejezem ki, hogy egymáshoz hogyan tudunk ragaszkodni, hogyan válunk a szerelem által eggyé. A bőrünk alá férkőzik, ránk csavarodik. Eleve a készítése is megjeleníti ezt az aktust. Egymásra hengereltem a két ezüst figurát, így nyomot hagytak egymáson. Halvány elmozdulás jött létre, a két test módosult. A végén összeforrasztottam őket, hogy a pillanat örökké tartson.¹³⁹ A hordhatatlanság vagy furcsa viselés mód mindig érdekes számomra. Az ékszert valahogy a testünkön kell viselni. Néha ezt hátránynak érzem.

A 2018-as száj sorozatom¹⁴⁰ lényege az, hogy ha viseled akkor nem tudsz tőle beszélni, korlátoz. Nem mindennapi tárgy jött létre, mely nem a megszokott unásig ismert gyűrű, karkötő, nyakék háromságába tartozik. Bauer Gábor, Mi lehet

¹²⁹ Six pack, 2016, képek forrása: <https://www.kingahuber.com/copy-of-refuges-utolsó-letöltés:2023.03.21>.

¹³⁰ Nyüves, Legyes sorozat, 2011, Több kiállításon is megjelentek a tárggyak: SZÖRmesÉK, FISE galéria, 2010: <https://docplayer.hu/7937102-A-fiatal-iparmuveszek-studioja-egyesulet-fise-2010-evi-kozhasznu-tevekenysegenek-tartalmi-beszamolaja.html-utolsó-letöltés:2023.03.22>.

¹³¹ 6. és 7. kép: <https://www.kingahuber.com/animals-1-utolsó-letöltés:2023.07.19>.

¹³² <https://artportal.hu/lexikon-intezmeny/ujlipotvarosi-klub-galeria/-utolsó-letöltés:2023.07.19>.

¹³³ Autistic art, 2015-től, <https://www.origo.hu/kultura/20150921-autizmus-ekszert-dizajn-tarr-hajnalka-mosoly-otthon.html-utolsó-letöltés:2023.03.21>.

¹³⁴ <https://autisticart.hu/alkoto/reti-kristof/-utolsó-letöltés:2023.07.19>.

¹³⁵ <https://artportal.hu/lexikon-intezmeny/sterling-galeria/-2023.03.21>.

¹³⁶ Fekete és Fehér bross, ezüst, fa, csont, rozsdamentes acél, 2022, <https://www.cluster-london.com/contemporary-jewellery-shop-2022-1/black-white-utolsó-letöltés:2023.03.21>.

¹³⁷ Szimbiózis karperec és bross, ezüst, akril, 2018, kép forrása: <https://www.kingahuber.com/symbiosis-1-utolsó-letöltés:2023.03.14>.

¹³⁸ <https://www.iheart.com/content/2019-03-21-why-did-john-lennon-and-yoko-ono-hold-a-bed-in-for-peace/-2023.03.22>.

¹³⁹ Üzenet: "A kapcsolat első szakasza a szimbiotikus szerelem. Esetleg hívjuk ezt, 'homoszimbiózis'-nak, bár a biológiában nincs ilyen kifejezés. Amikor nem tudunk a másik nélkül élni, fáj a hiány, folyton egymásra gondolunk, és megpróbáljuk kitalálni, hogy ő mit érez, gondol. A vágy olyan erős, hogy megpróbálunk összeolvadni a testkontaktus során, szinte a bőr alá gyűrve szerelmünk. (gurultam két ezüst sziluett egymásra.) Nincs, 'én' és 'te', csak, 'mi' létezzük. Azt hisszük, ez örökké tart." - <https://www.kingahuber.com/symbiosis-1-utolsó-letöltés:2023.07.19>.

¹⁴⁰ Ezüstláz Galéria: Mi lehet ennél edesebb? Ékszer és irodalom, 2018, Pécs - <https://ezustlaz.hu/kiallitasaink-utolsó-letöltés:2023.03.21>.

ennél edesebb? című kiállítására készítettem az első darabokat. Írókat és ékszertervezőket kért fel. Minden alkotónak kiosztott egy kortárs író művének részletét. Én Karafiáth Orsolyát kaptam. Szexualitás és hedonizmus jelent meg a szövegben. Egyből egy erős emlékkép jutott eszembe, amikor az Amelie csodálatos élete című filmből egy jelenet, amikor a főszereplő játékosan az ujjairól málna szemeket kapkod be szépen egymás után. Ez olyan szexi, játékos és habzsoló. Ezután az eredeti szöveg már nem is befolyásolt. később sok darabbal kiegészült a sorozat, ami a különböző sztereotípiákra, női szerepekre reagált és magára a család és társadalom fogalmára.

A száj a szájban megjelenítése megigézett. Első nekifutásra csak szájban viselhető tárgyakkal fejeztem ki különböző gondolatokat. Olyan volt, mint amikor kihúznak egy medencéből egy dugót. Elárasztottak az ötletek, és azóta is duzzad a sorozat. A száj nagyon fontos része az arcunknak, a szem után a legfontosabb. A kezdetektől a nőiség fontos szimbóluma. Megpróbáljuk színesíteni, átrajzolni, átformálni. Szexualitást, női szerepeket prezentál. A herpeszes száj egy tabut jelenít meg. A hiba, amit minden lehetséges módon el akarunk rejtetni tapasztokkal, kenőcsökkel. Szégyelljük, titkoljuk pedig majdnem mindenki ott van a vírus. Akárcsak a nyüves tárgyaknál, itt is egy megdöbbentő jelenséget tudok az ékszer segítségével transzformálni és kommunikálni. A bőrt a bőrön megjeleníteni izgalmas és kifejező. Évekig foglalkoztatott ez a gondolatkör. A csippentő tárgy egy gesztushoz, mozdulathoz kapcsolódik. A lepedő egy nagyon erős szimbólum, ágyban születünk, pihenünk, szerelmeskedünk, hozunk létre egy újabb generációt, ott vagyunk betegek, szomorkodunk és halunk meg. Ahogy lecseréled, akkor ez a csippentő mozdulat az új fejezet kezdetét jelenti.¹⁴³

A tárgytervezés során mi motivál, inspirál a legjobban?

Minden forrása lehet az inspirációnak. Mindig benne vannak a tárgyokban a beszűrődő emlékek. Sokat próbálok visszaemlékezni, meg valamit megragadni, vagy megmutatni a múltamból. Az egyik kedvenc tárgyam Édesanyámhoz kapcsolódik.¹⁴⁴ Neki volt egy gyönyörű porcelán babája, amiből 2014-ben ékszert készítettem. Egy pécsi kiállításra készült. Furcsa viszonyunk volt gyerekként, nagyon fiatalon meghalt. 24 éves koromig ismertem. A saját gyerekkori traumámat próbáltam megfogalmazni a tárgyban. Kitéptem a baba szívét és kezeit és egy korall gyöngysor tartja egyben. Később vettem egy csomó hasonló porcelán babát, de azóta sem tudok hozzájuk nyúlni. A Fájdalom és a feldolgozás folyamata jelenik meg a tárgyon. Személyes, intim titkot rejt.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Dolgozom csak saját magamnak, megrendelésre, és hívószóra. Minden esetben más attitűd kell a tervezéshez. Minden sorozatnak van olyan eleme amit csak a saját örömömre készítettem. Folyamatosan újabb tárgyak születnek meg a fejemben.

Ha megrendelőnek készül akkor is fontos, hogy egyedi történetet tudjak hozzáadni a tárgyhoz. Főleg ismerősök, barátok keresnek meg, és egy riport után már el tudok indulni a saját gondolatmenetem. Örömet kell hogy okozzon a tárgy. Utána feszegetem azokat a határokat, hogy mi az ami még belefér, hogy elvetemült, bátor és humoros legyen.

Ha hívószóra készítek tárgyat, akkor is a személyes történeteimből indulok ki. A Control/CTRL+S felhívásnál egy gyerekkori élmény indított el. Az egyik legjobb és legegyszerűbb játék volt amikor egy bevagdosott szívószálból szappanbuborékokat fújtunk.¹⁴⁵ Azzal, hogy kivonták a forgalomból a műanyag szívószálakat eltűnik ez a játék, így ezüstből megjelölve egy emlékjelé válik. PLA-ból nyomtatott szappanbuborékokat készítettem, ami a legolcsóbb 3D nyomtatóval készült,

bármikor lehet újat nyomtatni. Az ezüsthöz képest a műanyag tűnékeny. A lánc, amivel hordhatóvá válik, a szívószálon belül bújjik meg. Ahogy a szívószálban meggyült a szappanos víz, ugyanúgy az ezüst lánc kiömlik a csőből. Nagyon szeretem a 3D nyomtatással készült tárgyaimat, sokáig foglalkoztatott ez a technológia. 2020-ban a Zéró negatív¹⁴⁶ felhívásra is ezt vittem tovább. A hívószónál a hiba megjelenítése érdekelt. A vér és genetikai rendellenességek megjelenési lehetőségeit kutattam. Személyes tragédiát, egy betegséget dolgoztam fel a tárgyakon keresztül. Rengeteget rajzoltam mire kialakult a végső forma, ami teljességet és tökéletességet kifejező gömbök egymáshoz kapcsolódásából, módosításából alakult ki. A hiba a nyomtatáskor született meg, és azt egy más színű elemet helyeztem bele. A véletlen hibát használtam fel, így minimális formai megoldással üzen a tárgy.¹⁴⁷

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Sok tárgy áll közel, azokat nagyon szeretem, amiknél nagyon megérint az alaptörténet. Az evőeszközeimet a diploma után 2000-ben készítettem, a FISE ösztöndíj¹⁴⁸ által teljes szabadságot kaptam. Ez volt az első projekt, ahol megkötések nélkül tudtam dolgozni. Három tervezési irányt indítottam el. Mind a három sikeres volt. Az egyiket megvette az Iparművészeti Múzeum 2010-ben.¹⁴⁹ A másikat egy német híres gyűjtő vásárolta meg, és beválogatták egy müncheni evőeszköz kiállításra. A harmadik modell szintjén készült el, de van egy tervező, Elise Rijnberg, aki egy az egyben megvalósította annak az iránynak a végét, amin én elindultam. Ez igazolja, hogy az is egy jó irány volt. Élvezettel csináltam mindegyiket. Csak jó emlékekkel teli tervezés volt.

Ékszerek közül mindig az a kedvencem amit éppen készítek. Jelenleg a Tili-tolis tárgyak a kedvenceim. Itt is személyes vonalon indult el a tervezés. Gyerekkorom egyik kedvenc játéka volt a Frédi és Béni tili-toli¹⁵⁰, amely gyerekként megbabonázott. A meséből a négy főszereplő jelent meg rajta, és azt használja ki a mechanika¹⁵¹ által, hogy a Béni alacsonyabb a többiekénél. A játék lényege, hogy egy elem hiányzik, ami miatt mozgatható. Ez a hiány szerves része. Ahogy az életben is, a hiányosságainktól vagyunk teljesekek. A fekete & fehér volt az első ötlet. A világ nem csak fekete és fehér. Absztrakt, így sokféle mintát ki lehet belőle rakni. A viselő variálhatja, játszhat vele. Megbabonázott a mechanika, izgalmas volt rájönni, hogy mitől működik igazán jól. Pl.: Kell, a pontatlan illeszkedés, hogy könnyen csusszannak az elemek.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Nincs kedvenc alkotóm, napokig sorolhatnánk az izgalmas tárgyakat, remek tervezőket és művészeket. Az alkotói folyamat része, hogy ismerni kell egymás tárgyait, hogy elkerüljük a hasonlóságot. Ha van egy kiforrott ötlet, akkor mindig ellenőrzöm, hogy valaki megcsinálta-e.

Jó értelemben vált ki belőlem irigységet Otto Künzli szívecskés medálja¹⁵². Ugyanehhez az ötlethez én is eljutottam 20 pár éve, és már sokkal a kivitelezési fázis után bukkantam rá. Nehéz szívvel, de elengedtem a tárgyat. Ugyanaz jutott eszünkbe, hiszen ugyanaz a szakmánk. Zseniális ötlet, hogy annyi szeretetet adsz grammra kimérve a másoknak amenyit neked megér.

Giovanni Corvaja fejfedő kucsmáját szeretem¹⁵³, mert elvetemült, ahogy a láthatatlan vékony végtelen arany szálakból készíti el a tárgyat.

¹⁴⁶ <https://www.budapestjewelryweek.com/beszaacutemoloacute--report.html> - 2023.03.22.

¹⁴⁷ Zéró Negatív, PLA, Ezüst, 2019, Kép forrása: <https://www.kingahuber.com/zero-negative-utolsó> letöltés: 2023.03.14.

¹⁴⁸ Huber Kinga 2000-ben kapott FISE ösztöndíjat: <https://www.kingahuber.com/cv> - 2023.03.22.

¹⁴⁹ https://gyujtemenyimm.hu/gyujtemeny/evoeszkozkeszlet-aqua/175947f7e7V7TuOd7OrnspqjwQRlmHdXmSyoTTTY_5Ydj9ND5brju6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8Dsl8Arx0GplUCnh8Y&n=0 - 2023.03.14.

¹⁵⁰ <http://www.retrojatekmuzeum.hu/2015/04/fredi-beni-tili-toli.html> - 2023.03.22.

¹⁵¹ a tér kiosztás: 16-ből csak 15 négyzet: háromszor 4 és egyszer 3

¹⁵² <https://shop.funaki.com.au/products/cm-of-love-pendant-utolsó> letöltés: 2023.03.14.

¹⁵³ <http://www.vam.ac.uk/content/exhibitions/what-is-luxury/object-in-focus-the-golden-fleece-headpiece-by-giovanni-corvaja/> - utolsó letöltés: 2023.03.22

¹⁵⁴ <https://www.karl-fritsch.com/> - utolsó letöltés: 2023.03.22.

¹⁴¹ <https://www.instagram.com/p/CODsdmFBjJN/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁴² Második kép: <https://www.kingahuber.com/absurd-1-utolsó> letöltés: 2023.07.19.

¹⁴³ Abszurd sorozat, 2018, <https://www.kingahuber.com/absurd-1-utolsó> letöltés: 2023.03.14.

¹⁴⁴ Mentett emlék, 2014, Talált kincs kortárs ékszer kiállítás, Ezüstláz Galéria, Pécs, https://www.ezustlazezszergaleria.hu/?tart=szoveg&id=4&lang=hu&menu_id=4-utolsó letöltés: 2023.03.14.

¹⁴⁵ <https://www.kingahuber.com/saved-memory-utolsó> letöltés: 2023.07.19.

Karl Fritsch¹⁵⁴ imádnivaló, mert bátor, rengeteg alkotót inspirált. Egy egész generációra hatott tárgyaival.

Lucy Sarnell¹⁵⁵ 2020-ban halt meg, ékszereit nagyon szeretem, mert bádogból egyszerű, semleges, olcsó anyagból nagyon finom és szép színű, minimális formavilággal dolgozott.

Jacqueline Ryan¹⁵⁶ zománcos ékszerei megbabonáznak. A zománc ma újra kezd feléledni, de sokáig utáltuk. Mégis az ő tárgyai igazán frissek és gyönyörűek.

Anton Cepka¹⁵⁷ távol áll tőlem, mert nagyon férfias, sarkos tárgyakat készít. Körzővel, vonalzóval kimért tűpontos formák. Technikailag is, de művészileg is megérintenek. Tele van ötlettel, és vidámsággal.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

A cím, a leírás ami kiegészítheti a tárgyakat, de tapasztalatom szerint a személyes találkozó után történik a vétel. Nem feltétlenül kell hozzá leírást adni, mert elég a beszéd, ami élményként él tovább a befogadóban. Van olyan tárgy, ami nem igényel leírást.

Amikor a Dolce Vita¹⁵⁸ című kiállításunkra dolgoztam, akkor édességekből indultunk ki. Én az M&M sorozatot csináltam.¹⁵⁹ M&M’s csokigolyók közé raktam be a tárgyakat. Sokan elmentek mellette, nem is vették észre. Amíg nem emeltem fel, addig nem is látták, hogy ott van.

A mosómedvés sorozatot is kiállítás felhívásra készítettem. A tárgyaim nem igényeltek leírást, mert a helyszín ahol megjelentek annyira kifejező volt. A Hopp Ferenc Ázsia Művészeti Múzeum kapott ajándékba egy obi-minta gyűjteményt¹⁶⁰. Több ékszertervezőt kértek fel, hogy reagáljunk a múzeum tárgyaira. Az eredeti gyűjteményi tárgyak közé helyezték be a mi tárgyainkat. Én netsuke tárgyakból indultam ki, mosómedvét formáztam, és különböző alapanyagokkal rejtettem el. A mosómedve kedves forma számomra. Figuratív és könnyen érthető, azóta is foglalkoztat. ¹⁶¹

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

A kiállításokat szeretem, mert konkrét tud lenni, és jobban irányítja a figyelmet. Egyik jól sikerült véletlen együttállás volt az Abszurd kiállítás a Három Hét Galériában. Hintákon installáltuk a tárgyakat.¹⁶² A szájas, ujjas sorozatom nagyon illett hozzá. Csoportosan mindig igyekszünk kitalálni olyan installációt, téri helyzetet ami hozzáad, de nem viszi el a figyelmet a tárgyról. Már egy összeszokott kiállító csapat vagyunk Dés-Kertész Dórával, Kecskés Orsolyával, Kerékgyártó Szilvivel, Stomfai Krisztával és Vékony Fannival.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Amikor a Still Waters kiállítást csináltuk a Faur Zsófi galériába az volt az első nagy közös kiállításunk.¹⁶³ Damilozott hungarocell lemezekből egy hullámot alakítottunk ki. Akkor még összekevertük a tárgyainkat a térben. Nem írtuk

mellé, hogy melyik kié, inkább térképet rajzoltunk. A nézők elvesztették a fonalat. 2012-ben a Slow Design fogalmához, a Design Hét hívószavához kapcsolódott.¹⁶⁴ A vizek természeti sajátossága, újraeledése ígézett meg. Papírral kísérleteztem. Pauszpapírt shellac-kal keményítettem meg. Sok-sok réteget raktam egymásra elcsúsztatva. A törékeny, tűnékeny részek ki is szakadhatnak, újabb különböző színű rétegek bújnak elő, ami színesíti a tárgyat, folyamatosan változóvá teszi. A természet tűnékenységére, végességére hívja fel a figyelmet, egy élő kert illúzióját kelti.¹⁶⁵

A Refuges kiállításra¹⁶⁶ is hungarocellből készítettük el az installációt. Három falat építettünk, elcsúsztatva. Számomra a menedék egy olyan hely, ami mögé elbújhatunk, ami által láthatatlanná válunk. A nyelv is egy ilyen furcsa menedék.¹⁶⁷ Ha nem értjük egymást, akkor olyan mintha elrejtőznénk, elmenekülnénk egymás elől. A latin holt nyelvet használtam, ami mélyen gyökerezik a kultúránkban. Értjük, de mégse tudunk hozzá kapcsolódni. Kettősséget fejez ki. Nagyjából kö-zérthető szövegeket jelenítettem meg a tárgyakba. A szövegekép által is kitalálható, hogy mit is jelenthetnek.¹⁶⁸

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Annyira különböző tárgyakat készítek, hogy ez nem jellemző. Tervezés közben szokott változni a történet, ha valamilyen zsákutcába kerülök. A párnacsücsök sorozat változott, de csak azért, mert amit eredetileg kitaláltam, az érintésre tönkrement. A párna sarkok sorozatom, a Keresem Michaelt 2014-es kiállításunkra készült.¹⁶⁹ A cím egy közös vicces történetből alakult ki. 2013-ban a Schmuckon kerestük Michaelt, egy könyvkiadó vezetőjét. Sehol sem találtuk. Egy elérhetetlen célt, az álomvilágot jelentette számunkra, ami elveszik az időben és térben. Kinek mi a Michael? Létező? Vagy csak egy emlék? A gyerekkorunkra nem feltétlenül úgy tekintünk, hogy az volt a legjobb az életünkben. A szagok, tapintások átértelmeződnek. A vágyott nyugalmat, visszahúzódadást jelenítik meg, és számomra ez felnőttként már egy álomszerű emléket idéz meg. Abból indultam ki, hogy gyerekkorunkban sokan állandóan söndörgettünk egy rongyit, sokszor egy párnának, takarónak a csücskét, vagy egy pelus maradékát. Ez szent tárgygy avanszál mire nagyok leszünk. Eredetileg úgy akartam elkészíteni, hogy megszövöm a vörösrezet, és bezománcozom, és igazi béna mintával díszítem, mert nem az a lényeg. Direkt olyan mintákat kerestem, ami tipikus régi ágynemű mintát idéz vissza. Ezt akartam zománcozni a réz szövetre. Ezt megváltoztattam. Ekkor kezdtem el megtanulni a technikát, de végül maradtak a zománc nélküli szövés-minták. Rengeteget kísérleteztem. A Vágy¹⁷⁰ című brossba véletlenül benne van egy összesomosott 500 forintos. A Hamu címűről leégettem a bevonatot, és füstarannyal tettem rá mintát, ettől áttetsző lett.¹⁷¹ A Láz nyakéken az ezüst gomb a nagymamámtól örökölt párnán talált gombot másolata.¹⁷²

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek…)

A Weboldalamon próbálom feltüntetni sorozataimat.¹⁷³ Sajnos a weboldallal, a facebookkal és az instagrammal kevesebbet foglalkozom, bár tudom, a mai világban nagyon fontos lenne. Nem mozzgat meg az, hogy folyamatosan közöljem,

^[1] A Still Waters kiállítását csináltuk a Faur Zsófi galériába az volt az első nagy közös kiállításunk

^[2] Still waters- Állóvíz sorozat, https://www.kingahuber.com/copy-of-symbiosis -utolsó letöltés: 2023.03.14.

^[3] http://menedek-refuge.blogspot.com/-utolsó letöltés: 2023.07.19.

^[4] Üzenet: "Amikor gyerek voltam, először a szavak jelentését tanultam meg. Később, amikor gyarapodott a tudásom, rájöttem mennyire sokfélék. Árnyalatokat, álcázást, elrejtést vagy nyitottságot kölcsönöznek beszédünknek. Amikor idegen nyelveket tanultam – kötelességből és szeretetből is – a kommunikáció teljes skálája kiszélesedett. Ha egy ország nyelven beszélék, az ott élők barátságosabbak lesznek számomra. Mégis egy halott nyelv volt, amelyet az ékszereim elkészítésekor választottam. Valamilyen furcsa módon a latin évezredeket és határokat egyaránt áthidal. Mindenki érti vagy megértheti." https://www.kingahuber.com/copy-of-still-waters - 2023.03.22.

^[5] Refuges - Menedék sorozat, https://www.kingahuber.com/copy-of-still-waters -utolsó letöltés: 2023.03.14.

^[6] http://looking-for-michael.blogspot.com/ -utolsó letöltés: 2023.07.19.

^[7] Kinga Huber – Vágy bross, vörösréz, ezüst, pénz, flokkolás, 80x80x4mm – 2014, http://2.bp.blogspot.com/-GyOOe8kR910/VCzPe-CyZBI/AAAAAAAAAqC/bXBpHy310Ac/s1600/huberkinga3_bl_laz.jpg - utolsó letöltés: 2023.07.19.

^[8] Kinga Huber – Hamu bross ,vörösréz, ezüst, 50x30x20 mm – 2014 - Kép forrása: http://3.bp.blogspot.com/-vWBxWRyxdg/VCzPewthEul/AAAAAAAAAQJ/k5u3Z0kH1Ak/s1600/huberkinga5_bl_hamu.jpg - utolsó letöltés: 2023.07.19.

^[9] Kinga Huber – Láz nyakék, vörösréz, ezüst, 180x50x50 mm – 2014 - Kép forrása: http://3.bp.blogspot.com/-9p_tvWCqDqs/VCzPe_3Fzpi/AAAAAAAAAQY/CYUJcL1jk1I/s1600/huberkinga4_bl_vagy.jpg -utolsó letöltés: 2023.07.19.

^[10] https://www.kingahuber.com/ -utolsó letöltés: 2023.03.22.

^[11] https://www.marzee.nl/lucy-sarneel/ -utolsó letöltés: 2023.03.22.

^[12] https://www.jacqueline-ryan.com/jewellery.htm -utolsó letöltés: 2023.03.13.

^[13] https://artjewelryforum.org/articles/in-memory-of-anton-cepka-artistnatl-slavakia_auth-jana-machatova_authnatl-slavak_1-11-2023/ -utolsó letöltés: 2023.03.22.

^[14] http://orsimunkanaplo.blogspot.com/2015/11/dolce-vita.html -utolsó letöltés: 2023.03.22.

^[15] M&M sorozat, Dolce Vita csoportos kortárs ékszer kiállítás, Újlipótvárosi Mobilis Mania design bolt 2015, https://www.kingahuber.com/events -utolsó letöltés: 2023.03.14.

^[16] http://ekultura.hu/2013/09/12/beszamolo-szamuraajok-es-gesak-idoszaki-kiallitas - 2023.03.22.

^[17] Mosómedve sorozat, 2013, https://www.kingahuber.com/animals-1 -utolsó letöltés: 2023.03.22.

^[18] 2018, Abszurd kortárs ékszer kiállítás, Ékszerek Éjszakája, http://orsimunkanaplo.blogspot.com/2018/09/abszurd-kiallitas-az-ekszerek-ejszakajan.html - utolsó letöltés: 2023.03.14.

^[19] 2013, Still waters, München, Schmuck, https://stilblog.hu/2013/03/05/lassu-viz/ -utolsó letöltés: 2021.10.20.

^[20] http://stillwaters2013.blogspot.com/ - utolsó letöltés: 2023.07.19.

hogy mit csinállok. A munka folyamata nagyon telített, rengeteget kísérletezek, több tárgyat készítek egyszerre. Mindig valami új technológia érdekel és sok mindenbe bele hajszolom magam. Szinte mindent nulláról kell indítanom.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Csoportos és egyéni kiállításokon szeretek részt venni, ahol inspirál egy-egy jó hívószó, egy cím. A fiatalokon látom, hogy sok szép utcafronti boltokat nyitnak, összeállnak többen, workshopokat tartanak. Jó látni, hogy vannak más utak. Szerencsére lehet pályázni nemzetközi pályázatokra, vásárookra. A Clusterrel 2022 decemberben a Piccadilly Circus téren állítottam ki.¹⁷⁴ Kihívás volt, hogy kitörjek a saját komfortzónámból.

Mi a céled az ékszer tervezéssel?

Örömet okozni, mosolyt csalni mások arcára. Játszani akarok. Olyan boldog vagyok mióta felnőttem. Kutatom a régi emlékeket, amiket újra értelmezhetek. Nem magamat akarom megmutatni, hanem tárgyakkal akarok meglepni másokat, ami által mások is kapcsolódhatnak a történetekhez.

KIRÁLY FANNI

2022.12.14.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Az az igazság, hogy csinálnék én mást is, és úgy érzem, hogy olyan képzést kaptam, hogy elég magabiztos lennék más területen is. Ha lámpát vagy bútort kéne tervezni nem esnék kétségbe. Szerintem egy fémműves nagyon sokféle dolgot csinálhat. Ha lenne időm, és valamiért elvinnék az ötvös szerszámaimat, akkor lámpákat készítenék, mert nagyon érdekel. Nekem minden gondolatom csomópont, hogy hogyan lehet összekapcsolni a dolgokat, hogyan lehet kifejezni vele valamit. Nekem a konstrukció az érdekes, mérettől függetlenül. Viszont úgy alakult, hogy sok kollégával együtt nagyobb felkérések híján az ékszertervezésben teljessétem ki, hiszen ez a műfaj megrendelés nélkül is folytatható.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát? Szerinted mi a művészeti ékszer?

Szerintem nem kell szétválasztani a két fogalmat. Létezik persze olyan ékszer fogalom, ami csak képzőművészeti attitűdből jön létre, és persze nagyon sokszor képzőművészek hozzák létre. Szobrászok például szívesen készítenek ékszert, de az ékszernek mégis anyagszerűnek kell lenni. Az ékszer egy művészeti ág, ezért nem feltétlenül kell ez a megkülönböztetés. A kortárs ékszer műtárgy kategóriába tartozik. Nem határozok meg olyan fogalmakat mint iparművészet és képzőművészet, egyszerűen egy tárgytípus, amely mindenképpen az alkotó belső világát fejezi ki. Fontos, hogy nem dekorációs kellék, nem divatcikk és nem egy jól elkészített aranyműves tárgy. Kell hogy legyen egy gondolati magja, ami akkor is átsüt az ékszeren, ha nem mondunk semmit. Minden magyarázat nélkül is annyi réteget kell tartalmazzon, mind eszmei, mind formai szinten, amit egy értő ember olvasni tud. Számomra fontos a viselhetőség. Azokat az anyag kísérleteket ami kör formájú, de alapanyaga miatt nem viselhető, nem tartom ékszernek, az inkább formában. Legyen kapcsolata testtel minél változatosabb helyen. Lehet olyan, amit csak egyszer viselünk, mint egy koronaékszert. Kiemelt eseményeken lehet viselni, ne okozzon kényelmetlenséget, és viszolygást se a viselőben, se abban aki látja. Saját magamra nézve kötelező kritériumom, hogy ragaszkodom az ékszer szó eredeti értelméhez, ez feltétlenül egy belső igényből

fakad. Aki felveszi az ékszert, máshogy érzi magát, meg tud mutatni magából valamit, amit máshogy nem. De lehet ez egy amulett, melyet ruha alatt viselünk, és más számára láthatatlan. Engem a hagyományos kontextus, hogy hatalmat, vagyont, státuszt fejezünk ki vele nem érdekel. Ez ma nevetségesnek tűnik. Nekem a divatékszer sem kortárs ékszer. Kurátorként is fontos, hogy amikor a Friss Termés Iparművészeti Szalon¹⁷⁵ szervezésén dolgozom, akkor az a célom, hogy aki oda látogat, az magas művészi igényű tárgyakkal találkozzon.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Teljesen világos, hogy én narratív ékszereket csinállok, de nem tudtam, hogy is lehet hívni. A Narratív ékszer olyan ékszer, amiben vannak belső tartalmak. Beszélgetésre csábít, és aki találkozik vele felkelti az érdeklődést, és túl a formai megjelenésén van valami ami kitűnteti. A pályám során voltak olyan ékszerek, amik az érdekes anyagok csomópontjain alapultak¹⁷⁶, és nem volt hozzákapcsolható történet. Azok az ékszerek egy japán tárgykultúra csomópontjain, és annak a tárgyi világnak az átültetett szerkezetein alapultak. A saját ékszereim közül az első narratív ékszerek a Kimono pergamen ékszereim, amelyek japán motívumokból inspirálódtak és Lao Ce idézetek vannak rajta.¹⁷⁷ Szoros kapcsolat van az életfilozófia, és az ékszerek között. Aki elolvassa abban változás jön létre, hiszen máshogy kezd el látni a tárgyakat. A következő Pergamen sorozat¹⁷⁸ haikukra épült. A furcsa európai gondolkodástól távol eső költészet elindít egy folyamatot. Egy kis természeti fuvallatot összesen 11 szóban kifejez, a 11 szó nagyon tömör, mentes a rímektől, mentes a szavak játéktól, és amit belelátasz a versbe, azt beleláthatod az ékszerbe is. Kapcsolatot hozok létre a vers és ékszer között, és erős interakció jön létre. A Textilmentő ékszereim¹⁷⁹ 2002-ben születtek, ebben a legfontosabb számomra az idő megjelenítése. Az érdekel, hogy hogyan lehet egyszerűen az időt megragadni. Folyamatosan ide térek vissza. Benne vagyunk egy korban, benne vagyunk egy folyamatban. Látunk hátra is, előre is, és tárgyak által kapcsolatot lehet teremteni ezek között. Az egyik legelső narratívnak mondható ékszeremet 2000 körül csináltam. A Tizenkét évezred gyűrű, egy 12 ezer éves mamut csont darabka ékszerbe foglalása.¹⁸⁰ Egy pecsétgyűrű, amiben a fej részén szép fehér eredeti mamut csontba foglalatot alakítottam ki, és benne olvashatóak a TIZENKÉT ÉVEZRED szavak. Ez egy nagyon erős narratív ékszer, mert a kezemben egy 12 ezer éves tárgy darab új útra indult. Fáj, hogy a fogyasztói társadalomban megvesszük, és kidobjuk a tárgyainkat. Ezért az ékszereimbe olyan fragmentumot emelek, amely ezt az alázatot jeleníti meg a múlt felé. Megtiszteltem a régi darabot és kiemelem az ékszerben.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Nagyon hagyományos könyvtárazással kezdek. Itthon is nagy könyv gyűjteményem, sok szakirodalmam van, különböző kultúrákról és az iparművészet minden területéről. Sokat járok múzeumba, fontos hogy élőben lássam a tárgyakat. Úgy inspirálok, hogy az adott múzeumban, akár itthon, akár külföldön rajzolok, próbálok megfejteni a tárgyakat. Aztán rajzolok, modellezek, anyagkísérleteket folytatok. Ez hónapokig tart. Egy új sorozat előkészítése körülbelül 3-4 hónap. A Csodakamra sorozatnál¹⁸¹ meg kellett tanulnom egy gépet használni, amivel pontos fa szerkezeteket tudok létrehozni. Fontos, hogy megtanuljam a technikát, a mélységeit. Egy háromdimenziós pantográffal dolgoztam. Térben képes

¹⁷⁵ <https://www.karolyi.org.hu/friss-termes-magyar-iparmuveszek-szalonbemutatoja-es-vasara?fbclid=IwARIpBkHISJIPVtKjUWw3CCYKgsO7hi-8fbJwSeWfhjl-GWGVROyMLMBT9INE> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁷⁶ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/koves-ekszerek/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁷⁷ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/kimono-pergamen-ekszerek/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁷⁸ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/haiku-pergamenekszerek-sorozat/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁷⁹ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/textilmento-ekszerek/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁸⁰ Tizenkét évezred gyűrű, ezüst, mamutcsont, 30x28x18 mm, Kép forrása: <https://kiralyfanni.hu/wp-content/uploads/a.jpg> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁸¹ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/csodakamra-sorozat/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁷⁴ <https://www.cluster-london.com/kinga-huber-cluster-jewellery-exhibitor-2022> - utolsó letöltés: 2023.03.22.

dolgozni. Célkitűzésem volt az MMA ösztöndíjam során, hogy megtanuljak olyan technikát használni, ami a modernebb korunk eszköze. Az Időmérték sorozatnál¹⁸² nagy gyűrűkön dolgoztam, aminek nagy méretű kónuszos elemei voltak, így meg kell tanulnom esztergálni. Szerintem mindent úgy kell csinálni, ahogy a legpraktikusabb. A famegmunkálás nagyon izgat. Régen is voltak olyan tárgyaim, ahol fa elemekbe készített sínekbe csúsztak fém alkatrészek.¹⁸³ Akkor szép a tárgy szigorú illesztésű csomópontja, ha egzakt. Ezt nem lehet reszelővel, kézi szerszámmal elkészíteni.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Egyszerűen a szellemi mozgás, amivel ez jár. Izgalmas a folyamat, a kutatás. Nekem fontos, hogy a tárgyakat viseljék, de arra nem gondolok amikor éppen csinálom, hogy utána mi lesz a sorsuk. Az Izgalmas csomópont érdekel, ahol mindig valamilyen kapcsolódás van. A részletek érdekelnek, a harmónia, az arányok. Az ékszer nagyon jó terep erre.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Az ékszerkészítésben fontos, hogy a végén legyen gazdája, hogy ne a fiókban végezze. Lehet hogy öt év múlva találja meg a gazdáját. Amikor sorozatokat készítek, nem tudom előre, hogy kinek készítem, ezért a magam igénye szerint formálom azokat. Vannak gyűjtőim, és sejtem, hogy nekik érdekes lesz, de ez nincs előttem. Amikor ritkán személyre szabott ékszert kérnek tőlem az nagyon sok kompromisszummal jár. Én rendszerben gondolkodom. Általában kisszériás tárgyakat készítek, és vannak olyan fém alkatrészek amik sokszorosíthatóak. Fontos, hogy jól tervezett legyen az ékszer, ne izzadságszagú, ne legyen örült bravúr megcsinálni. Legyen nagyon jól kitalált. A tervezés által előre tudom, hogy hogyan fogom összeszerelni, hogy fogom stiftelni. Egyes ékszerek alkatrészei nagyon egyediek. A pergamen ékszerek nem megismételhetők, mindegyik más lesz egy kicsit. A Csodakamránál is van egy töredék, egy régi tárgy, amiből nincs több. Ilyen módon a tárgy egyedí lesz, de mindig arra törekszem, hogy legyen olyan része, ami sokszorosítható. Nagyon hosszú ideig készítem elő, nem jó ha csak egy darab készül. Fontos az ismétlés, hogy kifusson a gondolat. Van olyan ékszerem, amiről én azt hiszem, hogy nagyon jó, és hurcolom kiállításról kiállításra, majd bekerül az üzletbe, elviszem a vásárokra, és végül ott porosodik évekig, nem kelti fel az érdeklődését senkinek. Ettől egyedivé válik. Van olyan, ami rögtön megszólítja az embereket, és megveszik. Megcsinálhatom még egyszer, hasonlóra és ez örömmel tölt el. Szerintem fontos lenne az, hogy különbséget tegyenek az érdeklődők egy jól viselhető és jelentéssel bíró kortárs ékszer és egy olyan tárgy között, amit megkívánt, megszerzett, majd a két hónapos szavatossági idő után eldobja.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

A fehér Sás nyakék 2015-ből, ami az egyik katalógusom borítóján van.¹⁸⁴ Az a legjobb ékszerem, mert nagyon tiszta a gondolata, tiszta a szerkezete. Ez a tárgy testesíti meg a legjobban a technikai újdonságot és egyszerűséget. Nincs rajta szöveg, egy Haikuhoz készült, aminek az időhöz kapcsolódó témája van. Textiles szerkezet, végig van varrva, tiszta csomópontokka és szép plasztikája van. Sosem adnám el. Munkaigényes ékszer, több hónapig készült tárgy, és hatvan különböző elemből áll. A pergamennel való találkozás meghatározó volt. 2006-ban az Inhorgentán láttam egy hula-hula láncot, egy olyan ékszert, ami színes sík korongokból állt. Először papírnak tűnt, és utánajártam az alapanyagának. Hazatérve a Gróber Tiborhoz¹⁸⁵ bementem a borszakra a MOME-n, és megkérdeztem, hogy a pergament hogy kell kikészíteni. Ő mondta, hogy ezzel nem foglalkozik senki, régen a kódexeket erre írták. Ezután elkezdtem kísérletezni, térbeli dolgot akartam belőle létrehozni, ezüsttel ötvözve, amiben ez az anyag a könnyű plasztikus héjszerkezetként jelenik meg. Rendkívüli módon izgatott, hogy nem volt előkép, hogy nem csinált ilyet más, hogy nem lehet összehasonlítani semmivel. Nyolc hónapig tartott, amíg kikísérleteztem a technikát. Ez az újdonság az aminek révén én nagyobb nemzetközi kiállításokra kijutottam. Tulajdonképpen azért nem másolták le mert marcerás. A Csodakamra nyakékeket is nagyon

szeretem, mert hatalmas szellemi izgalom az, ahogy ezek fejlődnek tovább. Újabb és újabb kincseket vadászok. Nagyon izgalmas, hogy mekkora lesz, milyen lesz a kalodája. Ez a Csodakamra egy nagyon szellemes szerkezet, ami jól adaptálható egyes régiségekre. Egy japán ácsszerkezet a technika alapja, ami olyan mint egy kirakós.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Elin Flognman¹⁸⁶ svéd ékszertervezőt Barcelonában ismertem meg. A tárgyai is megragadtak, és a személyisége is. Nagyon szeretem a szeméten talált krumpliból készült tárgyait, amiből nagyon látványos, és nagyon jó ékszerek születnek kezei között. Szeretem azt, hogy ez egy geg, és egy izgalmas plasztika. Engem az irodalom, az olvasmány élményeim, a festők és a szobrászok inspirálnak. Nem tudom megmondani, hogy éppen kicsoda, mindig az adott témához kapcsolódik. Nagy hatással volt rám a Bosch kiállítás. Nyáron úgy gondoltam, hogy ez nagyon izgalmas, megnéztem a Bosch filmet, nagyítóval nézegettem az albumokat. Inspiráló irodalmi mű Donna Tartt: Az Aranypinty című regénye.¹⁸⁷ Kedvenc helyem, a Ráth-György Múzeum, és a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum. A kelet ázsiai gyűjtemények a szívem csücskei. Két nagyon érdekes kiállítás is volt, amin a Hopp Ferenc Múzeumban részt vehettem.¹⁸⁸ Mi meghívott ékszertervezők először nagyon megijedtünk a koncepciótól. A raktárban megfoghattuk a tárgyakat, a kimonókat és a lakk tárgyakat. A kiállításban aztán az antik japán tárgyak mellett helyezték el az ékszereinket, ami először ijesztő volt, de nagyon szépen mutattak együtt. Az inró tárgyak a szerkezetét használtam már előtte is, ezért nem akartam új formai megoldáshoz nyúlni, inkább a japán szellemiséggel akartam kapcsolódni. A haikuval ekkor, 2013-ban kezdtem el foglalkozni. Ez meghatározó volt. Sok és nagy méretű pergamen tárgyat csináltam, önálló tárlót kaptam.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

A Haiku sorozat ékszereinél tudom a legjobban elmondani. Akkortájt mindenféle korabeli haikut olvastam. Azokat a hangulatokat próbáltam átélni, ami ezekhez a versekhez kapcsolódik. Olyan is van, hogy viasz faragás közben találok ki valamit, és ahhoz választok verset ami összeköti vele. Ez oda és vissza folyik. Ha felkelti az érdeklődést, akkor elmondok hozzá egy-két olyan dolgot ami hozzá tartozik és akkor az még jobban megragad. A legutolsó katalógusom címloldalán a Forrás nyakék van.¹⁸⁹ Ez egy olyan ékszer amit Dunából gyűjtött kavicsokra feszítettem. Nekem nagyon fontos a Duna. Kajakoztam, és mindig olyan helyen laktam ami a Duna partján volt. Gyerekkoromban kishajóval jártam edzésre, és most is a legmegnyugtatóbb ha lemegyek biciklivel és kavicsokat gyűjtök. Az a kő amit a folyó görgetett lesz az alaptest, utána ezekre feszítem a pergament. Ez megjelenik az ékszeren, és ebben van egy folytonosság. Úgy gondolom, hogy a tárgynak önmagában, a sztori nélkül is élnie kell. Ezt azzal tudjuk elérni, ha az a tárgy olyan plasztikai minőséget képvisel, olyan a megjelenése, a formája, a súlya, a hangja, a kiterjedése, hogy megmarad az emlékezetben. Fontos, hogy ne csak vázlat szintjén maradjon meg a tárgy. Nem szabad, hogy a hozzá fűzött magyarázó szöveg uralkodjon.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Nagyon fontos., hogy ezek az események hozzáadnak a tárgyhoz. Ha tiszta a tér, ha fehérek a falak, vagy ha hangsúlyos a tér az elhangolhatja a tárgyakat. Nagyon sokat hozzátesz és nagyon fontos vele foglalkozni. Tetszett az Égi Marci és Vékony Fanni kiállítása a B32-ben,¹⁹⁰ a színes posztamensekkel sokkal érdekesebbek a tárgyak. Azt gondolom, ha jó a tárgy és erős, akkor nem tesz jót, ha az installáció sokkal dominánsabb. A saját tárgyaimnál a semleges, tisztább környezet szeretem, mert így jobban élhet az ékszer.

¹⁸⁶ <https://klimt02.net/jewelers/elin-flognman> - 2023.02.20.

¹⁸⁷ https://www.libri.hu/konyv/donna_tartt_az_aranypinty.html - 2023.07.19.

¹⁸⁸ http://www.imm.hu/hu/exhibits/view/239_Szamor%C3%A1jok+%C3%A9s+g%C3%A9s%C3%A1k+-+Hagyom%C3%A1nyos+jap%C3%A1n+viselet+%C3%A9s+kort%C3%A1r+magyar+%C3%A9szerek+a+Hopp+Ferenc+Kelet-%C3%A1zsiai+M%C5%B1y%C3%A9szeti+M%C3%BAzeumban - utolsó letöltés: 2023.07.20.

¹⁸⁹ <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/forras-ekszer-sorozat/> - utolsó letöltés: 2023.07.20

¹⁹⁰ <https://b32kulturter.hu/esemeny/vekony-fanni-es-egi-marcell-ekszertervezok-kiallitasa-kvantumhab/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁸² <https://kiralyfanni.hu/alkotasok/idomertek-sorozat/> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁸³ Függő, ezüst, szantálfa, 35x35x8 mm, Kép forrása: <https://kiralyfanni.hu/wp-content/uploads/f-scaled.jpg> - utolsó letöltés: 2023.07.19.

¹⁸⁴ https://kiralyfanni.hu/wp-content/uploads/2015/12/6_35-B-Haiku-sorozat-2-1024x756.jpg - 2023.02.20.

¹⁸⁵ Gróber Tibor, Bőrműhely-vezető, szakoktató - <https://mome.hu/hu/kepzesek/textiltervezes-ba> - 2023.02.20.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyre része a tárgy narratívájának?

Nekem sokkal érdekesebb a tárgy narratívája, és fontos, hogy a fotója megállja a helyét nyomtatott formában is. Soha nem a helyhez szabom a tárgyat, mert sok idő elkészíteni egy ékszert. Nem befolyásolhat a tárgy formájában, hiszen általában későn derül ki a kiállítás pontos helyszíne. A múzeumi jelenlét a legnagyobb dicsőség volt, ez is az ékszer helye. Hat ékszerem van múzeumban és ez nagyon boldogga tesz.¹⁹¹

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyre változik a megszületés után?

Az utolsó kiállításon ezzel foglalkoztam.¹⁹² Az az utóélete a tárgynak, hogy ezt valaki elkezd viselni, és mit érez e közben. Készítettünk Rákossy Péter fotóművésszel egy sorozatot az ékszerek valódi tulajdonosairól, akik a gondolataikat is megosztották a látogatókkal a tablókon. Volt egy testvérpár a fotókon, akik az összetartozásukat fejezik ki az ékszerekkel. Egy nő az egyik fotón kisujj körömnyi ékszereket visel, és tudom, hogy végtelenül gátlásos. Az, hogy fel mer venni egy picit pergamen ékszert, a saját kereszt, szivecske ékszer helyett, neki óriási bátorságpróba. Nekem ezt jó látnom és próbálom segíteni ezt a folyamatot. Amikor ideiglenesen bezárt az Iparművészeti Múzeum, a Várkert Bazárban szerveztek egy kiállítást. A kortárs gyűjteményből válogattak, és nagyszerű volt a saját ékszereimet is a tárlókban látni. Az is jó, hogy hordják, és reflexiót kapok. Nagyon sok ékszeremet viselik éjjel nappal. Van olyan barátnőm, aki abban alszik, abban szaunázik, abban szül, és a viselők azt mesélik, hogy ha levennék magukról akkor ők védtelenek lennének. Ez a legerősebb hatás. A védettség érzés vissza-visszatérő motívum.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Nekem nagyon fontos, hogy minden tárgyamat lefotózzam. Építettem fotó boxot is, és magam készítem a tárgyfotókat, mert én tudom jobban, hogy mi az amit meg szeretnék mutatni. Fontos a sorozatok utóélete, emiatt csinálók katalógusokat, amelyeknek azonos a méretük és a szerkezetük is. Minden tárgyat amit jónak tartok azt dokumentálom. Eddig négy katalógust készítettem, a legutolsó 2020-ban készült. A weboldalam megújítása is folytonos energiabefektetést kíván, és a közösségi média jelenlét is természetesen fontos.

Hogyan/hol találd meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

2-3 évente kellene önálló kiállítást rendezni. a csoportos tárlatok mellett. Már alig tudok olyan helyszínt ahol ezt jól meg lehet csinálni. A FISE galériája egy jó helyszín, ahol volt is három önálló kiállításom. A B32 Trezor Galériája ékszernek a legjobb, ott van legnagyobb hely. Fontos a sajtó, örülök ha normális helyeken megjelenik riport, felvétel. A Friss Termés Iparművészeti Szalon Fehérvárcturgón is fontos. ¹⁹³ 2017.-ben Károlyi Angelica asszony bízott meg azzal, hogy ékszerkiállítást hozzak létre, és egy jól szervezett esemény jöjjön létre. Én beszéltem rá, hogy legyenek alkotók más területről is. Bútoros, textíles, keramikus és ötvös párosítások jöjjenek létre. 2023-ban hetedik alkalommal megrendezendő kiállításon így használat közben mutatjuk meg tárgyakat, ez nem igazán egy vásár.

KÓTAI JÓZSEF

2023.02.02.

Miért pont az ötvösséget választotta mesterségnek?

2019-ben jelent meg egy könyv rólam. Götz Eszter jól összefoglalta az életemet és azt közvetíti amit én elmondtam¹⁹⁴. Nem én döntöttem az ötvösség mellett, így alakult. A Kisképzőben osztottak be ötvös szakra, amit azóta se bántam meg. Gyerekkoromban nagy vágyaink nem lehettek, az én igényem abban teljesült ki, hogy bekerüljek a Kisképzőbe. El akartam jönni otthonról. Menekülő művész voltam. Már a gimnáziumban is a felhúzást és a cizellálást szerettem a legjobban. Érettségi után rögtön felvettek az Iparművészeti Főiskolára, ahova 1958 és 1963 között jártam. A képzés képzőművészeti alapú volt. Óriási igény volt arra, hogy megtanuljunk mintázni, rajzolni. Az ötvös szak be volt tagolva az iparművészet fém területére. Érintkezett az ipari formával, de még csak alakulóban volt.

Borsos Miklós¹⁹⁵ szobrász hatása még érződött amikor én a Főiskolára kerültem. Olyanról igyekezett beszélni, mesélni és előadni, amit ő is kipróbált. A tapasztalatait építette be az oktatási rendszerben. Előttem négy évvel egy osztályba nála tanult Jajesnyica Róbert¹⁹⁶, Juhász Árpád¹⁹⁷ és Szabó Gyula is. Róbert is narratív tárgyakat hozott létre, Árpád nem teljesen, de már akkor nagyon tetszett nekem ez a vonal. Nem mi kezdtük el a történetek integrálását a tárgyakba Máté Jánossal és Muharos Lajossal karöltve. Ez az időszak hozta magával ezt az érdeklődést. Sok mindent láttunk, tapasztaltunk.

Amikor végeztem olyan diplomamunkát hoztam létre, ami ma is elfogadható. Ma sem csinálnám másképp. Az akkor helyreállított Citadella étterembe edény felszerelést terveztem.¹⁹⁸ Szerencsém volt, hogy a diplomamunkámat az egyetem finanszírozta, mert egyedül diplomáztam a szakon abban az évben. Az evőeszköztől kezdve, üvegpoharakon át mindent megterveztem. A fúvó formákat Salgótarjánban legyártották nekem. Mindenki véleményét meghallgattam, sok szempont volt amire figyelni kellett. Például nem lehetett ezüsből az étkészlet, mert súlyos lett volna, a mosogatógépben hamar megsérültek volna. Olyan mozgástér mutatkozott amit nagyon élveztem, mivel egyedül voltam, nem volt olyan hogy bármi kérésemet ne teljesítették volna.

Még Főiskolás voltam amikor bekéredzkedtem az Ötvös Stúdióba, harminckilenc évig maradt ez a műhelyem. Egymást tanítottuk, több technikát kipróbáltunk. Együtt dolgoztunk, kiállításokra készültünk. Nem volt rengeteg megrendésem, így volt időm egyéb tárgyakat is készíteni. Pont annyi munkám volt ami fedezte a kiadásaimat. Mikor valami tárgyam nem kelt el, akkor azt a tárgyat beolvastottam, és újat csináltam belőle.

Egy Fémplasztika kiállításra 67-ben¹⁹⁹, vörösrézből egy hermát csináltam. A herma egész középkorban az egyházi megjelenítés gerince volt. Az ereklyéknek sokoldalú megjelenítést tudtak adni, megőrizte a Szent emlékét valamint ötletet, és munkát adott a mestereknek. Kedvet kaptam, hogy a plasztika felé forduljak.

Ékszer 70 című kiállításon²⁰⁰ Koczogh Ákos egyedül engem sorolt be a pop ékszer műfajába. Egyforma hosszúságú hengeres láncszemekből készítettem egy nyakékét, amelyeken borostyán szemek csúsztak. Egy-egy gyűrűvel kapcsolatam össze szemeket, így könnyen lehetett széthúzni nagyobbra, vagy akár csökkenteni a méretét. A másik tárgyba egy nyers hegyikristályt foglaltam be. Egy Madonna figura Jézuskával jelenik meg rajta, ők foglalják be a követ. Rejtve volt a

¹⁹¹ Iparművészeti Múzeum gyűjteményében: https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/gyuru-tizenket-evezred/26690?f=07IECIGEOLgXFM5C4jOPKic_fUVZH0ZER3BCMaSrQus6MW7BoN7yDxpRjxaI8M7yDxpRANLV4Hth0BniUjph8Y&n=0 - utolsó letöltés: 2023.07.20.; https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/nyaklanc-fuggovel-zine-fuggo/26843?f=07IECIGEOLgXFM5C4jOPKic_fUVZH0ZER3BCMaSrQus6MW7BoN7yDxpRjxaI8M7yDxpRANLV4Hth0BniUjph8Y&n=1 - utolsó letöltés: 2023.07.20.; https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/tulipan-tu-lao-ce-idezettel/34827?f=07IECIGEOLgXFM5C4jOPKic_fUVZH0ZER3BCMaSrQus6MW7BoN7yDxpRjxaI8M7yDxpRANLV4Hth0BniUjph8Y&n=2 - utolsó letöltés: 2023.07.20.

¹⁹² https://b32kulturter.hu/esemeny/ekszerenk-uzenete/ - utolsó letöltés: 2023.07.20.

¹⁹³ http://www.frissstermes.hu/ - utolsó letöltés: 2023.07.20.

¹⁹⁴ Kótai József ötvösművész, Kiadja a Magyar Művészeti Akadémia megbízásából az MMA Kiadó Nonprofit Kft., 2019, Felelős kiadó: Pécsi Györgyi, Szabó László, ISBN 978-615-5869-69-3 ; Götz Eszter: Az őrző 5.-14.o.

¹⁹⁵ https://artportal.hu/lexikon-muvesz/borsos-miklos-36/ - utolsó letöltés: 2023.07.25.

¹⁹⁶ Jajesnica Róbertről készült portré film:https://www.youtube.com/watch?v=Bg3MVxnlBcE - utolsó letöltés:2023.07.25.

¹⁹⁷ https://artportal.hu/lexikon-muvesz/juhasz-arpad-4935/ -utolsó letöltés: 2023.07.25.

¹⁹⁸ Kótai József ötvösművész, 2019, 28.-29.o.

¹⁹⁹ 1967, Fémplasztikai kiállítás, Ernst Múzeum, Budapest

²⁰⁰ 1970 Ékszer 70, Csók Galéria, Budapest, Ékszerkiállítás, Pforzheim

lánc kapcsolódási pontja, szemből lebegni látszott. Sajnos ekkor még nem dokumentáltuk a kiállítást úgy ahogy most szokás. Legritkább esetben volt erről képi anyag. Ezután a kiállítás utána szakma leült, hosszú ideig nem volt lehetőség kiállítani.

A viaszveszejtési eljárás mindig érdekelt, de csak későn az 1970-es évek közepén Kovács Károly szobrász kollégától tanultam meg. Fogtechnikusként kezdte a pályát, majd elvégezte a Főiskolát. Együtt a műhelybe sok beszélgetésen és kísérleten át tanultam meg a technika nehézségeit. Ez már egy olyan időszak volt, hogy az elején voltak sikereim.

1976-ban az első miskolci Ötvös és Fémműves Quadriennáléra készített három Elégius szobrocskámmal már díjat is nyertem, ettől kinőttek a szárnyaim. Ezután a minisztérium kijelölt, hogy a második erfurti Nemzetközi Iparművészeti Quadriennáléra, hogy anyagot állítsak össze. Zsűri választotta ki a munkáimat, ahol ugyancsak a díjazottak közé kerültem, Engelsz Józseffel és Péter Vladimírral együtt. Sajnos én nem mentem ki.

Eligius is azért jött be a munkámba, mert ráértem.²⁰¹ Ma is őrzöm különböző variációját. Elszabadult a fantáziám. Minden ötvös céh a Szent Eligius napján misét hallgatott, nem dolgoztak, és megünnepelték őt. Élő személy volt, és II. Chlothar király tanácsadója volt. A legenda szerint egy kovács legény volt, és belépett az egyházba, ott tanulta meg az ötvösséget. A monda szerint a francia konaékszereket is ő készítette, de ez csak egy hagyomány. Az életét kísérő legendák miatt ő lett az ötvösök és lógyógyászok, állatorvosok védőszentje is. Nem volt olyan ötvös céh Magyarországon, aminek ne Szent Eligius lett volna a védőszentje.

Az első kiállításom 1980 októberében nyílt²⁰², 40 éves voltam, fél évig dolgoztam rá. A Csók István Galériának volt egy grafikai kisterme, amit megtöltöttem a tárgyaimmal, engem kértek fel. Moró Lajos kirakatrendező²⁰³ rendezte meg a kiállítást. Olyan installációt készített, hogy mindenkinek leesett az álla. Annyian eljöttek a megnyitóra, hogy az utcán álltak az emberek. Egy sorozat Eligius, és a kis mestereket állítottam ki.

A Szent Eligius plasztikáimat önarcképeknek látták a kollégák. Ez sosem volt bántó. Nagyon jó közösség volt az Ötvös Stúdióban. A Szent Eligius korszakom végül is egy idő után véget ért. Ugyan volt olyan elképzelésem, hogy ezt végtelenségig csinálom, mert szórakoztatott. Fegyelmezni kellett magam munka közben, és ez nagyon jó volt.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezd neki egy új tárgy tervezésének?

Sokat tudtam utazni, motívumokat is gyűjtöttem, figyeltem, és ez sok inspirációt adott. 50 éves voltam amikor láttam a firenzei Paradicsom kaput élőben, bementem és megnéztem az oltárt is, az 1979-ben eladott Szent Balázsom²⁰⁴ pénzén igényelhettem egy utazási lehetőséget, és egy hetet töltöttem Olaszországban. Nekem ezt előbb kellett volna látni.

Nagyon sokat nem rajzoltam, inkább firkáltam. Sok kínlódáson át alakulnak ki a formák. Nem egy tárgy volt a cél. A Műhelyből én minden nap fél ötkor felálltam, hangversenyre, kiállításokra jártam. Ezt nehezen fogadták el a többiek, de nekem ez kellett a munkához. Nagyon kritikusan álltam a saját tárgyaimhoz. Tudtam mennyi idő és energia volt bennük. Sosem az eladás volt a szemem előtt.

A Kölcsey sírja Szatmárcsekén című érem²⁰⁵1994-ben a Sóstói Nemzetközi Éremművészeti és Kisplasztikai Alkotótelepen készült.²⁰⁶ Egy kiránduláson láttam a sírt, ami akkor nem úgy néz ki ahogy én megjelenítettem, mert a csónak fejfákat kiszedték az eredeti sírokból, és egy sorba újra rendezték. Voltak eredeti fotók, ahol a figurák körül veszik a magát a sírt, akár a falu parasztjai akik a Kölcsey család jobbágyait jelenítették meg. Ez a narratíva, amire törekszem. Amikor hazajöttem, egy kiállításon mutattam be, aminek irodalom és érmészet volt a témája. Meglátta a kiállítás rendezője és azonnal megkeresett, hogy ezt ő meg akarja szerezni a gyűjtemény részére, és mint kiderült a katalógusra is rátette. Ebből nem csináltam sorozatot, de talán két óra alatt mintáztam meg.

Ha olyan volt a kedvem akkor gyorsan ment, olyankor az aprólékosan bögyörészett Eligius figurák is órák alatt megvoltak.²⁰⁷ Viasszal dolgozni gyors volt, az öntés után több munka volt velük. Maga a mintázás végtelen örömet szerzett. Bátorságom jött az első sikernél. Az első Eligiusok nagyon rondák voltak, de folyamatosan alakítottam, formáltam az anyagot. Mindig máshogy terveztem, volt amikor szisztematikusan megrajzoltam a részleteket, de ez nem volt mindig központi. A folyamat sokszor jobban irányított. Az éremnél inkább a viasz vezetett. A kezemben pont elfért, így tudtam rajta könnyen változtatni. Forró késsel alakítottam ki a formákat, és addig dolgoztam rajtuk amíg jónak láttam. A plasztikák posztamensei is a folyamat közben alakultak, egybeforrtak az alakokkal.

A tárgytervezés során mi a fő motiváció?

A szabadság. Magamat gyávának tartom, nem tudtam kihúzni magam abból, hogy ki akarjak tűnni, az elismerések mind fontosak a pályámon. Nem a zárt fióknak dolgoztam, hanem azért, mert a visszajelzések vittek előre. Nagyon sok tárgyam megtalálta a helyét a világban. Az alapanyag is megmozgat, a formálhatósága, a minősége, a viasz szabad mintázása és könnyedsége. Először imitt amott összeszedett ezüstből dolgoztam, hosszú folyamat volt amire fémjeleztem a tárgyaimat. Amikor bronzra váltottam már sokkal szabadabban tudtam dolgozni.

Az Edénykalapáló²⁰⁸ tárgyamat sajnálom, mert egy németországi barátom ismerőse vette meg. Nagyon jól sikerült tárgy volt. Scuderi kisasszony²⁰⁹ elbeszélése olyan ötvösről, ékszerészről szól, aki visszarabolta a saját tárgyait. Bennem is feltámadt ez a vágy.

Én annyira nem szeretem az ékszereket, mert azokat nem annyira értékelik a viselők. Voltak megrendeléseim, de sosem kerestem ezeket a munkákat. Az ékszer felesleges semmiség. Talán nem olyan kitüntetett mint a plasztika, ami inkább ünnep, de nehéz ezt meghatározni. Itt az az érdekes, ahogy a látványt hogyan tudom olyan plasztikává értelmezni, ami nem csak egy olvasható narratíva, hanem kell hozzá többlet, hogy más szinten is tudjon működni.²¹⁰

NARRATÍV ÉLMÉNY

Mennyire fontos számodra, hogy leolvasható legyen a tárgyon a történet?

Az éremben és a kisplasztikában is az a fontos, hogy emléket idéz, egy szituációt megőriz. A cím irányítja az értelmezést. A sóstói művésztelepen mit keresett Eligius?²¹¹ Persze az öntő legények örülnek neki, de a cím az, ami a történetet meghatározza. Azt vettem észre, hogy igénylik is ezeket a történeteket a nézők, főleg a gyerekek. Sokkal őszintébb a fiatal közönség. Kiállításokon külön élmény, ha visszakérdeznek. Felőttek már nem hajlandók belemenni.

²⁰¹ Eigius, Kisplasztika, öntött ezüst, magasság: 12 cm, <https://mmakademia.hu/alkotas/-/record/MMAA67626> - utolsó letöltés: 2023.07.20

²⁰² 1980, Csók István Galéria, Budapest

²⁰³ Moró Lajossal riport: <https://hegyvidekujsag.hu/archivum-2008-xxviii/minden-targy-kapcsolatba> - utolsó letöltés: 2023.07.25.

²⁰⁴ Kótai József ötvösművész, MMA, 2019, 37.o.

²⁰⁵ Kölcsey sírja Szatmárcsekén, 1994, viaszveszejtési bronzöntvény, 12 cm, Kótai József ötvösművész, MMA, 2019, 63. o.

²⁰⁶ <https://artportal.hu/lexikon-intezmeny/sostoi-nemzetkozi-eremmuveszeti-es-kisplasztikai-alkototelep/> - utolsó letöltés: 2023.07.25.

²⁰⁷ Szent Eligius, 1977, ezüst, 12 cm, Kótai József ötvösművész, MMA, 2019, 37.o.

²⁰⁸ Kótai József ötvösművész, MMA, 2019, 44.o.

²⁰⁹ <https://mek.oszk.hu/01200/01265/01265.pdf> - 2023.05.09.

²¹⁰ Sellő, 2004, tengeri csiga, viaszveszejtési ezüstöntvény, 13 cm, Kótai Ferenc, ötvösművész, MMA, 2019 48.o.

²¹¹ Sóstói Eligius, 1994, bronz, viaszveszejtési, méret: 29 cm, https://mmakademia.hu/documents/10180/B4136/8_MMA67624_sostoi_eligius.jpg/037aad5a-d77b-4e61-af5e-acc4da709aaa?t=1461767147270&imageThumbnail=3 - utolsó letöltés: 2023.07.20.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyakat?

A tárgy helye, a helyszín és az installáció fontos része a tárgynak. A Szegedi Nemzeti Színházba készült maszkoknál is nagy jelentősége volt a helyszínnek.²¹² Az építészgárda csinálta meg a hordozó szerkezetet rajz alapján, 12 méter hosszú a teljes fríz, amelyen a 20 maszk helyet kapott. Mindig leutaztam, utána mértem, ellenőriztem a méreteket és végül csak 1 mm volt amit le kellett reszelni. Kispasztikáknál ez nem annyira fontos.

Részben egy középkori hagyományt folytattam az Elégiusokkal. Amikor pedig már bronzsal foglalkoztam akkor az installáció egyre jobban foglalkoztatott.

Minden eseményről elraktam a meghívót, a fotókat, a cikkeket, és ezeket mappákba rendeztem. 1963-tól 1980-ig évekre lebontva mindent begyűjtöttem, így minden visszakereshető, de persze sokszor felteszem magamnak a kérdést, hogy mi lesz ezzel a sok képi anyaggal.

Rengeteg cikket írtam. Film is megjelent rólam²¹³. Az jól is sikerült.

Hogyan találta meg a megjelenési lehetőséget a tárgyainak?

Azok találtak meg engem. Az egyik ilyen találkozás volt a Cipész cégér 1997-ben Egerben²¹⁴, ami megrendelésre készült. Sajnos azóta megsemmisült, eltűnt, pedig az egyik legjobb figurám volt. Amit megtanultam ezüsből kis méretben, megcsinálhattam nagyobbban vörösrézből. A logó adott volt, de a geometrikus alapformát azért találtam ki, mert így vlétrejött egy konzol amire ráültettem a figurámat. A plasztikának sem ártott, és a logót sem zavarta meg. Teljesen olyan lett, mint a kis figuráim karaktere.

1986-ban Bánfalvi András kapott meghívást a szegedi Színházba feladatokra. Ő nem tudta vállalni, de elintéztük, hogy átvegyem a pályázatot. Nem nekem szánták eredetileg. Sok kutatás előzte meg a munkát, sokat rajzoltam. Agyagból mintáztam meg a fejeket. Öntéssel készültek. A legnagyobbak 40 centisek, a kerekek alacsonyabbak. Különböző szertartási, színházi maszkok keverve jelennek meg. Átírtam az eredeti előképeket. Egy nyomott alacsony belső térbe kerültek. A dísz bármikor lebontható, bármikor hozzá lehet fézni az alatta futó fűtésrendszerhez. Szűk tér állt rendelkezésre, így trükkösen kellett megoldani. Nem tetszett a tér kialakítása, nyomasztó volt. Nagy feladat volt oda tervezni. A tárgyaim mégis felgazdagították a rendelkezésre álló teret. Úgy terveztem meg, hogy amikor levittük, minden elő volt készítve, ott csak csavarozni kellett.

Mi a cél?

A világot akarom megérteni. Mindig kérdés, hogy milyen örökség hajt minket. Remélni tudom csak, hogy érték lesz valamikor a munkám. Azzal, hogy diplomát kaptam fontos, hogy az alkotásokon keresztül fennmaradok. A múzeumi gyűjtemények pedig ezt is segítik, bár az is megsérülhet. Fontos, hogy a legtöbb tárgyamat akarták, elvitték. Az a mániám, hogy úgy haljak meg, hogy üres legyen a lakás, mintha nem is lettem volna. Az élet annyiból csalódás volt, hogy többet akartam, több feladatot.

PÉTER VLADIMIR

2023.02.08.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Nem pont ékszert készítek, ékszert is készítek. Az ékszer egy folyamatos háttérzene a munkámban. Voltak nagyobb, meg egészen más természetű munkáim, de az ékszer mindig jelen volt, ez olyan mint a levegő. Ezt csak elkezdni lehet valamikor gyerekkorban, de abbahagyni nem. Nagyon nagy baj van ha valaki abbahagyja, akkor nem volt értelme elkezdni sem. Nálam az ékszer készítés létforma, akkor is, ha nem éppen ékszert csinálok. Az utóbbi időben több emlékjelet csináltam, meg sírjelet. Tulajdonképpen az emlékjel a külső téren, utcán jelenik meg. Ha arányaiban hozzá viszonyítom a tér adott darabjához, akkor nem igazán különbözik az ékszer és a test arányától. A viszonyulás hasonló. Az ékszernek az egyik semmivel nem össze nem hasonlítható sajátossága, hogy vonul. Együtt él a testtel. Valójában az életet a test adja meg neki. A testnek az a sajátossága, hogy gazdagon, változatosan mozog. Azt az ékszer követi. A sebességet felveszi, a lassúságot, a gyorsaságot, a pörgést is. Akkor készül el, amikor elindul a hordása. Addig várakozó állásponton van, vagy lárvának is lehet mondani. Az ékszer testre való kapcsolódása nagyon gazdag és a konvencionális ékszer fogalmakon túl sokkal több van ami nem az. Ez egy 20.századi gondolat, nagy felfedezés az ékszerről, hogy az évszázadok alatt kialakult konvenciókon túl sokkal több lehetőséget ad, és ezzel jobban részt vesz az emberek életében. Ugyanez elmondható a dimenzionális változásokról is. Bizonyos méreten felüli ékszer szóba sem jöhetett régebben, kivéve néhány távoli, meg korai kultúrát. Ez megváltozott, ez nagyszerű dolog. Az ékszerrel kapcsolatban számomra a viselés nagyon fontos. Erre nagyon nagy hangsúlyt fektettem a saját tervezői munkámban is, meg a tanításban is. A viselés kontextusában fontos a testhez való kapcsolódás módja, a súly, az arány és a méret. A jelenlegi túlkínálatban, az ékszerszerű dolgok dömping-jében a hivatásos ékszerkészítőnek, ékszer tervezőnek kihívást jelent, hogy milyen módon tud új megoldásokat találni.

Az invenciót nagyon fontosnak tartom. Az újdonság esetében megvan annak a veszélye, hogy közkinccsé válik másnapra. Ezt sosem lehet előre megmondani. A folyamatos kérdésfeltevés, problémafelvetés együtt jár azzal, hogy számatlanul bukkan fel ugyanaz a gondolat. Ebbe beletartozik az anyaghasználat, pedig ebben a tekintetben már parttalan a lehetőségek tárháza.

Szintén a 20.század óriási invenciója, hogy felszabadult az anyagok megítélése, nem tudom egy kézen megszámolni, hányféle anyagot lehet felhasználni. Számomra az ékszer a test, azaz a személy és a tárgy kölcsönhatásából tevődik össze. Test nélkül nincs ékszer, noha le lehet tenni, de úgy élettelen.

Témákkal nem szeretek foglalkozni, mert szerencsére az olyan szubjektív dolog, hogy attól gazdag a műfaj, hogy mindenkinek saját témája van. A narráció, az, hogy szól valamiről az ékszer, csak az egyik lehetőség. A formáknak a nyelve és a formák kölcsönhatása legalább olyan téma mint a mese. A formához kapcsolódik történet is, mert ha van például egy maci ékszer, az már történetet hordoz, sokféle narratívája lehet. Ilyen a teddy bear, ami 1902-ben Theodore Roosevelt miatt született, az egész világon elterjedt, kultusz tárggyá vált. Egyezményes játék, aminek az eredeti története elhalványodott. Több generációnak vált játékává és ezzel kollektív témává. Az eredet rendszerint elhalványodik, de a generációk átöröklésén keresztül újabb és újabb tartalmakat nyer el. Ha én felhasználok egy ilyen témát, akkor az mindenkiben megpendít egy húrt.²¹⁵ Ez olyan dolog, hogy megpendít az ember egy húrt és mint a zongoránál, mellette a különböző szimpatikus hangok mind megszólalnak. Aztán elhalkul az, amelyiket megpendítettem, de marad olyan, amelyik még mindig rezeg. Ezt el lehet érni formákkal. Ez fantasztikus a formák nyelvében. Engem az érdekel, amit a nézőben megszólít, vagy nem szólít meg. Egy holmit, amit valaki visel, azt kézbe is veszi, fogdossa és törődik vele, megismeri tapintással a formáját.

²¹² Színházi maszkok, Szegedi Nemzeti Színház földszinti nézőtér előcsarnoka, 1986, [https://www.kozterkep.hu/29044/szinhazi-maszkok#-utolsó letöltés: 2023.05.10.](https://www.kozterkep.hu/29044/szinhazi-maszkok#-utolsó%20letöltés%3A2023.05.10.)

²¹³<https://port.hu/adatlap/film/tv/kotai-jozsef-engedelmeskedni-az-anyagnak-kotai-jozsef-otvosmuvesz-portreja-kotai-jozsef-engedelmeskedni-az-anyagnak-kotai-jozsef-otvosmuvesz-portreja/movie-203904-2023.05.09>

²¹⁴ Kótai József ötvösművész, MMA, 2019, 13.o.

²¹⁵ Wladis the Pooh or Winnie the Wladis, 2018, [https://www.facebook.com/wladisgallery/photos/pb.100063619661321-2207520000/1688149151263311/?type=3&locale=hu_HU utolsó letöltés: 2023.04.03.](https://www.facebook.com/wladisgallery/photos/pb.100063619661321-2207520000/1688149151263311/?type=3&locale=hu_HU%20utolsó%20letöltés%3A2023.04.03.)

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

A kortárs ékszer fogalma nekem magától értetődő. Ha a legkonzervatívabb tömeg terméket nézzük, ide sorolom a nagyértékű briliáns kincsképző ékszert is, vagy az elvadult és elrugaszkodott kortárs ékszert is. Mind ugyanannak a kor-nak a terméke. Az egyik egy kolonccal jön, mert hurcolja az elmúlt évszázadok értékképző sztereotípiáit, a másiknak pedig az a kolonc, hogy ettől megszabaduljon. Az első kénytelen, hogy ragaszkodjon a sztereotípiákhoz, hiszen számára az érték a pénzreválthatóság. A konzervatív az anyagban hisz, amit a tárgyba beletett, hogy az az értékőrző, amit mindenki felismer. Még a laikus is le tudja rajzolni a briliáns keresztmetszetét, ha másért nem, mert a superman jelképnek is az a keresztmetszete. Sztereotípiává vált. Ezért azt hisszük, hogy őrzi az értéket. Ez persze azért nem csak egy hiedelem. Nem könnyű másképp értéket képezni.

Azt gondolom, hogy egy rossz kifejezés a kortárs ékszer, amit most a modern ékszer helyett használnak. Ez helytelen, mert amit most csinálunk az mind kortárs. Ugyanannak a társadalomnak a különböző pontjait jelenti, csak egyik meg akar szabadulni a sztereotípiáitól, a másik meg ragaszkodni akar hozzá.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Ezek elnevezések. Van egy ilyen vonulat, ha nem akarnám, akkor is tudomásul kellene vennem hogy létezik. Ez egy kvázi ékszer, ami tulajdonképpen képzőművészet. Mindent lehet használni vele kapcsolatban, ami a képzőművészetben is megjelenik. Ugyanaz a terminológia. Még az a szempont sem igaz rá, amit én annyira szoktam hangsúlyozni, hogy az ékszer megy az emberrel, ez nem megy, ez benne van a fiókban, a vitrinben. Nem véletlen az, hogy az art jewelry esetében tízből kilenc az bross. Az igazi ékszer, ahogy én gondolok rá, az ölel, az simogat, bőr kontaktusa van, tapintás élményt ad. Nem sok brosst csinálok. A brossnak nem nagyon van tapintási élménye. Nem beszélve arról, hogy a bross bárhova tűzük, az a szembejövőnek szól, ha már egyáltalán feltűzik. A többi ékszer az mind jelen van a viselőn. A bross kevésbé ilyen, persze ott van, mert van egy kis súlya, meg tönkreteszi a ruhát. De elsősorban kép, mert beszél, mert kommunikál, mert narratívák fűződnek hozzá. Ezért az úgynevezett művész ékszer a legtöbb esetben bross.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Ezt az elnevezést nem annyira szeretem, mert valamilyen formában minden ékszer narratív. Van, aminek a beszélt nyelvhez hasonló nyelve van, tehát mesél valamilyen módon, és a másik oldalon van, amelyik a saját nyelvén beszél, amit nem lehet lefordítani más nyelvre. Pár dolgot el tudok mesélni, de valamit nem nem lehet így körülírni. Ezek az ékszerek a formák nyelvén beszélnek, amiben felerősödik a taktilis élmény, a súly élmény, a fény élmény és az anyagokhoz kötődő asszociációs élmények. Úgy gondolom, hogy a narratív ékszer kifejezés, kicsit leszűkíti a dolgot, mert az a nyelvre utal. Ha választani kell, márpedig az egész életem erről szól, én a másik oldalhoz tartozom. Én a formák nyelvéről, és a kollektív emlékezetéről szóló tárgyakat készítek. Fontosnak tartom az ékszert, de mindig úgy gondoltam, hogy egy alkotó munkájában egy szeletet jelent, és nem főfoglalkozást. Az oktatásban nem szántam neki kiemelt szerepet, ez később erősödött fel. Részben a kortárs ékszervilág törekvései miatt kapott hangsúlyt, másrészt a szociális viszonyok jelzésében is felerősödött az ékszer szerepe. Ez hatott vissza az oktatásra.

Az, hogy valaki tervező legyen a szó hagyományos értelmében, az nem nagyon van ma. Engem annak lehet nevezni, mert egyrészt munkatársakkal veszem körül magam, másrészt nekem mindig fontos volt, hogy ne csak egy darab tárgy

készüljön. A mennyiség tulajdonképpen mindegy, nagyon ritkán van olyan, amikor csak egy darab készül. Jellemzően minden sokszorosítható. Gyerekkoromtól kezdve egy radírból faragott pecsét nekem élményt okozott. Hitelét adta a dolgoknak. Ezért a sokszorosított grafikát nagyon becsülöm.

A gondolat az értékes, amibe annyi energiát raktam. Ha van egy egyéni gondolat, ami egy valakire jellemző és abból egy darab tárgy készül, akkor azt felszívja a homok, vagy kiköt egy fiókban, vagy egy múzeumban akár. Hányan mennek el múzeumba? Találkoztam olyanokkal, aki még életében nem volt a Szépművészeti Múzeumban, vagy az Iparművészeti Múzeumban. A múzeum a kultúrának egy olyan mikroszkopikus szeletét képezi, ami nem jut el az emberekhez. De egy jól tervezett ékszer igen. Szembejön az utcán. Ez az én szempontom, az én szemléletem. Tökéletesen békében vagyok azzal, aki ezt nem így gondolja. Tervezőként a másik meghatározó kérdés a kéz szerepe, a kézművesség. Ezt nem kell hangsúlyoznom, elég a kezemre nézni, ami patává alakult, látszik, hogy egész életemben a kezemmel dolgoztam, és ezt csináltam.

A tárgyaim sorsát illetően nem panaszkodhatom, mert már megtapasztaltam azt, hogy öröklök az ékszereimet. Nem egyszer, és nem kétszer. Behoz valaki a galériába egy ékszert ami itt készült és kiderül, hogy a nagymamától örökölte és közben meg már a mamája is hordta. Van olyan is, hogy régi vásárló, ha nem is gyűjteménye, de több darabja van, egyszer csak behozza a lányát. Ez egy természetes folyamat. Hozzá tartozik az is, hogy fémből van, hogy ezüsből van, az már önmagában érték, azt nem dobják ki. Remélem azért ennél többet jelent a tulajdonosoknak. Az is számít, hogy nem olyan tárgy, ami kimegy a divatból. Van köze az ékszernek a divathoz, de nem közvetlenül. Már az is különbség, hogy a selyem a szekrényben is elfoszlik, a gyapjút megeszi a moly, kifakul, a bőr kiszárad, az öltözködési divat anyagának az élete limitált. Az ötvösség anyagainak az élete nem ilyen véges, már ha semmi más szempontot néz az ember, akkor ezért is hosszabb életű, mint a divat.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

A tervezését nem elkezdem, hanem folytatom. Az én esetemben, de remélem másoknál is így van, soha sincs az, hogy egy valamin dolgozok. Nincs olyan, hogy elkezdem, megcsinálom, azt mondom kész van, és lássuk a következőt. Ez egy folyamat, átlapolódik egymásra, felbukkan az egyikben valami gondolat, amit nem fejtek ki, mert más érdekel, viszont alig várom hogy azt a gondolatot egy másikban elkezdjem. Ez egy láncolat, aminél nem nagyon lehet tudni, hogy hol végződik, és hol kezdődik. Módszertani kérdés, hogy amikor felbukkan egy gondolat, ami úgy tűnik, hogy még nem volt, egy új ötlet, abból hogyan találjuk meg a legjobbat, a gondolaton belül a kristálytisztabban megvalósulót. Ezt kérdésekkel lehet elérni. Egy gondolatban, ha nem is számtalan, de nagyon sok variáció szunnyad, amit kár benne hagyni. A gondolatból időnként tíz tárgy is születhet. Mert a gondolatban van annyi tartalom, és annyira végig tudom kérdezni, hogy még ugyanaz a gondolat, de már a formailag szinte nem is hasonlít. A variáció a tervezés fontos része.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban? Mi inspirál?

A tervezés során az ember a saját ismereteiből indul ki. Úgy mondanám, hogy mindenkinek van egy nagy adag kásája, de az a kása az nem végtelen. Ezt az anyagot gyurkáljuk, amiben hol ez erősödik fel, hol az. Sokat rajzolok, skiccelek. Rendetlen vagyok, de azért ezeket megőrzöm. Nagyon ritkán előfordul, hogy valamire emlékszem, hogy ezzel már foglalkoztam, és akkor elkezdek visszalapozni a rajzaimban. Olyan is előfordult, hogy kitaláltam valamit és örültem neki, mert úgy gondoltam, hogy ez most különleges, aztán egy tíz évvel korábbi rajzomon megtaláltam. Ezek furcsa dolgok.

A munkámra elsősorban a tárgyak hatnak. Sokat olvasok, de a történetek számára nálam nincs közvetlen átjárás a tervezésbe. Tárgy mániás vagyok, és múzeumjáró, és gyűjtő. Folyamatos állandó kapcsolatom van a tárgyakkal. Felmerült bennem egy kérdés, le is írtam magamnak, hogy azért vagyok tárgy mániás mert azokból szerzek inspirációt, vagy azért, hogy igazolást kapjak azokra a tárgyakra amiket egyébként magamtól csinállok? Olyan tárgyakat keresek, találok, amik rezonálnak arra amit már készítettem, vagypedig rácsodálkozok valamire és az inspirálólag hat. Valószínűleg mind a kettő.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Fiatal koromban személyeknek készítettem ékszert, de akkor ez még amolyan konyhai biznisz volt, valaki valahonnan ismert, vagy látott tőlem valamit, eljött, és beszélgettünk. Kerestem azt, amihez én is tudok kapcsolódni, és ami neki is tetszene. Ez már nagyon régen nem csinálom, sőt, elzárkózom tőle. Ebben van valamiféle gőg vagy nem tudom minek nevezem. A hordhatóság szempont, de részben függ az ékszer tulajdonosától is. Most úgy vagyok vele, hogy majd kiválasztja az ékszerem az, aki tud hozzá kapcsolódni. Annak szól, aki szívesen viseli, akinek nem probléma, hogy hatással van a mozgására és a tartására. Persze fontos, hogy valóban hordható legyen. Először minden tárgyamat én veszem fel. A gyűrűket éjszakára is magamon tartom, mert szeretném tudni, hogy hogyan viselkednek. Karkötőt is szeretek felvenni. Nem hordok karkötőt, de amikor elkészül, az elsőt mindig a saját méretemre csinálom, hogy megtudjam milyen élmény viselni. Nagyon jó ézés súlyosat hordani. Akinek a súly problémát okoz, az ne válasszon egy ilyen tárgyat.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Mindig a következő. Már nem készítek olyan ékszert, amit nem szívesen csinállok. Ezt megengedem magamnak. Volt időszak, amikor még nem én voltam a tulajdonos, én csak a tervező voltam. Volt egy ausztriai magyar üzletasszony, aki a galéria mögött állt az első években. Egy év után nem dübörgött a dolog. Akkor azt javasolta, hogy olcsóbb tárgyakat készítsék. Sokat alkudoztam magammal, hogy meddig tudok a forma rontása nélkül elmenni. Magamtól nem csináltam volna meg, de akkor készítettem pár ilyen darabot, nem vagyok büszke rá, de a mai napig is megvannak. Elfogadom, vállalom. Ezekből nagyon sokat eladtam. Közben van olyan ékszer is, amit nagyon szeretek és soha egy darabot nem adtam el belőle. Majdnem mindig többszörösítéssel készülnek a darabok, kivéve, ha van egy különleges egyedi kő, ami nagyon értékes, nagyon szép, akkor csinállok hozzá ékszert. Azt nem tudom megismételni, mert nem lesz még egyszer olyan kövem. Ez előfordul, de nem ez a jellemző. Ha valami tényleg egyedi, különleges, akkor azt odaadom egy ismerősnek, és akkor tudom, hogy nem tűnik el.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Úgy gondolom, hogy volt egy hőskor ebben a műfajban. Egy forradalom, ami elmúlt. Nekem az ideálom ez a bizonyos hőskor, a skandináv modernizmus az ötvenes években. Az a pechem, hogy én ugyan 40-es évek végén születtem, de akkor még egyrészt gyerek voltam, másrészt Magyarország el volt zárva ettől a világtól. Tudni se lehetett róla, nemhogy felnézni rá. Ez a dolog lezajlott az ötvenes évek elejétől a hetvenes évek elejéig. Nekem valamikor a 60-as évek közepén kezdett nyiladozni a szemem, de akkor még bőven nem tudtam, hogy hányadán áll a világ.

A hetvenes évek elején álltam pályára, 1972-ben. Az a kor valóban forradalmat jelentett ebben a műfajban. Azt kell megnézni, hogy az adott környezetben mondjuk mit hordtak az emberek és ahhoz képest milyen minőségű tárgyak jöttek létre. Például a Georg Jensen egy dán cég volt, és valójában a nagyon konzervatív szecesszióban szerzett nevet magának. Egy ezüstműves családi vállalat volt, evőeszköz és tálca is volt a kínálatban, felismerhető bennük az art deconak,

vagy korai modernizmusnak az ismérve. Náluk bukkant fel egy lány, Torun Hübe²¹⁶ 6-8 modellje van ami ismertté vált, túl sokat nem dolgozott, de egész életében tervezőként szerepelt és kiemelkedőek a munkái. Még mondanék egy angol tervezőt akinek a munkái fontosak, David Watkins²¹⁷. A felesége is elismert, Wendy Ramshaw.²¹⁸ Illetve még nagyra tartom Gijs Bakker és Emmy Van Leersum korai munkáit. Amikor ők kezdtek az a nagy korszak volt és nagyszerű munkákat csináltak. A későbbi munkáit kevésbé szeretem. Van az a pont, ahol az igazi design gadgetté válik. Mint a Stark citromfacsarója.²¹⁹ Nagyon szép, de mégiscsak egy poén. Most úgy gondolom, hogy ugyan vannak nagy teljesítmények, de mint a törött hőmérőből a higany, szétgurul az egész. Nincs csontja.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz (fotó, leírás, video, performance...)?

A tárgy történetéről nem nagyon szeretek beszélni, mert ha ő nem beszél magáról, mit tolmácsoljak, akkor a tárgy valószínűleg néma, vagy pedig nincs közös nyelve azzal aki nézi. Valamint megengedem a nézőnek, hogy azt lássa benne amit akar. A saját mitológiája, a saját élmény anyaga, vagy a saját kedveltsége, vagy a saját testi alkata a tárgyban valamilyen rezonanciára lel. Ezt megengedem még abban az esetben is, ha én nem így gondolom, sőt örülök neki. Ez a dolog viccesen szélsőséges is tud lenni, például megvett egy nő egy nyakéket tőlem, amiről azt hitte, hogy egy art deco kutya van rajta, én pedig a nyelvembe haraptam bele és nem mondtam neki, hogy ez a héber írásmódban ismert jel, a Hai. A papagájos tárgyam nem egyszer viking mintának nézték, nekem ez nem jutott eszembe. A díjtervezés egy külön világ. Ott van egyrészt a díj névadója (ha van), van a megrendelő, vagyok én, és van a feltételezett receptor, aki majd kapja. Elég bonyolult dolog, de kudarcaim ebben nem szoktak lenni, mert ráérzek, meg hát hitelem is van. Aki hozzám jön azt tudja, hogy mit várhat tőlem. Ettől függetlenül ez egy kényes szituáció. Volt eset a közelmúltban, amikor a megrendelő jelezte, hogy nem erre gondolt, és mi lenne ha másikat terveznék, én pedig azt mondtam neki, hogy én a legjobbat nyújtottam. Egy modellt csináltam, én nem tudok ennél jobbat. Semmi baj nincs ha nem tetszik neki, de akkor keressen valaki mást. A klasszikus design szituációban én jelölöm ki a címzetteket és az átadás terepét. A korosztály, a műveltség, a hagyomány, a náció figyelembevételével modellezem a felvevőt. Ez a szakmám, tehát ehhez értek. Orrom is van hozzá, sok ilyen szituációt végig csináltam, végig néztem. Én szakemberként ebben a legjobbat nyújtom és ha tévedek, akkor is jó a márka, amit adok.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Én nagyon régen nem állítottam ki. A döntés annak idején, hogy galériát nyitok, valahogy részben ezt az igényt is, meg a velem szemben kialakított képet is átformálta. Nem vagyok kiállító művész, hiszen permanens kiállításom van. Ugyanakkor azt is lehet mondani, hogy ami ki van állítva az a művészet, itt meg árcédula van vagy legalábbis katalógus ár. Így nem vagyok a kiállítási piacon. Vannak olyan ékszereim, amiknek azon túl, hogy csinos, van valami funkciója is. Csilingel, csörög, egy síp, vagy akár hangszer, amin játszani is lehet. Szeretem ha funkciója van egy tárgynak, még cipőkanalat is csináltam. De funkció az is, ha egy ajándékba adott darabra rá is írom, hogy hozzon szerencsét, ezek amolyan good luck charm darabok. Egyébként jobb szeretem, hogyha a viselője tölti meg valami rituáléval. Mesélte valaki, hogy neki egy szertartás az esti levétel, és a reggeli felvétel, fontos, hogy hogy van elrendezve az éjjeliszekrényen. Van egy falta, amiben meghatározott helye van az ékszernek. Az ilyen történetnek tudok örülni, még akkor is ha furcsa.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

²¹⁶ <https://copenhagensilver.com/designer/vivianna-torun-bulow-hube/> - 2023.04.18.

²¹⁷ <https://klimt02.net/publications/books/david-watkins-artist-jewellery-arnoldsche-art-publishers> - 2023.04.18.

²¹⁸ <https://www.theguardian.com/artanddesign/2019/jan/08/wendy-ramshaw-obituary> - utolsó letöltés: 2023.07.20.

²¹⁹ <https://alesi.com/products/juicy-salif-citrus-squeezer> - utolsó letöltés: 202.07.20.

Egy kiállításon az ember agyal, vagy valami különlegeset, vagy valami nagyon alkalmasat szeretne kitalálni. Ez egy eleve egy bukásra ítélt dolog, mert az ékszer nem való vitrinbe. Valamilyen módon mégis be kell mutatni, mert nem lehet az, hogy a betézőket elkapom az ajtóban, és felhúrom az ujjukra a gyűrűt. Ez is design, installációt tervezni. Sok mindennek meg kell felelni, a kényelmes megtekintésnek, meg hogy a tárgy biztonságban legyen, szóval ez egy komplikált dolog. Ha egy egész galéria áll rendelkezésre, az egy különleges lehetőség. Tetszene az a megoldás, amikor minden hófehér, és csak maga a tárgy izzik fel itt ott egy ponton. Az lenne a legjobb, ha levitálna, lebegne a levegőben. De ez nem nagyon megy.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Arról már meséltem milyen kellemes élmény, hogy öröklődik a tárgy. De ha már utóéletről van szó, beszélhetünk arról is, hogy van egy állag, egy állapot, amikor a tárgy új, amikor elkészül, ami természetesen nem marad meg. Legalábbis a hordott ékszernek van élete, és sok esetben a hozzá idomul a testhez. A gyűrűknél nagyon gyakori és nem is bánom. Persze vannak temperamentumos viselők, akik rettenetesen tönkreteszik az ékszert, de van egy természetes kopás, érés, ami nem baj, sőt jót tesz a tárgyaknak.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A fotó egy laboratóriumi, nem létező situációt jelenít meg. Itt lebeghet a tárgy, ha függesztve fotózzuk, de a méretváltás is nagyon érdekes lehetőség. Arra gondolok, hogy mi ebben a civilizációban egy perspektivikus látásba születtünk bele, ami egyébként nem magától értetődő. Viszont ha belegondolsz, az ékszer általában kisebb mint a két szemünk távolsága, ami azt jelenti, hogy egyszerre látjuk az oldalát is, míg egy nagyobb tárgynál csak egy oldalt látunk. Az ékszer esetében a párhuzamosok tulajdonképpen nem rövidülnek, hanem széttartanak. Ezért érdekes dolog a fotón méretváltásban látni az ékszert, mert ott már felnagyítva egy perspektivikus közegben létezik. A fénykép egy csomó olyan dolgot láttat, ami egyébként láthatatlan. Nagyon sokat gondolkozom azon, hogy a legszebb lenne, ha testen ábrázolnám az ékszert, kézen, arcon, nyakon. Viszont az más műfaj. A divatfotó, ahol modellen mutatják be a tárgyat, az egy borzasztóan erős műfaj, nagyon jelenlévő. Én az ékszertől elvárom azt, hogy kicsit időtlen legyen, hogy átíveljen. Ez a kettő interferenciában van egymással. Ezért eddig még nem mertem modellen fotózni, pedig sok szép divatfotót láttam már ékszerről. A kiállítás egy szükséges rossz. Részben eltolja valamilyen irányba a tárgyat, távolít. Színpadot hoz létre ami elrendezett, irányított és ez nem természetes a tárgynak. Valójában én azokat a megjelenési formákat szeretem, ahol legalább az az élményem megvan, hogy ha lenne pénzem meg is vehetném a tárgyat. Az üzlet az előbb, ott felpróbálhatja, másikat is megnézhet, aztán előkerülhet a bankkártya. A kiállításnál is létezik a piros pötty, de az mégsem olyan. Persze gyönyörű kiállítások vannak, és időnként csettintek, hogy jól ki van találva.

Hogyan/hol találod meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

A galéria a megjelenési lehetőség. Több féle kiadványt is megjelentettem, ami jó összefoglaló.

ROSKÓ MÁRIA

2022.06.22.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Magyar-olasz szakos voltam bölcsészkaron. Sokan rácsodálkoznak, hogy ez mennyire távoli szakma, de az a szegmens, ami engem speciálisan érdekel az ékszertervezésben, szerintem nem is áll annyira távol tőle. Számomra egyértelmű a kapcsolódási pont. Mindig foglalkoztam kézművességgel, a szüleim révén is. Ebben az elméleti tudást és a gyakorlati ismereteimet egyesítettem. Már régebben is nagyon érdekelt a kortárs művészet és a kortárs tánc. Ha a művészet nagy egészének részeként nézem az ékszerkészítést, akkor ez egy annyira különleges szegmens, hogy nem tudom máshoz hasonlítani. Különleges, mert nagyon szűk, közben nagyon tág. Nagyon konkrétan viszonyul a testhez, ennek a jelenségnek a történetéhez, és hogy minden alkotó valamilyen módon ehhez viszonyul, és annyira sokféle tud lenni, én nem nagyon ismerek még egy ilyen különleges viszonyrendszert. Nagyon megszerettem. Nem gondolkodtam sosem azon, hogy felcímkézzem a tárgyaim. Az biztos, hogy az érdekel mindig, hogy ne elszigetelten egy kiállítótérben jelenjenek meg a tárgyak, hogy valaki ne csak a hétköznapiokban viselje, hanem hogy valamilyen módon interakcióba kerüljenek a közönséggel.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Magyarországon is, és nyilván mindenhol ez egy nehéz kérdés, és folyamatosan valamilyen szinten alakulóban van, de tény, hogy már nem annyira friss ez a fogalom. Vannak olyan vélemények, miszerint kortárs minden kortárs, ami ma születik, mai alkotóktól. Viszont nem csak a maiakat tenném bele, hanem azokat a tárgyakat is, amelyek a 60-as évektől kezdve születtek, és az alkotójuk akár már nem is él. Tehát én úgy érzem, nem fedí le teljesen a kettő egymást. Mindenképp van egy többlettartalma ennek a fogalomnak azon kívül, hogy a ma élő alkotók által készített ékszerek. Szerintem a kortárs ékszer túlmutat a kommerciális jellegén, nem az a célja, hogy kielégítse a vásárlók igényeit, hanem van valami olyan transzcendens, vagy önmagán túlmutató jelentése, aspektusa, ami ebből kiemeli. Én szűkebben értelmezem a kortárs ékszert.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

A művész- vagy művészeti ékszer, az angol art jewelry fordítása és a kortárs ékszer szinonimák lehetnek, de ez számomra nem egyértelmű. Volt, amikor kortárs művészi ékszernek neveztem, ami ott és akkor azért volt fontos, hogy a közönség számára érthető és dekódolható legyen. Azt érzem, hogy a kortárs ékszer és a művészi ékszer nem teljesen ugyanaz a halmaz. Van metszetük, de van talán olyan is, ami művészi, de nem kortárs az én értelmezésem szerint. Nagyon fluid fogalmak ezek, mert minden alkotónak többféle tárgya is más-más kategóriába illik. A kereskedelmi célú márka keretén belül születő tárgyakat egyszerűen ékszerként definiálok, amelyek a vásárok, boltok polcain jelenhetnek meg.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Régebben úgy gondoltam, hogy az, ami nagyon jól artikuláltan felismerhető elemekből áll, figurális és mesél egy történetet. Azóta tágult ez az értelmezésem. Alapvetően azt gondolom, valamilyen történetet mesél el, de ez lehet, hogy különböző szinteken jelenik meg. Lehet mikrotörténet, szólhat valamilyen társadalmi, közös dologról. Mindenképpen igaz rá az, hogy a tárgy nem elszigetelten, önmagában áll. A befogadó is folytatja, ő rakja össze a különböző elemekből, vagy a tárgy utóélete ad hozzá a történethez.

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Az intuitív részem és a racionális részem kéz a kézben jár. Sokszor van egy gondolat, ami foglalkoztat. Először csak magamban gondolkodom a kérdésről, összekötöm az előzetes tudásommal. Aztán víziók jelennek meg, hogy hogy fog ez egy tárgyban megjelenni. Majd elkezdek hozzá olvasni, az interneten vagy szakkönyvekben, sokszor mélyen, akár tudományos szinten beleásom magam a kérdésbe. Publikációkat olvasok, akár olyan témában is, amelyet nem ismerek annyira, nem az én szakterületem. Innen próbálok visszajönni a felszínre, és megpróbálom közérthetővé tenni, hogy másoknak is érthető legyen. Csinálok próbákat, modelleket, papírból, van már a kiválasztott anyagból, de ezek még foszlányok. Amikor már teljesen látom magam előtt, akkor megcsinálom a tárgyat, ami még a készítés közben is alakulhat. A Budai Rajziskolában készített vizsga munkámnál fontos volt, hogy felkutassam a kortárs kapcsolódási pontokat. Ez a nyomhagyósorozat, a gesztusékszerek voltak²²⁰, az aranyműves képzésen pedig egy törzsi karkötőt²²¹ készítettem. De általában nem szoktam konkrétan rákeresni egy-egy dologra, inkább folyamatosan követem, hogy ki mit csinál éppen, fontos számomra, hogy tisztában legyek a kortárs ékszer jelenével. Ez a B JW szervezés miatt is fontos.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

A kommunikáció. Nemcsak az, hogy én mondjak valamit, hanem az oda-vissza hatás érdekel. Ha visszajelzést kapok, az nagyon sokat jelent számomra, hogy ki mit gondol róla, ki hogy értelmezi. Az oda-vissza kommunikáció a legfontosabb számomra, valamint az alkotás élménye. Az alkotás számomra elkerülhetetlen szükségszerűség, nem lehet e nélkül élni. A visszajelzéseknél nem a jó vagy rossz visszajelzésekre gondolok, hanem inkább arra, hogy ki hogyan interpretálja a tárgyat. Például a Vulkán gyűrűmre²²² folyamatosan sok visszajelzést kapok. Ezt sokat hordom, és tényleg azt váltja ki az emberekből, hogy mondjanak rá hasonlatokat. Beszélgetés közben is témairó. Azért is más ez a tárgy, mert sokkal személyesebb, mint a többi tárgyam. Vulkánkrátereket csináltam, faragtam a viaszt, és közben egy egészségügyi vizsgálat eredményére vártam. Ez a pár hét, ami bizonytalansággal telt el, talán csak tudat alatt, nyomot hagyott a modelleken. Amikor megláttam a kész öntvényt, akkor egyértelmű volt számomra, hogy ez egy aszimmetrikus női torzó. A tudatlan jött felszínre, a belső szorongással teli világom összeért az alkotással. Nekem ebben a tárgyban mind a két történet egyszerre él. Nőiség, és a föld ereje. Érdekes, hogy a legtöbben női mellekre asszociálnak amikor meglátják, de sok más reakció is született.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Amikor azokat a művészi ékszereket csinálom, amelyek belőlem indulnak ki, akkor nem képzelek el konkrét embereket, mert ez nem lényeges. A befogadók lehetnek férfiak is, olyanok is, akik nem feltétlenül hordják. Nem feltétlenül azokkal akarok kommunikálni, akik felveszik, hanem azokkal is, akik látják, nézik. Kifejezetten gyakran előfordul, hogy férfiak tudnak jobban kapcsolódni a tárgyaimhoz, jobban tudják őket értelmezni vagy csak jobban tudják artikulálni az üzenetet, a kérdéseiket.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

A vulkánosat gyakran hordom, ezért mondhatjuk, hogy ez az egyik kedvencem. De folyamatosan változik, hogy melyik a kedvencem. Amit most újra megszerettem az *En/te/ő/mi/ti/ők* tárgyam,²²³ ami a Babel tornya pályázatra készült. A készítéséhez kapcsolódó élmény katartikus volt számomra. Az egész egy nap leforgása alatt történt. Úgy kezdődött, hogy egy simára csiszolt több méteres sárgaréz szalaggal elindultam az utcán a hetedik kerületben. Az volt a célom, hogy különböző anyanyelvű embereket rávegyek arra, hogy személyes névmásokat írjanak rá a saját nyelvükön. Saját magamat is legyőztem, kiléptem a komfortzónámból, és azt vettem észre, hogy hatással voltam az emberekre. Volt olyan, hogy egy olasz pizzériában rossz kedve volt az ott dolgozó fiúnak, de utána csillogott a szeme, kérte, hogy majd mutassam meg neki a kész munkát. Volt olyan ember is, aki sokat gyakorolt egy papíron, mielőtt ráírt volna a fémszalagra. Nagyon jó emlékek, emlékszem mind a 16 emberre, aki részt vett benne, mindenkinek a saját kézírása van rajta. Nagyon jó érzés, amikor az emberek megértik. Mindenkinek egy kicsit más születik meg a fejében arról, hogy mi a tárgy jelentése.²²⁴

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Manfred Bischoff²²⁵ nagyon sok munkájában szavakat, mondatokat rendel a tárgyaihoz, ami magyar szakosként fontos számomra. A tárgyai nagyon ösztönösnek, zsigerinek tűnnek, közben pedig mesterien aranyból vannak kidolgozva. Nemrég nagyon közelről meg tudtam nézni őket a munkáit bemutató kiállításon. Gyönyörű darabok, amelyeket a mellékletünkkel rendel szövegek, sorok egészítenek ki. Nagy hatással volt rám Georg Dobler²²⁶, mert személyesen is volt lehetőségem megismerni. Nagyon kíváncsi voltam rá. Van az életművében egy nagy váltás. Van a konstruktivista geometrikus tárgyai, és egyszer csak áttér organikus direkt öntésre, szarvasbogarak és növények megjelenítésére. Azt mondta, hogy az alkotói folyamata átalakult, mutálódott, de közben tudatos is volt ez a döntés. Pont akkor váltott, amikor mindenki más irányba ment, alternatív alapanyagokat kezdtek el használni, és szinte tabunak számított a drágakő és nemesfém. Ő ekkor az új tárgyaival be tudott robbanni a köztudatba. Mind a két tárgyi világát szeretem.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

A kiállításaimon mindig teszek ki szöveget. Erről is megoszlanak a vélemények, akárcsak a képzőművészetben, itt is felmerül, hogy az tekinthető-e jó műtárgynak, ami önmagában is megáll. De olyan kutatást is hallottam már, ami kifejezetten a műalkotást körülvevő szövegek fontosságáról szól. A leírásokkal felajánlok egy értelmezési keretet, amely szerintem kiegészíti a tárgyakat, de mindig igyekszem nem lezárni, hanem szabadon hagyni az értelmezést. Ezen is még dolgoznom kell, mert lehet, hogy eddig túl konkrétak voltak a leírásaim. Szerintem sokan kíváncsiak arra, hogy miből indultam ki. A szövegek egy fontos kapcsolódási pontot teremtenek. Az (un)limited freedom performansz egy komplex alkotás. A gesztusékszereim és Ádám Zsófia képzőművész szobrai által egy adott térben, Ayumi Toyabe táncos és Bálint Bolcsó zenész közreműködésével performansz jött létre a megnyitó napján. A későbbiekben a performansz alatt készült videó mutatta be a térben történt eseményt. A Trafóban egy másik változat valósult meg. Ott egy másik videót vettünk fel, és egy picit máshogy rendeztük be a teret is. Ugyanabból a szögből vettük fel a videót, mint ahonnan később

²²³ Babel - En/te/ők/mi/ti/ők közösség által készült nyakék, patinázott sárgaréz, 2018, <https://www.mariarosko.com/babel> - 2023.02.20.

²²⁴ "Számomra a Babel tornya nem a kommunikáció hiányáról, lehetlenségéről szól, hanem inkább annak a célnak a helyességéről, amit az emberek maguk elé állítanak. A pályázatra egy közösség által alakított ékszert terveztem, amit a Magyarországon élő vagy turistaként itt lévő különböző anyanyelvű emberek hoznak létre...Az ékszerre különböző nyelveken írt személyes névmásokból összeálló alkotás tehát arra igyekszik rámutatni, hogy a helyes és előrevívó közösségi és egyéni célok összehangolása lehetőséget ad a közös munkára és alkotásra...A terepmunkára való felkészülés része volt az is, hogy egy program segítségével kigyűjtöttem a személyes névmásokat a világ kb. 90 nyelvén, hogy a résztvevők könnyebben megértsék a feladatot. Ezután Budapest utcáit járva megkerem különböző anyanyelvű embereket, hogy a saját nyelvükön írjanak a részalagra lakkkal személyes névmásokat. A megszállított személyek végül összesen 16 nyelven (orosz, kínai, arab, mongol, görög, olasz, bengáli, pandzsábi, hindi, angol, francia, német, török, lao, vietnami és magyar) 53 szót írtak a részalagokra..." - Részlet az Országos Pályázat Babel Torna című kiállítására készült anyagból. - 2018

²²⁵ <https://manfredbischoff.org/Work> - 2023.02.21.

²²⁶ <https://artaurea.com/profiles/dobler-georg/> - 2023.02.21.

²²⁷ <https://www.mariarosko.com/performance> - 2023.02.21.

²²⁸ <https://www.mariarosko.com/copy-of-gesture-jewellery> - 2023.02.21.

²²⁹ https://trafo.hu/en/programs/av_composers_rosko_maria_adam_zsafia_unlimited_freedom - utolsó letöltés: 2023.02.21.

²²⁰ <https://www.mariarosko.com/gesture-jewellery> - utolsó letöltés: 2023.07.20.

²²¹ <https://www.mariarosko.com/nosce-te-ipsum> - utolsó letöltés: 2023.07.20.

²²² Vulkán Gyűrű, bronz, 2018, Képek forrása: <https://www.mariarosko.com/volcanos> - utolsó letöltés: 2023.02.21.

rávetítettük a térre, ami így a táncos jelenlétét sejtette, hogy valamikor jelen volt, és azok a nyomok, amelyek a szoborelemeken megjelentek, tőle származnak. A táncos keltette életre a tárgyaimat. Az élmény fontos része a zene, amelyet a zenész élőben hozott létre, és ez egy oda vissza-hatás volt, ahogy a zene reagált a táncra, és a tánc is reagált a zenére. A Trafóban nem volt nyilvános a felvétel, a nyilvános részben az installációra volt kivetítve a videó. Nagy jelentősége van a helyszínnek ilyen tekintetben.²³⁰

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

A téri helyzet is megváltoztatja az ékszer élményét. Nagyon sokban befolyásolja ezt a helyszín ilyen értelemben. Az is érdekes, hogy a My Museumban, ahol az első kiállítása volt ennek a sorozatnak, a covid miatt nem volt szabad semmihez hozzányúlni, steril volt az egész. A Trafóban pedig bátorították a nézőket arra, hogy használják is a tárgyakat. Sokan éltek is ezzel, nyomot hagytak az elemeken. Ez egy háromnapos pop-up esemény volt, és hullámokban jöttek az emberek. Voltak, akik nem mertek hozzányúlni, de néha átszakadt a gát, és akkor sokan elkezdték használni őket. Elkezdett élni az installáció. Mindez ott alakult. Először kicsit tartottam ettől én, de nagyon jó volt látni, hogy milyen kapcsolatba kerültek az emberek ezekkel a tárgyakkal. Volt olyan, akit annyira inspirált, hogy nem is volt kíváncsi az előtörténetre, hanem megkért, hogy utána beszéljünk. Végig ott voltam a térben, és jó volt látni, hogy bevonódtak az emberek, és a kiállítás interaktívvá vált. Strasbourgban volt egy kiállítás, és egy workshopot²³¹ is tartottam a japán táncművésszel, amin kb. 15 ember vett részt, és volt 20 néző is. A másfél órás workshop úgy volt felépítve, hogy az elején csak hétköznapi tárgyakkal mozogtak a résztvevők, a végén pedig már az én tárgyaimmal festettek és táncoltak egy kifeszített papíron. Nem volt céloom eladás, nem is volt olyan a szituáció, hogy ez szóba került volna. Engem itt más érdekel. Ezek inkább hibrid tárgyak. Kézbe fogható művészi eszközök és bizonyos ideig hordható tárgyak, amik eltérnek a klasszikus ecsettől és zsírkrétától. Furcsa formájuk van, ami arra ösztönöz, hogy a néző kitalálja, hogy hogyan kell hozzányúlni. Nem egyértelmű, hogy hogyan használd, vagy mozgás közben mozog, vagy az ujjbegyre kell ráhúzni, vagy két ujj között kell hordani. Ez az egész kapcsolódik ahhoz, amit a gesztusfestészetben alkalmaztak. Ádám Zsófia²³² képzőművész az én tárgyaimból indult ki. Van például olyan, ami negatívja az én tárgyamnak, csak felnagyítva. Ezek nem feltétlenül könnyen észrevehető kapcsolatok, inkább egy belső rendszerben kapcsolódnak egymáshoz a tárgyak. Folyamatos kommunikáció volt köztünk, folyamatosan leveleztünk, megmutattuk egymásnak, hogy hol tartunk, én is reagáltam az ő tárgyaira. A fotózás nehéz volt a szűk tér miatt, de nekem a videó az, ami a legjobban átadja, kiegészíti az élményt.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Ebben az esetben nagyon. Egyre inkább komplexebb egészeket szeretnék létrehozni. Nagyon fontos, hogy a hova, mit, hogyan, kivel egysége létrejőjön. Azóta is együtt dolgozom Ayumival és Zsófiával, és még sok további ötletünk van. Mindig fontos a kommunikáció komplexitása, hogy minél mélyebb, teljesebb legyen az üzenet.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

A hongkongi sorozat²³³ egyik tárgyának például volt politikai értelmezési síkja is. Egy fekete, visszafelé úszó hal, ami Hongkongot szimbolizálja. Azóta ez más értelmet nyert a hongkongi aktuálpolitikai események fényében. Viszont, ha nem teszem hozzá ezt a történetet, akkor meg azt gondolom, hogy mindenből mást vált ki. Egy sokkal elvontabb szinten az árral szemben úszás, a fekete bárány jelensége bukkan fel benne. Szerintem azoknál, aminél konkrét történetet mondtam el, azoknál érzem azt, hogy valószínűleg, ha nincs mellette leírás, akkor nagyon más értelmezés születik meg a nézőben.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A fotódokumentáció, a videó, a szöveg, esetlegesen más médiumok mind-mind más értelmezést, kiegészítést adhatnak. Próbálok arra figyelni, hogy a tárgyfotó jól visszaadja a valóságot, de minden reprezentációnál fontos számomra az emberi jelenlét, ami a kapcsolatot mutatja be a test és a tárgy között.

Hogyan/hol találd meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Sokféle nemzetközi pályázaton veszek részt, ezekkel az a baj, hogy csak egy-egy tárggyal lehet megjeleneni, de szerencsére vannak olyan események, mint az ékszerhetek, ahol több lehetőség adódik kibontakozni. Most a befelé fordulást élem meg alkotói szinten.

TENGELY NÓRA

2023.02.17.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Arra, hogy miért pontosan ékszer, egészen pontos választ sajnos nem tudok adni. Az érettségi után lakberendezést tanultam, e kapcsán ismerkedtem meg a design területével. A lakberendezés maga sokkal nagyobb ívű, mint az ékszertervezés, mégis a tervezési szakaszban a két terület számomra sok hasonlóságot mutat. Ugyanakkor mindig volt egy kétely részemről, hogy a lakberendezéssel nem a saját utamat járom, így valami más irányt kellett keresnem, amit sokkal testhezállobbnak éreztem. Az egyetemi képzések között böngészve akadtam a MOME fémművesség szakára, ami villámcsapásszerűen megfogott, és aztán a tanulmányaimat is ebbe az irányba tereltem. Amikor a Budai Rajziskolába kerültem, akkor éreztem igazán, hogy végre a helyemen vagyok, hogy azt csinálom, amit igazán szeretek. Végül az alapképzésemet a HEAD- Haute École d'Art et de Design egyetemén végeztem Genfben ékszer és kiegészítő-tervező szakon, a mesterképzést pedig idehaza a MOME-n.

Az ékszerkészítésben alapvetően az vonzott, hogy egy olyan technikai tudás birtokába kerültem, ami képessé tett arra, hogy a fejemben megszülető gondolatok a kezeim alatt tárggyá formálódjanak. Gyerekkoromban nem ez volt az álmom, ez egy véletlen egymásra találás volt, amiben a mai napig érzem a kihívást, a lehetőséget és a motivációt.

Számomra az ékszer egy izgalmas, sokféle anyagot, sokféle technikát felkínáló műfaj, amiben igen széles spektrumon lehet mozogni mint alkotó. Ezt a nagyfokú szabadságot élvezem, hogy annyi irány van, amiben el lehet indulni. Az ékszernek soha nem az ékítő mivolta fogott meg igazán, sokkal inkább egy újító szándék motivál, amivel a területhez állok. Ugyanakkor méret és funkció tekintetében megmaradt önmagam felé az az elvárás, hogy az általam készített tárgyak hordhatók legyenek. Egy ékszer akkor él, ha viselik. Amikor kiállítási helyzetben találkozunk, mindig bátorítom az érdeklődőket, hogy érintsék meg, vegyék fel őket. Fontos, hogy érezzék az adott tárgy felületét, súlyát, anyagát, és hogy egy személyes élmény alakuljon ki bennük.

Amennyire sokszínűnek és változatosnak látom ezt a területet, úgy magát az ékszer jelentőségét sem tudom egyetlen frappáns mondatban megfogalmazni. Különböző dolgokat várok el különböző ékszerektől. Van, amelyiktől azt várom, hogy szép legyen, van, amelyiktől azt, hogy praktikus és kényelmes és van, amelyiktől azt, hogy egy általam

²³⁰ Cesztusékszer (un)limited freedom - korlátlan szabadság kiállítás és performansz My Museum, 2020, <https://www.mariarosko.com/copy-of-gesture-jewellery> - utolsó letöltés: 2023.02.21.

²³¹ <https://ayumitoyabe.themedia.jp/posts/23049519?categoryIds=1190540> - 2023.06.19.

²³² <http://www.adamzsofia.hu/> - utolsó letöltés: 2023.07.23.

²³³ Pál Amanda interjújában Mária a hongkongi sorozat narratíváját is megemlíti: <https://ayumitoyabe.themedia.jp/posts/23049519?categoryIds=1190540> - 2023.06.19.

megosztani kívánt üzenetet közvetítsen. Mást várok el egy karikagyűrűtől, mást egy gyöngysortól, mást egy kortárs darabtól. Természetesen egy közös nevezőjük, a kommunikáció minden esetben elsődlegesen betöltött feladatuk, de nagyon sokféle dologról üzenhetnek nonverbális úton, aminek igen sokféle megoldását kínálja fel a terület. Az alkotó minden egyes elkészített tárggyal tesz egy állítást. Kérdés, hogy a felhasználó tud-e, akar-e azonosulni ezzel az állítással, van-e kedve megosztani ugyanezt a külvilággal, illetve mennyire formálja át ő maga az üzenetet, amikor birtokba vesz egy-egy tárgyat. Egy dalszöveg vagy vers sem biztos, hogy ugyanazt az üzenetet közvetíti mindenkinek, amit a megalakítójuknak. Mindenki maga adaptálja, és saját birtokba veszi. Sőt, a harmadik láncszem, a befogadó (külvilág) szintén számtalan felfogásban értelmezheti ugyanazt a szóban forgó tárgyat. Ezen felül az idő is nagyban befolyásolja a tárgyak jelentését, generációról-generációra változhat egy-egy tárgy jelentése, megítélése. Van, ami évezredek óta ugyanazt jelent, és van, ami már ötven év távlatából sem visszakovethető. Összességében tehát azt mondhatnám, hogy egy folyamatosan változó jelentéstartalom.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Számomra a kortárs ékszer kifejezés egy gyűjtőfogalom. Az én felfogásomban beletartoznak a konceptuális ékszerek, a narratív ékszerek, a design ékszerek bizonyos szegmense, de az intuitív alkotói és művészi ékszer is. Azon túl, hogy a mai korban készülnek, mindig az adott kor lenyomatát tükrözik vissza, technikai megoldásaikat vagy gondolatiságukat tekintve. Olyan problémakörökkel foglalkoznak, olyan határterületeken mozognak, vagy olyan területeken inspirálódnak, amiket a jelen kor befolyásol és határoz meg. Ehhez hozzá jön a technikai újítások alkalmazása is, amik folyamatosan fejlődnek. Fontos ismérve a naprakészség és a folytonos megújulás. Ez a gondolat rám mint alkotóra egyrészt inspirálóan hat, másrészt viszont, - mivel az örökérvényűségekre való törekvés gyakori motivációm -, kétségeket is felvet, hogy ami a jelent tükrözi vissza, ami most friss, azon pár év múlva átlépünk, és esetleges értékvesztésen megy keresztül. Minden esetre vitathatatlanul fontos szerepe, hogy vizsgálatán keresztül egy jól dokumentált fejlődéstörténet válik olvashatóvá a tárgyi kultúra tekintetében.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Számomra a művészi értékkel rendelkező ékszer egy kinyilatkoztatás, amit a megalkotója állít a világról, önmagáról, a közeli vagy távoli környezetéről. Olyan személyes vagy közérdekű üzenet, amit a művész közölni óhajt másokkal. Ezek természetesen nem minden esetben egyértelmű, mindenki számára azonos jelentéssel bíró üzenetek, de mindenképpen egyfajta belső motiváció tárgyasult visszhangjai.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Számomra ez egy speciális terület a kortárs ékszeren belül, ahol az alkotó által elmesélendő történeteknek nagyon fontos jelentősége van az egész tárgy megítélése, megértése kapcsán. Kérdés számomra, hogy egy tárgy a narratívája nélkül érvényes-e, él-e, hogy ugyanúgy megállja-e a helyét, mint műalkotás, vagy csak a kiegészítő történettel tud teljessé válni. Szeretem, ha egy ékszernek van szavakkal is leírható története, teljesebbnek, gazdagabbnak érzem tőle a tárgyat. Ugyanakkor ennél a műfajnál nagyon fontos számomra, hogy a történet maga mindössze egy asszociációs folyamat elindításával segítsen hozzá a tárgy befogadásához, hogy a tárgy ne pusztán illusztrációja legyen az elmondandó történetnek, vagy fordítva. A narratív ékszerhez sok esetben hozzátársítom a verbális módon hozzáfűzött történetet, ugyanakkor számos olyan példa is van, amikor az ember ránéz egy-egy anyagra, egy anyagtársításra, egy látszólag odanemillő technikai megoldásra, és azonnal elképzel egy történetet, egy anyagok között végbemenő narratívát. Nálam ez a párbeszéd az alapanyagok nyelvén is el tud indulni, nem szükséges hozzá írott szöveg. Erre jó példa számomra Iris Bodemer

munkáinak többsége, ahol meghökkentő anyagtársítások, kifinomult és nyers technikai megoldások ütköznek. Ezekben az alkotásokban pont az az izgalmas, hogy nem szükséges, hogy az alkotó saját maga által megfogalmazott története érvényesüljön, hanem a befogadóban egy önálló, saját történet jöjjön létre, így alakítva ki egy sokkal személyesebb kapcsolatot az ékszerrel.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Az alkotói folyamat tekintetében két irány működik nálam: az egyik, amikor valamilyen belső készletnek engedve alkotok, illetve amikor valamilyen témára, hívószóra indul be az agyam. Az első esetben teljesen intuitív módon indul el az alkotás valamilyen anyag vagy technikai megoldás eszembe jut, amit azonnal meg kell csinálnom. Ebben az esetben sokkal kevésbé dominál a tervezői oldal, sokkal inkább az alkotói vágy hajt, rajzolok, kísérletezek, anyaghoz nyúlok rögtön. Nagyobb teret hagyok az ösztöneimnek, önmagától kezdenek el fejlődni a modellek, és gyakran az is előfordul, hogy a végeredmény teljesen más lesz, mint amilyennek azt az elején elképzeltem. Amikor viszont véglegesen összeáll, hogy mit akarok csinálni, akkor a folyamatot pontosan megtervezem, és kivitelezem.

Más a helyzet akkor, amikor egy adott témára tervezek. Ekkor általában rágódom, értelmezem a fogalmakat, a kifejezést, ami a felhívásra vonatkozik, asszociációkat és szinonimákat keresek. Megkeresem az alapokat, amelyek beindítják a gondolataimat, saját érzéseket, saját emlékeket idéznek elő. Ha mindez megvan, akkor kezdem el a tárgy formáját, méretét lerajzolni, lemodellezni, és csak mindezek után fogok hozzá a végleges tárgy megvalósításához.

Inspiráció tekintetében gyakran fordulok építészeti megoldások, bútorok vagy kisebb használati tárgyak csomópontjainak, anyagpárosításainak megoldásaihoz. Ezek sokkal inkább beindítanak, mintha az ékszer területéről gyűjtenék referenciákat az adott témára, mert számomra sokkal izgalmasabb egy másik anyagból, másik léptékben való kísérletezés. Illetve nem mellékes, hogy kényesen igyekszem ügyelni arra, hogy amit csinállok, az távol álljon a koppintás, másolás démonától. Ha van egy konkrét ötletem, és találok ahhoz hasonló, létező referenciát, akkor inkább elengedem az ötletet, hiszen pont az újító szándéknak, ötletnek adnék vele sakk-mattot, ami elsődleges motivációm egy-egy tárgy megalkotásakor.

Most már több, mint tíz éve foglalkozom különböző méretű, merevre forrasztott anker láncokkal, amelyek rengeteg perspektívát nyitottak előttem. A legelső ilyen tárgy 2012-ben készült, ahol a merevített láncot kövek foglalataként használtam. Mindig izgalmas számomra, ha valami olyan történik egy anyaggal, ami nem megszokott vagy akár teljesen idegen az anyag karakterétől. A tárgyaim vizualitásukat tekintve sokat változtak az évek során. Legelőször a szokatlan, szögletes, vonalszerű, grafikus formák határozták meg a tárgyak kinézetét, később lemezszerű, önhordó egységeket építettem belőlük, ezt követték a különböző kövekkel való párosítások, majd a gyöngysorral való kombinálása. Legutóbbi munkáimban pedig a láncszemek szétdarabolásával és darabjainak újbóli összeillesztésével foglalkozom. Rengeteg irányt kipróbáltam már, de még mindig érzem benne a további felfedezésre váró lehetőségeket. Ez egyrészt izgalmas, hogy mi mindent lehet kihozni ugyanabból az anyagból, másrészt viszont igen nagy kötöttséget is jelent, hiszen valahogy minden ebből indul ki, és ebben is ér véget.

Szimbolikáját tekintve számomra a lánc nagyon erős élet szimbólum. Egyszerre jeleneti a folytonosságot, az összetartozást, a végtelen kapcsolódási pontok lehetőségét. Ha valahol megszakad, egy másik pontjába kapaszkodva folytatható tovább a sort. Megnyugtató, hogy mindig van lehetőség az újakezdéshez, a változtatáshoz.

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Az én esetemben a tárgytervezés helyett azt hiszem, inkább az alkotás szót használnám. A tárgytervezés, mint olyan, sokkal racionálisabb, kiszámítottabb, pontosabb mezsgyén halad, míg én ennél sokkal nagyobb teret engedek az intuíciónak és a véletlennek. Motiváció tekintetében mindig az újítási szándék, a ki nem próbált, járatlan utak vonzanak.

Erős bizonyítási vágy van bennem, hogy amit kitalálok, azt meg tudom valósítani. Mindig valami izgalmasat, újat akarok csinálni, hogy akár önmagamot is meglepjem az eredménnyel. Ez az, ami felvillanyoz. Ezért is van, hogy ritkán készítek két egyforma tárgyat. A sorozatgyártás rendkívül unatkos, azt érzem, elpazarolom azt az értékes időt, amit egy új tárgyba tudnék beleforgatni. Szeretem a szellemi és technikai kihívásokat, ezért mindig igyekszem valamilyen újítást csempészni minden egyes tárgyamba.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

A saját elképzelésem alapján készült tárgyaim esetében soha nem veszem számításba, hogy ki és miért fogja viselni őket a jövőben. Nincs pontos elképzelésem, hogy ki lesz a munkám célközönsége. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy a tárgyaim mindig viselhető tartományon belül maradjanak méretüket és tartósságukat tekintve, mert szeretném, ha értékelnék és viselnék is őket. A szépség mindig szubjektív, a legegyszerűbb, legelemibb döntési metódus, pont ezért tartom fontosnak, hogy ne ez legyen az egyetlen érv, amiért az én munkámat választják. Szeretném, ha a befektetett munkát, az újítási szándékot és a személyes indítást is értékelnék egy-egy tárgy megvásárlásakor. Ezért is gondolom, hogy egy narratíva sokkal több értéket tud hozzáadni egy munkához, amelynek köszönhetően a vásárló könnyebben tud kapcsolódni a tárgyhoz. A mögöttes tartalom egy gazdagabb élményt generál. A befogadótól éppen ezért bizonyos fokú nyitottságot várok, hogy valamilyen mértékig akarják megismerni, hogy ki vagyok, tudjanak velem vagy az általam létrehozott tárggyal, és ezzel együtt annak üzenetével azonosulni.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Igazából mindegyik tárgyamot szeretem, de természetesen van néhány olyan darab, ami a szívemhez még inkább közel áll. Ezek az ékszerek nem feltétlenül azok a darabok, amikkel a legtöbb munkaórát töltöttem, de mindkettő (amiket példának hozok) első a technikai megvalósításukat tekintve, mondhatnám prototípusnak őket. Az egyik a Trying to be No.1 brossom, ami egy nagyméretű láncszemből és a belefoglalt amorf kavicsból áll.²³⁴ Ennél a tárgynál érzem azt, hogy mind az aránya, mind az anyaghasználata kiegyensúlyozott. Nemes egyszerűséggel azt tudom rá mondani, hogy az én szememnek szép, jó ránézni. A másik kedvencem a Two címet viselő brossom, ami pedig azért kedves nekem, mert sokkal inkább magamhoz illőnek érzem, a saját személyiségemet visszatükröző tárgy²³⁵.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Több alkotó van, akiknek a munkáit nagyon kedvelem. Válogatásom teljes mértékig szubjektív, érzelmi alapú, személyes preferenciát tükröz.

Ez egyik Iris Bodemer²³⁶ német ékszerművész, akinek a munkái azért fognak meg, mert nagyon eltérnek az én alkotásimtól. Lenyűgöz az a fajta hozzáállás, lazaság, ahogy az anyagokhoz nyúl, hogy mennyire erős, intenzív érzéseket váltanak ki belőlem bátor anyagtársításai vagy a technikai megoldásai.

A másik művész, Helen Britton,²³⁷ Münchenben élő, ausztrál származású alkotó, akinek figurális tárgyai igazán szívemengetőek számomra. Munkái talán könnyebben befogadhatóak, könnyebben érthetőek. Gyakran próbálja felhívni a figyelmet veszélyeztetett állatfajokra, vagy az ausztrál erdőtüzekben megsemmisült természetre. A tárgyak aránya, anyaghasználata, technikai, felületi megoldásai nagyon izgalmasak. Minden alkotásáról sugárzik a gondosság és a szeretet, amivel a tárgyakat készítette.

Ruudt Peters²³⁸ holland ékszertervező munkái az első perctől nagy hatással voltak rám. Olyan elementáris erő sugárzik a tárgyaiból, ami ámulatba ejt. Néhány alkotásánál több percre megállok, és hagyom, hogy átbizsergesse a lelkem az öröm, hogy ilyen fantasztikus munkát csodálhatok.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Nem direkt módon kapcsolom a tárgyhoz a történetet.

Vagy együtt fejlődnek, vagy hívószóra reagálnak.

A tárgyak gondolati háttere többféle módon alakul ki nálam. Az első eset, ha van egy kiinduló ötlet, egy konkrét mondanivaló, amit közölni szeretnék a tárggyal. Ekkor a gondolat minél egyértelműbb átvitele számít, tehát a tárgy kialakítása, mérete, aránya, funkciója, anyaghasználata, stb. annak van alárendelve, hogy az üzenet minél tisztábban és lényegretörőbben kerüljön átadásra. A második alternatíva, ha egy mások által megadott pl. egy pályázati témára készül egy ékszer. Ebben az esetben, ahogy korábban kifejtettem, elég sok inspirálódás (asszociációk, szinonimák keresése, stb.) előzi meg a konkrét tárgy létrehozását. Itt is nagyon fontos az összhang a megosztani kívánt üzenet és a tárgy kialakítása között. A harmadik eshetőség pedig az, amikor nem konkrét közlendő üzenet vagy elmesélendő történet alapján készítek el egy tárgyat, hanem azt mondhatnám, egyszerű alkotói vágyból születik meg egy sorozat vagy tárgycsalád. Ebben az esetben nincs feltétlen kerettörténet. Nehezen tudok, és nem is szeretek utólag „hozzáköltetni” egy-egy konkrét narratívát. Ugyanakkor az a tapasztalatom, hogy ilyen tárgyak születése esetében nagyon hasznos időről-időre visszanezni a tárgyakat, picit eltávolodva tőlük, objektíven megvizsgálni őket, mert sok olyan felfedezést, logikai kapcsolódást lehet találni bennük, amit nem feltétlen tudatosan alakítottunk ki. Ezt azért találok nagyon fontosnak, mert így konkrét felfedezéseket tehet maga az alkotó is a saját alkotásai kapcsán, olyasmikre jöhet rá, ami tartalmi többletet jelent, és számára is gazdagítja a tárgyat. Nekem ez visszatérő élményem, és gyakran azt érzem, hogy ekkor készül el, válik teljessé igazán egy-egy munka, mikor magam számára is kitisztul, miért is született meg.

A pontosan, szavakkal leírható narratíva mellett a címnek is történetmesélő, kontextusba helyező funkciója van, ami alkalmanként helyettesíthet teljes leírásokat. Egy tömör, találó cím mellett a történet kifejtése néha már-már csak magyarázatnak hat, szükségtelenné téve a további szószaporítást. Erre tudnám példának hozni Lőrincz Réka munkáit, akiknek frappáns, kifejező címadási helyettesítenek minden egyéb narratívát. Ez természetesen munkafüggő, hiszen vannak könnyebben értelmezhető, magától értetődő alkotások, ahol az anyaghasználat, grafikai elemek, fotódokumentáció annyira egyértelműsíti a mondanivalót, hogy elég egyetlen cím, és mindenki megérti, miről van szó. Ugyanakkor vannak olyan munkák, amiket nem lehet ennyire könnyen felfejteni, vagy egyszerűen sokkal több lehetőséget kap a befogadó arra, hogy a maga módján értelmezze a kérdéses tárgyat. Ezekben az esetekben sokat segíthet az alkotói szándék egyértelműsítésében, ha egy kerettörténetet osztanak meg a felhasználóval.

²³⁴ Trying to be sorozat No1 bross: fekete ródiumozott vörösréz, talált kavics, rozsdamentes acél, 2019, kép forrása: <https://tengelynora.weebly.com/trying-to-be.html> - utolsó letöltés: 2023.03.01.

²³⁵ Two bross: szinterezett sárgaréz, ezüst 925, 8 db ametiszt, rozsdamentes acél, 2018, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CbrbuKhs50t/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²³⁶ <http://www.irisbodemer.de/> - 2023.03.01.

²³⁷ <https://www.helen-britton.com/> - 2023.03.01.

²³⁸ <https://www.ruudtpeters.nl/> 2023.03.01.

Én személy szerint igen sokat vívódom egy-egy cím megalkotásakor. Ennek oka lehet az, hogy nem mindig tudom, látom előre egy tárgy kimenetelét, létrejöttének okát. Amíg számomra mindez nem áll össze, addig nehéz behatárolni, és címmel ellátni őket. Ha konkrét ötlet alapján dolgozok, akkor sokkal könnyebb a helyzetem, könnyebben tudom összekapcsolni a tárgyat a címmel és a narratívával, így egészítve ki egymást. A János, Ernő, Gyula című tárgysorozat például erre példa, hogy a cím kapcsolódik a történethez, de a történet egészét nem lehetne kitalálni csak a címből, a tárgyak konkrét üzenete a narratívából olvasható ki.²³⁹

Tárgysorozat esetében van olyan, hogy nincs minden egyes tárgynak önálló címe, maximum sorozatszámval vannak ellátva. Olyankor egy összefoglaló történet igaz rájuk. A tárgyak egymással „beszélgetnek”, egy témára, egy gondolat alapján készülnek, egy egész alkotórészeiként tekintek rájuk.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Egy ékszer megítélése nagyon sokban múlik azon, hogy a befogadó, vásárló hogyan, milyen körülmények között találkozik vele először, és hogy személyesen is tud-e váltani egy-két szót az alkotóval, vagy csak magával a munkával találkozik. Teljesen mást kommunikál egy vásári, egy bolti és egy kiállítótérben való megjelenés. Míg az első kettő esetében termékről, áruról beszélünk, úgy a harmadik esetben művészeti alkotásként tekinthetünk (akár ugyanarra) a tárgyra. Bizonyos mértékű értékvesztést eredményezhet a más-más eladói közeg.

Az installációnak vagy az árut bemutató elemeknek, eszközöknek minden esetben kiemelten fontos szerepe van. Egy vásárban rengeteg egyéb árus között hatalmas vizuális túltelítettséget tapasztalhatunk, ahol a standod mellett közvetlen közelségben van még 2 grafikus, 5 keramikus és másik 15 ékszeres, illetve a kavargó tömeg. Ebben az esetben igen nehéz érvényesülni. Ezért is fontos az, hogy a standod olyan figyelemfelkeltő, megkapó és egyedi legyen, hogy minél könnyebb legyen felhívni a munkáidra a figyelmet.

Más a helyzet, ha üzletről van szó, és (jobb esetben) a tárgyait valamilyen vizuálisan harmonizáló termék mellett foglalnak helyet, pl. olyan ruhák vagy kiegészítők mellé vannak helyezve, amelyek jól állnak egymásnak, kedvet csinál egyik tárgy a másikhoz.

Teljesen más a felállás akkor, ha a munka egy kiállítótérben jelenik meg. Azonnal más megítélés alá kerül pusztán a helyszín miatt. Az installáció ebben az esetben is nagyon meghatározó, teljesen áthangolhat egy-egy tárgyat a környezete. Nagyon mást üzen, ha egy white cube-ba, egy rózsaszín, Barbie környezetbe, vagy egy vasreszelékes tálba helyezed a munkád. Fontos, hogy az installáció kiszakítsa a látogatót a megszokott környezetből, és valamilyen módon segítse a művészi szándék, alkotói üzenet megértését.

Az interakció lehetősége szintén nagyon sokat hozzáadhat egy tárgy megítéléséhez. Ha a befogadó kapcsolatba (fizikai vagy szellemi) tud kerülni egy tárggyal, akkor az sokkal intenzívebb élményt nyújthat számára. Gazdagabb élmény, mélyebb személyes érintettség alakul ki, aminek köszönhetően a befogadó közelebb érzi magát a tárgyhoz, és nagyobb valószínűséggel vásárol, szívesebben szeretné birtokolni azt.

A személyes kapcsolat is rendkívül befolyásoló lehet. Tapasztalatom szerint szívesebben vásárolnak egyedi ékszert az emberek, ha van személyes kapcsolatuk az alkotóval. Az alkotó személyisége vagy munkáinak üzenete, szellemisége szimpátiát és közös nevezőt teremthet, amely egy pozitív vásárlási élményt képes eredményezni. Ennek köszönhetően a tárgyat szívesebben, hosszabb ideig viselik, és akár máskor is ugyanettől az alkotótól vásárolnak. Tehát a vásárlás élménye egy hosszútávú nyomot képes hagyni a vásárlókban.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyre része a tárgy narratívájának?

Véleményem szerint az installáció minden esetben nagyon sokat tesz hozzá egy-egy alkotás megítéléséhez, befogadásához. Elsődleges célja, hogy kiszakítson a megszokottból, segítsen a munka megértésében, és hogy gazdagabb élményben részesítsen. A helyszín legfontosabb feladata pedig az, hogy az alkotó szándékát a lehető legjobban tudja kiszolgálni és segíteni. Az egész közeg mást sugall, ha te választod ki a helyszínt, és azon belül te teremtéd meg a környezetet, amelybe a munkáidat helyezed. Teljesen más élményt nyújtasz, ha egy kávézóban mutatod be a munkádat, ha egy elhagyott gyárépületben vagy egy tökéletesen bevilágított, makulátlan galériában. És természetesen csak mindezek után következik az, hogy ezekben a terekben min, hogyan, milyen módon állítod ki a tárgyaidat.

Én személy szerint alkotás során nem szoktam arra gondolni, hogy hogyan fogom installálni a munkákat a jövőben. Ellenben többször előfordult már velem, hogy a munkafolyamat során felsejlettek bennem ötletek annak kapcsán, hogy hogyan is fogom majd bemutatni a munkákat a végén. Ezek spontán, véletlenszerű ötletek, de nagyon gondosan őrzöm őket, ha szükség lesz rájuk, támaszkodni tudjak rájuk.

Eddigi pályafutásom során egy alkalommal volt lehetőségem valódi installációt készíteni a munkáim számára. 2021-ben a FISE Galériájában az egyéni kiállításomnál tudtam ezt megvalósítani. A célom az volt, hogy az általam használt láncos struktúrát felnagyítva reprodukáljam. Ezeket fehérre festett hullahopp karikákkal tudtam létrehozni, amiket a mennyezetről lógattam be a térbe, és a karikák közepébe helyeztem a munkáimat. Az egész térben nem volt más, csak ez a felnagyított merevített láncos struktúra, ami kicsiben akár egy ékszerem is lehetett volna. Ez olyan élményt nyújtott nekem, hogy elhatároztam, ha tehetem, többé nem teszem ki a tárgyaimat csak egy egyszerű posztamensre, mert annyival gazdagabb és izgalmasabb élményt nyújtott nemcsak nekem, de a látogatóknak is egyaránt.²⁴⁰

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületésük után?

Azt gondolom, mivel mindenki kicsit másként értékeli egy-egy tárgyat, máshogy értelmez egy-egy üzenetet, ezért az alkotói szándékunk ellenére a tárgyaink mindenkiéből más és más érzést válthatnak ki, így az ékszernek is más jelentőséget tulajdonítanak.

A tárgyak utóéletét, történetét, illetve azt, hogy mennyit használják, továbbörökítik-e a gyerekeiknek, nem tudjuk befolyásolni. A vásárlással kapcsolatos pozitív élmény lehet egy jó kezdőrúgás, de hogy a későbbiekben milyen élmények érik majd a tulajdonost a tárgyat viselve, azt senki nem tudhatja. Egy tárgy önálló életbe kezd, amint kikerül a kezünk alól, és egy másik ember gondjaira bízunk, más jelentőséggel telítődik meg.

Mielőtt odaadok egy ékszert a leendő tulajdonosának, mindig sok szerencsét kívánok neki. Mindig azt kívánom, hogy szeressék, viseljék sokat, és sok szép élményt éljen meg a tulajdonossal. Szeretem elképzelni, hogy sok jó élmény tanúja lesz majd. De természetesen ezt egyéb módon nem tudom befolyásolni, a külső körülményeken múlik.

²³⁹ János, Ernő, Gyula: Anatomy felhívás, Tincallab, 2019, <https://www.instagram.com/tengely.nora/> - utolsó letöltés: 2023.03.01.

²⁴⁰ Chain by chain - egyéni kiállítás, FISE Galéria, 2021, <https://www.facebook.com/events/418787466442683> - utolsó letöltés: 2023.03.01.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Elsődlegesen fontos kiegészítő médiumként a fotót említeném meg. Egy fotó nagyon sokat hangolhat egy tárgyon. Legalább olyan befolyásoló szerepe van, mint egy installációnak. Kontextusba helyezi a tárgyat, történetet mesél el vagy egyszerűen dokumentál. Kiegészíti az alkotót abban, hogy minél teljesebben tudjon kommunikálni a tárgyáról akkor is, ha személyesen nem lehet jelen, és ha a befogadók személyes tapasztalatot nem tudnak szerezni magukról a tárgyról.

Sajnos én a legtöbb esetben nem élek a fotózásban rejlő lehetőségekkel. Ritkán jutok el arra a szintre, hogy a tárgyaimat a dokumentáción túl kontextusba is helyezzem, pedig tisztában vagyok vele, mennyivel gazdagabb tartalmat tudnék vele létrehozni, a narratívának egy másik rétege tudna megjelenni. Az egyik kivétel ez alól a Puha pöcs című munkám, ami egy nemiszervet ábrázoló bross, és amelyet akként is pozícionáltam a testen.²⁴¹

Az említett közösségi oldalakon és a weboldalamon, sőt írott sajtóban is a képek reprezentálnak engem mint alkotót, és adnak meg minden szükséges információt, amit a tárgyaimról tudni lehet (anyag, méret, működés, stb.). Ezekon a felületeken folyik napjainkban a legnagyobb információ áramlás, így elengedhetetlenül fontos, hogy jelen legyünk az Instagramon, Facebookon, egyéb közösségi felületeken. Ezekon keresztül adunk hírt legújabb munkáinkról, szakmai fejlődésünkről.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Az egyetem elvégzése (2017) után létrehoztunk egy kortárs ékszertervezőkből álló csoportot, a H6-ot, akikkel számos külföldi ékszereseménnyel megjelentünk, mint a bukaresti Autor, az Athens Jewelry Week vagy a valenciai Melting Point. Határozottan állíthatom, hogy együtt sokkal nagyobb érdeklődést váltottunk ki a munkáinkkal, és sokkal több megkezdés érkezett be hozzánk. Azt érzem, a pályámat nagyon erősen befolyásolta és segítette ez az együttműködés. Sokat köszönhetek nekik.

Egyéni alkotóként a pályázati felhívásokat, és ösztöndíj programokat is aktívan követem, számomra ezek a lehetőségek mindig nagyon inspirálóak. Jelentkeztem már ausztrál, észt, portugál, magyar pályázatra is, természetesen változó arányú sikerrel. Legnagyobb sikeremnek könyvelném el, hogy díjazottként önálló kiállítást szervezhettem Portóban a Tincal lab Galériában, illetve, hogy tavaly egyéves képviselőként „nyertem” a Budapest Jewelry Week-en a brazil Alice Floriano Galériába.²⁴² Az ösztöndíjak tekintetében pedig, idehaza három alkalommal is volt szerencsém megkapni a Kozma Lajos Iparművészeti Ösztöndíjat, ami a legnagyobb szakmai fejlődést tette lehetővé számomra.

Mi a célszám az ékszertervezéssel?

Sokszor gondolkodtam már ezen, hogy miért tesz boldoggá az a gondolat, hogy ékszereket készítek. Az idők során arra jöttem rá, hogy az vonz az ékszerkészítésben, hogy olyan anyagokkal dolgozok, olyan tárgyakat készítek, amiknek megvan az esélyük arra, hogy akár több ezer éven át fennmaradjanak. Csodálatos érzés látni ötezer éves ékszereket, amiket szintén egy lelkes ötvös készített, és akkor is, ha nem tudjuk ki volt, miért készítette az ékszert, milyen szerszámokat használt és kit tett boldoggá a munkájával, a tárgy itt van a kezünkben, működik, teszi a dolgát. Fantasztikus érzés, hogy itt van egy ekkora időintervallumon átívelő rejtély, aminek tanúsága csak a megalkotott tárgy. Tehát palástolatlanul nagyra vágyó álomom, hogy a munkáim ugyancsak túléljenek számolatlanul sok évet, és egyszer csak felbukkanjanak, mint ékes bizonyíték arra, hogy itt valaha emberek éltek, és mi mindennel foglalkoztak.

Bizonyosan emiatt is örül a szívem, ha múzeumba kerül egy-egy általam készített tárgy. Bár szeretem, ha viselik a munkáimat, mégis van egy-két olyan darab, amit sokkal jobban szeretnék, ha a múzeum tartósító közegébe kerülnének. Megnyugtató arra gondolni, hogy ott vigyáznak rá, és tovább növelik az esélyét a túlélésre.

VARGA GÁBOR JÁNOS

2022.08.11.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

“Az identitás sokrétű dolog. ... Fehér ember vagyok, de ez sokkal kevésbé fontos számomra, mint más tulajdonságaim – bár ezzel születtem, nincs mire büszkének lenni, csak elfogadni és beépíteni az identitásomba. Migráns vagyok, ez az én eredményem, és fontos számomra. Ugyanakkor eukarióta is vagyok, és bizonyos szolidaritást érzek az összes többi eukariótával. A hierarchikus sorrend időben és az adott helyzet függvényében is változhat. Az ékszerészek közül ékszerként kevésbé érzem magam különlegesnek, így kiemelhetem, hogy sajtókészítő is vagyok (jobb sajtót készítek, mint a legtöbb ékszerész). A sajtókészítők között talán megmutatom az általam készített gyűrűket (jobb gyűrűket készítek, mint a legtöbb sajtókészítő). Ezt nevezem “dilettáns barangoló” effektusnak. Tekintettel arra, hogy ezek az általunk “használt” identitások olyan gördülékenyek, joggal játszunk velük: egy wannabe cowboy vagyok, és büszke vagyok rá, mert ez mutatja, mennyire megkérdőjelezem minden identitásomat, és a kétség erény.”²⁴³

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát?

Nagyon érdekesek ezek a fogalmak. Forradalomnak indult, és hasonló stílusokkal is ugyanez volt a helyzet. Teltek múltak az évek, és a különböző stílusirányzatok lezárultak. Ha valaki ma art nouveau-t csinál, azt historizálásnak tartjuk. A művészettörténetből tudjuk, hogy ha egy irányzat lezárul akkor az a halálát jelenti, legalábbis az aktív életének a halálát. Ha úgy tekintünk a kortárs ékszerre, mint egy meghatározható stílusra akkor az jelenleg is halott vagy haldoklik. Ha viszont úgy tekintünk rá, hogy egy valóban forradalmi irányzat, aminek az elsődleges vívmánya az az, hogy elszakadt az anyag értékétől, akkor ez egy sikeres forradalom, megtörtént, a jó nyert, kék lézer kardjával kivívta, hogy a mai napig élvezhetjük az előnyeit.

Ami kortárrá válik, és örökké kortárs maradhat. Olyan ékszereket próbálunk készíteni ami folyamatosan újrafogalmazza magát. Rákérdez arra, hogy mit nevezünk ékszernek, vagy gyűrűnek, vagy brossnak. Ezeket a fogalmakat próbáljuk kicsit tágítani, új értelmet adni neki. Lassan, organikusan növekedhet, változhat. A hiba, amibe be lehet esni, hogy ha valaki izomból akarja kitégíteni a fülbevaló fogalmát, hogy már kudarccal jön létre. Például ilyen a Liesbet Bussche városi ékszerei közül az amszterdami utcai kőbuktatóból generált fülbevaló.²⁴⁴ Az nem egy fülbevaló, egy nagyon érdekes alkotás, egy szobor. De nem kortárs ékszer. Fontos, hogy valamit csak belülről tudsz tágítani. Ha kilyukasztod a léggömb héját, és kimész belőle, akkor már nem tágulni fog, hanem összerogyni, vagy úgy maradni. Itt egy tévedés történt. Ez egy nagyon szélsőséges példa. Nagyon sokszor az történik, hogy a viselhetőség sérül. Ez egy zsákutcája a kortárs ékszernek.

²⁴¹ Puha Pöcs/I am not powerless! Last day to see it in Northcity4 - Kép forrása: <https://www.instagram.com/p/Bndj6n6NE5v/> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁴² <https://www.alicefloriano.com/annazeibig> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁴³ <https://www.instagram.com/p/CqGBgDJshpn/> - 2023.03.29.

²⁴⁴ http://www.liesbetbussche.com/urbanjewellery_amsterdam_jitc.html - 2023.03.29.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Ennek van egy skálája. A dísz olyan tárgy aminek van valami jelzés értéke, és utána jönnek sorban az egészen individuális, komplex viselhető tárgyak, a sor végén van a narratív, ami már verbális eszközöket is tartalmaz. Talán nem is tartom fontosnak, hogy ezt így definiáljuk. Szeretek kategorizálni, de az első kérdés az, hogy mi a művészet, és aztán az, hogy hogyan szűrődik be ez a jelenség az ékszer területére. Fontos kérdés amiről sokat lehet gondolkozni, vitázni, de az, hogy kategóriába rakjuk mi alkotók, az nem fontos.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Olyan ékszer, aminek van egy rétege ami verbális. Ez megnyilvánulhat egy képleírásban. A virtualizált ékszerészetben ez elengedhetetlen, ennek a fénykorát éljük. A kortárs ékszerészet és a virtuális ékszerészetet nem is lehet szétválasztani, mert annyira együtt fejlődtek. Ez a történet szóban is elhangozhat, csak a készítője és a vásárló között. Amikor a néző turkál az ékszereim között, és rábukkan egy számára izgalmas tárgyra, akkor elmesélem, hogy miért és hogyan készült, akkor a történet őt megragadja és előbukkan a pénz, cserélünk. Ez a sztori csak neki szól, ezzel együtt veszi magához. Ideális esetben egy ékszer önmagában is megáll a lábán. Létjogosultnak tartok egy olyan ékszert, (magam is csináltam jó pár ilyet) aminél lényegében értelmezhetetlen a tárgy a mese nélkül. Az ékszerek között is vannak olyanok, akár törzsi ékszerek, ami mögött van sztori. Azért hordja valaki, mert ezzel azt fejezi ki, hogy hajadon. Ha te nem ismered, akkor tetszhet, de nem ugyanaz lesz a viszonyod vele.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

A legelső fázisa egy új ékszer születésének az nálam spontán intuíció. Amikor már kezd szinte önmagától kirajzolódni, akkor kezdek el tudatosabban foglalkozni, kutatni a témában. A spontán intuíció úgy néz ki, hogy sok esetben álmomban száll meg az ihlet. Teljesen konkrétan megálmodom az ékszert, vagy álmomban tervezek. A kettő nem ugyanaz. Ha az álmomban felvillan egy tárgy, és ébren is jónak találom, akkor megcsinálom. Más az amikor tervezek álmomban, változtatok az arányain, a topológiáján, az anyagain.²⁴⁵ Úgy képzelem el, hogy olyan a folyamat mint egy játék a félkarú rablóval. A kipörgethető lehetőségek forognak a szemem előtt. Az egyik a formája, a második a felülete, a harmadik az anyaga, a negyedik a színe. Amikor kipörög a végeredmény, akkor megbizonyosodok róla, hogy jó lesz-e. Nem biztos, hogy a legelső változatot fogom megvalósítani. Ezt a szerencsejátékot álmomban is csinálom²⁴⁶.

Általában a legfontosabb lépés, hogy kikapcsoljam a zajt a tervezés közben. A zaj alatt pedig azt értem, hogy elvárások, eladhatóság, a megrendelő igényei, a galéria szemszögei. Ezeket el kell engedni. Ez a része a legfontosabb. Megpróbálom elképzelni azt, hogy milyen lenne az a tárgy amit én szívesen fognék a kezembe. Mi lenne az ami jól esne? Mi lenne az amit jó lenne birtokolni? Ha megvan a válasz, akkor megyek el olyan irányba, hogy viselhető-e? Hogyan nézhet ki? Akkor jönnek az egyre tudatosabb részek. Nagyon sokszor utalok hagyományos, régi tárgyakra, ékszerekre. Ilyenkor természetesen azt nagyon körbejárom, hogy annak a tárgynak mi a története, a keletkezése.

Nem modellezek sokat. Fejben döntök. Körülbelül 20 éve csinálók ékszert és valahogy 10 éve kezdtem el egyre gyakrabban használni gyurmát. Rajzokat mindig is csináltam, arány rendszerekre, csomópontokra fókuszálok. Nem dolgozom ki a rajzokat, skiccelek. A gyurmával nagyon jól modellezi a vasat. Amit gyurmából meg lehet csinálni, azt a vasból is, sőt a vas sokkal képlékenyebb, mivel ha az egyik felét nagyon felmelegíted, a másikat hidegen hagyod akkor az egyik fele képlékeny marad, a másik rideg. Nagyon kinyitja a forma világot, ami iszonyúan izgalmas.²⁴⁷

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban? Mi inspirál?

A Kapcsolódás. Az ékszereken keresztül kapcsolódom a társadalomhoz, és a világhoz. Számomra az anyaghasználat, az alapanyagokkal való viszony fontos része a tevékenységnek. Ha valaki megpróbál elmélyedni egy szakmában akkor azon keresztül tud kapcsolódni az univerzummal. Ez bármi lehet, ha valaki csillagász akkor a távcsővén keresztül lesz közel a világhoz. Az ékszer meg az anyagok számomra az, amivel ki tudom fejezni a gondolataimat. Az aki jól bánik az anyaggal az egy szelétét ismeri meg a világnak. Én a vassal igyekszem kapcsolatba kerülni. Ez egy intim viszony. Az univerzum egy apró részlete, amin keresztül a többi dolgot is látom, érzékelem.²⁴⁸

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Nekem fontos, de nem annyira szeretek egyéni megrendeléseket csinálni. Anyagi okokból volt hogy ebbe bele kényyszerültem, és volt, hogy jól sült el. Gyakrabban van, hogy egy kollégával egy cserét csinálunk. Miközben készül az a tárgy, minden egyes reszelő karcolása közben arra a személyre gondolok.²⁴⁹

Olyan is van, hogy elképzelek egy fiktív figurát, akin elképzelem, hogy elegánsan felöltözik, és előttem van a kép ahogy viseli. Lehet egy öreg néni, lehet egy bácsi, illetve lehetnek elképzelt személyek, akik nem okvetlen szimpatikusak. Lehet egy rohadék, senkiházi, akiből csúfot akarok üzni. Ilyen esetben nyilván valószínűtlen, hogy az a személy foglya hordani, vagy aki hordani fogja az szintén ellenszenvel van az ilyen típusú ember iránt, és ő is kifigurázza ezzel. Például volt egy öv ékszerem,²⁵⁰ ami egy helyi menő csávónak készült. Aki azt hiszi, hogy alfahím, de tudjuk, hogy ez hazugság. Neki egy kakaskodó tárgyat készítettem. Ehhez nagyon figyelmesen megírtam egy narratívát, ami ironikus volt. Kaptam nagyon negatív visszajelzéseket. Nehéz, mert ez előfordulhat, meg kell tanulni kezelni ezeket is. A végén szerencsésen gazdára talált.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Ez mindig változik, de azokat amiket igazán szeretek talán inkább geometrikusak. Amikre igazán büszke vagyok, mert fején találtam a szöget, azok egyszerű geometrikus dolgok. Persze nem azt értem ez alatt, hogy szögletes, egyenes vonalai vannak. Ez azért érdekes, mert az alapanyag által érezhető, hogy egy olyan formából van, ami eredetileg más volt. Történt egy drámai dolog, és lett belőle valami új. Metamorfózis jött létre.²⁵¹

A blind spot²⁵² név még ami a mai napig egy vezér vonal. Ez azt jelenti, hogy van egy pont ahol az idegpályák belépnek a szembe, ott kialakul egy vakfolt, és az agyunk kiegészíti a képet. Ez a szimbológia érdekel. A térképészetben is használták, még akkor amikor nem fedezték fel az egész bolygót, és akkor fehér folt volt az ahol még nem járt senki. Ipari

²⁴⁷ Páfrány és tengeri szörny gyűrűk - vas, Fotó: Serena Pirredda, Modell: Marta Guazzardi, Művészeti vezető: Viki Szvoboda, <https://www.instagram.com/p/BcUUZ2-n7zy/> -utolsó letöltés: 2023.03.29

²⁴⁸ Librettó gyűrű - vas, 2017, <https://www.instagram.com/p/BVu2Q8SFp94/> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

²⁴⁹ "Éppen most csináltunk cserekereskedést Rachele-lel, aki a kedves kollégám és a legjobb barátom Olaszországban. Akartam a hangya ékszereit, ő pedig egy csontgyűrűt. Adott nekem egy hangya gyűrűt és egy méh brosst, én pedig egy marhacsontból, ébenfából és ezüstből készült gyűrűt." - <https://www.instagram.com/p/CcquCbVLCIz/> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

²⁵⁰ "HMCS övékszer, Amikor ékszert készíték, gyakran egy elképzelt személynek dolgozom. Ez néha egy gyönyörű lány, néha egy bájos asszony, egy bácsi, vagy egy dacos férfi. Ennél a darabnál egy hmcs-re gondoltam, egy diszkós fiúra, aki hétvégén felveszi a tányásiasan modern cuccait és azzal az elszántsággal indul a művházba, hogy mindenkit jól megbasz, de legalább egy valakit nagyon. Ha az útjába állnak, készen áll a küzdelemre, apró, hegyes ökleivel beboxol. A tárgy utal a mézeskalácsra, a betyár rézfokosra, a kakasos nyalókára, a tarsolylemezre, és sokminden másra. És mindezek talán pont kicsit a mi mindenkori Helyi Menő Csávó hősünkre utalnak. Plexi, vas, sárgaréz, ezüst, korómlakk" - <https://www.instagram.com/p/BydVakvnBT3/> -utolsó letöltés: 2023.04.02.

²⁵² "Ismét álmomban terveztem egy gyűrűt. Így csak fel kellett ébrednem, hogy sikerüljön. Ez vas és 3 ezüst szegecs." - <https://www.instagram.com/p/CTZbVRUMbZa/> - 2023.03.29.

²⁵³ <https://blindspotjewellery.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁴⁵ Álom az álomban fülbevaló - ezüst, 2022 "Néha mesésik velem, hogy álmaimban ékszereket tervezek. Nemrég azonban furcsa dolog történt. Álmomban egy csendes szobában éreztem magam, és 3 darabot terveztem. Amikor felébredtem, ott volt Rachele, a legjobb barátnóm mellett. Ott ült az ágyamnál, és mondtam neki, hogy vissza kell aludnom, mert 3 ékszerrel álmodtam, és segítenie kell, hogy emlékezzek amikor felébredek. Szóval leírtam a darabokat. Megkérdeztem tőle: Szerinted menők, és el lehet készíteni?... Azt mondta, jók, úgyhogy újra elaludtam. Amikor felébredtem, rájöttem, hogy Rachele csak álmomban volt ott. Csak egy tervre emlékeztem. Erre a fülbevalóra." - <https://www.instagram.com/p/CfRekU4M-wk/> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

²⁴⁶ Éjszakai magómlés – vas, 2022, "Amikor nem tudok kreatív munkát végezni, mert távol vagyok a műhelytől, túlzott megrendelések, depresszió stb. miatt - akkor álmaimban kezdek tervezni. Ez történt néhány nappal ezelőtt, amikor éjszakai magómlés-szerűen lepergett a szemem elé ez a tárgy. Ébren vasban materializáltam." - <https://www.instagram.com/p/Ccdq0oWMSSj/> -utolsó letöltés: 2023.03.29.

kameráknál is használják, ott pedig valamilyen titok rejtőzik. Vagy autóvezetés közben is van pár szög amit nem látsz. Pont azért nem látod, mert annyira közel van, így láthatatlanná válik. Ezeket a pontokat keresem amikor blindspot ék-szereket csinálok. Akkor érzem, hogy ez sikerül, ha nagyon triviális, de mégis mások által még észre nem vett dolgokat csinálok. Minél egyszerűbb ,annál inkább úgy élem meg, hogy sikerült.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Péter Vladimirt nagyon tisztelem, régóta vágytam tőle egy tárgyra, és már meg is szereztem. Ő volt első ékszerész akit személyesen megismertem. Amikor az első ékszeremet csináltam, akkor még a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemre jártam. Még Magyarországon éltem. Diploma készítés közben ékszerekkel szórakoztattam magam. Gátlástalanul jártam a várost. Ha megláttam egy ékszerboltot, és kicsit is tetszett ami ott volt, akkor elkezdtem beszél-getni, hogy gyűrűt akarok csinálni, hogy mondják el, hogyan kell. Volt aki elhajtott, volt aki azt mondta, hosszú sora van annak. Kérdeztem hol lehet ezüstöt szerezni, volt hogy nagyon drágán adtak egy darabot. Egyszercsak a Falk Miksa ut-cában kóvályogtam, és Péter Vladimir kirakata előtt földbe gyökerezett a lábam. Rögtön bementem. Nagyon befogadó és kedves volt. Többször visszamentem, és megmutattam neki, hogy miket csináltam kútfőből. Nagyon tetszett neki. Munkatársa, Horváth Zsuzsa azt mondta, hogy nem kerek a gyűrű János, intett és behívott hátra műhelybe és akkor leültetett és adott egy gyűrű vasat, és megmutatta hogy kell. Ott lehettem a Brett asztalnál, hatalmas megtiszteltetés volt, és akkor nem is tudtam, hogy Vladimir mekkora nagy szám. Szerintem ő mindig is befolyásolt nem csak engem, hanem nagy részét a magyar kortárs ékszerészetnek. Különösen az elején. Visszanézve volt egy periódusom amikor túl-ságosan hasonlítottak a tárgyaim az övéire. Mély nyomot hagyott bennem. Később talán azért, mert egy forrásból oltjuk a szomjunkat. Nem akarom magamat egy színvonalon emlegetni vele, mert más kaliberek vagyunk, de úgy gondolom, hogy ami őt inspirálja az nagyon sokszor engem is. Csak ő ezt magasabb szinten műveli. Fábián Veronika tárgyait nagy kedvenceim. Ő például szerintem újra fogalmazta a lánc fogalmát. Amikor azt mondjuk, hogy lánc, akkor neki köszön-hetően már arrébb kerültek a határvonalak. Az összesajtolt láncelemekből álló lánc nyakékei ilyenek. Szerintem vad és forradalmi, kortárs ékszer. Nem klisé, amit már unásig láttunk különböző galériákban.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz (fotó, leírás, video, performance...)?

Az a rész ami virtuálisan kapcsolódik a tárgyhoz döntő ma. Általában írok egy bekezdést, mert az is csoda ha elolvassa valaki. Ami lehet egy hangulat, egy valami rövid anekdota és szoktam montázsokat csinálni. Ákom bákom képek soro-zata. Naptárat is csináltam régebben. Néha moodboard szerűen jelenítem meg a tárgyhoz kapcsolódó ötleteket. Mellé egy történetet is kapcsolok.²⁵³

Wannabe cowboy²⁵⁴ ékszerhez és készítettem ilyen montáztst. Ez nem verbális, de narratív. Ehhez is mindig szöveget írok ki. A tárgy egy kis szelete az egész jelenségnek. El szoktam szomorodni, amikor kiderül, hogy el sem olvassák azt a pár sort. Kép, és leírás nélkül sajnos elveszik az éterben.²⁵⁵

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Az első kiállításom az ÉÉ-n 2015-ben a Tejút címet viselte (Vita Lattea). Korábban tej termelésben dolgoztam, ami na-gyon fontos része az életemnek. Akkor volt 10 évfordulója annak, hogy Olaszországban éltem. Ennek csináltam egy meg-emlékezést, ünneplést. A tejgazdálkodás és emigrációról szóló vándorláshoz kapcsolódó tárgyak. Ez nagyon narratív volt. A személyes találkozó nagyon fontos, egy lavórnyi ékszert bármikor ki tudok rakni. Nagyon szeretem azt a fajta megjele-nést ami spontán. Nagyon menő a Schmuck, a BJW, de az a helyzet nagyon izgat, ha mondjuk egy kocsmában előkerül a lavór, vagy láda, és ott még őszintébb kapcsolatok alakulnak ki. volt, hogy ilyen beszélgetés, és vétel után tudtam haza utazni. Fontos a visszajelzés.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyre része a tárgy narratívájának?

Fontos. Nálam az installáció nem központi kérdés. Nagyon értékelem, ha egy térben a fények, és a kihelyezés módja a tárgyakat kiemeli. Én erre képtelen vagyok, ezt be kell ismernem. Nekem inkább a vásározási helyzet az, ami közel áll. Ebben érzem magam elememben. Amikor installációt kell csinálni akkor gondban vagyok.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyre változik a megszületés után?

Nyilván ez attól is függ, hogy a viselője a tárgynak ismeri-e a történetet, vagy valahogy hozzá került. Nekem az a leg-nagyobb sikerélmény, amikor bemegyek Genovába, összefutok a belvárosban valakivel akit évek óta nem láttam, és vett tőlem egy gyűrűt, és ott van rajta, a teste részévé válik. Ez óriási sikerélmény. Nagyon örömmel nézem azt ahogy a tár-gyam kopik, összekarcolódik. Ez a nyom az, ami fontossá teszi. Szeretem amikor egy ékszer a viselés közben nemesedik. Változik a forma, a felület. Nagyon szépnek találok az idő által létrejövő torzulást. A viselőről sokat elárulja, hogy fontos neki a tárgy.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Az online jelenlét nagyon fontos. Tárgyfotó, modellen viselét mutató fotó, a történet, és a montázsok egészítik ki az ékszert. Instagram, webshop, flickr oldalakon is megjelenek a weboldal mellett. Idesorolom azt is amikor megjelenik egy könyv, az is csak a fotót tartalmazza. Nagyon fontos a mi korunkban, hogy olyan legyen az ékszer, ami lehetőleg egy vagy kevés képben értelmezhető forma. Vannak olyan geometriai formák, amikről nem elég egy kép, jobb a videó, de sokszor szempont amikor tervezek, hogy egyetlen képben értelmezhető legyen. Ez befolyásol, mert így jobban érthető, jobban megragadja a figyelmet.

Tulajdonképpen ez pornó amit mi csinálunk. Pornográfia, mert a felvétel arra hivatott, hogy vágyat ébresszen a néző-ben. Nagyon sok érdeklődő kielégül a fénykép segítségével. Ha elmész egy festmény kiállításra, akkor eszedbe sem jut, hogy hazavigyed az egyiket. Mégis úgy jössz ki, hogy jó élmény marad. Richard Dawkins híres biológus nagyon érdekes evolúciós dolgot ír le.²⁵⁶ Vannak olyan virágok, amik imitálnak egy rovart. Úgy porzódnak be, hogy a rovart becsapja. Dawkins hozza fel azt a példát, a pornográfiával kapcsolatban is, ha egy kisméretű képen egy nő reprezentációja elég a kielégüléshez. Az ékszernél is ugyanez történik. Valakiben fel sem merül az, hogy ezt birtokolni is lehet.

^[1] "A BLIND SPOT Bankja mostanában elfoglalt volt. Az asszisztensemmel egy csomó pénzt vertünk. Az érmék értékét a helyi kocsmák bizonyos italai biztosítják. Bátran fektessen be 'Spúr' érmékbe és bizzon a bankban! - Itt tájékoztatom Önöket a BIND SPOT BANK által kibocsátott aktuális címletekről. A 3 SPÚR értéke 15 nagy pohár (15-ször 4 dl) sörnek felel meg, a Bar Moderno Campo Ligure sör mindenkori ára stabilizáltam. Az 1 SMUCIG érme értéke egy pohár koktélnak felel meg a Campo Ligure-i Partisan Pub házában. Egy TANTUS magasabb értékű, 66 palackot ér a Sport étterem jobb borából (nagyjából 320 dollár). Ha szeretné meglepni kedvesét, vagy bárkit egy Blind Spot ékszerrel, de nem tudja, melyiket szereti, csak vegyen neki néhány érmét bankunktól." - https://www.instagram.com/p/BZK_Bpinmae/ -utolsó letöltés: 2023.03.29.

^[2] "Tompá fakardodat a trágyadombba dobod, és újra végiggondolod az egészet: „Hogyan szerettem volna egy ilyen hölgyet, hogyan lehettem volna mindenben olyan biztos. Hogyan lehettem volna biztos BÄRMIBEN? Hogyan szerettem volna egy ilyen nagyurat, aki a legtöbbet dühögött – mélyen, heves mozdulatokkal a csipőjéből? Azt hiszed, ártatlanok, akiket leütöttél a kardoddal. A kezeid már nem szorulnak össze imában, nem ragadják meg a maroklatot, nem olinek át – csak tehetetlenül lógnak és remegnek. Ez az a pillanat, amikor a hüvelykujját a Wannabe Knight óv ékszerre akarja akasztani, hogy magabiztos pozíciót tegyen.” - https://www.flickr.com/photos/janosgabovarga/32024292558/in/photostream/ -utolsó letöltés: 2023.03.29.

^[3] "Wannabe Hunter óvökszer (öz agancs, ezüst). Meg kell találnod a helyes pozíciót, amikor rájössz, hogy a mutatós söréted ellenére – a nap végén te vagy az egyetlen imádkozás nélkül. Szinte irigykedsz a békés fácánokra a földön, de szeretnél a csipős tömeghez tartozni, azt kívánva, hogy ne sértsenek meg azok a kézfogások. Ha hüvelykujját a mesteri Wannabe Hunter óvökszerre támasztja, akkor örömteli, bajtársi mosolyt színlelhet korrup haverjai felé. Hiszen még mindig sok közös vonásod van. Ez a legújabb szatirikus ékszerem, bátor gazdára vár!" - https://www.instagram.com/p/BpSJTxCÁEqC/ - 2023.04.02.

^[4] https://www.imdb.com/title/tt2615506/ - utolsó letöltés: 2023.07.23.

Hogyan/hol találsz meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Kiállítás nem szoktam sokszor csinálni, mert nagy befektetés. Akkor állítok ki amikor meghívnak. A BJW-n jelen szoktam lenni. Ha ilyen alkalmak vannak, azok bátorítanak, hogy olyan ékszert csináljak, ahol a saját határait is feszegetem. Merészebb, esetleg nagyobb tárgyakat is csinállok, másrészt lehetőségem lesz találkozni a közönséggel, el tudom mesélni, hogy miért született az a tárgy.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Hagyni egy ujjlenyomatot, ami túlél engem, megörökíteni egy érzést, egy gondolatot. Emléket állítani egy általam tisztelt gondolkodónak vagy kulturális jelenségnek. Talán ez a lényeg. De biztos, hogy van bennem egy belülről jövő kényszer és meg kell szülnem. Ha nem tehetném meg, mert nem lehetne valamiért dolgozni, mondjuk költözés miatt, élethelyzet miatt akkor megörlődnek. Közben érzem hogy élek, különben csak vegetációnak élem meg az életet.

VÉKONY FANNI

2023. 03.15.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

„Az ékszer számomra egy gondolat a térben”²⁵⁷ Sokan mondták már, hogy az ékszereimet meg lehetne csinálni jóval nagyobb, szobor méretben. Mégse tettem meg eddig. Az egyik oka az lehet, hogy azt hiszem nem szeretnék akkora teret lefoglalni magamnak. Ösztönösen jön ez a méret, mintha egy kisebb valóságot próbálnék birtokolni. Az ékszer méretéből adódik egy finomság, egy aprólékosság. Én is így figyelek dolgokra, inkább a részletekre fókuszálok. Ha elmegyek kirándulni, akkor jobban érdekel a kis bogár, ami ott mászik a szikla tövében, mint az óriási hegység teljes látképe. A kis léptékű terekben sokkal inkább otthon vagyok. Azt gondolom, hogy ezek közelebb állnak az emberi léthez.

Fontos számomra, hogy aki viseli az ékszeremet kialakítson vele egy bensőséges kapcsolatot. Értékelje azt a pluszt, amit én beletettem. Tudjon kezdeni valamit azzal, hogy nem egy átlagos sorozatgyártott ékszert birtokol, hanem annál többet.

Valószínűleg azért adom el nehezen az ékszereimet, mert nem tudom elképzelni, hogy olyan ember birtokába jutnak, aki nincs harmóniában velük. Az ékszer maga a titok, egy kódoló eszköz, ami átfordítja a beszédet, az üzenetet. Én így kommunikálok.

Az irodalomhoz erősen és régóta kötődöm. Már többször elgondolkodtam, hogy mégiscsak az írással kellett volna foglalkoznom, végül mindig arra jövök rá, hogy én a gondolataimat tárgyokban mondom el. A Titok sorozatban²⁵⁸ van egy tárgy, amiben egy olyan verset rejtettem el, amit én írtam. Sosem mutattam meg senkinek ezt a verset és most sem gondolom, hogy meg kellene mutatnom. Ez a darab a legizgalmasabb, mert itt tényleg le kéne bontani a zsinórt, tönkre kellene tenni a tárgyat, hogy hozzá juss a szöveghez, a többi tárgynál felfedtem ezt a titkot.²⁵⁹ A saját verses tárgyon keresztül felteszem a kérdést: van-e annyira értékes az író énem, hogy miatta megsemmisüljön az ékszer, amit a tárgytervező énem hozott létre.

Táncos akartam lenni először, utána a színészet, majd a rendezés érdekelt. A színművészetire felvételiztem is, de nem sikerült. Az irodalom egész kiskorom óta fontos volt számomra, ezért mentem könyvkereskedő iskolába is, mert úgy gondoltam, hogy előszobája lehet annak, hogy bejussak a bölcsészkarra. Ez se lett az én utam. Később Édesanyám révén jött a jog. Hamar megállapítottam, hogy nem az én világom. A jogi kar előli menekülés eredménye lett az aranyműves képzés. Tulajdonképpen ez egy véletlen találkozásra múlt. A szakképzés után, 2002-ben felvettek a Magyar Iparművészeti Egyetemre akkor még a formatervező szak alá tartozott a fémművesség.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiálsz a kortárs ékszer fogalmát?

Fontosnak tartom a fogalmak pontos meghatározását. Egy szakmát az visz előre, ha a tagjai beszélgetnek róla. Beszélni pedig akkor tudunk, ha megnevezzük a dolgokat. Azért van nehéz dolgunk ezzel, mert éppen változásban van a szakmánk. Ebben a változásban csúszásban vagyunk a nyugathoz képest. Problémát okoz a fordítás is. Nem tisztázott széles körben mit jelentenek ezek a fogalmak: kortárs-, design-, művész-, stúdió ékszer. Volt a FISEben a témában egy szakmai találkozó, amit én szerveztem, hogy egyeztessünk, mit jelentenek számunkra ezek a szakmai kifejezések. Több ilyen próbálkozás is volt, például Kárpáti Róbert és Zámori Eszter a Filter Galériában, illetve Simonyi István is szervezett találkozót. Évek óta vitatkozunk, hogy magyarul hogyan nevezzük az általunk készített ékszereket, végül a kortárs ékszer kifejezés mellett döntöttünk. Ezt a döntést az Ékszerek Éjszakája alapító tagjaival hoztuk, mivel definiálnunk kellett, milyen tárgyakat várunk az általunk kiírt pályázatra. A meghatározást a minden évben induló pályázati anyagban rögzítettük.

Tény, hogy 'kortárs ékszer' szó nem pontosan fed le a jelenség határait. Sok vitát indít, a kortárs szó miatt, ami elvileg az összes ma készült ékszert is jelentheti, így a fogalom magyarázatra szorul. Talán pontosabb fogalom az 'alkotói ékszer' arra, hogy az ékszer mögött tartalom is van, nem csak eladásra születik meg. Meghatározott jelentéssel rendelkezik. Ide sorolnám azt is, amikor valaki egy új anyaggal elkezd kísérletezni, amit napjainkban fedeztek fel, illetve hoztak létre, vagy ha nem is a közelmúltban "találták", de legalábbis az ékszertervezés szempontjából újdonság. Az iparművészet történetében az alkotók mindig használják a korban megjelenő anyagokat²⁶⁰ és ezek gond nélkül illeszkedtek az adott tárgykultúrába. Ezzel szemben ma a műanyag használata a befogadókban gyakran ellenérzést vált ki, összemosódik az értéktelennel, illetve bizsu fogalmával. Ez egy tanulási és tanítási folyamat része, hogy el tudjuk fogadtatni a közönséggel a tartalmi, a formai és az anyaghasználati döntéseinket is. Egyre jobban tisztul a 'kortárs ékszer' szó, mert egyre többször használjuk helyesen. A legnagyobb szerepe ebben az Ékszerek Éjszakájának van, ami hozzájárult sok publikáció megjelenéséhez is.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

Ebből egy darab, maximum pár változat készül, fő jellemzője pedig a jelentéstartalom, ez határozza meg a tárgyat. Én többnyire ezzel foglalkozom, de minden ékszertípusnak megvan a helye, nincs alá-fölrendeltség, egymás mellett létezhetnek, akár ugyanannak az alkotónak lehet több műfajban munkája.

Érdekes, mert nagyon sokáig számomra elsődleges volt a tartalom. Biztos, hogy ez az én egyéniségemből ered, hogy a tudatosat az ösztönös elé helyezem. Valószínűleg emiatt úgy határoztam meg magamba a kortárs ékszert, hogy a gondolatisága a lényeg, és ezt felé helyeztem mindennek. Most a legutolsó kiállításom, a Kvantumhab²⁶¹ előtt nehezen indult be a tervezés. Az segített a munka elkezdésében, hogy a tudatosságot kikapcsoltam, és ösztönösebben dolgoztam. Nincs egyértelmű koncepció a tárgyak mögött. Nincs történet, helyette lubickolás az anyagokban és a színekben,

²⁵⁷ <http://cargocollective.com/vekony-fanni/Vekony-Fanni> - utolsó letöltés: 2021.10.20

²⁵⁸ https://www.instagram.com/p/CrkjIsooRAa/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.24.

²⁵⁹ https://www.instagram.com/p/CriTVtK0GE5/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.24.

²⁶⁰ pl. kókuszdió héj, strucctójas

²⁶¹ Kvantumhab, Égi Marcell és Vékony Fanni kortárs ékszer kiállítása, B32, 2022, <https://b32kulturter.hu/esemeny/vekony-fanni-es-egi-marcell-ekszertervezok-kiallitasa-kvantumhab/> - utolsó letöltés: 2023.07.24.

formákban. Ennek ellenére van jelentésük, mert az ember alapvetően így működik, amikor kikapcsolja a tudatát akkor a tudatalattija irányít. Nekem arra volt jó ez az új módszer, hogy a tudat mindenhatóságát és arrogáns felsőbbrendűségét letörje bennem. Most azt gondolom, hogy nem szabad lebecsülni az ösztönösen létrejött formákat. Ezeknél a tudat más rétegének van szerepe. A felfedezések korának végével eltűnt a felnőtt ember gyermeki énjé is. Izgalmas lenne egy olyan világ, amiben újra olyan tárgyakat lehetne készíteni, mint az úgynevezett csodakamrák tárgyai. Ez csak akkor elképzelhető, ha a valós világ kapuit kijebbn toljuk az ismeretlenbe. Nyilván azok az anyagok, amelyekkel én dolgoztam ebből az ismert világból valóak, de megpróbáltam úgy kezelni ezeket a talált anyagokat (pl. locsolócső, meg implantátum alapanyag), mint azok, akik annak idején kókuszdióhoz, strucctojáshoz jutottak hozzá elsőként.

Művészeti ékszer történetét nem az alkotó határozza meg teljes egészében. Egy csomó minden ráakódik, ami tőle független. Az agamemnon halotti maszkja²⁶² esetében például nem tudunk semmit az ötvösről, aki készítette. Ezzel szemben ráakódott sok minden más, elsősorban Heinrich Schliemann személye, trója felfedezése, a régészet kezdete, minden, ami ehhez kötődik. Az is lehet, hogy valamelyik tárgyunk, ha egy híres ember birtokába kerül, akkor 200 év múlva az lesz fontos, hogy az kinek volt a nyakéke vagy gyűrűje, nem feltétlenül az alkotó személye. Az alkotó eredeti szándéka elveszhet, a tárgy megmarad.

Ezek a fogalmak azért problémásak, mert mindig az adott társadalomtól függenek, és most olyan változásban van a világ (ami persze nyilvánvalóan mindig változik), hogy sokkal gyorsabban kell újraértelmeznünk a fogalmakat. Amikor Michelangelo alkotott, akkor a festészetet már művészetnek tekintették, viszont a szobrászatot még mesterségnek. De a szobrászat megítélése éppen változóban volt. Ő még úgy kezdte mint mesterember, és talán neki is része volt abban, hogy ez megváltozott és a szobrászatot is művészetnek kezdték tekinteni. Az ékszerkészítés a 60-as években kezdett el átvándorolni az iparosságból a művészet felé. Persze az, hogy korábban hogy gondolkodtak róla, nem feltétlenül van jól dokumentálva. Ha Benvenuto Cellini életrajzát²⁶³ olvassuk akkor rájövünk, hogy nem ennyire egyértelmű a dolog. Egyrészt a társadalomtól, másrészt az alkotótól függ a meghatározás.

Nemrég pályáztam egy érem pályázatra, ahol Csokonai Mihály volt a téma.²⁶⁴ Csokonai pont egy olyan korszakban élt, amikor Magyarországon még az volt a hozzáállás, hogy a versírás egy mesterség, és úgy is tanították a Főiskolán, hogy vannak bizonyos helyzetek amire megrendelik az írótól a verset (temetés, esküvő, ünnep...) ezeknek megfelelően kell témákat felvetni. Nyugaton már létezett a versírás mint művészi önkifejezés. Csokonai több nyelven beszélt, rálátása volt a nyugati kultúrára, és találkozott ezzel. Megdöbbenő lehetett a felfedezés, hogy az írás tud ilyen jellegű művészet lenni. Próbálkozott az újjal, de közben alkotott a tanultak szerint is, mindkettő jelen volt a költészetében. Pár verse erről a kettősségről szól. Valahol pont itt tartunk az ékszerben Magyarországon.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Egyértelműen az art, művészeti ékszer csoportba raknám. Ahol az egyéni történet, az alkotó meséje dominál. Fontos, hogy az alkotó ez alapján tervez és nem utólag rendeli hozzá. Ha valakinek saját történet kapcsolódik egy sorozatgyártott tárgyhoz, az attól még nem válik narratívá, hanem inkább személyessé. Csak azokat a tárgyakat nevezhetjük narratívnak, ahol az alkotó határozza meg a történetet, és ahhoz társít alapanyagot, formát és színt. A történet az mindig tudatos, mindig örökölt, tehát tanult. Az ember alapvető szükséglete a történet, a mesék, regék, ezért születtek. Történeteket mondunk, hallgatunk, adunk át. Ez a folyamat építi az emberi társadalmat. Amikor belerakok egy történetet egy tárgyba az azt jelenti, hogy a személyes múltamat, a családi múltamat, a történelmi múltamat, a népem múltját jeleníti meg.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

Régebben minden sorozathoz történet kapcsolódott, hiszen nálam ez volt a kiindulási pont. Fontos, hogy milyen céllal készül az ékszer. Ha a kiállításra készül, ott a kiállítás címéhez kapcsolódóan tervezek. Bele kell ásnia magamat az adott témába. Nagyon gyakran segítenek az olvasmányaim. Az irodalomnak meghatározó szerepe van a tárgyaimban. Nem feltétlenül a történet befolyásol, hanem lehet ez érzés, leírás vagy filozófiai fejtegetés. Minél elvontabb annál nehezebb a feladat, de annál izgalmasabb a tervezési folyamat. Témától függ, hogy mennyire vagyok ebben következetes. Könnyebben értelmezhető a tárgy a közönség számára, ha figuratív. De nem ettől válik egy tárgy narratívá.

Az ÉÉB 2019-es nemzetközi hívó szavára²⁶⁵ készült tárgyam egy nyomasztó üzenettel rendelkező ékszer. Utólag jöttem rá, hogy a tudatalattiból dolgoztam. Nagyon releváns lett az üzenete. „The Devil’s bones” a címe.²⁶⁶ A controls/CTRL+S volt a megadott téma. A control fogalom izgatott, hogy mit akarunk kontrollálni. Egyénileg és csoportosan mit kontrollálunk? Tulajdonképpen afelett akarunk kontrollt, ami értékes és fontos számunkra. Az egyik felvetésem az volt, hogy az érték nem állandó. Gyermekkorban értékes volt egy buta tárgy, de most már felnőtt fejjel csak nevelsz ezen. Az is lehet, hogy amit most értékesnek tartasz az később elveszti a jelentőségét. Amit egy másik ember értéknek tart az számodra lehet teljesen értéktelen. Társadalmak között is hatalmas különbségek lehetnek egy-egy dolog értékének a megítélésében. Ha az érték relatív, és ennyire nehezen meghatározható, akkor körülbelül annyi esélyem van valaminek az értékét meghatározni, mint véletlenül kockán kidobni. A másik, ami felmerült bennem, hogy „A legfőbb érték az emberi élet” gondolat sajnálatos módon mekkora közhely lett. Gyakorlatban sokszor nem érvényesül, meggondolatlanul hajtunk gyorsan, vagy más módokon veszélyeztetjük egymást. Még felháborítóbb, ahogy háború előtt kiszámolják hány ember fog egy csatában körülbelül meghalni, és döntenek, hogy megéri-e ez a veszteség. Egy dobókockát hoztam létre, aminek minden oldalán emberi életek határozhatják meg az értéket. 12 oldala van, ez egy rombdodekaéder. Római számokat használtam (I II III X C M), de egytől háromig átalakítottam ezeket emberi figurákká, mert ezeket még képesek vagyunk emberi életként felfogni. Ha nagyobb számról beszélünk mint 10, 100, 1000, ott már nem arcokat látunk, hanem tömeget. Több ember halála személytelenebb. Minél több emberre gondolunk, annál jobban eltávolítjuk magunktól a dolgot. Ez a kocka az egységnyi értéket emberi életben adja meg. Meg mered-e határozni valaminek az értékét emberi életekben, egy kockadobással? Egyszerűen előállnak helyzetek, ahol dönteni kell emberi életekről. Az egész társadalmi rendszer arról szól, hogy a csoport inkább választ valakit, akit elég talpraesettnek, értelmesnek tart ahhoz, hogy meghozza helyette a döntést. Erről szól a demokrácia. Rettenetesen megrázott a tervezési folyamat. Miután elkészült a tárgy, akkor jött a pandémia. Elkezdődött a lezárás, emberek haltak meg. Elkezdtük megítélni a vezetőket, hogy milyen döntéseket hoznak. Emberi életek múltak ezen. Jósóló tárgy lett, ami aktuális dilemmákra reagált, mielőtt azok felvetődtek. A cím választása utólag jött. Angolul kellett meghatározni a felhívás miatt, és nagyon tetszett, hogy a dobókockának van egy mesélő neve. A kockajátékra használják a The devil’s bones - az ördög csontjai kifejezést, amihez hasonló magyarul az ördög bibliája, ami a kártya másik neve. Mivel emberéletekkel lehet játszani a tárggyal, így nagyon passzolt hozzá ez a baljós név. Végül bekerült az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe.²⁶⁷

²⁶² <https://www.metmuseum.org/blogs/now-at-the-met/features/2011/mask-of-agamemnon> - utolsó letöltés: 2023.07.24.

²⁶³ Benvenuto Cellini mester élete, amiképpen ő maga megírta Firenzében, ford.: Fűsi József, szerk.: Végh János, Corvina kiadó, Budapest, 1968

²⁶⁴ <https://mkisz.hu/palyazatok/soproni-eremiennale-palyazat/> - utolsó letöltés: 2023.07.23.

²⁶⁵ <https://www.budapestjewelryweek.com/koumizponti-kiacutellitaacutes--ctrls-central-exhibition.html> - 2023.03.20.

²⁶⁶ Nyakék - The Devil’s bones, függő (rombdodekaéder): 6 x 6 x 8 cm, hosszúság (koralllánc): 47 cm, hosszúság (ezüst csat): 8 cm, súly: 114 gramm, 2019, <https://hypeandhyper.com/kortars-ekszerekkel-gazdagodott-az-iparmuveszeti-muzeum-gyujtemeny/> - utolsó letöltés: 2023.03.19.

²⁶⁷ <https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/nyakék-the-devil-s-bones/54386?f=Outro-Bs2l7b3BoTrsl6LxhCwBj9noMFQL3HmqnO36MW7BoN7yDxpRjxa18M7yDxsHdEPrJ3th0BnlUJph8Y&n=0>

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban? Mi inspirál?

A történet. Rengeteget olvasok. A Természet hat rám a leginkább, formáival, színeivel. Gyűjtök alapanyagokat, különböző rendszerekbe állítom őket, és analógiákat állítok fel.

Alapanyagok: A corian volt az első nagy szerelem. Nagyon korán, 2008-tól kezdtem el vele dolgozni. Akkor még nem dolgozott más corianból, ami egy konyhabútor alapanyag, egy design kiállításon találkoztam vele. Önálló formanyelvet is ki tudtam belőle alakítani, mert az anyag meghatározza a formát. 2010-ben egy India témájú kiállításra²⁶⁸ készítettem a dzsungelkönyve karakterei gyűrűket. Kőszerű, tömb tárgyak amiket faragással alakítottam ki. Később, 2011-2012 körül telítődtem ezzel a súlyos nehéz alapanyaggal, akkor kezdtem el más könnyebb anyagokkal kísérletezni. Polipropilént és pauszpapírt használtam. Ekkor inkább könnyed, légies formákat akartam megjeleníteni.

Természeti formák: Still water run deep kiállításunkat 2012-ben készítettük el²⁶⁹, a Design héten mutattuk be aminek témája a Slow Design volt, utána kivittük Münchenbe is. A Faur Zsófi galériában volt a kiállítás. Ez volt az első közös kiállításuk.²⁷⁰ Ebben az időszakban volt önálló kiállításom is Tócsagaz címmel a FISE Galériájában ²⁷¹ 2013-ban. Kifejezetten vízi növényekkel -állatokkal foglalkoztam. Békapete, zöldalga és medúza jelent meg többek között a sorozatban.

Installáció, megjelenítés: A Tócsagaz kiállítás²⁷² installációja is különleges volt, békalencse formára vágtam habkartont, az éleket zöldre festettem, és egy magasságba voltak felfüggeszve a formák. Végig a falon oldalt ugyanabban a magasságban volt egy zöld csík, azt az illúziót akartam kelteni, hogy a nézők benne állnak a vízben, a tárgyak pedig lebegnek a légies békalencse formákon. A feliratok a falon jelentek meg a zöld csíkra rendezve.

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Amikor megrendelésre készül egy tárgy, akkor alkalmazott művészetről beszélünk. Ebben az esetben valós személynek tervezek és fontos, hogy örömet akarok szerezni. A tervezést megelőzi egy beszélgetés, ismerkedés, preferencia felmérés. Színekről, formákról, alapanyagokról beszélgetünk, de akár aktuális élethelyzetről, emlékekről, szokásokról is, attól függ ki mennyire enged be az életébe. Nagy különbség az ilyen jellegű munkánál, hogy a szabadságfoka kisebb.

Mindig próbálok a saját határaitam feszegetni. A formák tekintetében nem is olyan egyszerű ez a dolog, mert alapvetően van egy világom, ami meghatározó. Fontosnak tartom, hogy mit kommunikál egy forma. Nem szeretem, ha egy ékszer kellemetlen asszociációkat, megdöbbenést kelt. Ez persze egyben figyelemfelkeltő, egy kiállításon jól működhet. Az ékszer folyamatosan jelenlévő valami. A testemen, más testén, vagy a körülöttem lévő térben foglal magának helyet. Nehezen elfogadható számomra, ha sokkol. Irodalmi műnél sokkal inkább elfogadom, ha erős negatív érzelmeket vált ki, mert attól ha akarom bármikor eltávolodhatok. Az ékszer készítése során engem befolyásol ennek a folyamatos jelenlétnek a tudata.

Mostanában legtöbbször magamnak tervezek. Ebben az esetben az fő szempontom az őszinteség. Egy őszinte tárgy lehet technikai szempontból elrontott de mégis működni fog. Nagyon könnyű hazudni egy tárggyal, el lehet csúszni azon például, ha meg akarunk felelni másnak. Ha van egy téma, akkor elsősorban az érdekel, hogy hogy én mit gondolok róla, és nem más véleménye számít.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

Mindig más. Ezek az ékszerek szorosan kapcsolódnak a saját történetemhez, ebből is adódik, hogy a kötődésem változik. Két kollekcióm teljes egészében személyes életszakaszhoz kapcsolódik. Az egyik a Keresem Michaelt kiállítás ékszerei²⁷³, a másik a 'Kékszakkállú' sorozat ellenpontjaként született Yagua sorozat. ²⁷⁴

2014-ben a Ponton galériában megrendezett Keresem Michaelt című csoportos ékszer és fotó kiállításra²⁷⁵ készült tárgyaimat hosszú tervezési folyamat előzte meg. A Kékszakkállú herceg vára²⁷⁶ opera történetéhez kapcsolódnak az ékszerek, melyek tervezése során nem csak a művet olvastam el, hanem az elemzéseket is. Ezek között volt egy, ami a történetben lévő szobákat mint a férfi fejlődéslelektan állomásait mutatta be. A sorozat hét tárgyból áll.²⁷⁷ A hét szobához, mely a történetben megjelenik, társítottam egy-egy ékszert. Az első a kínzókamra, a második a fegyvertár, a harmadik a kincsestár, utána a kert, majd a biralom. A hatodik a könnyek tava és az utolsó 'a szoba, amit nem kellene kinyitni'. A színek szimbolikájával is foglalkoztam. Az eredeti szövegben is fontosak a színek, de az elemzések is rámutatnak a szerepükre. Például, hogy a piros színnek meg kell jelennie, az első három ékszerben mindenképpen, mert azoknál egyértelműen jelen van az agresszió, de a negyedikben is, mivel a szöveg szerint Judit ott is látja a vért. A negyedik, a kert a kezdődő kapcsolatot, a szerelmet szimbolizálja, amúgy ez a legharmónikusabb tárgy. Zöld damilon vannak a gyöngyök, felülről az egész zöldes kékes, de oldalról látszik, hogy az egyik növény szára piros. A könnyek tavánál egyértelmű volt a fehér szín alkalmazása, az ötödiknél saját döntés volt a visszafogott színvilág. Magukat az ékszertípusokat is úgy választottam meg, hogy az adott témához kapcsolódjanak. A kínzókamra azért brass, mert a brass feltűzése egy brutális aktusként értelmezhető, a textil átdöfésében számomra megjelenik a kínzás. A fegyvertár esetében a hatalom iránti vágyat egy gyűrűben jelenítem meg. A kincseskamra egy nyakék, ami szintén a hatalom és a vagyon szimbóluma. Arról az életszakasról szól, amikor a férfi elkezd gyűjteni, vagyont felhalmozni. Hagyományos kincseket raktam bele, gyöngyöt, aranyláncot, a kapocs egy régi férfi óralánc eredeti arany karabinere. A medál formája fordított piramis, amin alul van egy rés, ami azt üzeni, hogy akármennyit gyűjtesz, az lecsorog az aljára, és kifolyik. Sosem lesz tele, sosem lesz elég. Aki itt megáll a személyiségfejlődésben, annak az örökös gyűjtögetésről fog szólni az élete. Az első pozitív üzenetet közvetítő forma a kert, ami a párkeresésről szól. Ezért lett páros gyűrű, ami két ujjat fog össze, ráadásul kétféle színű corianból van, ezt a két anyagot egy harmadik szín (a ragasztó is színes) tartja egyben. Az ötödik a teljes világ egy medál, amin hegy és tenger fotók jelennek meg. A nyakéket mint ékszer típust a hatalom szimbólumaként használom ahogy a harmadiknál, viszont itt a lánc formájának is szerepe van. Egy vastag merev damil, ami kört fomáz, ezzel a teljes világot jeleníti meg. A medál aszimmetrikus, mert igazából nem tudod a teljes világot birtokolni. Lehet ez a vágyad, de a valóságban a legsikeresebb férfi is csak a saját világát birtokolja, nem az objektív teljességet. Ezért nem akartam egy kiegyensúlyozott ékszert csinálni, szemből is aszimmetrikus és oldalról is van a képek rétegei közt összetartás. A hatodik a könnyek tava, szomorú, fájdalmas ékszer. Az első szoba, amit már nem kellene Juditnak kinyitni. A Kékszakkállú kéri is Juditot, hogy ne menjen tovább. Ez a férfi bánat szimbóluma. A nők ott követik el a legnagyobb hibát, hogy a férfit teljes mértékben birtokolni akarják, mindent meg akarnak tudni róluk, a férfiak viszont a bánatukat nem akarják megosztani, mert nem szeretnék gyengének látszani. Ez a sorozat egyik nagy kérdése, hogy erőltessd-e azon a ponton a megismerést, ahol a másik már egyértelműen ellenáll. Azért lett ez is brass, mert fájdalmat okoz, mindkét félnek. Kizárólag fehér alapanyagokból készült az ékszer. Megrázónak találok a fehér tavat a fájdalom szimbólumaként, itt nem is tettem hozzá semmit a szövegben megjelenő jelképhez. A hetedik szoba az, amit egyáltalán nem kéne kinyitni, mert ott pecsételődik meg Judit sorsa. Ez a tárgy a saját döntésem szimbóluma lett, egy ékszerdoboz, amire nem tettem zárat, így nem is lehet kinyitni. Beszegeltem egy ezüst lappal, ezüst szögekkel. Nem üres, van benne valami, ami az én áldozatomról szól. A 'Kékszakkállú' darabjait nem adnám el soha. Annyira fontos számomra a történet, hogy képtelen vagyok eladni. Az én életemből egy darabot jelentenek, nem tudom elképzelni, hogy más birtokolja őket. Ez a legszemélyesebb sorozatom.

²⁶⁸ <https://kultura.hu/kepzo-india-ekszerekben/> -utolsó letöltés: 2023.03.19

²⁶⁹ <http://stillwaters2013.blogspot.com/> - utolsó letöltés: 2023.03.19.

²⁷⁰ Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Pécsics Mária, Stomfai Krisztina, Vékony Fanni

²⁷¹ <https://www.fise.hu/www/sites/default/files/document/K%C3%B6zhaszn%C3%BA%C3%A1gi%20text%20FISE%202013.pdf> -utolsó letöltés: 2023.03.19.

²⁷² Tócsagaz kiállítás tárgyai 2013# és Menedék - Refugee kiállítás tárgyai 2014, <http://menedek-refuge.blogspot.com/> -utolsó letöltés: 2023.03.15.

²⁷³ <http://cargocollective.com/vekony-fanni/Looking-for-Michael> -utolsó letöltés: 2021. 10. 20.

²⁷⁴ <http://cargocollective.com/vekony-fanni/Yagua> - utolsó letöltés: 2021. 10. 20.

²⁷⁵ <https://budapestdesignweek.hu/2014/keresem-michael-kortars-ekszer-es-fotokiallitas.html> -utolsó letöltés: 2021. 10. 20.

²⁷⁶ <http://operakalauz.wrm.hu/index.php?handler=own&page=work&id=7> -utolsó letöltés: 2023.03.20.

²⁷⁷ Kékszakkállú herceg sorozat, 2014, http://looking-for-michael.blogspot.com/p/blog-page_27.html -utolsó letöltés: 2023.03.15.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Nem vagyok az a típus, aki egy valamiért rajong. A magyar tervezők közül sokan a barátaim, ez mindig befolyásolja egy kicsit az embert. A tanítás miatt ma már jobban ismerem a kortárs alkotókat mint régebben. Sokáig távol tartottam magam attól, hogy kortárs ékszereket nézegessek rendszeresen, benne volt ebben egy elhatárolódás, hogy még véletlenül se másoljak. Ez egy erős félelem. A tervezési folyamat során ma is teljesen kizárom más alkotók munkáit.

Ha mégis meg kell neveznem valakit, akkor elsőre Marfred Bishop²⁷⁸ jut eszembe. Az ő alkotó munkái szólítottak meg engem a leginkább amikor először élőben találkoztam ezzel a műfajjal a Schmuck rendezvényen. Tárgyaiból gyermeki jószág és őszinteség sugárzik. A szobrászokra jellemző formaalakítása is közel áll hozzám.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz (fotó, leírás, video, performance...)?

Akik megkeresnek azok általában már ismerik a tárgyaimat, többnyire már tisztában vannak a történetükkel és fontos nekik ez a kapcsolat.

Fontos, hogy önazonos legyen alkotó. Elvárom magamtól, hogy ne csússzak bele az életem legfontosabb területein, mint az alkotás, hazugságokba. Mivel elhatároztam, hogy nem a tárgyaim eladásából szeretnék megélni, így könnyebb ezt a szabályt betartani, nem köt kényszer és megalkuvás. Az ékszerek történetének leírása nem egyszerű és hogy Péter Vladimirt idézzem, story nélkül is kell működnie a tárgynak. Önmagában is meg kell állnia, mindenféle hozzáadott tartalom nélkül. Szerintem a leírás egy hozzáadott extra tartalom, ami annak az érdeklődőnek ad többet, aki belefektet az olvasásba. Egy másik síkon kommunikál. Egy tárgynak önmagában is meg kell állnia, formailag, látványilag működnie kell történet nélkül is. A múzeumban is úgy szeretek nézni tárgyakat, hogy először értelmezem bennem milyen hatást kelt az alkotás, utána elolvasom a feliratot, hogy valójában miről szól. Úgy gondolom sok tárgyamhoz hozzáad a cím, ami már önmagában jelzi a történetet jelenlétét. Ilyen volt a Kékszakállú herceg sorozat is. A közös tudásra alapuló témaválasztást, hozzáférhető, dekódolható jelentéstartalmakat jobbnak gondolom, mint a nehezen, vagy egyáltalán nem megfejthető személyes sztorikat.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Sokat ad hozzá a személyes jelenlét. A kiállítás egy külön műfaj. Akkor igazán jó, ha összművészeti. Az installáció miatt ott van az építészet, de jelen van a világítás is és alkalmazhatunk zenét vagy zajokat, zörejeket, egyéb hangokat. A Tócsagaz című kiállításomon például a hangoknak is fontos szerepe volt, lápi hangok, békakuruttyolás, csobogás, madár-csicsergés adott háttérrel az ékszereknek.

Az ékszer picit és én szeretem kis méretben megmutatni a gondolataimat, de van bennem vágy a gigantikusra is. Ezt ki lehet élni az installációban. Ez csoportban sikerült is és elképesztő élmény volt. Az installáció egy autonóm, közös mű, ami összefogta a tárgyakat, segített egységes kiállítássá kovácsolni őket.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Az installáció mindenképp. Minden kiállításunkon törekszünk a különleges megjelenítésre. Tárgyat viszont még nem csináltam úgy, hogy egy adott helyen működjön. Szerintem egy ékszer nem tud ilyen lenni, mert nem a helyhez van kötve, hanem az emberi testhez. Előbb jut eszembe egy szobornál, vagy emlékjelnél a helyspecifikusság.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

A bemutatás után már tőled függetlenül változhat a jelentés. A tárgy utóélete már új történetet ír. Ezt már alkotóként nem befolyásolhatod. Talán a Devil's bones medál jelentéstartalma aktualizálódott a legjobban a megszületését követően.

Olyan is volt, hogy a tárgytervezés közben variálódott a téma, például a Yagua sorozat²⁷⁹ esetében. Már folyamatban volt a tárgyak készítése, amikor belépett egy új történet. Ez egy kubai mese volt, amit gyerekként olvastam. A kiállításon végül a mesével együtt szerepeltek a tárgyak. Az ékszer sorozat²⁸⁰ tervezése során nagyon pozitív és nőies tárgyakat akartam létrehozni. Céloom az volt, hogy minél színesebb és lédúsabb egzotikus gyümölcsöket jelenítsek meg. A formák keresése közben közben olvastam újra Rudo Moric mesekönyvét: Mesék az orchideák szigetéről.²⁸¹ Az ékszerek kialakításába kevésbé szólt bele, a munkában mégis segített. Amikor újra olvastam a könyvet megdöbbenett, hogy megtaláltam benne azt a mesét, ami teljesen aktuális volt számomra. Ez a mese egy matriarchális társadalmat tükröző történet egy erős és tanító nő szereplővel. Arról szól, hogy van egy indián fiú, aki a szüleiével él az erdőben, és boldog, de elkezd szomorú lenni, mert nincs társa. Talál egy fát gyönyörű gyümölcsökkel, haza viszi őket és az egyik éjszaka a hold fényénél nővé változik. Ő Yagua, a Hold lánya, és ő lesz a fiú párja. Megtanítja mindenre, ami az élethez kell. Eredettörténet mese, ami arról szól, hogy az összes tudás egy nőtől ered, aki gyönyörű és egyenrangú, sőt, tanító partnere a férfinak. A lédús gyümölcs és a Hold erős női szimbólumok. Teljesen összezsengett azzal, amit éppen akartam mondani. Megdöbbenő felismerés volt.²⁸²

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

Van weboldalam²⁸³, ami nem a legaktuálisabb. Tárgyanként és sorozatonként is megjelennek a képek, a Yaguáig. A nagy három közös kiállításnak megvan a dokumentálása, blog oldalakat raktunk össze, amik a müncheni kiállítások miatt több nyelvűek lettek. Ezek a Still water runs deep, Refuge és Looking for Michael.²⁸⁴ A blogok azért születtek mert fontos volt számunkra, hogy a kiállítások anyaga visszakereshető legyen. Az instagramot 2022 nyarán kezdtem el, csak szakmai oldalnak használom.²⁸⁵

Hogyan/hol találd meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Amikor éppen nem dolgozom, nincs aktuális ötletem, segítséget jelenthet egy közös kiállítás vagy egy pályázat. Megmozdíthat benned valamit, amitől el tud indulni egy tervezési folyamat. Kirángat a tétlenségből. A hívószóra reagáló tervezés során készülő tárgy nem konkrét személynek készül ezért ez is autonóm ékszer.

A Szimbiózis pályázatra²⁸⁶ készült tárgyam esetében bonyolult volt a gondolatmenetem, és nem indított el olyan beszélgetéseket, amikre vágytam. Az alap felvetésem az volt, hogy a biológiában meghatározott szimbiózis során ugyanannyit

²⁷⁸ <https://artjewelryforum.org/articles/in-memory-of-manfred-bischoff/> - 2021. 10. 20.

²⁷⁹ <https://cargocollective.com/vekony-fanni/Yagua> - 2023.03.20.

²⁸⁰ <https://444.hu/2016/05/17/hogy-nyitnal-meg-egy-kiallitast-ahol-europa-legdogosebb-es-legvaganyabb-szines-ekszereit-mutatjak-be> - 2021. 10. 20.

²⁸¹ <https://www.regikonyvek.hu/kiadas/mesek-az-orchideak-szigeterol-1981-mora-ferenc-ifjusagi-konyvkiado> - 2023.03.20.

²⁸² Yagua, egyéni kiállítás, Filter Galéria, 2016. <https://szimultan.hu/tanarok/vekony-fanni/> - utolsó letöltés: 2023.03.15.

²⁸³ <https://cargocollective.com/vekony-fanni/Vekony-Fanni> - 2023.03.20.

²⁸⁴ <http://stillwaters2013.blogspot.com/>; <http://menedek-refuge.blogspot.com/>; <http://looking-for-michael.blogspot.com/> - utolsó letöltés: 2023.07.27.

²⁸⁵ <https://www.instagram.com/vekony.fanni/> - utolsó letöltés: 2023.07.24.

adunk egy kapcsolatban, mint amennyit kiveszünk belőle. Ez lassan megszűnik az emberek között. Az ember jobban emlékeztet a fát megfojtó borostyánra, mint az elefánt hátán élő, azt bogarászó madárkára. Akkor erősen úgy éreztem, hogy a kölcsönösen pozitív kapcsolatra teljesen képtelenné vált az ember. Régen úgy éltünk együtt a természettel, hogy használtuk, de vissza is forgattunk dolgokat, nem csak kihasználtuk. Az emberből mintha teljesen kihalt volna a szimbiózisra való képesség, az egyéni kapcsolatait is vírus módjára éli meg. Ezekben a tárgyakra a kortárs ékszer ellen is lázadtam. A kortárs ékszer szinte élősködőként ráakaszódik a ruhára, magát mutogatja, öncélú. Ehhez képest egy 12 századi ruhakapocsnak van célja, alárendelt szerepe, mert összefogja a palástot. Két tárgyat terveztem, egy 12. századi palástkapcsot ²⁸⁷ és egy 21- századi brosst²⁸⁸. A címben fokozta az ellentétet, hogy a két évszám egymásnak pont fordítottja. Hogy egyértelműbbek legyenek a különbségek, azonos alapokat készítettem. Mindkét tárgy 60 mm átmérőjű halványkék corianból készült tárcsa. A 12.sz. borss szimmetrikus, kiegyensúlyozott, figuratív és jól értelmezhető rajta a két egymással szembe forduló nőstény oroszlán. Ez valóban egy létező 12. századi palástkapocs átirata, csak az eredeti tárgyra két hím oroszlánt faragtak csontból²⁸⁹. Evvel szemben a 21.sz. bross asszimmetrikus, és teljesen geometrikus forma, nyugtalanító, feltűnő, csillogó. A kiálló tüskék látványosak, de megnehezítik a viselést. ²⁹⁰

Fontosnak tartom, hogy az ember ne a fióknak készítsen tárgyakat. Kellenek a visszajelzések, a párbeszéd és ehhez szükséges a megjelenés. Ennek egyik formája a kiállítás, akár csoportos, akár egyéni. Nélkülözhetetlen szerepe a Kortárs Ékszerhét Budapestnek, emiatt kezdtük el szervezni és boldog vagyok, hogy valaki mindig beáll mögé és folytatja. Már nincs bennem erős vágy arra, hogy belépjek a nemzetközi szintérré. Ez persze egy fájdalmas pont, de már máshogy gondolkodom róla, mint tíz éve.

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Van egy rövid párbeszéd egy 1995-ös rajzfilmben (Bunkó és a Vész), ami számomra választ ad erre a kérdésre: “Mit akarsz ma este csinálni? Ugyanazt, amit minden nap, megváltjuk az egész világot.” ²⁹¹ Ez persze egy vicc, de én szeretem elmosni a határt komoly és komolytalan között. Alkotni csak így érdemes.

ZÁMORI ESZTER

2023.01.24.

Miért pont ékszert készítesz? Mi számodra az ékszer?

Olyan képi világot akarok megjeleníteni, ami nem elszigetel, nem bizonyos társadalmi réteghez szól, hanem szeretnék nagyobb közönség felé nyitni. Élethelyzetemből adódóan egyfajta kulturális híd szerepben vagyok, egy hibrid helyszínen kell javaslatokat kínálnom egyfajta új autenticitáshoz.

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

Hogyan definiárod a kortárs ékszer fogalmát?

Szerintem a kortárs ékszer egy autonóm műtárgy és az alkotó üzenetét közvetíti, médiuma szabad, konvenciókhoz nem ragaszkodik, sőt a határokat feszegeti. A kortárs ékszer paradox tulajdonsága, hogy a testet viseli. Az emberi testtel mozog, a test mozgásának alá rendelődik, vagy azt befolyásolja esetleg autoriter módon megszabja. A viselés az aktív állampolgár szerepe révén a kortárs ékszer a társadalmi aktivizmus médiumaként is értelmezhető. Szerintem ez egy darabos műtárgy, nem széria.

Szerinted mi a művészeti ékszer?

2012-ben szerveztem a Filter Galériába egy kerekasztal beszélgetést. Megkértük a kortárs alkotó művészeket, hogy a művész ékszerre vonatkozó terminológiát szedjük össze. Mindenki mondja azt, ami először eszébe jut arról amit csinál. Nem értették, hogy mi az amit szeretnénk. Nem volt szabadság, kérdésként merült fel, hogy egyáltalán gondolkodhatunk-e azon, hogy a saját magyar szavainkkal illessük azt amit mi csinálunk. Bénító volt és lezárta az utakat.

Szerinted mi a narratív ékszer?

Minden olyan ékszer ami történetet mesél el, és nem feltétlenül kortárs ékszer vagy művészeti ékszer.

TERVEZÉSMÓDSZERTAN – AZ ALKOTÓI FOLYAMAT

Milyen módszerrel kezdesz neki egy új ékszer tervezésének? Milyen forrásokat használsz a kutatáshoz?

A design ékszernek azokat a kollekciókat nevezem ami hordható, kiemeli a viselőjének egy szép tulajdonságát. Státuszzimbórium, aranyból vagy ezüsből készül. Kollektiók készülnek, és van benne gyűrű, nyakék, fülbevaló. Nem dolgozom igazából partnerséggel a megrendelővel. Inkább ezekből a kollekciókból választanak, de ez nem kortárs ékszer kategóriába tartozik, nem művészi ékszerek.

A kortárs ékszer egy hosszú alkotó folyamat során születik. Szeretem ha egy sorozat sok darabos és sok rész tárgyból áll, ami a gondolati metódust tükrözi. Nem fontos, hogy végleges tárgy legyen, az viszont igen, hogy sok rajz készüljön, hogy sok technikai részletre rá kérdezzek. Ötletekből áll össze egy végső tárggyá. Általában az alkotói folyamat megvilágosodás szerű.

²⁸⁶ Üzenet: "Az szimbiózis egy erős és hosszan tartó kötelék, amelyben mindkét partner arra törekszik, hogy ugyanazt adja, amit a másiktól cserébe szeretne kapni. Az emberek valaha képesek voltak ilyen kötelékeket kialakítani, de már nem. Csak egy pillantást kell vetni a természettel való kapcsolatunkra, amely nyilvánvalóan rosszul sült el, és a bolygót katasztrófa felé vezette. Az emberi szemlélet átalakulását tárgyakon keresztül figyelhetjük meg. Egy 12. századi köpenycsat modernizált változatának egy 21. századi bross alternatívája a szimbiotikus kötések kialakításának képességének elvesztését mutatja be." - Idézet forrása: https://www.instagram.com/p/Co4V_mRoB-T/ - 2023.03.20. - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁸⁷ Szimbiózis 12.sz. bross, korián, ezüst, 2018, https://www.instagram.com/p/Co6tSEPIRYB/?img_index=2 - utolsó letöltés: 2023.07.24.

²⁸⁸ Szimbiózis - 21. sz. bross, korián, optikai kábel, ezüst, 2018, https://www.instagram.com/p/Co6tSEPIRYB/?img_index=1 - utolsó letöltés: 2023.07.24.

²⁸⁹ Minta darabot nem találtam, hasonló penannular bross tárgy: <https://berloga-workshop.com/blog/1489-bossed-penannular-brooch.html> - 2023.03.20.

²⁹⁰ Symbiosis- Szimbiózis hívószóra készült tárgyak- 12. bross / 21. bross, 2018, <https://www.instagram.com/p/Co6tSEPIRYB/> - utolsó letöltés: 2023.03.15.

²⁹¹ Idézet forrása: https://animatoon.blog.hu/2021/06/20/bunko_es_a_vesz_pinky_and_the_brain - utolsó letöltés: 2023.03.20.

A Tape Tattoo sorozat²⁹² is néhány kísérletből indult. Utána a ráépült a táncosokkal való munka, a videók és végül a performance készült el. Egyetlen nap alatt katonás sorban a fejemben összeállt. Alig bírtam leírni, és nyilván sok élményből rakódott össze. Egy komplex dolog volt. Amikor javítottam rajta az már nem volt jó, az első gondolathoz kellett visszatérnem. A megvalósítás ideje körülbelül egy év volt. Az ideának a kidolgozása hosszú időn keresztül tartott. Ezek a tárgyak összekapcsolódnak azzal, hogy vidékre költöttem a műhelyemet, Balatoncsicsóra.²⁹³ A vidéki környezetbe rendet kellett teremteni, falakat húzni, dolgokat megjavítani, vizet, villanyt szerelni. Nem volt olyan a környezet, hogy dolgozni lehetett volna. Ez magával hozta azt is, hogy meg kellett ismerkedni emberekkel, új környezethez kellett alkalmazkodni. Ki kellett vívni azt, hogy segítsenek, hogy ne elítéléssel kezeljenek. Meg kellett találni a hangot a környékbeli mesterekkel. Minden integrálódott abba a tárgyba, ami végül összeállt. Azt figyeltem, hogy mik azok a jelek vagy jelképek amiket ért egy vidéki ember és egy városi ember is. Ez vezetett oda, hogy utca jeleket és kordonszalag mintákat használják. Ezek erős tiszta színekben jelennek meg, mindenhol érthetőek.

Azért mentem vidékre, hogy másfajta kapcsolataim is lehessenek, és hogy hasznos legyek. Jöttek hagyományos ékszerekért, eljegyzési gyűrűért, vagy valami szép kedves anyák napi ajándékért. A nagyobb tárgyak is érdeklődés mutatkozott, de mégis egyfajta értékválságot érzékelek. Ma a falusi életmódban nem szerepel a mezőgazdasági művelés és a régi hagyományos munkák. Nagyon más amit az ember elképzel nosztalgiával fűszerezve. Az általam használt színvilág és a jelrendszer figyelmeztető, mert egyrészt magadat is körbe kerítheted és akkor magadat védet, de közben te vagy egy zárt elhatárolt részben. Ha kívülről nézed azt aki a kordonszalag mögött van, akkor egyfajta kirekesztést is megélhetsz. Amikor a vidéki létezés típusait kezdtem vizsgálni elkezdett érdekelni a szociológia, elkezdtem kutatásokhoz kapcsolódni. Inspiráló volt amit leírtak a vidéki karakterekről, vagy a költözésről és a vidéki gentifikációval kapcsolatban. Nagyon sokféle karakter elnevezés előkerült. Azért volt nagyon érdekes, mert ha valamit megnevezel, azzal nem csak kiemeled az ismeretlenségből, hanem kap egy bélyeget is. Ennek az első fázisa az volt, hogy engem Bebíró-nak hívtak. Annyit jelent csak, hogy valaki bír- birtokol egy házat. Sokáig háritottam, körülbelül két év kellett ahhoz, hogy magamra ismerjek:, én BEBÍRÓ vagyok. A leköltözési folyamatnak és a falusi létnek egyfajta traumatizáltságát és leértékelődését is átéltem. Ezek mind mozgásokhoz is kötődtek, bizonyos mezőgazdasági tevékenységekhez, vagy inkább azoknak a teljes hiányához. Úgy éltem meg, hogy egy bebíró kapál a legtöbbit. Többet, mint egy őslakos paraszt a faluba. Mi lemegyünk, változtatni akarunk, és megpróbáljuk átalakítani a környezetet, akár egy ötvös műhelyt létrehozni és fenntartani, majd ott tanítani és mindenkinek megmutatni, hogy ez milyen jó. Töretlenül próbáltam hinni, hogy az ötvös műhely sikeres lesz, és mindenkinek tetszeni fog, és jönni fognak dolgozni, de mégis átéltem egyfajta traumatizáltságot. Ez testi fájdalmakba ütkezött ki, amelyek összekapcsolódtak bizonyos túlzásba vitt mozdulatokkal. A bebírók annyit kapálnak, hogy fáj az egész lapockájuk, meg a nyakuk. Ehhez kapcsolódott egy másik kép, hogy ezeket a fájdalmakat enyhíteni kell. Azt láttam, hogy a bebírók is, és a vidékiek is be vannak kineziológiai tapasszal ragasztva. Én eddig nem ismertem ezt a finom gyógyításra szolgáló terápiát. Nagyon sokféle színes szalaggal ragasztják be testüket a vidéki értelmiség tagjai, és az őslakos közösség is. Ez volt az első fázis, aztán nagyon hamar jött az Arany János Toldi szövegekkel való kapcsolat.²⁹⁴

A tárgytervezés során mi motivál a legjobban?

Ha design ékszert készítek, ami díszítő jellegű, akkor az motivál, hogy szép legyen és szeressék. A technika érdekel, hogy működjön mint ékszer. A tárgyakat sokszor elfelejtem, évek múlva visszajön a viselő, és rácsodálkozom, hogy milyen szép tárgyat visel. Valószínűleg ezeket ujj gyakorlatnak tartom.

Fashion jewelry / Divatékszer kategóriába tartozik az Alfonsina²⁹⁵ sorozat ami egy vers soraira készült. Mai női karakterről szól, a nőiesség megéléséről. Nekem ez azért fashion jewelry, mert ezt meg lehet rendelni.

A Zebra²⁹⁶ sorozatba két tárgy készült, inkább kortárs ékszer kategóriába tartozik. Többféle exóta fából van összeépítve, sokat kellett vele bibelődni.

Az Idyll /Idill²⁹⁷, ékszerdoboz sorozat kortárs ékszer, azon belül konceptuális ékszer. Az a zavar és értékválság amiről azt gondoltam, hogy vidéken nem létezik arculcsapott a helyszínen. Próbáltam olyan ékszer kategóriákat keresni, ami ott menő lehet, ami érték érzetet teremt és ami megszépíti a hétköznapiakat. Ott is van internet, piercingje van a lányoknak. Úgy döntöttem, hogy elég elvont, ha van egy kinyithatatlan ékszerdoboz, amihez elképzeled a beltartalmat. A forma egy átlagos, modern ékszerdoboz, 3D-s programban megrajzoltam, majd kinyomtattam a prototípust, majd Boldizsár Zsuzsa²⁹⁸, kerámikus segített megcsinálni a porcelán dobozokat. A zárt hófehér porcelán doboz kézi véséssel, aranyozott kézműves technikával készült címkével egészül ki. Akár egy vidéki szatócsboltban is kint lehetnének ezek a dobozok, és ki van írva mindegyikre, hogy mi lenne benne. Igazából a te képzeleted egészíti ki, hogy mi van benne. Arra való, hogy elindítson egyfajta gondolkodást, hogy te is találd ki mi lenne az az ékszer, ami neked városiként falun aktuális lenne?²⁹⁹

Mennyire befolyásol a tervezés során, hogy kinek készítesz ékszert?

Próbálok, hogy egyáltalán ne befolyásoljon, mert ezek zsákutcák általában. Kivételt képez egy tárgy sorozat. A Chemistry project/ Kémia projekt³⁰⁰, amely 2015-ben kezdődött. Az első tárgy egy saját reszelő szögből készült, ez egy statement tárgy. Aztán kezdtem el együtt dolgozni megrendelőkkel akik elhozták egy értékes kincsüket. Egy titkos tárgya valamilyen módon került bele egy ékszerbe Valaki hozott egy marok földet, mert eladta a házát és nagyon sajnálta. Az ezüstöt megolvasztottam és beleszórom a földet, ami így beleégett. Szennyezte az értékes anyagot. Ez a föld is egy titkos tárgy. Volt akinek a titok egy gyerekrajz, másnak boros címke vagy nepáli imádságos fonalak voltak. Az elejétől kezdve hármásban dolgoztunk, a megrendelővel és a Filter Galériával együtt. Azért volt fontos ez a 2015-ös projekt, mert megpróbáltuk tudatosítani a művészekben és a megrendelőkben, hogy a galéria a kortárs ékszer fogalmában egy alapvető szükséglet. Nem olyan amit ki kell kerülni, hiszen akreditáló szerepe van. Egy bemutató helyszín, egy hitelesítő helyszín. Pont az egyediségét húzza alá. Ez egy érdekes kiállítás volt, hogy az összes tárgy már elkelt. Az anyagi része le volt tisztázva és mindenki megkapta a saját titkát. Nem olyan rég folytatódott ez a projekt, legutolsó körben 2021-22-ben született még egy-két tárgy a Diving Flight sorozat címet kapta.³⁰¹

Érdekes, hogy mit tudunk csinálni olyan helyzetben ha már Magyarországon nincs akkreditáló intézmény, nincs megjelenési formája ennek a médiumnak, ennek a műfajnak. Magára maradt az alkotó, magára maradt a viselő, és a külső közönség is magára van hagyva. Megszűnt az a közeg, ami hozzáértő által bizonyos vizuális folyamatot tolmácsoljon vagy bemutasson. Ettől szegényebbek lettünk.

²⁹² https://www.eszterzamori.hu/tape-tattoo -utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁹³ https://patinamuterem.hu/ - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁹⁴ Tape Tattoo, ragasztószalag, 2021, Képek forrása: https://www.instagram.com/eszterzamori/ - utolsó letöltés: 2023.03.07., Üzenet: A Tape Tattoo – a ruralizáció kínzó tüneteinek enyhítésére szolgáló művészi kineziológiai tapasz.; "A dzsentifikáció fogalmat először a hatvanas években megfigyelt folyamatra kezdték használni a szociológusok: a lepusztult londoni belvárosba az eredeti lakosság folyamatos cserélődésével középosztálybeliek, főleg művészek érkeztek. Manapság a vidék felé történő vándorlás, a ruralizáció témája is egyre aktuálisabb globálisan és Magyarországon is. A dzsentifikációval az a baj, hogy minden résztvevőnek fizikailag és mentálisan is „nagyon fáj”...A vidéken is elterjedt gyógyító tapasz a terápiás funkció mellett számomra a művészi akció terepe lett. Hordozható festmény, üzenet mozgásban. Ismerős és zavarba ejtő jel. A ruha alatt hordható, kikandikál, leleplez. Megmutatja a fájó pontot a testen. Beazonosítja a szimptomát.

A bebíró, magyar tájszó, az a városból elvándorló ember, aki ingatlant vásárol a magyarországi Balaton-felvidéken. Aki nem tősgyökeres. Az ŐSLAKOS, a TURISTA, a BEBÍRÓ és a VÁLLALKOZÓ karakterek eltérő térhasználatából, mozgásaikból következő sérüléseik, konfliktusaik a mindenki számára ismerős Toldi szövegekhez kapcsolódnak. * - idézet forrása: https://www.eszterzamori.hu/tape-tattoo -utolsó letöltés: 2023.03.07.

²⁹⁵ https://www.eszterzamori.hu/pearls-to-alfonsina - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁹⁶ https://www.eszterzamori.hu/zebra - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁹⁷ Idill / Idyll, porcelán ékszerdobozok aranyozott címkékkel, 6 x 8 x 3 cm és a címke; https://www.eszterzamori.hu/idyll - utolsó letöltés: 2023.07.21.

²⁹⁸ https://boldizsarszuzsa.hu/ - utolsó letöltés: 2023.07.23.

²⁹⁹ Gazdasszony piercingje, 2021, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CPqLXi0B6Fb/ - utolsó letöltés: 2023.07.21.; Csúcsvállalkozó gyémántos sliccgombja, 2021, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CPyXDVAhfwW/ - utolsó letöltés: 2023.07.21.; A legtekintélyesebb betonszállító slusszkulcskarikája, 2021, Kép forrása: https://www.instagram.com/p/CQ3OIPTBGrV/ - utolsó letöltés: 2023.07.21.; Az utolsó OKJ bizonyítvány pecsétje, 2021, Kép forrása:https://www.instagram.com/p/CPz4kJUBi8e/ - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰⁰ https://www.eszterzamori.hu/chemistry - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰¹ https://www.eszterzamori.hu/diving-flight - utolsó letöltés: 2023.07.21.

Melyik a kedvenc saját ékszered? Miért?

A Tape Tattoo előzményei a Vidéki brossok / Rural brooches³⁰². Azzal foglalkoztam, hogy a szitok szavak kimondása milyen hatást kelt. A bebíró, ősakos, vállakozó, gentrfikáns, szuper gentrifikáns, nyaralós kifejezések a térhasználat módjára vonatkoznak. Ezek a szociológus terminológiának a szakszavai. Ahogy változik a helyzet, ahogy fokozódik, vagy ahogy mélyül el a gentrifikáció ezek is potenciálisan szaporodnak. Egyre több ilyen kifejezés lesz. Plexire kinyomtattam a szöveget, és ezüst foglalatt tartja ami nincs felpolírozva, hanem sajeroslt felületű. Ráforrasztottam a bross tűt, direkt rondán. Amikor a egy vállalat dolgozója, vagy egy IT programozó addig nem mehet be az iroda kapuján, amíg a csipogót, a nyakba lógó bilétát be nem mutatja, ezeknek a tárgyaknak a formavilágát akartam megidézni. Az ékszernek minden része fontos és kifejező. Még a ragasztó is kilátszik.

Másik nagy kedvencem a Toldi Fantasy³⁰³ performansz, ami négy karaktert mutat be: az Őslakost, (hm, paraszt én?); a Turista, (melyik út megyen itt...); a Bebíró (a beköltöző); a Vállalkozó (a repül a nehéz kő). Ezekhez a karakterekhez mozdulatokat társítottam és azoknak a mozdulatoknak a rehabilitációjára szolgálnak a tapasztok. Ezekhez a mozdulatokhoz szerszámokat is társítottam. A Toldi Miklós figurája, a hosszú bot, amivel a mezőn próbálja mutatni az irányt, de már senki sem hallgat rá. A turistához a gereblye attribútum tartozik, a bebíróhoz a kapa, a vállalkozóhoz a malomkő. Táncosokkal együtt kezdtem dolgozni, rájuk ragasztottam a tapasztokat, és az volt a feladatuk, hogy ebből a gyakran ismételt mezőgazdasági mozdulatukból inspirálódva rakjanak össze egy mozdulatsort. A karakterek felvonultak és a végén kialakult egy olyan fajta mozgás ami az egymásra hatásokból alakult ki. Megoldási lehetősége a vidéki konfliktusnak, a fennálló helyzetnek. Együtt dolgoztam egy sound designerrel aki hangot is csinált ehhez a tánchoz. A munka zajokból adódott össze a végeredmény. A Schmuck on Reel eseményen is szerepelt.³⁰⁴ Balatoncsicsón volt a bemutató, egy színházi darab lett. Szeretném hogy több helyen szerepeljen.

Amit szoktam hordani és azért kedves, az egy régebbi darabom, a Woven secret - titkosító nyakláncok³⁰⁵. Ez a sorozat egy általam faragott wayang báb testrészeit is rejti. A Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum gyűjteményében található textilekből inspirálódtam, és a Nágák, elefántok, madarak című kiállítására³⁰⁶ készült. Az egyik olyan kiállítás volt amikor ötvösöket kértek fel, hogy készítsenek új ékszereket a tárlat tárgyaira reagálva. A sorozatom három darabból állt. Az egyik nyakék kollaboráció a testvéremmel, ő szötte hozzá a textilt. Sokat elemeztük a mintákat. A Mozgató - érett és viruló asszony nyaklánc című tárgyon³⁰⁷ egy piramis, egy életmotívum jelenik meg amit kétszeres nagyításban újrászótt a testvérem. Az eredetiek nagyon sűrű szövésű, finom tárgyak, selyemfonalakból. Így áttranszformálva átsejlik az elrejtett lélek lakat, ami abban a kultúrában minden gyereknek a nyakában ott lóg. Minden tárgyban el van rejtve a titok, és nem lehet szétszedni. Ezeket a tárgyakat gyakran hordtam. Van benne mágikus töltet.

Ki a kedvenc alkotód? Miért?

Gabi Veit³⁰⁸ ötvöst emelem most ki. A kiskanalai inspirálnak, ő is rurális környezetből jön. kanalai növényi formákból inspirálódnak. Kilép a megszokott dimenziókból. Nagy az anyagismerete, és a modellezés nagyon hosszan tartó folyamat. Humoros és szokatlan anyagokból csinál modelleket.

NARRATÍV ÉLMÉNY

Hogyan kapcsolod a történetet tárgyhoz?

Sok médiumot használok. Általában az élményből születik meg a tárgy amely sok vizuális élmény és konkrét élettapasztalat keveréke. Az esemény, amikor az ékszer megjelenik akkor sok kiegészítővel együtt válik pontosan értelmezhetővé. A fotó és videó mellett nagyos sok színházi műfaj érdekel, és próbálok használni is.

Az adott esemény (kiállítás/vásár/személyes találkozó) hogyan befolyásolja az ékszer élményt?

Az utolsó tárgyam esetében meghatározó élmény volt az esemény, a helyzet ami kialakul körülötte, ez az In Your Hands - Plam Jewellery / Kezedben tartod –tenyérszer címet viseli.³⁰⁹ Amikor elkezdtem az ékszert nem csak kortárs ékszer közegbe helyezni, hanem nagyobb térbe, akkor más kontextusok is előjöttek. Magyarországi terekben nagyon sokszor van az, hogy ugyanabban a kiállítói térben kéthavonta teljesen új anyag költözik. Ha külföldre megyünk sokkal nagyobb variációs lehetőség van. Nagyon nagy lépték váltások lehetségesek, erős hatást lehet elérni, és nagy munka jól installálni egy tárgyat. Minden alkalommal előáll ez, ha nem ragadok be az ékszer műfajba. Szerintem most interdiszciplináris kurzakot élünk meg, és kapcsolódás jön létre, akár a divattal, akár ruhákkal, akár más művészeti produktumokkal. A kortárs ékszer inkább való képzőművészeti közegbe, mint egy alkalmazott művészeti közegbe. Abba a pillanatban, ahogy megjelenik színházi szerepbe kerül, és ehhez megfelelő körülményeket kell biztosítani. Ez egy másik szakma.

A jelenlét helyszíne és az installáció mennyire része a tárgy narratívájának?

Nagyon.

A TÁRGY UTÓÉLETE

Mit gondolsz, a tárgyak története mennyire változik a megszületés után?

Folyamatosan változik szerintem. Azt gondolom, hogy akár egy megtermékenyítő félreértést vagy egy gonosz átírás is használhat a tárgynak. ezektől nem kell félni, ezekkel inkább konfrontálódni vagy beszélni kell. Fel kell vállalni azt a fajta szerepet, hogy mondtam valamit vagy nem. Beszéljessünk róla. Edzeni kell magamat, hogy tudjak beszélni a tárgyamról, hogy pontosan tudjam, hogy mit akarok üzeni.

Milyen egyéb médiumok egészítik ki a tárgyaidat? (instagram, weboldal, cikkek...)

A weboldal nagyon fontos, mert rendbe rakja a gondolatokat, láthatóvá teszi a fejlődést és változást. Jó visszanézni a vidéki brossok alakulását. Az instagram gyors, kommunikatív és szórakoztató számora, a kapcsolatépítés elengedhetetlen eszköze.

³⁰² <https://www.eszterzamori.hu/rural-brooches> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰³ <https://www.eszterzamori.hu/toldi-fantasy> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰⁴ https://www.smck.org/smck-reel/artists/eszter_zamori.html - 2023.03.11.

³⁰⁵ <https://www.eszterzamori.hu/woven-secret> - 2023.03.11

³⁰⁶ <https://www.magyarmuzeumok.hu/cikk/nagak-elefantok-madarak> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰⁷ <https://www.eszterzamori.hu/woven-secret> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

³⁰⁸ <https://www.instagram.com/gabi.veit/>, <https://artaurea.com/profiles/veit-gabi-2/> - 2023.03.11.

³⁰⁹ <https://www.eszterzamori.hu/in-your-hands> - utolsó letöltés: 2023.07.21.

Hogyan/hol találod meg a megjelenési lehetőséget ma a tárgyaidnak?

Az a doktori tervem az ékszer kiállítóterme az utca, a főtér, a kocsmá, a fesztivál, a strand legyen. A kutatásnak van témája, van módszere, vannak eszközei. Régen azt gondoltam, hogy jó kutatási alap a kiállítás ahol minél több mindent lehet kirakni. Közben pedig az a kiállítás, hogy kimegyek, és a nézőt keresem fel, mert megtehetem. Ez a guerilla ékszer nem?

Mi a célod az ékszer tervezéssel?

Olyan élettapasztalat élményt akarok nyújtani, ami utána nem tud benne ragadni a nézőben.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom családomnak, barátaimnak és kollégáimnak, hogy időt és türelmet nem sajnálva támogattak a projekt elkészülésében.

Hatalmas segítséget kaptam témavezetőimtől: Mohácsi Andrástól és Tillmann Józseftől.

Nagy szerepet játszottak a kutatásban kollégáim: Jorge Manilla, Besnyői Rita, Dávid Attila Norbert, Dés Kertész Dóra, Égi Marcell, Gaál Gyöngyvér, Fábián Veronika, Harsány Patrícia, Huber Kinga, Király Fanni, Kótai József, Péter Vladimir, Roskó Mária, Tengely Nóra, Tóth Zoltán, Varga János Gábor, Vékony Fanni, Zámori Eszter

Külön köszönet a beszélgetésekért és támogatásért: Ács Alíz, Aranyosi Zsuzsán, Baki Orsolyán, Bíró Zsófián, Cser Boglárkán, Csornai Erikán, Ducsa Judit, Fazekas Veronikán, Fekete Fruzsinn, Horányi Kingán, Jermakov Katalinn, Kántor Tiborn, Kecskés Orsolyán, Kurucz Leventén, Lévai Klárán, Lőrincz Rékán, Mascher Róbertnek, Marosi Lászlónak, Nemes Bálintnak, Neuzer Zsófiának, Novák Piroskának, Piti Marcellnek, Rejka Erikának, Simonyi Istvánnak, Spengler Katalinnak, Stomfai Krisztinának, Szentesi Balázs Imrének, Rejka Erikának, Tarcali Andreának, Türk Dalmának, Veres Évának.

Grafikai Anyag: Alscher Bettina

Lektor: Török Dalma

EREDETISÉGI NYILATKOZAT

Alulírott Börcsök Anna, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola doktorjelöltje kijelentem, hogy **A NARRATÍV ÉKSZER, Tervezés módszertani kutatás, művészeti narratívák a designban** című doktori értekezésem saját művem, abban a megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint vagy azonos tartalommal, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem. Kijelentem továbbá, hogy a disszertációt saját szellemi alkotásomként, kizárólag a fenti egyetemhez nyújtom be.

Budapest, 2023.08.31.

Aláírás

